



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

σε συνεργασία με το

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΗΣ/ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ»

Τίτλος εργασίας : Στοιχεία για τις φαρασιώτικες ποικιλίες: ιστορική και κοινωνιογλωσσική διερεύνηση

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία της Τσαούση Αναστασίας, Α.Μ. 4382021034

Επιβλέπουσα: Ελένη Καραντζόλα

Μέλη της εξεταστικής επιτροπής: Κοτζόγλου Γεώργιος, Μαρκόπουλος Γεώργιος

ΡΟΔΟΣ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΔΠΜΣ Ανάλυση και διδασκαλία
πρώτης & δεύτερης/ξένης γλώσσας



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

σε συνεργασία με το

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΗΣ/ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ»**

Τίτλος εργασίας : Στοιχεία για τις φαρασιώτικες ποικιλίες: ιστορική και κοινωνιογλωσσική διερεύνηση

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία της Τσαούση Αναστασίας, Α.Μ. 4382021034

Επιβλέπουσα: Ελένη Καραντζόλα

Μέλη της εξεταστικής επιτροπής: Κοτζόγλου Γεώργιος, Μαρκόπουλος Γεώργιος

ΡΟΔΟΣ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024



«Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Τσαούση Αναστασίας που την εκπόνησε.
Οι απόψεις που διατυπώνονται στην παρούσα εργασία εκφράζουν αποκλειστικά τη συγγραφέα».



Περίληψη

Η παρούσα εργασία σχετίζεται με τη μελέτη των μικρασιατικών ελληνικών γλωσσικών ποικιλιών της Καππαδοκίας. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα επικεντρώνεται στο γλωσσικό ιδίωμα που χρησιμοποιούσαν στο χωριό Βαρασός και σε γειτονικούς οικισμούς, και το οποίο είναι γνωστό με τον συμπεριληπτικό όρο «Φαρασιώτικα», πριν από την ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών το 1923. Αρχικά, συγκεντρώνονται και παρουσιάζονται τα διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την ιστορική, διοικητική και κοινωνικοπολιτική δομή των μικρασιατικών αυτών οικισμών. Στη συνέχεια, γίνεται ιστορική αναφορά στο γλωσσικό ιδίωμα και γλωσσική περιγραφή του με βάση τη μνημειώδη μονογραφία του Richard Dawkins στις αρχές του 20ού αιώνα, καθώς και δεδομένα που έχουν συγκεντρωθεί από τη νεότερη έρευνα. Τη ραχοκοκαλιά της εργασίας αποτελεί η συγκριτική προσέγγιση, σε φωνολογικό, μορφολογικό και συντακτικό επίπεδο, της μετάφρασης στο φαρασιώτικο ιδίωμα αποσπασμάτων του κατά Λουκά Ευαγγελίου από τον P. A. de Lagarde και κειμένων του R. Dawkins (τα οποία αποτελούν καταγραφές παραμυθιών της φαρασιώτικης λαογραφίας), σε αντιδιαστολή με διορθώσεις «επί το ορθό» σε αυτά του Βαρασιώτη λόγιου παπά-Θεόδωρου Θεοδωρίδη. Στόχος της σύγκρισης είναι ο εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των τριών λογίων, έτσι ώστε να αναδειχτεί η ενδοδιαλεκτική διαφοροποίηση στις ποικιλίες που ομιλούνταν στην περιοχή των Φαράσων. Τέλος, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της κοινωνιο-γλωσσολογικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε, μέσω της διεξαγωγής συνεντεύξεων με Φαρασιώτες β' και γ' γενιάς. Συζητούνται οι απαντήσεις των συνεντευξιζόμενων ως προς συγκεκριμένα γλωσσικά χαρακτηριστικά, με έμφαση στο εάν οι διαφορετικοί τύποι συνδέονται από τους/τις ίδιους/ες με κρίσεις περί «ορθότερης/καλύτερης/αυθεντικότερης» φαρασιωτικής ποικιλίας.

Λέξεις κλειδιά: Καππαδοκική διάλεκτος, φαρασιώτικο ιδίωμα, Φάρασα, Dawkins, Lagarde, Θεοδωρίδης, παραμύθια, μετάφραση Ευαγγελίου.

**Abstract**

The present work deals with the study of the Asia Minor Greek language varieties of Cappadocia. More specifically, the research focuses on the linguistic idiom which was spoken in the village of Varasos and neighboring settlements, and is known by the inclusive term “Pharasiotic”, before the Greek-Turkish population exchange in 1923. First, the available data regarding the historical, administrative and socio-political structure and governing relationships in these Asia Minor settlements are collected and presented. Following this step, a historical reference to the Pharasiotic language variety is provided based on data gathered from the latest research, and the monumental early 20th century monograph written by Richard Dawkins.

The backbone of this thesis is the comparative approach of the translations in the pharasiotic idiom of passages from Luke's Gospel by P.A. de Lagarde, texts by R. Dawkins (which comprise records of tales of pharasiotic folklore) as contrasted with the corrections upon those by the scholar from Varasos papa-Thodoros Theodoridis on phonological, morphological and syntactic level.

The aim of this comparison is the identification of the similarities and differences between the three scholars, so as to highlight the intra-dialectal differentiation in the varieties spoken in the Pharasa area.

Finally, the results of the socio-linguistic research, which was carried out by interviewing second and third generation Pharasiots, are presented. The interviewees' responses are discussed and evaluated in order to examine whether the different forms identified are linked to judgments of a “more correct/authentic/better” variety.

Key words: Cappadocian dialect, pharasiotic idiom, Pharasa, Dawkins, Lagarde, Theodoridis, tales, Gospel's translation.



Περιεχόμενα

Περίληψη	iii
Εισαγωγή	1
1. Ιστορικό και θεωρητικό πλαίσιο	3
1.1 Ανθρωπογεωγραφία – Ιστορία	3
1.2 Οικονομία.....	3
1.3 Κοινωνία και θεσμοί	4
1.3.1 Διοικητικό καθεστώς	4
1.3.2 Θρησκεία.....	5
1.3.3 Εκπαίδευση	6
2. Σχετικά με τη γλώσσα	8
2.1 Επιρροές.....	8
2.2 Καππαδοκική διάλεκτος και ποικιλίες.....	10
2.2.1 Το Φαρασιώτικο ιδίωμα	12
3. Γραπτές πηγές-έρευνες-μελέτες	14
3.1 Σημαντικές μελέτες πάνω στο Φαρασιώτικο ιδίωμα	14
3.2 Μελέτες για μεμονωμένα φαινόμενα του Φαρασιώτικου ιδιώματος	15
3.3 Κείμενα γραμμένα σε Φαρασιώτικο ιδίωμα	16
3.4 Συγγραφείς προς μελέτη	17
3.4.1 Paul de Lagarde	17
3.4.2 Richard Dawkins	18
3.4.3 Θεόδωρος Θεοδωρίδης.....	20
4. Διατήρηση του Φαρασιώτικου ιδιώματος στην Ελλάδα	22
5. Συγκριτική ανάλυση φαινομένων	24
5.1 Φωνολογία.....	24
5.1.1 Φωνολογικές ομοιότητες Lagarde – Θεοδωρίδη	26
5.1.2 Φωνολογικές διαφορές Lagarde- Θεοδωρίδη.....	26



5.1.3 Φωνολογικές ομοιότητες <i>Dawkins</i> - Θεοδωρίδη	34
5.1.4 Φωνολογικές διαφορές <i>Dawkins</i> - Θεοδωρίδη	36
5.2 Μορφολογία	43
5.2.1 Μορφολογικές ομοιότητες <i>Lagarde</i> - Θεοδωρίδη	45
5.2.2 Μορφολογικές Διαφορές <i>Lagarde</i> - Θεοδωρίδη	46
5.2.3 Μορφολογικές ομοιότητες <i>Dawkins</i> - Θεοδωρίδη.....	49
5.2.4 Μορφολογικές Διαφορές <i>Dawkins</i> - Θεοδωρίδη	49
5.3 Σύνταξη	52
5.3.1 Συντακτικές ομοιότητες <i>Lagarde</i> - Θεοδωρίδη	53
5.3.2 Συντακτικές διαφορές <i>Lagarde</i> - Θεοδωρίδη.....	54
5.3.3 Συντακτικές ομοιότητες <i>Dawkins</i> - Θεοδωρίδη.....	58
5.3.4 Συντακτικές διαφορές <i>Dawkins</i> - Θεοδωρίδη	60
6. Κοινωνιογλωσσολογική έρευνα	73
6.1 Δείγμα έρευνας.....	73
6.2 Συλλογή δεδομένων.....	76
6.3 Ανάλυση δεδομένων- Αποτελέσματα.....	77
6.3.1 Πρώτο μέρος ερωτηματολογίου.....	77
6.3.2 Δεύτερο μέρος ερωτηματολογίου	86
7. Συμπεράσματα.....	94
Παράρτημα Α	97
Παράρτημα Β.....	124
Βιβλιογραφία	131



Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1: Ομοιότητες- Διαφορές Θ – L: Φωνολογία.....	31
Πίνακας 2: Διαφορές Θ – L: Φωνολογία.....	33
Πίνακας 3: Ομοιότητες- Διαφορές D-Θ: Φωνολογία.....	42
Πίνακας 4: Ομοιότητες- Διαφορές Θ-L: Μορφολογία.....	48
Πίνακας 5: Ομοιότητες- Διαφορές D – Θ: Μορφολογία.....	51
Πίνακας 6: Ομοιότητες- Διαφορές Θ – L: Σύνταξη.....	58
Πίνακας 7: Ομοιότητες- Διαφορές D – Θ: Σύνταξη.....	71

**Κατάλογος εικόνων**

Εικόνα 1: Θέσεις Φωνηέντων	24
Εικόνα 2: Θέσεις συμφώνων	25
Εικόνα 3: Μ.Ο. ηλικίας συμμετεχόντων/ουσών	73
Εικόνα 4: Ποσοστό συμμετεχόντων/ουσών ανά φύλο	74
Εικόνα 5: Επίπεδο μόρφωσης.....	74
Εικόνα 6: Επίπεδο γνώσης ΦΙ 1.....	75
Εικόνα 7: Επίπεδο γνώσης ΦΙ 2.....	75
Εικόνα 8: Στατιστικά γνώσης ΦΙ.....	76
Εικόνα 9: Επίπεδο χρήσης ΦΙ 1	77
Εικόνα 10: Επίπεδο χρήσης ΦΙ 2.....	78
Εικόνα 11: Στατιστικά χρήσης ΦΙ	78
Εικόνα 12: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθυλάκκου- Πετρανών	79
Εικόνα 13: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθυλάκκου- Γρεβενών	80
Εικόνα 14: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθυλάκκου- Αγροσυκιάς	80
Εικόνα 15: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθυλάκκου- Πλατύ	81
Εικόνα 16: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθυλάκκου- Δράμας	81
Εικόνα 17: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθυλάκκου- Μοσχάτου.....	82
Εικόνα 18: Συγκεντρωτικά στατιστικά εκτίμησης ομοιότητας της γλώσσας.....	82
Εικόνα 19: Βαθμός αρεσκείας της γλώσσας.....	85
Εικόνα 20: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 1	86
Εικόνα 21: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 2	86
Εικόνα 22: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 3	87
Εικόνα 23: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 4.....	87
Εικόνα 24: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 5	87
Εικόνα 25: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 6	88
Εικόνα 26: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 7	88
Εικόνα 27: Φωνητικό-φωνολογικό παράδειγμα 8	89
Εικόνα 28: Φωνητικό-φωνολογικό παράδειγμα 9	89
Εικόνα 29: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 10	90
Εικόνα 30: Φωνητικό φωνολογικό παράδειγμα 11	90
Εικόνα 31: Φωνητικό-φωνολογικό παράδειγμα 12	90
Εικόνα 32: Μορφολογικό παράδειγμα 1	91
Εικόνα 33: Μορφολογικό παράδειγμα 2	91



Εικόνα 34: Μορφολογικό παράδειγμα 3	92
Εικόνα 35: Μορφολογικό παράδειγμα 4	92
Εικόνα 36: Μορφολογικό παράδειγμα 5	93
Εικόνα 37: Συντακτικό παράδειγμα 1.....	93



Συντομογραφίες

ΦΙ	Φαρασιώτικο Ιδίωμα
ΚΔ	Καππαδοκική Διάλεκτος
ΝΕ	Νέα Ελληνικά/ή
Θ	Θεοδορίδης
L	Lagarde
D	Dawkins



Ευχαριστίες

Η συγγραφή της παρούσας εργασίας θα ήταν αδύνατο να υλοποιηθεί χωρίς την αρωγή, την συμμετοχή και την συμπαράσταση των ανθρώπων που λειτούργησαν ως πραγματικοί θεμέλιοι λίθοι για την οικοδόμησή της.

Θα ήταν, λοιπόν, μεγάλη παράβλεψη εκ μέρους μου να μην εκφράσω την αναγνώριση και τις ευχαριστίες μου για την ιδιαίτερα σημαντική τους συμβολή. Τις πρώτες ευχαριστίες μου θα ήθελα να απευθύνω προς την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κυρία Καραντζόλα Ελένη, η οποία όντας παρούσα σε κάθε στάδιο της εργασίας αυτής με εύστοχες επιστημονικές παρατηρήσεις, οδηγίες και υποδείξεις διευκόλυνε ουσιαστικά το έργο μου. Παράλληλα, να ευχαριστήσω τα άλλα δύο μέλη της επιτροπής τον κύριο Κοτζόγλου Γεώργιο Αναπληρωτή καθηγητή, και τον κύριο Μαρκόπουλο Γεώργιο, Επίκουρο καθηγητή του Τ.Μ.Σ του Πανεπιστημίου Αιγαίου, για τη συμμετοχή τους στην τριμελή εξεταστική επιτροπή και τις χρήσιμες παρατηρήσεις τους.

Ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω, επίσης, στην κυρία Θεοδωρίδη Ανατολή η οποία τόσο με τα κείμενα του αείμνηστου παππού της Θεόδωρου Θεοδωρίδη όσο και με τις προσωπικές της συμβουλές και παρατηρήσεις συνέβαλε καθοριστικά στην ολοκλήρωση αυτού του πονήματος. Σημαντικές, επίσης, υπήρξαν οι οδηγίες και κατευθύνσεις που έλαβα από την κυρία Ξεφτέρη Μαρία για την κατάρτιση των ερωτηματολογίων και την ανάλυση και ανάδειξη των στοιχείων που προέκυψαν μέσα από αυτά. Για το λόγο αυτό εκφράζω τις θερμές μου ευχαριστίες και προς αυτήν. Δεν θα μπορούσα να μην συμπεριλάβω στις ευχαριστίες μου τον αγαπημένο φίλο και λαογράφο Ανδρέα Κωνσταντινίδη για τη βοήθειά του και τις υποδείξεις του σε θέματα βιβλιογραφίας, λεξιλογίου και λαογραφίας των Φαράσων.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στον σύζυγο και συμπαραστάτη μου σε όλα, ο οποίος αλόγιστα στάθηκε δίπλα μου από την αρχή έως το τέλος της προσπάθειάς μου καθώς επίσης και στα υπέροχα παιδιά μου, που παρά την ιδιαίτερα μικρή τους ηλικία, υπέμειναν καρτερικά την απουσία μου και την ανάγκη μου να αφιερώνω μεγάλο κομμάτι του χρόνου μου στην εργασία αυτή. Σε αυτούς τους τρεις αφιερώνω τη διπλωματική μου εργασία.



Εισαγωγή

Με τον όρο Καππαδοκική διάλεκτος αναφερόμαστε στις γλωσσικές ποικιλίες που ομιλούνταν στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας και ιδιαίτερα στη περιοχή της Καππαδοκίας από τον τότε ελληνόφωνο πληθυσμό της περιοχής. Η ΚΔ αποτελούνταν κυρίως από τρία γλωσσικά ιδιώματα: α) το ιδίωμα της Σίλλης, β) το ιδίωμα των Φαράσων και γ) το ιδίωμα των ελληνόφωνων χωριών της Καππαδοκίας (Κατσώχης, 2008). Το ΦΙ, το οποίο και μελετάται στην παρακάτω εργασία, θεωρείται ότι δέχθηκε τη μικρότερη επιρροή από την τουρκική και διατήρησε σε μεγάλο ποσοστό τον χαρακτήρα του υιοθετώντας μόνο λίγα στοιχεία από την τουρκική. Αυτό οφείλεται κυρίως στη γεωγραφική θέση των χωριών των Φαράσων, η οποία συνέβαλε στο να διατηρηθεί ο ελληνικός χαρακτήρας της γλώσσας.

Στόχος της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η μελέτη του ιδιώματος το οποίο ομιλούνταν στα χωριά των Φαράσων, με έμφαση στην ανάδειξη του γνησιότερου και ακριβέστερου τρόπου έκφρασης του ΦΙ, καθώς ο συμπεριληπτικός όρος «φαρασιώτικα» εμπεριέχει διαφορετικές τοπικές ποικιλίες. Για την επίτευξη του στόχου αυτού θα μελετηθούν: α) κείμενα του Paul de Lagarde, και πιο συγκεκριμένα η μετάφραση στο ΦΙ του κατά Λουκά Ευαγγελίου 22, β) τα φαρασιώτικα παραμύθια που καταγράφηκαν από τον R. Dawkins, καθώς και γ) οι χειρόγραφες διορθώσεις των παραπάνω από τον Βαρασιώτη λόγιο Θ. Θεοδωρίδη. Συμπληρωματικά στην επίτευξη του παραπάνω στόχου, θα λειτουργήσουν συνεντεύξεις προσφύγων Φαρασιωτών δεύτερης και τρίτης γενεάς.

Το βασικό ερευνητικό ερώτημα της εργασίας είναι «Ποιος συγγραφέας αποδίδει με τον γνησιότερο-αυθεντικότερο τρόπο τα φαρασιώτικα στο φωνητικό-φωνολογικό, μορφολογικό και συντακτικό επίπεδο;» αποτελεί το ερευνητικό ερώτημα της παρούσας εργασίας.

Η διπλωματική εργασία διαρθρώνεται σε επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια επισκόπηση της ανθρωπο-γεωγραφίας και της ιστορίας της περιοχής. Παρουσιάζεται ο γεωγραφικός τόπος όπου ανήκουν τα Φάρασα και ταυτόχρονα δίνονται πληροφορίες για τη ζωή των εκεί κατοίκων, τη δομή της κοινωνίας τους και την εξέλιξή τους σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο της ιστορίας.

Προχωρώντας στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στην εξελικτική πορεία της γλώσσας της περιοχής που σήμερα ονομάζουμε Καππαδοκία, μέσα από τις πολιτισμικές επιρροές που δέχτηκε ανά χρονικές περιόδους. Επίσης, γίνεται αναφορά στις ποικιλίες που προέκυψαν, κυρίως λόγω γεωγραφικών συνθηκών ενώ ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στο ΦΙ.



Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται οι σημαντικότερες μελέτες που έχουν γίνει για το ΦΙ αλλά και για κάποια μεμονωμένα γλωσσικά φαινόμενά του. Επίσης, γίνεται αναφορά σε πλήθος πρότυπων κειμένων γραμμένων στο ΦΙ αλλά και στους ερευνητές οι οποίοι ασχολήθηκαν και διενήργησαν έρευνα βάσει αυτών.

Το τέταρτο κεφάλαιο ασχολείται με τη διατήρηση του ΦΙ σήμερα στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στα μέρη όπου εγκαταστάθηκαν με την ανταλλαγή των πληθυσμών οι εκ των Φαράσων πρόσφυγες καθώς και το πλήθος των ομιλητών/τριών που υπάρχουν σήμερα, παραθέτοντας επίσης τους λόγους της δραματικής μείωσης του αριθμού τους.

Ως προς το κυρίως ερευνητικό μέρος της εργασίας, στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται συγκριτικά οι γλωσσικές επιλογές των κειμένων των τριών συγγραφέων που επιλέγησαν, σε φωνητικό-φωνολογικό, μορφολογικό και συντακτικό επίπεδο, ενώ στο έκτο κεφάλαιο, πραγματοποιείται η ανάλυση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν από τις συνεντεύξεις με φαρασιώτες πρόσφυγες, κατοίκους χωριών της βόρειας Ελλάδας.

Στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας συνοψίζονται και συζητώνται τα ευρήματα της έρευνας αναφορικά με τη γνησιότητα και την αυθεντικότητα στην απόδοση του ΦΙ. Η μελέτη ολοκληρώνεται με την εξαγωγή συμπερασμάτων, την επισήμανση περιορισμών και προτείνονται περαιτέρω πεδία διερεύνησης.



1. Ιστορικό και θεωρητικό πλαίσιο

1.1 Ανθρωπογεωγραφία – Ιστορία

Όπως αναφέρει ο Αναστασιάδης στη διατριβή του (1976), τα πρώτα γεωγραφικά στοιχεία για την Καπαδοκία αντλούνται από τον σπουδαίο γεωγράφο Στράβωνα (63 π.Χ. – 25 μ.Χ.), ο οποίος μαζί με άλλους έλληνες και λατίνους συγγραφείς ορίζει την αρχική έκταση της Καπαδοκίας με σύνορα τον Εύξεινο Πόντο στον Βορρά, το όρος Ταύρος στον Νότο και τους ποταμούς Ευφράτη και Άλυσ ανατολικά και δυτικά αντίστοιχα. Ο ίδιος αργότερα σημειώνει πως η Καπαδοκία υπέστη μια διάσπαση στο βόρειο τμήμα της, το οποίο ονομάστηκε στη συνέχεια Πόντος (Αναστασιάδης, 1976). Τα Φάρασα ωστόσο, αποτέλεσαν μια σημαντική περιφέρεια στην νοτιοανατολική Καπαδοκία μεταξύ των πανύψηλων κορυφών του Ταύρου και του Αντίταυρου (Αναστασιάδης, 1976; Μερλιέ, 1948)

Πιο συγκεκριμένα, τα Φάρασα αποτελούνταν από 6 χωριά (Βαρασός, Αφσάρι, Κίσκα, Σάτη, Τσουχούρι, Φκίσκι). Ωστόσο, ο Θεοδωρίδης (1988) κάνει αναφορά και σε ένα επιπλέον χωριό, το Ξουρδζιάδι, το οποίο υπέστη διάλυση από τη δυναστεία των Κοζανογαλαίων γύρω στο 1875. Κεφαλοχώρι των Φαράσων αποτελούσε ο Βαρασός. Ο Βαρασός ήταν χτισμένος κατά ένα μέρος του πάνω σε έναν ιδιαίτερα μεγάλο βράχο από ασβεστόλιθο, ο οποίος και προκάλεσε τη διαίρεση του χωριού σε δύο μέρη (άνω και κάτω μαχαλά). Οι οικίες του χωριού παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς κάποιες από αυτές ήταν λαξευμένες μέσα στους βράχους ενώ άλλες ήταν κτιστές. Στο ψηλότερο σημείο του βράχου διατηρούνταν φρούριο (Αναγνωστοπούλου, 1998).

Τα Φάρασα φαίνεται πως παρουσίαζαν μια σχετική ομοιομορφία όσον αφορά την θρησκεία και τη γλώσσα. Τα χωριά της περιοχής κατοικούνταν, ως επί των πλείστων, από χριστιανούς και ελάχιστους μουσουλμάνους οι οποίοι υπολογίζονταν σε περίπου 1.600 άτομα, πληθυσμός ο οποίος υπέστη σημαντική μείωση στη συνέχεια (Καραχρήστος, 2005). Όσον αφορά τη γλώσσα, το ιδίωμα που ομιλούσαν οι Ρωμιοί Φαρασιώτες ήταν ελληνικό, το οποίο διέφερε κατά πολύ από τα υπόλοιπα Καπαδοκικά ιδιώματα αλλά παρουσίαζε πολλές ομοιότητες με την διάλεκτο που ομιλούνταν στον Πόντο (ποντιακά) (Αναγνωστοπούλου, 1998· Ανδριώτης, 1948).

1.2 Οικονομία

Σύμφωνα με την Faroqhi (1984), έως και το 1837 περίπου, η κυριότερη ασχολία των κατοίκων ήταν τα μεταλλεία της περιοχής. Από τα μεταλλεία αυτά οι Φαρασιώτες έκαναν



εξόρυξη σιδήρου, χάλυβα και μικρές ποσότητες ασημιού. Στη συνέχεια, τα μέταλλα αυτά μεταφέρονταν σε δασικές περιοχές, εντός της περιφέρειας των Φαράσων, όπου και επεξεργάζονταν. Η επεξεργασία γινόταν σε δύο διαφορετικούς σταθμούς-εργοστάσια, τους «φούρνους» και τους «κουράδες». Στους πρώτους έμπαιναν τα μέταλλα διαλογής και στους δεύτερους τα λιγότερο ποιοτικά. Στη συνέχεια, οι διάφοροι σιδεράδες προμηθεύονταν τα μέταλλα φτιάχνοντας κυρίως, εργαλεία και εν συνεχεία τα εμπορεύονταν σε διάφορες περιοχές της Μ. Ασίας (Θεοδωρίδη, 2017). Με το κλείσιμο των μεταλλείων, πολλοί κάτοικοι μετανάστευσαν και όσοι έμειναν αναγκάστηκαν να στρέψουν το ενδιαφέρον τους αλλού (Faroqhi, 1984).

Όλοι οι Φαρασιώτες, είχαν υπό την κατοχή τους χωράφια, καθώς όποιος καλλιεργούσε τη γη την κατείχε κιόλας. Αυτό έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο να στρέψουν αρκετοί την επαγγελματική τους δραστηριότητα στη γεωργία μετά το κλείσιμο των μεταλλείων (Θεοδωρίδη, 2017). Αν και το έδαφος της περιοχής δεν ήταν το πλέον ιδανικό για στροφή στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων, αρκετοί κάτοικοι φαίνεται πως ασχολήθηκαν με την καλλιέργεια αμπελώνων, σιτιρών και οσπρίων, ενώ λιγότεροι με καλλιέργειες οπωροφόρων, όπως μηλιών και αχλαδιών. Επίσης, για την αυτοεξηγητήσή τους οι κάτοικοι ψάρευαν, κυνηγούσαν, διατηρούσαν οικόσιτα ζώα ενώ ακόμα λιγότεροι παρήγαγαν μέλι (Ασβεστή, 1980).

Κατά το μεγαλύτερο ποσοστό τους, οι κάτοικοι των Φαράσων ήταν μικρο-επαγγελματίες. Κάποιοι είχαν τα δικά τους μαγαζιά (φούρνους, παντοπωλεία, μπακάλικα, βαφεία) εξηγηρετώντας κατά βάση τους κατοίκους της περιχής, άλλοι δούλευαν ως «γυρολόγοι» πουλώντας ή μεταπουλώντας αγαθά από περιοχή σε περιοχή και τέλος, υπήρχαν αρκετοί που γνώριζαν κάποια τέχνη όπως τσαγκάρηδες, μυλωνάδες κ.ά. (Καραχρήστος, 2005· Θεοδωρίδη, 2017).

Τέλος, δεν ήταν λίγοι αυτοί που μετεγκαταστάθηκαν σε μεγαλύτερα αστικά κέντρα με σκοπό την προσφορά των υπηρεσιών τους ώστε να βιοποριστούν. Αυτό συνέβη τόσο μετά το κλείσιμο των μεταλλείων όσο και λόγω των πολιτικών ανακατατάξεων που ακολούθησαν αργότερα (Καραχρήστος, 2005).

1.3 Κοινωνία και θεσμοί

1.3.1 Διοικητικό καθεστώς

Διοικητικά η Καππαδοκία, σύμφωνα με το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών (ΚΜΣ), χωριζόταν σε τέσσερα Βιλαέτια ως εξής: Βιλαέτι Αδάνων, Βιλαέτι Ικονίου, Βιλαέτι Σεβάστειας και Βιλαέτι Άγκυρας. Το Βιλαέτι (τουρκικά: Vilayet ή Εγιαλέτι), ήταν μεγάλη



διοικητική περιφέρεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η ιδιαιτερότητα των Φαράσων, αν και μικρή περιφέρεια, είναι πως διαχωρίζονταν ανάμεσα σε 2 βιλαέτια και 3 δήμους. Ο Βαρασός την περίοδο της ανταλλαγής, ήταν κοινότητα με δυο προέδρους, του άνω και κάτω μαχαλά. Παλαιότερα, υπήρχε και έδρα δήμου αλλά καταργήθηκε. Υπάγονταν στον δήμο του Γιάχγιαλι στο Σαντζάκι της Καισάρειας και στην Νομαρχία της Άγκυρας (Καραχρήστος, 2005· Κιτρομηλίδης, 1982).

Όσον αφορά την εξουσία, αυτή βρισκόταν κατά αποκλειστικότητα στα χέρια της Εκκλησίας και της δημογεροντίας (αλλιώς μουχαρλίκ ή μετζλίκ). Κάθε ένας από τους δύο μαχαλάδες εξέλεγε διά βοής έξη μέλη τα οποία απάρτιζαν το κοινοτικό συμβούλιο. Έπειτα, αυτά τα δυο συμβούλια όριζαν τη δημογεροντία, η οποία ήταν το ανώτερο διοικητικό σώμα. Οι δημογέροντες είχαν υπό την ευθύνη τους τη διασφάλιση της τάξης και της ασφάλειας στην κοινότητα, τη συλλογή φόρων, την παροχή νερού στους κατοίκους και τον έλεγχο της αγοράς. Από την άλλη, η Εκκλησία φαίνεται να είχε μεγαλύτερη εξουσία πάνω στην κοινότητα καθώς ήταν αυτή που διαχειριζόταν την περιουσία της, τις εκτάσεις γης και τα κτήρια όπως ο ναός και το σχολείο, καθιστώντας τον ρόλο της δημογεροντίας κυρίως διεκπεραιωτικό (Αναγνωστοπούλου, 1998· Καραχρήστος, 2005· Κιτρομηλίδης, 1982).

1.3.2 Θρησκεία

Η ευρύτερη περιοχή της Καππαδοκίας πέρασε ανά τους αιώνες σημαντικές αλλαγές και όσον αφορά το θρησκευτικό της κομμάτι. Αυτό συνέβη διότι, αυτή η περιοχή δέχτηκε πολλές εισβολές και από διαφορετικούς λαούς και πολιτισμούς οι οποίοι, όπως θα ήταν αναμενόμενο, επηρέασαν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις των κατοίκων της (Λεβίδης, 1885).

Οι πρώτοι χριστιανοί της Καππαδοκίας φαίνεται να κάνουν την παρουσία τους ήδη από τον 1^ο αιώνα μ.Χ., όπου και είχε παραμείνει ο απόστολος Παύλος, για μικρό βέβαια διάστημα, στην Καισάρεια της Καπαδοκίας (Κοιμίσογλου, 2005). Όπως αναφέρει η Παντελεάκη (1991), η Καππαδοκία φαίνεται να δέχτηκε τις πρώτες της χριστιανικές επιρροές από ολιγομελείς χριστιανικές ομάδες προερχόμενες από τον Νότο, οι οποίες έκαναν χρήση των τότε διαδεδομένων δρόμων των караβανιών, λόγω εμπορικών και άλλων δραστηριοτήτων.

Τα Φάρασα υπάγονταν στη μητρόπολη της Καισάρειας, όπου σύμφωνα με τον Καραχρήστο (2005), ο οποίος επικαλείται προφορικές μαρτυρίες, οι κάτοικοι ήταν υποχρεωμένοι να συνεισφέρουν χρηματικά στη μητρόπολη, αν και ο Δεσπότης δεν ασκούσε καμιά εξουσία στην κοινότητα τουλάχιστον άμεσα, ένα γρόσι κατά έτος και κατά κεφαλή, πέραν των πάμφωτων οι οποίοι εξαιρούνταν. Η εκκλησία, όπως και στις υπόλοιπες χριστιανικές κοινότητες, ήταν μια ρυθμιστική αρχή υπεύθυνη για τις φιλανθρωπίες και τα



σχολεία, μη έχοντας όμως την ευθύνη για τη συντήρηση ορφανοτροφείων, νοσοκομείων ή πτωχοκομείων (Θεοδωρίδη, 2017).

Ο μοναδικός ναός του χωριού βρισκόταν στον κάτω μαχαλά και οι κάτοικοι του, άνδρες και γυναίκες, οι οποίοι είχαν την οικονομική δυνατότητα, ταξίδευαν στους «Αγίους Τόπους» με σκοπό να λάβουν τον τίτλο του «χατζή» (Καραχρήστος, 2005).

Η χριστιανική εκκλησία φαίνεται να έπαιξε σημαντικότερη πολιτισμική επιρροή στους κατοίκους της περιοχής, τόσο σε επίπεδο θρησκείας όσο και σε επίπεδο πολιτισμού αλλά και γλώσσας (Καραχρήστος, 2005).

1.3.3 Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση στην περιοχή των Φαράσων κατά τη διάρκεια της λειτουργίας των μεταλλείων ήταν κάπως παραμελημένη καθώς, πρώτο μέλημα των κατοίκων ήταν η εργασία σε αυτά και απόκτηση των απαραίτητων για επιβίωση. Με το κλείσιμό τους, οι κάτοικοι άρχισαν να στρέφουν την προσοχή τους και στο σχολείο (Θεοδωρίδη, 2017). Βέβαια, το σχολείο ήταν μια υπόθεση που αφορούσε κατά κύριο λόγο τα αγόρια, ενώ τα κορίτσια εκπαιδεύονταν ως επί τω πλείστον στις οικιακές δουλειές. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός της εκμάθησης της αγγλικής γλώσσας από τα κορίτσια, όταν ήταν δυνατόν να βρεθεί γυναίκα δασκάλα καθώς σπάνιζαν (Βορεόπουλος, 2018).

Στα Φάρασα υπήρχε μόνο ένα σχολείο, το οποίο χτίστηκε από δωρεά ενός χωριανού μετανάστη στη Σμύρνη. Τη φροντίδα και την ευθύνη για τη λειτουργία του σχολείου την είχε ο ιερέας του χωριού. Το σχολείο, σύμφωνα με μαρτυρίες, φαίνεται πως βρισκόταν σε λειτουργία από το 1874 έως και την ανταλλαγή των πληθυσμών (Καραχρήστος, 2005). Η Θεοδωρίδη (2017) αναφέρει και κάποιες άλλες εκδοχές για τη χρονολόγηση του πρωταρχικού κτιρίου και την ανακατασκευή του, αλλά δεν υπάρχει απόλυτη σύγκληση πληροφοριών.

Όσον αφορά την επιλογή και το διορισμό του δασκάλου, αυτό γινόταν υπό την κρίση της Εφοριακής επιτροπής του σχολείου (παπάς και Μούχταρης) και η πληρωμή του βασιζόταν στο ποσό που θα συγκεντρώνονταν από τις οικογένειες που θα έστελναν τα παιδιά τους σχολείο (Θεοδωρίδη, 2017). Στο σχολείο γινόταν διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, της εκκλησιαστικής ιστορίας και της αριθμητικής κατά την πρώτη περίοδο. Κατά τη δεύτερη, αυτής πριν την Ανταλλαγή, φαίνεται να προστέθηκε η γυμναστική και η τούρκικη γλώσσα (Καραχρήστος, 2005).

Τέλος, με το πέρας της φοίτησης στο σχολείο, κάποιοι μαθητές, των οποίων οι οικογένεια είχε την οικονομική δυνατότητα, στρέφονταν για περαιτέρω σπουδές προς την



Καισάρεια, η οποία αποτελούσε τον «Φάρο» του πνεύματος εκείνη την εποχή καθώς, εκεί βρισκόταν η «Ιερατική Σχολή της Καισάρειας» (Βορεόπουλος, 2018).



2. Σχετικά με τη γλώσσα

2.1 Επιρροές

Ο ακριβής προσδιορισμός της καταγωγής μιας γλώσσας και οι επιρροές που δέχτηκε στο βάθος της ιστορίας είναι μια δύσκολη, πολύπλοκη και χρονοβόρα διαδικασία, η οποία πολλές φορές οδηγεί σε αδιέξοδα και αμφιβολίες ακόμα και τους ειδήμονες της γλωσσολογίας οι οποίοι οδηγούνται αρκετές φορές, σε διαφορετικές εκτιμήσεις. Ιδιαίτερα όσον αφορά την Καππαδοκική διάλεκτο, οι γλωσσολόγοι και ερευνητές/τριες φαίνεται να αντιμετωπίζουν συχνά την παραπάνω δυσκολία, καθώς παρά τις κατά κανόνα συγκλίνουσες απόψεις τους παρουσιάζουν και σημαντικές αποκλίσεις.

Ειδικότερα, ο Αναστασιάδης (1976) κάνει λόγο για μια προελληνική γλώσσα, η οποία ομιλούνταν από τους κατοίκους της Καππαδοκίας, πριν από την εγκατάσταση ελληνικών αποικιών στην περιοχή, και την κατατάσει στην οικογένεια των ινδο-ευρωπαϊκών γλωσσών. Πιο συγκεκριμένα, μιλά για μια φρυγοπελασγική γλώσσα, η οποία συγγένευε τόσο με την ελληνική αλλά και τη λατινική, την αρμένικη, την περσική κ.ά., και η οποία δέχτηκε σημαντικότερες επιρροές από την περσική και την αραμαϊκή (χαλδαϊκή). Στην ίδια οικογένεια γλωσσών (ινδο-ευρωπαϊκή) την κατατάσσει και ο Σαραντίδης (1899). Ο Καρολίδης (1885) συμφωνεί με την άποψη της αρχαίας καππαδοκικής γλώσσας υποστηρίζοντας όμως ότι πρόκειται για ένα κράμα φρυγικής-αραμαϊκής γλώσσας. Η εκτίμηση του Janse (2009) είναι ότι πρόκειται για μια γλώσσα με έντονα χετταιαϊκά στοιχεία και πως οι Καππαδόκες ήταν πιθανότατα απόγονοι των Χετταίων.

Οι Έλληνες αρχίζουν να κάνουν αποικίες στα παράλια της Μ. Ασίας ήδη από τον 14^ο αιώνα π.Χ., ενώ κατά τον 8^ο με 6^ο αιώνα π.Χ. τα παράλιά της έχουν γεμίσει με τις αποικίες των Ελλήνων, οι οποίοι ξεκινούν να εισέρχονται σταδιακά στα ενδότερά της, κυρίως για εμπορικούς και στρατιωτικούς λόγους, φτάνοντας και στην περιοχή της Καππαδοκίας (Αναστασιάδης, 1976). Σημαντικό στοιχείο της επικράτησης της ελληνικής, είναι και η ανεξαρτητοποίηση του βασιλείου της Καππαδοκίας, υπό τη δυνάστευση των φιλέλλινων Περσών (Παντελεάκη, 1991). Βέβαια, η περίοδος των μεγαλύτερων επιρροών της ελληνικής γλώσσας στην Καππαδοκία υπήρξε η ελληνιστική περίοδος, κατά την οποία οι εκστρατείες του Μεγάλου Αλεξάνδρου είχαν ως αποτέλεσμα την ίδρυση πολλών ελληνικών αποικιών στην περιοχή και κατ' επέκταση την υιοθέτηση της ελληνικής γλώσσας από τους κατοίκους της Καππαδοκίας (Αναστασιάδης, 1976· Κοιμίσογλου, 2005· Καρολίδης, 1885). Τους αιώνες που ακολουθούν, πλέον υπό τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, ο ελληνισμός και η ελληνική γλώσσα



εδραιώνονται ακόμα πιο έντονα καθώς, ιδρύονται νέες σημαντικές πόλεις (Καισάρεια, Τύανα κ.ά.) με ελληνικό πληθυσμό που μεταναστεύει εκεί (Αναστασιάδης, 1976). Σε αυτό συμβάλλει το ότι η περιοχή προσαρτήθηκε στην ρωμαϊκή αυτοκρατορία, υπό ηγεμονίας Τιβέριου, το 17 μ.Χ. (Janse, 2008). Ο Καρολίδης (1885) υπογραμίζει πως αυτή την περίοδο οι Καππαδόκες περνούν σε μια κατάσταση «διγλωσσίας», στοιχείο που διαφαίνεται και από το ευαγγελικό κήρυγμα του Απ. Παύλου στη συνέχεια. Με αυτή την άποψη συμφωνεί και ο Αναστασιάδης (1976) και ο Janse (2008), θεωρώντας απολύτως φυσιολογική την παράλληλη διατήρηση της ήδη υπάρχουσας προελληνικής καππαδοκικής γλώσσας με την ελληνική, η οποία κερδίζει όλο και περισσότερο το έδαφος. Επιπρόσθετα, μια άλλη σημαντική μαρτυρία της εισροής της ελληνικής είναι η ελληνική προέλευση των ονομάτων που επικρατούν στους τότε βασιλείς (όπως Ευσεβής, Φιλοπάτωρ και Φιλάδελφος) (Janse, 2008· Καρολίδης, 1885).

Κατά τα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια, έχουμε τη σταδιακή επικράτηση του χριστιανισμού. Το γεγονός πως η Αγία Γραφή ήταν γραμμένη στην ελληνική γλώσσα ενίσχυσε ακόμα περισσότερο την επικράτησή της (Καρολίδης, 1885), άποψη με την οποία συμφωνεί και η Παντελεάκη (1991). Ο Καρολίδης (1885) και ο Αναστασιάδης (1976), συμφωνώντας με την πλήρη καθιέρωση της ελληνικής, εντοπίζουν αρκετούς ιδιοματισμούς της αρχαίας Καππαδοκικής, βάσει των κειμένων του Μέγα Βασιλείου. Χαρακτηριστικά ο Αναστασιάδης (1976:2,3) αναφέρει:

«Παρά τόν έξελληνισμό της λοιπόν έξακολούθησαν νά μιλοῦνται καί οί ντόπιες προελληνικές διάλεκτοι, γιατί οί γλῶσσες δεν πεθαίνουν μέσα σέ μια νύχτα.»

Έτσι λοιπόν, υπάρχει μια περίοδος που οι δυο διακριτές αυτές γλώσσες ομιλούνται ταυτόχρονα, με τη σταδιακή υποχώρηση της αρχαίας Καππαδοκικής και την όλο και πιο μεγάλη εδραίωση της ελληνικής (Αναστασιάδης, 1976· Καρολίδης, 1885). Με την πάροδο των ετών, και έχοντας η χριστιανική εκκλησία ως επίσημη γλώσσα την ελληνική, η ελληνική πλέον κυριαρχεί στην Καππαδοκία και οι ιθαγενείς γλώσσες σιγά- σιγά σβήνουν (Αναστασιάδης, 1976). Το γλωσσικό τοπίο αρχίζει να ξαναλλάζει σύντομα με τις επιδρομές και κατακτήσεις των Αράβων, στο ανατολικό μέρος της βυζαντινής αυτοκρατορίας, κατά το 700 με 800 π.Χ., οι οποίες απομονώνουν την Καππαδοκία από τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο (Αναστασιάδης, 1976). Το φαινόμενο αυτό γίνεται ακόμα πιο έντονο με την εμφάνιση των Σελτζούκων Τούρκων και την εγκατάστασή τους στη Μ. Ασία, μετά τη μάχη του Ματζικέρτ το 1071 μ.Χ.. Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή απομόνωση της Καππαδοκίας από τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο και τη στενότερη επαφή της με τους Τούρκους και κατ' επέκταση τη γλώσσα τους (Αναστασιάδης, 1976· Θεοδωρίδη, 2017· Κοιμίσογλου, 2005). Τους αιώνες που ακολουθούν, 11^ο με 13^ο, με την εδραίωση της οθωμανικής αυτοκρατορίας έχουμε την



αποξένωση της Καππαδοκίας από τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο (Αναστασιάδης, 1976). Αυτό οδήγησε σε παραγκωνισμό της ελληνικής γλώσσας και σταδιακή μετάβαση στην τουρκική, καθώς υπήρχε επιβολή της κυρίαρχης τουρκικής γλώσσας και προσπάθεια σίγασης της ελληνικής. Πλέον, εξαιρουμένων των δυσπρόσιτων περιοχών, η τουρκική ακουγόταν σε όλη την Καππαδοκία. Αυτό ήταν αναμενόμενο, καθώς στους κατοίκους της αυτοκρατορίας ετίθετο το δίλημμα αλλαγής θρησκείας ή γλώσσας (από ελληνική σε τουρκική) με αποτέλεσμα τη δημιουργία της λεγόμενης «καραμανλίδικης» γλώσσας (Χουδαβέρδογλου - Θεόδοτου, 1930). Όπως αναφέρει ο Αναστασιάδης (1976), η Καππαδοκία ήταν η περιοχή με τις μεγαλύτερες επιρροές στη γλώσσα της από την τουρκική, λόγος που οδήγησε στη διαφορετική εξέλιξη των ιδιωμάτων της Καππαδοκίας σε σχέση με τα υπόλοιπα μικρασιατικά ιδιώματα. Τα Φάρασα όντας παραμεθοριοποιημένα μεταξύ του Τάυρου και του Αντίταυρου, είχαν αποκοπεί σχετικά νωρίς από τον υπόλοιπο ελληνισμό και ταυτόχρονα έμειναν αρκετά κρυμμένα από τους Τούρκους. Αυτό συνετέλεσε σημαντικά στο να έχει το ιδίωμά τους διαφορετική πορεία εξέλιξης από αυτά της δυτικής Καππαδοκίας, διατηρώντας έτσι τα αρχαϊκά ελληνικά στοιχεία στη φωνητική του, στη μορφολογία του, στο λεξιλόγιο και κυρίως στο συντακτικό του (Αναστασιάδης, 1976).

Με την είσοδο του 20^{ου} αιώνα, σε ολόκληρη την Καππαδοκία είχαν απομείνει μόνο είκοσι (20) κοινότητες που μιλούσαν ελληνικά, ενώ ήταν όλες «δίγλωσσες». Η τουρκική πλέον είχε αντικαταστήσει σχεδόν όλα τα καππαδοκικά ιδιώματα, τα οποία βρίσκονταν στα πρόθυρα της εξαφάνισης (Janse, 2008). Ο Dawkins, όπως αναφέρεται στους Αναστασιάδης (1976, σ. 4) και Janse (2008, σ. 2), περιέγραψε τη γλώσσα ως εξής: *«Το τουρκικό πνεύμα έχει αντικαταστήσει το ελληνικό· το σώμα παραμένει ελληνικό, αλλά η ψυχή έχει γίνει τουρκική»*.

2.2 Καππαδοκική διάλεκτος και ποικιλίες

Η συντριπτική πλειοψηφία των γλωσσών, αν όχι όλες, χαρακτηρίζονται τόσο από πολυμορφία και ποικιλότητα, όσο και από ετερογένεια. Αυτό συμβαίνει διότι οι γλώσσες δέχονται επιδράσεις, για διάφορους λόγους, από κάποιο άλλο γλωσσικό σύστημα (Κακριδή-Φερράρι & Χειλά-Μαρκοπούλου, 1996). Ένας από τους κυριότερους λόγους επίδρασης είναι αυτός της γεωγραφίας, ο οποίος σχετίζεται με τη διάπλαση του εδάφους και το κατά πόσον είναι εύκολη η συγκοινωνία και κατ' επέκταση η επικοινωνία των κατοίκων με τους γύρω πληθυσμούς. Επίσης, υπάρχουν οι εποικιστικοί λόγοι, όπου λόγω μεταναστευτικών ή προσφυγικών μετακινήσεων υπάρχει πάντα μια αλληλεπίδραση των γλωσσών και εν τέλει μια συν-διαμόρφωση ενός νέου τοπικού ιδιώματος (Δελβερούδη, 2001α· Τριανταφυλλίδης, 1993).



Εξ' αιτίας των ανωτέρω, οι διάφορες γλωσσικές ποικιλίες που εμφανίζονται σε μια γεωγραφική περιοχή διαχωρίζονται σε διαλέκτους και ιδιώματα (Δελβερούδη, 2001β).

Σύμφωνα με τους Chambers & Trudgill (2021), οι γλώσσες είναι αυτόνομες περικλείοντας εντός τους τις διάφορες ποικιλίες προς αυτές. Από την άλλη, οι διάλεκτοι είναι συνήθως ετερόνομες, παρουσιάζοντας σχέσεις εξάρτησης από τα γλωσσικά πρότυπα άλλων πικοιλιών. Αν και ο Τριανταφυλλίδης (1938) δεν διαχωρίζει τους όρους διάλεκτος και ιδίωμα, θεωρώντας αυτούς τους δύο όρους ένα και το αυτό, άλλοι ερευνητές/τριες εντοπίζουνσημαντικές διαφοροποιήσεις. Σύμφωνα με τη Δελβερούδη (2001β), η διάλεκτος δηλώνει μια γεωγραφική ποικιλία μιας γλώσσας, ενώ ταυτόχρονα συμπεριλαμβάνει διάφορα ιδιώματα, τα οποία διαφοροποιούνται σε μικρό βαθμό και κυρίως στα επίπεδα της φωνητικής και του λεξιλογίου.

Όσον αφορά την ΚΔ και τα ιδιώματά της, η Δημελά (2013) υποστηρίζει ότι ο όρος «Καππαδοκική» αναφέρεται κυρίως στη γεωγραφική προέλευση των ιδιωμάτων και όχι τόσο στα κοινά γλωσσικά τους χαρακτηριστικά. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, οι διάφοροι γλωσσολόγοι που ασχολήθηκαν με το συγκεκριμένη διάλεκτο, να προτείνουν διαφορετικές ταξινομήσεις των ιδιωμάτων της. Τέλος, η κάθε διάλεκτος πήρε το όνομά της από την ιστορική περιοχή στην οποία ομιλούνταν, πριν την Ανταλλαγή του 1923 (Bağcıçık, 2018).

Ο πρώτος που διαχώρισε τα επιμέρους ιδιώματα στη διάλεκτο της Καππαδοκικής ήταν ο Dawkins, ο οποίος διέκρινε τρεις ομάδες (Αναστασιάδης, 1976· Ανδριώτης, 1948): 1) τη διάλεκτο της Σίλλης, 2) τη διάλεκτο της Καππαδοκίας, και 3) τη διάλεκτο των Φαράσων. Ο Dawkins, διαχώρισε το ΦΙ από την κύρια διάλεκτο καθώς, όπως προαναφέρθηκε, ήταν μια απομονωμένη περιοχή της οποίας το ιδίωμα παρουσίαζε ιδιαίτερες σχέσεις με αυτό του Πόντου, κάτι που δεν συνέβαινε με την υπόλοιπη ΚΔ. Ο Τριανταφυλλίδης, από την άλλη, κάνει διαφορετικό διαχωρισμό, χωρίζοντας το σύνολο των μικρασιατικών ιδιωμάτων σε δύο γλωσσικές οικογένειες και με κύριο γνώμονα τη γεωγραφική τους θέση, τη νοτιοδυτική και την βορειοανατολική. Στην πρώτη εντάσσει τα ιδιώματα της Σίλλης και του Λιβισιού, τα οποία είχαν περισσότερες ομοιότητες με τα ιδιώματα που ομιλούνταν στον ελλαδικό χώρο, και στη δεύτερη την Καππαδοκική και την ποντιακή διάλεκτο, θεωρώντας ότι το πρωταρχικό ιδίωμα ήταν κοινό, αφού ο Πόντος ήταν τμήμα της Καππαδοκίας (Αναστασιάδης, 1976· Τομπαΐδης, 1992). Ένας άλλος διαχωρισμός, είναι αυτός του Σαραντίδη σε έξι ιδιώματα: 1) στο ποντιακό ιδίωμα της βόρειας Καππαδοκίας, 2) στο νοτιοανατολικό ιδίωμα της Καππαδοκίας, εννοώντας το ΦΙ, 3) στις Βαγδαονίας, 4) στις νότιες Καππαδοκίας, 5) στις νοτιοδυτικές Καππαδοκίας, εννοώντας της Σίλλης, και τέλος 6) στις κεντρικές Καππαδοκίας, όπου αναφέρει τα επιμέρους χωριά όπου ομιλούντα (Αναστασιάδης, 1976· Σαραντίδης, 1899). Ο διαχωρισμός του



Αναστασιάδη (1976) σύμφωνα με αυτόν του Dawkins, καθώς διακρίνει: 1) το ιδίωμα της Σίλλης, 2) τα ιδιώματα της δυτικής Καππαδοκίας, και 3) το ιδίωμα των Φαράσων, παραθέτοντας κι αυτός τα επιμέρους χωριά. Ο Karatsareas (2011a), έχοντας κάνει μια διαφοροποιημένη ταξινόμηση, χωρίζει τις Μικρασιατικές διαλέκτους σε δυο βασικές ομάδες: 1) της Σίλλης και 2) της Ποντιακής-Καππαδοκικής-Φαρασιώτικης. Έπειτα, τη δεύτερη υποομάδα: 2.1) στη Φαρασιώτικη και 2.2) στη Ποντιακή-Καππαδοκική και τέλος υπάρχει ο διαχωρισμός μεταξύ αυτής: 2.2.1) στην Ποντιακή και 2.2.2) στην Καππαδοκική. Ο Janse (2009) επισημαίνει ότι η κατηγοριοποίηση της διαλέκτου σε επιμέρους ιδιώματα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και εξω-γλωσσικές παραμέτρους, όπως οι ευρύτερες συνθήκες που επικρατούσαν σε κάθε κοινότητα-χωριό. Ο Bağcıoğlu (2018), μιλάει για μια αλυσίδα διαλέκτων οι οποίες μπορούν να ταξινομηθούν περαιτέρω, ή με διαφορετικό τρόπο, λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη ή όχι ορισμένων δευτερευόντων γλωσσικών χαρακτηριστικών, καθώς και τον βαθμό επιρροής της τουρκικής γλώσσας στις εν λόγω διαλέκτους. Επίσης, πρέπει να ληφθεί υπόψη η γενετική του συσχετίση με ιδιώματα που υπήρχαν και σε άλλες περιοχές και εάν αυτά πρέπει να ταξινομηθούν μελλοντικά μαζί με αυτά της Καππαδοκίας, της Σίλλης, των Φαράσων ή του Πόντου.

Υπάρχουν όμως έντονες διαφωνίες και ως προς την προέλευση της διαλέκτου καθώς παρατηρείται μεγάλη επιρροή της από την τουρκική γλώσσα. Ο Κατσαρέας (2015) τονίζει την επιρροή που δέχτηκε η Καππαδοκική από την τουρκική επισημαίνοντας ότι τα χαρακτηριστικά της γλώσσας ανάγονται στην «ύστερη μεσαιωνική περίοδο της ελληνικής». Ο Janse (2001), παρατήρησε μεγάλο αριθμό τουρκικών δανείων σε όλα τα επίπεδα της γλώσσας, θέτοντας το ερώτημα αν πρέπει η διάλεκτος να ταξινομηθεί περισσότερο ως τουρκική. Η άποψη του Κοντοσόπουλου (2008, σ. 7) έρχεται σε συμφωνία με την προηγούμενη, λόγω των πολυάριθμων επιρροών της τουρκικής πάνω στην Καππαδοκική, θέτοντας το ερώτημα αν η ΚΔ είναι «τούρκικα σε ελληνικό στόμα ή ελληνικά σε στόμα τούρκικο». Σε αντίθεση με τους προαναφερθέντες, ο Καρολίδης (1874, σ. 202) μέσα στο έργο του διατυπώνει τα εξής:

«Έχω πειστεί ότι σήμερα στην Καππαδοκία η διάλεκτος που ομιλείται είναι καθαρά ελληνική. Η αλλοίωση στη γλώσσα δεν προέρχεται από την ανάμειξη της γλώσσας με την τουρκική ή άλλες ξενικές λέξεις αλλά από την επιρροή που άσκησε η αρχαία καππαδοκική γλώσσα».

2.2.1 Το Φαρασιώτικο ιδίωμα

Το ΦΙ, όπως διαφαίνεται από το παραπάνω κεφάλαιο, είναι αρκετά δύσκολο να προσδιορισθεί και να ταξινομηθεί επακριβώς, καθώς όλοι οι ερευνητές/τριες που το εξέτασαν



δεν ήρθαν ποτέ σε πλήρη συμφωνία. Ακόμα και οι απόψεις νεότερων μελετητών δεν συγκλίνουν. Η άποψη των Janse και Bağcıoğlu είναι ότι το ΦΙ είναι ποικιλία της ΚΔ, βάσει του κριτηρίου της γεωγραφικής εγγύτητας, ενώ ο Katsareas καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το ΦΙ αποτελεί διαφορετική υπο-ομάδα από την Καππαδοκική και την Ποντιακή, όπως αναφέρεται στους Θεοδωρίδη, Καραντζόλα, & Φλιάτουρα (2022). Από την άλλη, ο Λουκόπουλος (1990) τονίζει πως η μελέτη της Καππαδοκίας είναι κάτι γενικό, καθώς είναι το σύνολο, ενώ η μελέτη των Φάρασων, αποτελώντας υποσύνολο, πρέπει να μελετάται χωριστά. Υπό αυτό το πρίσμα εργάστηκε ο Dawkins στη μελέτη της ΚΔ και των ποικιλιών της, θεωρώντας πως η επιμέρους μελέτη τους θα μπορούσε να επιφέρει αποτελέσματα ενώ η συνολική τους θα ήταν αδύνατη, όπως αναφέρει ο Ανδριώτης (1948).

Ο Θεοδωρίδης (1956γ), αναφερόμενος στο ΦΙ, τονίζει πως επρόκειτο για ένα σπουδαίο ελληνικό κατάλοιπο στην περιοχή της Καππαδοκίας, που δεν αφήνει περιθώριο για αμφισβήτηση της ελληνικότητάς του. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και ο Ανδριώτης (1948), τοποθετώντας το ΦΙ σε αυτά της νέας ελληνικής, με κριτήριο την αναλλοίωτη διατήρηση αρχαίων γλωσσικών στοιχείων, κάτι που δε συμβαίνει με άλλα ιδιώματα της περιοχής. Επιπρόσθετα, το ΦΙ, πέρα από τα νεότερα χαρακτηριστικά του, παρουσιάζει αξιοσημείωτες ομοιότητες με την Ποντιακή, σε σημείο που σε προγενέστερο στάδιο δε θα διέφερε και τόσο από αυτή (Ανδριώτης, 1948; Dawkins, 1916). Κατ' επέκταση αυτού, τα Φάρασα θα μπορούσαν να είναι μια πολύ παλιά αποικία όπου οι κάτοικοι μιλούσαν ποντιακά, σύμφωνα με τους Dawkins και Αναστασιάδης (βλ. σχετικά Bağcıoğlu, 2018). Ο Ανδριώτης (1948, σ. 80) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι: *«Τὰ κοινὰ ὁμως στοιχεῖα ἀνάμεσά τους εἶναι πολὺ περισσότερα, καὶ μάλιστα ὄχι μονάχα λεξιλογικά, ποὺ δὲν ἀποδείχνουν πάντοτε ιδιαίτερη συγγένεια, ἀλλὰ καὶ γραμματικά, ποὺ αὐτὰ κυρίως μαρτυροῦν στενὴ συγγένεια, γιατί δὲν τὰ δανείζονται τὸ ἓνα ἰδίωμα ἀπὸ τ' ἄλλο μὲ τὸς ταξιδιώτες, ὅπως γίνεται μὲ τὶς λέξεις, παρὰ προϋποθέτουν παλαιότερη διαλεκτολογικὴ συνοχή.»*

Το ΦΙ, πριν από την ανταλλαγή των πληθυσμών 1923, ομιλούνταν κυρίως στο χωριό Φάρασα, το οποίο οι ομιλητές/τριες το αποκαλούν Βαρασό, και ήταν το κεντρικό χωριό με τον μεγαλύτερο πληθυσμό ομιλητών/τριών. Φυσικά, ομιλητές/τριες του ιδιώματος υπήρχαν και στα μικρότερα περιφερειακά χωριά όπως το Αφσάρι, η Κίσκα, η Σάτη, το Τσουχούρι και το Φκίσκι. Ο πληθυσμός των ομιλητών/τριών του ΦΙ μέχρι και πριν την ανταλλαγή πληθυσμών αριθμούσε περί τις 2.500 με 3.000. Ωστόσο, ο αριθμός αυτός δεν είναι απόλυτος, καθώς, σύμφωνα με το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών σημαντικός αριθμός προσφύγων προερχόμενων από τα Φάρασα ομιλούσε την τουρκική ως κύρια γλώσσα (Bağcıoğlu, 2018).



3. Γραπτές πηγές-έρευνες-μελέτες

3.1 Σημαντικές μελέτες πάνω στο Φαρασιώτικο ιδίωμα

Διατρέχοντας τη βιβλιογραφία που αφορά το ΦΙ, μπορούμε να εντοπίσουμε έξι σημαντικές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί με θέμα τη γραμματική του ιδιώματος των Φαράσων, οι οποίες παρατίθενται με χρονολογική σειρά παρακάτω.

Dawkins (1916): Σε αυτή την ιδιαίτερα σημαντική μονογραφία του, ο Dawkins έχοντας ο ίδιος συλλέξει προφορικά δεδομένα από τα χωριά Βαρασός, Κίσκα, Αφσάρι και Τσουχούρι το 1911, μας παρέχει μια ιδιαίτερα αναλυτική ανασκόπηση της γραμματικής του ΦΙ. Η συγκεκριμένη γραμματική εστιάζει στη φωνητική-φωνολογία αλλά και τη μορφολογία. Επίσης, στη μελέτη αυτή μπορούμε να βρούμε έναν μικρό κατάλογο λέξεων, οι οποίες εισχώρησαν στο τοπικό ιδίωμα από την τουρκική, αρμενική ή τη λατινική γλώσσα. Τέλος, το έργο του Dawkins περιλαμβάνει τη σύγκριση μεταξύ των λέξεων που βρίσκουμε στη Φαρασιωτική, τη Σιλλιώτικη και την καππαδοκική διάλεκτο.

Ανδριώτης (1948): Το έργο του Ανδριώτη (μαζί με του Dawkins) αποτελεί μια από τις σημαντικότερες καταγραφές των γραμματικών φαινομένων και ιδιαιτεροτήτων του ΦΙ. Κατά κύριο λόγο, πρόκειται για μια μελέτη της γραμματικής του ΦΙ (αναλύονται φωνητικο-φωνολογικά, μορφολογικά και συντακτικά φαινόμενα του ιδιώματος), η οποία πραγματοποιήθηκε μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών. Επιπρόσθετα, στο έργο του Ανδριώτη περιλαμβάνεται ένα γλωσσάρι και κάποιες σημειώσεις του ίδιου που σχετίζονται με τα κοινά χαρακτηριστικά που παρουσιάζει το Φαρασιώτικο ιδίωμα με αυτό του Πόντου.

Αναστασιάδης (1976): Η γραμματική του Αναστασιάδη, αποτελεί τη διδακτορική διατριβή του η οποία υποβλήθηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Ο Αναστασιάδης επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στην καταγραφή και ερμηνεία των συντακτικών φαινομένων του ΦΙ τα οποία διαφέρουν από την κοινή ελληνική, καθώς και στη σύγκρισή τους με τα φαινόμενα άλλων μικρασιατικών ιδιωμάτων αλλά και της ποντιακής διαλέκτου. Παράλληλα, ο Αναστασιάδης παρουσιάζει τη φωνητική αξία ορισμένων φθόγγων στο ιδίωμα, ενώ στο τέλος παραθέτει χάρτες τις περιοχής.

Παπαστεφάνου (2009): Το έργο του Παπαστεφάνου είναι μία ιδιαίτερα σημαντική προσθήκη στη βιβλιογραφία για το ΦΙ, καθώς πρόκειται για ένα λεξικό δομημένο με λέξεις τις οποίες ο ίδιος συνέλεξε. Οι λέξεις αυτές αποτελούν πρωτότυπες παραθέσεις καθώς δεν αναφέρονται από κάποιον/α άλλο/η ερευνητή/τρια του ιδιώματος. Τέλος, συμπεριλαμβάνει και κλιτικά παραδείγματα 75 ρημάτων του ΦΙ.



Θεοδωρίδη (2017): Η διδακτορική διατριβή της Ανατολής Θεοδωρίδη αποτελεί μια ακόμη σημαντική προσθήκη στην έρευνα του ΦΙ. Η εγγονή του γνωστού για το έργο του Βαρασιώτη λόγιου Θεόδωρου Θεοδωρίδη ολοκλήρωσε τη διδακτορική της διατριβή στο Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου, μέσα από την οποία επανεξετάζεται η επίδραση της τουρκικής γλώσσας στην καππαδοκική διάλεκτο αλλά και στο ΦΙ σε επίπεδο φωνολογίας, μορφολογίας, μορφοσύνταξης και σύνταξης, ενώ επιχειρείται να ερμηνευτεί ο διαφορετικός βαθμός επίδρασης της τουρκικής γλώσσας στις καππαδοκικές ποικιλίες από κοινωνιογλωσσική σκοπιά.

Bağcıoğlu (2018): Η διδακτορική διατριβή του Metin Bağcıoğlu, η οποία κατατέθηκε στο πανεπιστήμιο της Γάνδης, αποτελεί την πιο πρόσφατη σημαντική μελέτη για το ΦΙ. Το έργο αυτό περιέχει αρχικά μια σφαιρική ανασκόπηση όλων των γνωστών γραμματικών φαινομένων του ΦΙ, τη φωνητική αξία των φωνηέντων και συμφώνων καθώς και τα φωνολογικά και μορφολογικά φαινόμενα, με ταυτόχρονη παράθεση πληθώρας παραδειγμάτων επί αυτών. Η διατριβή του Bağcıoğlu εστιάζει και αναλύει ειδικότερα τα συντακτικά φαινόμενα που εντοπίζονται στο ιδίωμα, τη σειρά των λέξεων και τον τρόπο κατασκευής των προτάσεων στο ΦΙ.

3.2 Μελέτες για μεμονωμένα φαινόμενα του Φαρασιώτικου ιδιώματος

Πέρα των σημαντικών και μεγάλων σε έκταση ερευνών για ΦΙ, υπάρχουν αρκετές και ιδιαίτερα αξιόλογες μελέτες που αφορούν μεμονωμένα φαινόμενα, τα οποία απασχόλησαν κατά καιρούς γλωσσολόγους και ερευνητές/τριες που ασχολήθηκαν με την ΚΔ γενικότερα αλλά και ειδικότερα με το ΦΙ. Μάλιστα, ο Bağcıoğlu (2018) κάνει λόγο για ολοένα και αυξανόμενο ενδιαφέρον προς τη μελέτη της σύγχρονης ελληνικής διαλέκτου, με αποτέλεσμα να έχουν εμφανιστεί μια σειρά από έρευνες-εργασίες οι οποίες ασχολούνται με επιμέρους φαινόμενα της γραμματικής του ΦΙ.

Πιο συγκεκριμένα, ορισμένες μελέτες παρουσιάζουν στοιχεία της Φαρασιώτικης διαλέκτου μέσα από συγκρίσεις διαλέκτων-ιδιωμάτων όπως αυτή του Dawkins (1916), που κάνει συγκριτική αναφορά στα ιδιώματα της Σίλλης και των Φαράσων των Bağcıoğlu, Ralli, & Göksel (2017) που κάνουν συγκρίσεις μεταξύ του ΦΙ και της τουρκικής γλώσσας, εντοπίζοντας κοινά στοιχεία και διαφορές, αλλά και των Θεοδωρίδη, Καραντζόλα & Φλιάτουρα (2022) που εξάγουν στοιχεία μέσω της μικρο-συγκριτικής προσέγγισης σε κείμενα στην φαρασιωτική, καππαδοκική και ποντιακή διάλεκτο. Από την άλλη ο Karatsareas (2020), εξετάζει τις επιρροές της τουρκικής πάνω στο ιδίωμα, βρίσκοντας σημαντικές διαφορές σύνταξης με άλλα ελληνικά ιδιώματα.



Όσον αφορά την φωνητική- φωνολογία αλλά και μορφολογία, οι Revithiadou, van Oostendorp και Νικολού (2006) μελέτησαν την αρμονία των φωνηέντων του ΦΙ, ενώ αρκετές μελέτες έγιναν και επάνω στην κλίση με κυριότερες των Janse (2009), της Ralli (2009) και του Karatsarea (2011 & 2013).

Οι ρίζες των λέξεων και ο δανεισμός των ρημάτων, επίσης, έχουν απασχολήσει έναν αξιοσημείωτο αριθμό εργασιών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι εργασίες των Βαγριαζικ, Ralli και Melissaropoulou (2015), της Melissaropoulou (2016) και της Ralli (2016). Ο Janse (2008) και ο Φάβης (1948) συνέβαλαν επίσης στην καλύτερη ανάλυση της καππαδοκικής διαλέκτου και του ΦΙ. Μελέτη έγινε και για τα διπλά σύμφωνα το 2012 από τους Μανωλέσσου και Μπασέα- Μπεζαντάκου καθώς επίσης και για το φαινόμενο της ουρανοφατνίασης υπερωικών συμφώνων από τους Manolessou και Pantelidi (2013) στις οποίες γίνεται αναφορά και στο ΦΙ.

Τέλος, οι Βαγριαζικ και Danckaert σε πολύ πρόσφατη έρευνά τους το 2022 ασχολήθηκαν με τη δομή και την προέλευση των αναφορικών προτάσεων στα Φαρασιώτικα.

3.3 Κείμενα γραμμένα σε Φαρασιώτικο ιδίωμα

Παρά το γεγονός πως οι γραπτές πηγές που διαθέτουμε από το ΦΙ είναι ιδιαίτερα περιορισμένες, ωστόσο, παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για την κατανόηση και την γλωσσική ανάλυση του μοναδικού αυτού ιδιώματος, όπως επίσης και της λαογραφίας της περιοχής. Για τον λόγο αυτό, η πλειονότητα των ερευνών και μελετών για το ΦΙ βασίζονται στις διαθέσιμες γραπτές πηγές.

Ο Paul de Lagarde το 1886, στο σύγγραμμά του *NeuGriechisches aus Klein Asien* μας παρέχει τα παλαιότερα κείμενα στη Φαρασιώτικη που σώζονται έως σήμερα, και τα οποία αποτέλεσαν σημείο αναφοράς για τη μελέτη του φαρασιώτικου ιδιώματος. Ο Λεβίδης στο έργο του *Ιστορικὸν δοκίμιον. Περιγραφή τῆς Καππαδοκίας* περιλαμβάνει ιδιωματισμούς, τραγούδια, μια ιστορία καθώς και έναν ύμνο γραμμένα στο ΦΙ, ενώ ο Σαραντίδης το 1899 με το *Η Σινασός ἦτοι θεσις, ιστορία και διανοητική καταστασις, ἡθῆ, ἔθιμα και γλώσσα της εν Καππαδοκίας κωμοπόλεως Σινασού και σύντομος περιγραφή των εν επαρχίαις Καισαρείας και Ικονίου ελληνικῶν κοινοτήτων* και ο Grégoire με το *Appendice: Notes sur le dialecte de Farasha* παραδίδουν από μια ιστορία ο καθένας, πάντα στα φαρασιώτικα.

Ένα από τα σημαντικότερα έργα, όπως προελέχθηκε, είναι η μονογραφία του Dawkins που εκδόθηκε το 1916, και αποτέλεσε θέμα μεγάλων συζητήσεων. Περιλαμβάνει, πέραν όσων έχουν ήδη προαναφερθεί, τριάντα δύο (32) ιστορίες στη Φαρασιώτικη, οι οποίες είναι μεταφρασμένες και στην αγγλική. Με το έργο τους *Παροιμίες των Φαράσων* οι Λουκόπουλος



και Λουκάτος, καταγράφουν μια σειρά από παροιμίες. Επίσης, ο Θεοδωρίδης με το σύνολο του έργου του, παρέχει σημαντικές πληροφορίες για τη δομή, τη σύνταξη, τη μορφολογία, τη φωνολογία αλλά και για τα ήθη έθιμα και γενικότερα τη λαογραφία των Φαράσων. Τα έργα του περιλαμβάνουν το *Φαρασιώτικες παραδόσεις, μύθοι και παραμύθια Ανάτυπον εκ της Λαογραφίας* στο οποίο διασώζονται μια σειρά ιστοριών, την αυτοβιογραφία του, σχολιασμούς και διορθώσεις στα κείμενα του Dawkins με τα «Διόρθωση κειμένου και σχόλια παραμυθιών Φαρασιώτικων R. Dawkins» Μέρος Α και Β, το «Τοπωνύμια των Φαράσων», το «Φαρασιώτικος ιστορικός διάλογος» και το «Χυτάτενα υπάμε con ε-Βασίλη», το οποίο αποτελεί ένα τοπικό τραγούδι.

Ο Αναστασιάδης, επιπλέον, με το *Μύθοι και παραδόσεις από το Τσουχούρι* παραθέτει οκτώ (8) ολόκληρες ιστορίες από το χωριό Τσουχούρι (Cuxuri) των Φαράσων, μεταφρασμένες και σε ΝΕ, ενώ τέλος, ο Παπαδόπουλος μεταφέρει καππαδοκικά παραμύθια και λαϊκές παραδόσεις μέσα από δώδεκα (12) ιστορίες γραμμένες στα φαρασιώτικα αλλά και με τη μετάφρασή τους στη ΝΕ στο έργο του *Καππαδόκικα παραμύθια και λαϊκές παραδόσεις: Φάρασα, Σύλλη, Αραβάν, Γούρδουνος*.

3.4 Συγγραφείς προς μελέτη

Στο ερευνητικό τμήμα της εργασίας θα αναλυθούν σε συγκριτική οπτική κείμενα γραμμένα στο ΦΙ. Πιο συγκεκριμένα, η μετάφραση αποσπασμάτων του κατά Λουκά Ευαγγελίου από τον P. A. de Lagarde και κειμένων του R. Dawkins (τα οποία αποτελούν καταγραφές παραμυθιών της φαρασιώτικης λαογραφίας) θα αναλυθούν και θα ελεγχθούν σε αντιδιαστολή με τις χειρόγραφες διορθώσεις «επί το ορθό» του Θεόδωρου Θεοδωρίδη. Προτού περάσουμε, ωστόσο, στην γλωσσική ανάλυση κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστούν ορισμένα εργοβιογραφικά στοιχεία των τριών συγγραφέων.

3.4.1 Paul de Lagarde

Ο Anton Paul Bötticher γεννήθηκε στο Βερολίνο στις 2/11/1827. Πατέρας του ήταν ο θεολόγος Johann Friedrich Wilhelm Bötticher και μητέρας του η Luise Klebe, η οποία απεβίωσε λίγο μετά τη γέννηση του Bötticher. Ο Bötticher πήρε το όνομα de Lagarde (L) από τη θεία του Ernestine de Lagarde μετά τον θάνατο της μητριάς του. Ο πατέρας του όντας ένθερμος προτεστάντης χριστιανός πείθει τον L να εγγραφεί στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου του Βερολίνου μετά την αποφοίτησή του από το γυμνάσιο το 1844. Εκεί, σπούδασε προτεστάντική θεολογία και ανατολικές σπουδές. Έλαβε το διδακτορικό του και ολοκλήρωσε τις σπουδές του το 1849. Αν και ο L ήταν πιο κοντά στον ακαδημαϊκό τομέα των



ανατολικών σπουδών, λόγω της μελέτης των αρχαίων παραδόσεων της Παλαιάς Διαθήκης, θεωρούσε πάντα τον εαυτό του θεολόγο. Το συνολικό έργο του είναι εκτενές, το σπουδαιότερο ίσως επίτευγμά του είναι η έκδοση της Μετάφρασης των Εβδομήκοντα, για την προετοιμασία της οποίας ο L απέκτησε εκτεταμένες και εντυπωσιακές γλωσσικές δεξιότητες. Ο L δεν ήταν σε θέση να ακολουθήσει αδιάλειπτα το πολυπόθητο επάγγελμά του ως καθηγητής πανεπιστημίου για μεγάλο χρονικό διάστημα, γι' αυτό εργάστηκε ως καθηγητής γυμνασίου στο Βερολίνο μέχρι το 1866. Μετά από μια μακρά περίοδο, διορίστηκε τελικά καθηγητής Ανατολικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Γκέτινγκεν (Göttingen) το 1869, όπου εργάστηκε μέχρι τον θάνατό του στις 22 Δεκεμβρίου 1891 (Richter, 2022· Schriewer, 1982).

Η ενασχόλησή του με το ΦΙ ξεκινάει όταν κάποια στιγμή, ο L παραλαμβάνει από τον Παύλο Καρολίδη κάποια χειρόγραφα αποσπάσματα των Ευαγγελίων γραμμένα στο ΦΙ, τα οποία είχαν συλλεχθεί από τον δεύτερο (Ανδριώτης, 1948· Θεοδωρίδη, Καραντζόλα, & Φλιάτουρας, 2022). Όπως αναφέρει ο ίδιος ο L (1886) μέσα στο έργο του, αν και το μόνο που γνώριζε για τον Καρολίδη ήταν ότι είναι διδάκτωρ της φιλοσοφίας και καθηγητής, του ζητήθηκε να αξιολογήσει δημόσια τα κείμενα συγκρίνοντάς τα με τη ΝΕ γλώσσα και αναφέροντας ότι η ΝΕ διατηρεί υπολείμματα της αρχαίας Καππαδοκικής γλώσσας. Αξιοσημείωτο είναι ότι στις παρατηρήσεις του ο Καρολίδης ανέφερε, πάνω από μία φορά, ότι αδυνατούσε να κατανοήσει το προφορικό ΦΙ (Lagarde, 1886, σ. 6).

Ο L, θεωρώντας ότι τα κείμενα που παρέλαβε από τον Καρολίδη δεν είναι δυνατό να έχουν υποστεί επεξεργασία, αποφάσισε να τα παρουσιάσει μέσα από το έργο του *Neu-Griechisches aus Klein Asien*, το 1886. Το έργο αυτό περιλαμβάνει 5 κείμενα στα φαρασιώτικα: ένα παραμύθι με τίτλο «Τζινοάρ πρακανᾶς», ένα ανέκδοτο «Μόσχος και πιθάρ» και τρία αποσπάσματα του Ευαγγελίου (κατά Ματθαίο 26, 14-58, κατά Λουκά 22, 1-62 και κατά Ιωάννη 20, 19-26) στο ΦΙ. Επιπρόσθετα, περιλαμβάνει 44 τραγούδια από διάφορες κοινότητες της Καππαδοκίας και τέλος έναν κατάλογο λέξεων από το έργο του Καρολίδη *Γλωσσάριον συγκριτικόν ελληνοκαππαδοκικών λέξεων. Εν Καππαδοκία λαλουμένη Ελληνική διάλεκτος και τα εν αυτή σωζόμενα ίχνη της αρχαίας Καππαδοκικής γλώσσας* (Lagarde, 1886).

Παρά τις προτροπές του Καρολίδη για τον συσχετισμό της Καππαδοκικής με τη ΝΕ, η θέση του L ήταν ότι η Καππαδοκική ήταν συγγενική με τις ιρανικές γλώσσες (Θεοδωρίδη, 2017, σ. 27).

3.4.2 Richard Dawkins

Ο Richard MacGillivray Dawkins, όπως είναι το πλήρες όνομά του, γεννήθηκε στις 20/10/1871 και απεβίωσε στις 4/5/1955. Ήταν βρετανικής καταγωγής και γιος του



αντιναύαρχου του Βρετανικού ναυτικού Richard Dawkins και της Mary Louisa McGillivray (Αλεξιάδης, 1984· Παπακυπαρίσσης, 2021).

Ο Dawkins (D) πήγε για πρώτη φορά σχολείο όταν ήταν δέκα ετών, ενώ μετά το πέρας της φοίτησής του στη βασική εκπαίδευση ο πατέρας του τον κατηύθυνε προς τον τομέα της μηχανικής και πιο συγκεκριμένα του ηλεκτρολόγου μηχανικού, φοιτώντας στο King's College του Λονδίνου. Σύντομα όμως το ενδιαφέρον του στράφηκε αλλού, αφήνοντας τον κλάδο του μηχανικού και εστιάζοντας στη θεοσοφία. Σπούδασε στο Τμήμα Φιλοσοφίας στο Emmanuel College του Cambridge, με το οποίο συνεργάστηκε έως το 1906. Την περίοδο 1906 έως 1914 διεύθυνε τη Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή της Αθήνας. Την περίοδο 1914-1918 υπηρέτησε ως αξιωματικός του Βρετανικού Στόλου, στα πλαίσια του 1ου παγκοσμίου πολέμου και το 1920 διορίστηκε καθηγητής της «μεσαιωνικής και νεότερης ελληνικής γλώσσας και φιλολογίας» στο Exeter College στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, απ' όπου και συνταξιοδοτήθηκε το 1939. Από την περίοδο που βρισκόταν στην Αθήνα, έπειτα από τη θητεία του στο στρατό αλλά και ως καθηγητής, πάντα έβρισκε χρόνο να κάνει ταξίδια σε ελληνικούς τόπους (Ελλάδα-Τουρκία-Ιταλία) με σκοπό την έρευνα των ελληνικών πολιτισμών και των διαλέκτων που υπήρχαν εκεί (Αλεξιάδης, 1984· Παπακυπαρίσσης, 2021).

Από τις επισκέψεις του στην Καππαδοκία τρία συναπτά έτη (1909, 1910, 1911), κατά την διάρκεια των οποίων συνέλεξε σημαντικές πληροφορίες για τη γλώσσα και τον πολιτισμό που υπήρχε, έγραψε ένα άρθρο με τίτλο «Η νεοελληνική γλώσσα στη Μικρά Ασία» (1910). Το άρθρο περιλάμβανε πληροφορίες σχετικά με την ανθρωπο-γεωγραφία και την κοινωνιο-γλωσσολογία της περιοχής, καθώς και μερικά κείμενα συνοδευόμενα με γλωσσικά στοιχεία ιδιωμάτων. Στην πραγματικότητα αυτό το άρθρο ήταν μια εισαγωγή για την εκτενέστερη εργασία του επί του θέματος με τίτλο *Modern Greek in Asia Minor*, η οποία εκδόθηκε το 1916. Πιο συγκεκριμένα, ο συγγραφέας αφιερώνει σε αυτό του το έργο αρκετές σελίδες για την επισκόπηση γραμματικών φαινομένων του ΦΙ, αναφέρει 32 παραμύθια των Φαράσων, τα οποία γράφτηκαν με φωνητική ακρίβεια στο ΦΙ και μεταφράστηκαν στα αγγλικά. Τέλος, ταξινόμησε τα ιδιώματα της Καππαδοκίας σε τρεις ομάδες όπως αναφέρθηκαν σε κεφάλαιο παραπάνω (Ανδριώτης, 1948· Θεοδωρίδη, Καραντζόλα, & Φλιάτουρας, 2022). Ένα ακόμα σημαντικό έργο του D, σχετικό με την Καππαδοκία και ακόμα περισσότερο με τα Φάρασα, είναι το «Παροιμίες εκ Φαράσων» στον 11^ο τόμο του περιοδικού «Λαογραφία». Το έργο αυτό περιλαμβάνει ιδιαίτερα ενδιαφέρον γλωσσολογικό υλικό το οποίο έφτασε στα χέρια του Βρετανού από τον Αναστάσιο Λεβίδη, ο οποίος το είχε συλλέξει. Πέρα από αυτό, στη συνέχεια, ο D έγραψε για την αξία του συγκεκριμένου υλικού στο «Papers and Transactions of the Folklore Society». Το γλωσσολογικό έργο του D δεν περιορίστηκε μόνον στην ευρύτερη



περιοχή της Καππαδοκίας, αρκετές έρευνές του αφορούσαν τον Πόντο και την Κύπρο, ενώ ένα ακόμα αντικείμενο έρευνάς του, είχε να κάνει με το πως συνετέλεσε η ύπαρξη της χριστιανικής θρησκείας στη μορφοποίηση της γλώσσας των Ελλήνων Μικρασιατών στο έργο του *Οι Κρυπτοχριστιανοί της Τουρκίας* (1933) (Ανδριώτης, 1948).

Κλείνοντας, αξίζει να αναφερθεί ότι η κληρονομιά του έργου του D δεν ήταν απλά σπουδαία γι' αυτά που κατέγραψε. Αποτέλεσε σημαντικό έργο για περαιτέρω έρευνες και συγκρίσεις, ώστε να ασχοληθεί όλο και περισσότερος κόσμος με τη γλώσσα της Καππαδοκίας. Ένας από αυτούς που συνέχισε το σπουδαίο έργο του D, ασκώντας παράλληλα σημαντική κριτική, ήταν ο λόγιος Θεόδωρος Θεοδωρίδης καθώς είχαν γνωριστεί και από κοντά και αυτό συνετέλεσε στο να ασχοληθεί με αυτό το πεδίο έρευνας (Θεοδωρίδη, Καραντζόλα, & Φλιάτουρας, 2022).

3.4.3 Θεόδωρος Θεοδωρίδης

Ο Θεόδωρος Θεοδωρίδης (Θ) γεννήθηκε το 1908 και ήταν γιος του Αναστάσιου Ζουρνατζή, δασκάλου από το Φκώσι των Φαράσων, και της Αναστασίας Θεοδωρίδου από τον Βαρασό. Το 1918 η οικογένεια του Θ αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τα Φάρασα και να μετακινηθεί στα Άδανα καθώς κυνηγούσαν τον πατέρα του. Το 1919 με την επιστροφή τους στα Φάρασα δολοφονείται ο πατέρας του και η μητέρα του, έχοντας πλέον χηρέψει, μετακινήθηκε με τον γιο της στην Καισάρεια, βάζοντας τον υπότροφο στο ορφανοτροφείο του Ζιντζίντερε κατά το ίδιο έτος. Ο Θ έμαθε στο ορφανοτροφείο τα πρώτα του γράμματα και το 1922 μετακινήθηκε στην Ελλάδα, μαζί με άλλα παιδιά, χάρη στην αμερικάνικη φιλανθρωπική οργάνωση Near East Relief (Θεοδωρίδη, 2017).

Το 1933 η γνωριμία του Φαρασιώτη Θ με τον Βρετανό φιλέλληνα D ήταν καθοριστικής σημασίας για την ενασχόλησή του με τη Καππαδοκική διάλεκτο και τις ποικιλίες της (Θεοδωρίδη, Καραντζόλα, & Φλιάτουρας, 2022). Από το 1935 ξεκίνησε να συνεργάζεται με το ΚΜΣ (Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών), προσφέροντάς τους πλούσιο υλικό σχετικό με τη λαογραφία των Φαράσων ως πληροφορητής του Αρχείου Προφορικής Παράδοσης του ΚΜΣ (ΑΚΜΣ), αλλά δημοσιεύοντας και μελέτες, μέσω του «Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών» (Θεοδωρίδη, 2017· Θεοδωρίδη, Καραντζόλα, & Φλιάτουρας, 2022). Ονομαστικά τα έργα του έχουν αναφερθεί παραπάνω, αλλά η μεγάλη του παρακαταθήκη προς το ΦΙ είναι το πλούσιο λεξικό του, το οποίο το επεξεργάζεται η ίδια του η εγγονή, Ανατολή Θεοδωρίδη, συνεχίζοντας αυτό το σημαντικό έργο (Θεοδωρίδη, Καραντζόλα, & Φλιάτουρας, 2022).

Βέβαια, εδώ αξίζει να γίνει αναφορά στα χειρόγραφα του Θ καθώς αποτελούν αντικείμενο μελέτης στην παρούσα εργασία. Πρόκειται για διορθώσεις των μεταφράσεων των



τριών περικοπών του Ευαγγελίου από τον P. Lagarde (κατά Ματθαίο 26, 14-58, κατά Λουκά 22, 1-62 και κατά Ιωάννη 20, 19-26) τις οποίες ο Θ στο χειρόγραφο του οργάνωσε αντιπαραβολικά μαζί με τα πρωτότυπα χωρία των Ευαγγελίων σε τρίστηλο κείμενο. Επίσης, τα χειρόγραφα του με τίτλο «Διόρθωση κειμένου και σχόλια παραμυθιών Φαρασιώτικων R. Dawkins» (A & B), τα οποία περιλαμβάνουν σε δίστηλο την καταγραφή φαρασιώτικων παραμυθιών από τον D και από δίπλα την διόρθωση-σχόλια από τον Θ. Τέλος, σημαντικά είναι και τα χειρόγραφα έργα του «Τοπωνύμια των Φαράσων» και «Φαρασιώτικος ιστορικός διάλογος».

Ο Θ ανέλαβε το βαρύ χρέος της διάσωσης της πολιτισμικής και γλωσσικής κληρονομιάς της πατρίδας του, ενώ το έργο του συνεχίζεται και σήμερα, μετά τον θάνατό του, μέσω της εγγονής του Ανατολής Θεοδωρίδη.



4. Διατήρηση του Φαρασιώτικου ιδιώματος στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τον Τζιτζιλί (2000), όλες οι προσφυγικές διάλεκτοι και ιδιώματά τους αποτελούν «γλώσσα της μνήμης ή των αναμνήσεων», με τους/τις ομιλητές/τριες τους να έχουν διασκορπιστεί στο μεγαλύτερο μέρος του ελλαδικού χώρου, αφομοιωμένοι/ες γλωσσικά στην κοινή ΝΕ και περιορίζοντας την ομιλία της διαλέκτου-ιδιώματος μόνο εντός του σπιτιού. Η γλώσσα είναι ο συνδετικός κρίκος των ανθρώπων με το παρελθόν τους, ενισχύει τους δεσμούς τους με τη γλωσσική τους ομάδα και παίζει καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της εθνικής τους ταυτότητας (Parazachariou, 1998).

Ο Παπαδόπουλος (2012), πρόσφυγας δεύτερης γενιάς από το Σαττί των Φαράσων και μεγαλωμένος μέσα σε γειτονίες προσφύγων, αναφέρει ότι ακόμα και σήμερα (2012) υπάρχουν πρόσφυγες, δεύτερης και τρίτης γενιάς, που μιλούν το ΦΙ. Εντόπισε και μίλησε με ομιλητές του ΦΙ στα χωριά Πλατύ Ημαθίας, Πετρανά και Βαθύλακκο Κοζάνης, Μπούρα Γρεβενών, Αγροσυκέα (Αγροσυκιά) και Μυλότοπο Πέλλας.

Ο Βαβγιαζίκ (2018), κατά την έρευνά του, επιβεβαιώνει τα προαναφερθέντα χωριά μετεγκατάστασης Φαρασιωτών και προσθέτει την Κόνιτσα Ιωαννίνων, τη Μυρσίνα Γρεβενών, το Μοσχάτο Αττικής, το Παλιοχώρι Καβάλας και το Παρανέστι Δράμας. Βεβαία, σε αυτά τα χωριά δεν κατάφερε να βρει ομιλητές/τριες του ΦΙ, αν και κάποιου/ες δήλωναν ότι κατέχουν κάποια στοιχειώδη γνώση του ΦΙ. Αντίθετα, εντόπισε τουλάχιστον έναν πρόσφυγα (δεύτερης γενιάς) ομιλητή του ΦΙ στα χωριά Βαθύλλακο και Ανθότοπο (Κοζάνης), Πλατύ (Ημαθίας), Αγροσυκέα και Μυλότοπο (Πέλλας), Χωριστή (Δράμας), Φελί και Δοξαρά (Γρεβενών). Τέλος, αναφέρει ότι ο συνολικός αριθμός των ομιλητών/τριών δεν ξεπερνά τους 25, εντοπίζοντας 10 άνδρες και 12 γυναίκες, ηλικίας από 65 έως 98 κατά το έτος 2013, οπότε σήμερα ο αριθμός αυτός σίγουρα θα έχει μειωθεί σημαντικά.

Η ταχεία μείωση του αριθμού των ομιλητών/τριών του ΦΙ μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών οφείλεται σε μια σειρά από αιτίες. Αρχικά, εξαιρώντας τα χωριά του Βαθυλάκκου και το Πλατύ, οι Φαρασιώτες πρόσφυγες ήταν πάντα μειοψηφική ομάδα στον εκάστοτε τόπο, με αποτέλεσμα να κρίνεται αναγκαία η εκμάθηση της κοινής γλώσσας του τόπου. Επιπλέον, το ΦΙ πολλές φορές θεωρούνταν τουρκοποιημένη γλώσσα από τον τοπικό πληθυσμό με αποτέλεσμα να απαξιώνεται, να υποβιβάζεται και κατ' επέκταση να εγκαταλείπεται από τους ίδιους τους/τις Φαρασιώτες/ισσες. Κάποιες φορές, οι Φαρασιώτες πρόσφυγες χρειάστηκε να μετεγκατασταθούν σε άλλα μέρη της Ελλάδος, όπου οι παραπάνω λόγοι συνετέλεσαν και πάλι, αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό πλέον, στη μείωση των ομιλητών/τριών του ΦΙ. Τέλος, το σχολείο



της Ελλάδας αλλά και γενικότερα η πολιτεία δεν πήραν ποτέ κανένα μέτρο ώστε γλώσσες και ιδιώματα, όπως το ΦΙ, να μην τύχουν αφανισμού (Bağcıoğlu, 2018).

Ο Αναστασιάδης (1976, σ. 19), ήδη από την εκπόνηση της διδακτορικής του διατριβής είχε προβλέψει τον αφανισμό των μικρασιατικών διαλέκτων αναφέροντας το εξής: *«Πάντως το Φαρασιώτικο ιδίωμα και γενικά ή Καππαδοκική Διάλεκτος σιγά σιγά αργοσβήνουν κάτω από την εξισωτική επίδραση της Κοινής Νεοελληνικής και της Παιδείας. Όπου υπάρχουν πολύ συμπαγείς καππαδοκικοί πληθυσμοί, όπως είναι οι Φαρασιώτες στο Πλατύ Ημαθίας, εξακολουθούν να μεταδίδονται και στη νέα γενιά, άλλα φυσικά παρεφθαρμένα με πολλές επιδράσεις από την Κοινή Νεοελληνική. Έτσι ύστερα από μια γενιά ίσως να εκλείψουν εντελώς και να μας είναι γνωστά μόνον από τα βιβλία».*



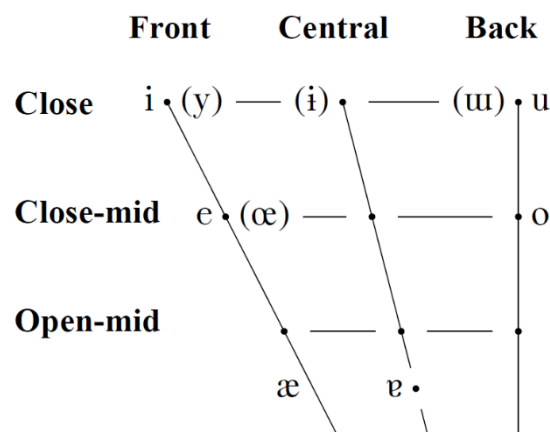
5. Συγκριτική ανάλυση φαινομένων

5.1 Φωνολογία

Το ΦΙ απασχόλησε, όπως προαναφέρθηκε, κατά καιρούς αρκετούς γλωσσολόγους, λόγιους και ερευνητές/τριες. Χαρακτηριστική του ιδιώματος είναι η φωνολογία του. Προερχόμενο από την αρχαία ελληνιστική κοινή και επηρεασμένο αργότερα από την τουρκική γλώσσα, άλλες ξένες επιρροές (π.χ. Ιταλική) αλλά και από τη γλώσσα των Αρμενίων (λόγω της γειτνίασης της περιοχής με τις τότε αρμενόφωνες περιοχές) (Αναστασιάδης, 1975), το ΦΙ αποτέλεσε σημείο έρευνας και ενδιαφέροντος και μια ιδιαίτερη κατηγορία της Καππαδοκικής διαλέκτου. Ωστόσο, κατά τον Αναστασιάδη (1975), αποτέλεσε και το ιδίωμα το οποίο έμεινε πιο πιστό στην εν γένει Καππαδοκική διάλεκτο (παρά τη σφοδρή επέλαση της τουρκικής) και μάλιστα χαρακτηρίζεται από τον Π. Καρολίδη (1874) ως *σπουδαίο λείψανο* της Καππαδοκίας των Βυζαντινών και μεσαιωνικών χρόνων και του Καππαδοκικού ελληνισμού.

Όλα τα παραπάνω, όπως ήταν φυσικό, κατέστησαν το ΦΙ ένα σημαντικό και ιδιαίτερα ενδιαφέρον αντικείμενο φωνολογικής έρευνας. Μέσα από τη σύγχρονη αλλά και παλαιότερη έρευνα μπορούμε να παρακολουθήσουμε τη φωνητική αξία των φωνηέντων και συμφώνων του ιδιώματος και να πλησιάσουμε σημαντικά στην κατανόηση του προφορικού του λόγου.

Στους πίνακες που ακολουθούν αποτυπώνεται η φωνητική αξία αρχικά των φωνηέντων και εν συνεχεία των συμφώνων.



Εικόνα 1: Θέσεις Φωνηέντων

(Bağcıçık, 2018 σ. 25)

Στην Εικόνα 1 μπορούμε να δούμε πως το ΦΙ είχε εννέα φωνήεντα και να παρατηρήσουμε τις θέσεις τους (Bağcıçık M., 2018). Από αυτά αξίζει να σημειώσουμε την



παρουσία των φωνηέντων /y/,/ω/ και /æ/, τα οποία εμφανίζονται μόνο σε τούρκικα δάνεια. Επίσης για το /i/ το οποίο δεν γνωρίζουμε την ακριβή του θέση και το /æ/ το οποίο αντιστοιχεί στον ελληνικό συνδυασμό /e/ + /a/.

Στη συνέχεια και όσον αφορά το συμφωνικό σύστημα του ΦΙ τα σύμφωνα χωρίζονται, όπως είναι γνωστό, ανάλογα με το αν πάλλονται ή όχι οι φωνητικές χορδές κατά την παραγωγή τους, τον τρόπο και το τόπο άρθρωσής τους. Κάποια σύμφωνα είναι άηχα ενώ, η χρήση των συμφώνων και τα αλλοφώνων τους στο ΦΙ σχετίζεται απόλυτα με την προέλευση των λέξεων στις οποίες χρησιμοποιούνται (Bağcıoğlu, 2018).

	Bi-labial	Labio-dental	Inter-dental	Alveolar	Palato-alveolar	Alveolo-palatal	Palatal	Velar
Plosive	p b			t d			c	k g
Fricative		f v	θ ð	s z	ʃ			x ɣ
Affricate					tʃ ɟʃ	t͡ʃ d͡ʒ		
Nasal	m			n			ɲ	ŋ
Tap				r				
Lateral approximant				l				
Non-lateral approximant							j	w

Εικόνα 2: Θέσεις συμφώνων

(Bağcıoğlu, 2018 σ. 26)

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική στην κατανόηση της φωνητικής αξίας των φθόγγων υπήρξε η συμβολή του Ανδριώτη (1948) και αργότερα του Αναστασιάδη (1975), με την καταγραφή τους στα έργα τους. Ενδεικτικά αναφέρονται παρακάτω ορισμένα σύμφωνα ιδιαίτερης φωνητικής αξίας, τα οποία και συναντώνται στις περισσότερες λέξεις του ΦΙ.

- [ph] → συναντάται ως παχύ π συνήθως σε τούρκικα δάνεια, π.χ. *παράς*.
- [th] → παχύ τ το οποίο συναντάται κυρίως σε τούρκικα δάνεια και ορισμένες φορές σε ελληνικές λέξεις π.χ. *ταζός*.
- [x] → υπερωικό χ το οποίο απαντάται κυρίως σε τούρκικα δάνεια πριν από το /i/ και το /e/.
- [ɣ] → υπερωικό γ το οποίο απαντάται κυρίως σε τούρκικα δάνεια πριν από το /i/ και το /e/.
- [ɟʃ] → προφέρεται παχύ π.χ. *τζαναβάρι*
- [b], [d], [g] → προφέρονται όπως στη λατινική.



- [k-k], [l-l], [m-m], [n-n], [p-p], [t-t] → προφέρονται διπλά, δηλαδή με διπλή, πιο έντονη προφορά.

Μελετώντας τα παραπάνω, μπορούμε να παρατηρήσουμε διάφορες φωνολογικές ιδιαιτερότητες της καππαδοκικής διαλέκτου και ιδιαίτερα του ΦΙ. Τόσο ο L και ο D όσο και ο Θεοδωρίδης, οι δύο πρώτοι με έντονο ενδιαφέρον για τη διάλεκτο και ο τρίτος ως φυσικός ομιλητής και λόγιος, εντόπισαν τα φωνολογικά χαρακτηριστικά του ιδιώματος και προσπάθησαν να τα αποδώσουν ο καθένας μέσα από το έργο του. Όπως είναι φυσικό, οι τρεις αυτοί λόγιοι παρουσιάζουν ομοιότητες αλλά και διαφορές σε αυτήν τους την προσπάθεια απόδοσης. Παρακάτω θα γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης των ομοιοτήτων και διαφορών των κειμένων των τριών λόγιων σε φωνολογικό επίπεδο.

5.1.1 Φωνολογικές ομοιότητες *Lagarde* – Θεοδωρίδη

Κατά τον Ανδριώτη (1948), το ΦΙ, σε συμφωνία με τα νότια ιδιώματα της NE, δεν φαίνεται να αλλοιώνονται τα /e/, /o/ και δεν αποβάλλουν τα άτονα /i/ και /u/. Αντίθετα, όπως και στην ποντιακή διάλεκτο¹ παρατηρούμε αποβολή του άτονου /i/, ιδιαίτερα στο τέλος των λέξεων. Με τον παραπάνω κανόνα φαίνεται να συμφωνεί τόσο ο Θ όσο και ο L μέσα από τα κείμενά τους στην απόδοση του Ευαγγελίου. Η συγκεκριμένη, αποτελεί και τη μοναδική ομοιότητα, όσον αφορά το φωνολογικό κομμάτι των κειμένων, ανάμεσα στον Θ και στον L. Έτσι έχουμε:

Θ → σπιτ' 10

L → ταϊρέφ 9

5.1.2 Φωνολογικές διαφορές *Lagarde*- Θεοδωρίδη

Στα υπό εξέταση κείμενα είναι εύκολο να παρατηρήσουμε το φωνολογικό φαινόμενο της προσθίωσης, το οποίο απαντάται συχνά στην Καππαδοκική διάλεκτο. Μάλιστα, συχνή είναι η εμφάνιση του φαινομένου της ουρανοφατνίασης (προσθίωση τύπου 2) ή αλλιώς βαρύς τσιτακισμός (Manolessou & Pantelidis, 2012), με ιδιαίτερη συχνότητα στην διάλεκτο των Φαράσων όπου παρατηρείται προσθίωση- ουρανοφατνίαση των [k], [g], [x] → [ʃ], [ɟʒ], [ʃ] (Dawkins, 1916). Πιο συγκεκριμένα και όσον αναφορά το προς εξέταση κείμενο σημειώνουμε προσθίωση – ουρανοφατνίαση του [χ] + /e/ και /i/ σε [ʃ] κατά τις διορθώσεις του Θ. Σε

¹ Κατά την Α. Α. Παπαδοπούλου (1961), στην ποντιακή διάλεκτο είναι ιδιαίτερα συχνή η αποβολή του άτονου [i].



αντίθεση με τον Θ, ο L φαίνεται να διατηρεί την φωνολογική απόδοση του [χ], όπως και στην ΝΕ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί:

Θ → μασαΐρε 38, 49, 52

L → μαχαΐρε 38, 49, 52

Κατά τον Ανδριώτης (1948), στο ΦΙ παρατηρούμε, κατά περιπτώσεις, αποβολή των συμφώνων /n/ και /l/. Στο προς εξέταση κείμενο, όπως καταγράφηκε από τον Θ, έντονη ήταν η παρουσία του φαινομένου αποβολής του συμφώνου /γ/ είτε όταν βρίσκεται στην αρχή της λέξεως και ακολουθείται από φωνήεν είτε μέσα στη λέξη τοποθετημένο ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (Ανδριώτης, 1948). Αντίθετα, στην καταγραφή του κειμένου από τον L φαίνεται πως το /γ/ διατηρείται στις λέξεις σε όποιο σημείο και αν βρίσκεται. Ωστόσο, και στους δύο συγγραφείς μπορούμε να εντοπίσουμε παραδείγματα τα οποία δεν συμφωνούν με την συνολική τους ροή. Έτσι λοιπόν έχουμε:

Θ → 'υρέυει 31, αλλά λέγω 34

L → τρώγω 16, αλλά ύπάω 33

Ακόμη ένα φαινόμενο που εντοπίζουμε στα φαρασιώτικα, είναι η τροπή συμφώνων σε συμφωνικά συμπλέγματα. Φαίνεται πως τόσο στα αρχαία όσο και στη νέα ελληνική η τροπή αυτή προκύπτει από την αποβολή του ενδιάμεσου φωνήεντος. Ιδιαίτερα στα /νγ/, /νδ/, γδ, /ργ/, /τδ/, /ηδ/ τα [γ] και [δ] μετατρέπονται σε [g] και [d] αντίστοιχα, με ανομοίωση των εξακολουθητικών συμφώνων σε στιγμικά (Ανδριώτης, 1948). Πιο συγκεκριμένα, στο προς εξέταση κείμενο και ιδιαίτερα στην απόδοση του κατά Λουκά Ευαγγελίου από τον Θ, συναντάμε συχνά ανομοιωτική κλειστοποίηση των ηχηρών [δ], [γ] σε συμφωνικά συμπλέγματα με δύο ηχηρά καθώς επίσης και έντονη είναι η καταγραφή της τροπής των τριβόμενων [x], [δ] σε συμφωνικά συμπλέγματα με δύο άηχα τριβόμενα. Η απόδοση, ωστόσο, του ίδιου σημείου του Ευαγγελίου από τον Lagarde δεν φαίνεται να ακολουθεί τον παραπάνω κανόνα και παρατηρείται μεμονωμένη τροπή του τριβόμενου [x] σε [k] και συγκεκριμένα στην λέξη Πάσχα. Παραδείγματα αποτελούν:

Θ → έβκετε 52 (έβγετε), καρτία 6, 19, 45 (καρδία)

Θ → πάσκα 7,8,11, 13, 15 (πάσχας)

L → Πάσκα 11, 13, 15 (Πάσχα) αλλά Πάσχας 1, 7

Ένα από τα φαινόμενα που συναντάμε σποραδικά μέσα στο προς εξέταση κείμενο, όπως το απέδωσε ο Θ, είναι η στενωτική κράση. Ο L μάλιστα κατά τη δική του απόδοση εμφανίζει το φαινόμενο της στενωτικής κράσης με την ταυτόχρονη συμφωνοποίηση του άτονου [i] σε τριβόμενο [γ] αν και μπορούμε να παρατηρήσουμε αστάθεια του φαινομένου συμφωνοποίησης στο κείμενο του L. Παραδείγματα των παραπάνω αποτελούν τα :



Θ → τόινα (= το ένα) 3

L → τόγνα (= το ένα) 3, 47, 50 αλλά τόϊμα (= το αίμα) 20, 44

Κατά τον Αναστασιάδη (2015), σε πολλά καππαδοκικά ιδιώματα αλλά και ιδιαίτερα στο ιδίωμα των Φαράσων είναι έντονο το φαινόμενο της αηχοποίησης. Πιο συγκεκριμένα στα κείμενα του L μπορούμε να εντοπίσουμε το φαινόμενο της αηχοποίησης των αρχικών ηχηρών κλειστών συμφώνων ή αηχοποίηση ύστερα από αποβολή του αρχικού φωνήεντος, σε αντίθεση με τα κείμενα του Θ όπου δεν εντοπίζεται το παραπάνω φαινόμενο. Όπως μπορούμε να δούμε και παρακάτω αλλά και εκτενέστερα στον Πίνακα 1:

L → τάμα (αντάμα) 15, 53, 55

Στο ευρύτερο πλαίσιο των αρχαϊσμών που διατηρούνται στο ΦΙ μπορούμε να παρατηρήσουμε την χαρακτηριστική ασυνίζησία φωνηεντικών συμπλεγμάτων με [i]. Πιο συγκεκριμένα, αρσενικά ονόματα και αντωνυμίες σε -ίος (π.χ. *χωρίος*), θηλυκά ονόματα σε -ία (π.χ. *καρδία*) και ουδέτερα σε -ίο (π.χ. *φορτίο*), όπως επίσης και η τονισμένη κατάληξη -ία (π.χ. *παιδιά*) της ονομαστικής πληθυντικού ουδετέρων ονομάτων και η γενική πληθυντικού αρσενικών (π.χ. *νοματίουν*) και ουδετέρων (π.χ. *θυρίουν*), διατηρούν το τονισμένο [i] ασυνίζητο. Το ίδιο συμβαίνει και με το άτονο [i] το οποίο διατηρείται ασυνίζητο μπροστά από το -ε που προέρχεται από -α (π.χ. *φτυάρι- φτύερι*) (Ανδριώτης, 1948). Όπως φαίνεται και στα παραδείγματα, τα παραπάνω φαίνεται να ακολουθούνται πιστά στο κείμενο που μας παρέδωσε ο Θ, σε αντίθεση με τον L, ο οποίος προχωράει σε καθολική συνίζηση του /i/ σε όλη την έκταση του κειμένου:

Θ → ραβτία 52

L → ραβδιά 52

Στο κείμενο του Θ, εντοπίζουμε το κατά τον Αναστασιάδη (2015), συχνό φαινόμενο της ανοιχτής προφοράς του άτονου μακρόχρονου -η ως σύντομο -ε. Αντίθετα, στα παρεχόμενα κείμενα από τον L παρατηρείται απουσία του συγκεκριμένου φαινομένου. Χαρακτηριστικά βλέπουμε:

Θ → έκκλεσίαν 53

L → έκκλησία 53

Τέλος, στη γραφή του Θ είναι δυνατόν να κατανοήσουμε μία προσπάθεια έγγραφης απόδοσης της προφορικής μακρότητας ορισμένων συμφώνων. Το παραπάνω ο Θ προσπαθεί να το πετύχει με διπλοποίηση των εν λόγω συμφώνων. Το ίδιο δηλώνεται στα χειρόγραφα του



Θ². Η προσπάθεια αυτή, όπως είναι φυσικό, απουσιάζει από τα κείμενα του L. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα:

Θ → θέλλ' 49, δέτζ'τζε 50

Στη συνέχεια, ακολουθεί πίνακας με το σύνολο των παραδειγμάτων που εντοπίστηκαν στο κείμενο συνοψίζοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές των δύο συγγραφέων.

ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ			
A/A	ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	LAGARDE (L)	ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (Θ)
1	Προσθίωση: Ουρανοφατνίαση του [x] <χ> + /e/, /i/ σε [ʃ] (Θ) vs. διατήρηση (L)	χέρι 4, 6, 21, 53 χέρε 22, 48 μαχαΐρε 38, 49, 52 ρούχι 39	χέρι 4, 6, 21 χέρε 22, 48, 53 χισμάτι 27 μασαΐρε 38, 49, 52 ρουσί 39
2	Ανομοιωτική κλειστοποίηση ηχηρού /ð/, /ɣ/ σε συμφωνικό σύμπλεγμα με δύο ηχηρά (Θ) vs απουσία φαινομένου		καρτία 6, 19, 45 βτομάδας 7 ἔβκην 39 ἔβκετε 52 ραβδία 52
3	Ανομοιωτική κλειστοποίηση τριβόμενων /x/, /ð/ σε συμφωνικά συμπλέγματα με δύο τριβόμενα άηχα (Θ) vs σποραδική ανομοίωση (L)	Πάσχας 1, 7, Πάσχα 8 Αλλά Πάσκα 11, 13, 15 ἔρτζεστε 52	πάσκα 1, πάσκα 7,8,11, 13, 15
4	Αποβολή του /ɣ/ στην αρχή της λέξης ή μεσοφωνηεντικά (Θ) vs. Διατήρηση του /ɣ/ (L)	Ἄνταφάγω 15 Τρώγω 16 φαγί 20 ἀγινῆ 22 γύρης 32 Λέγω 34	πααίνει 22 ὑρεύει 31 ὑριστήης 32 ὑρευ' 42 ἦ (ενν. γη) 44 Αλλά φάγω 15, 16 ἔφαγουν 20

² Βλ. Θεοδωρίδη, Καραντζόλα & Φλιάτουρας, 2022, σ. 167 και ειδικότερα Πίνακα 3: Ειδικές γραφηματικές συμβάσεις του Θ.



		<i>Αλλά</i> ὕρεψεν 31 ὕπάω 33	ὕπάγω 33 λέγω 34
5	Στενωτική κράση (Θ) vs στενωτική κράση και συμφωνοποίηση του άτονου [i] σε τριβόμενο [ɣ] (L)	τόγνα (= το ένα) 3, 47, 50 <i>Αλλά</i> τόϊμα 20, 44	τόϊνα (= το ένα) 3 σ' ὄϊμα (= στο αίμα) 20 τόϊνα 47, 50
6	Βόρειος φωνηεντισμός: Αποβολή άτονου [i] κυρίως στο τέλος λέξεων (Θ) & (L)	ταϊρέφ 9 στέρον 20 κανοῖ 38 <i>Απουσία φαινομένου:</i> ἔνι 27	νομάτ'ς 10, σπιτ' 10 ἔν' 19, 27, 36 παλ' 38, 56 'κανοῖ 38 εὐς' 45 <i>Αλλά</i> χαζιλλεύτσουν 13 ρωθύμσα 15 πασλάτσαν 23 ἔνι 27, 53
7	Καθολική αηχοποίηση των κλειστών [d], [b] στην αρχή λέξης (L) vs. απουσία φαινομένου (Θ)	τάμα (αντάμα) 15, 53, 55 ταμά (αντάμα) 28	
8	Ασυνίζησία φωνηεντικών συμπλεγμάτων με [i] (Θ) vs. καθολική συνίζηση (L)	βασιληά 29 βασιλειά 30 ράβδιά 52	βασιλεία 29 ραβτία 52



9	Ανοιχτή προφορά του η ως [e] ή υποχωρητική αφομοίωση (Θ) vs. απουσία φαινομένου	έκκλησία 53	θέλημα 42 σεμάδι 47 έκκλησίας 52 έκκλησίαν 53
10	Διπλοποίηση για δήλωση μακρότητας (Θ) vs. απουσία φαινομένου (L)		θέλλ' 49 δέτζτζε 50

Πίνακας 1: Ομοιότητες- Διαφορές Θ – L: Φωνολογία

Εδώ, είναι σημαντικό να αναφερθούν φωνολογικά φαινόμενα τα οποία εντοπίστηκαν στο κείμενο και παρουσιάζουν διαφορά στην απόδοση ανάμεσα στους δύο συγγραφείς, ωστόσο, εγείρουν αμφιβολίες, λόγω της πιθανής μη γραφηματικής απόδοσης στο κείμενο του L.

Αρχικά, αναφορικά με την περίπτωση της ουρανοφατνίασης των συμφώνων [k] και [g] σε [dʒ] στο κείμενο του Θ στην οποία ήδη αναφερθήκαμε, η τροπή των παραπάνω συμφώνων συνοδεύεται επίσης και από ηχηροποίηση (Θεοδωρίδη, Καραντζόλα, & Φλιάτουρας, 2022). Ωστόσο, η εμφάνιση του παραπάνω φαινομένου είναι ιδιαίτερα περιορισμένη στο συγκεκριμένο κείμενο. Αντίθετα, στο κείμενο του L παρατηρούμε εκτεταμένη προστριβοποίηση των συμφώνων σε [ts]. Παραδείγματα των παραπάνω αποτελούν τα:

Θ → Δζαί 2

L → άτζεϊνον 22, 54

Στο κείμενο του Θ, κατανοούμε πως τα σύμφωνα /k/, /p/ και /t/ προφέρονται ως κλειστά δασέα στα τούρκικα δάνεια. Μάλιστα, ο ίδιος ο Θ στα χειρόγραφα³ του, σε μια προσπάθεια καταγραφής της φωνητικής/ φωνολογίας του ιδιώματος αναφέρει πως το /k/ αποδίδεται όπως το γαλλικό [q], το /p/ όπως το γαλλικό [p] και το /t/ κατά το γαλλικό [t]. Ο L ωστόσο, φαίνεται πως δεν ακολουθεί τα παραπάνω και έτσι, παρατηρείται απουσία δασέων κλειστών συμφώνων.

Κατά τα παραπάνω συναντούμε:

Θ → πάγάρτζι 1

L → παγάρτζικο 1

³ Βλ. Θεοδωρίδη, Καραντζόλα, & Φλιάτουρας, 2022 σ. 167 και ειδικότερα Πίνακα 3: Ειδικές γραφηματικές συμβάσεις του Θ.



Τέλος, όπως αναφέρεται στον Ανδριώτη (1948), όσον αφορά τη φωνητική αξία στα ιδιαίτερα τυπογραφικά στοιχεία του φαρασιώτικου ιδιώματος, στα τούρκικα δάνεια το [x] όταν προηγείται των /e/ και /i/ είναι υπερωικό, όπως για παράδειγμα στην λέξη χαρά. Και σε αυτήν την περίπτωση ο παραπάνω κανόνας ακολουθείται μόνο από τον Θ ενώ στα κείμενα του L υπάρχει απουσία του συγκεκριμένου φαινομένου. Έτσι έχουμε:

Θ → τζιράχοι 11, 14, 39, 45

L → τζιράχοι 11, 14, 39, 45

Ακολουθεί πίνακας με περισσότερα και αναλυτικά παραδείγματα των τριών παραπάνω φαινομένων.

A/A	ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	LAGARDE (L)	ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (Θ)
1	Προσθίωση: Ουρανοφατνιάσ η των [k] και [g] σε [dʒ] ή [tʃ] (Θ)vs. προστριβοποίησ η [ts] (L)	<i>Tζε</i> 2,3,4,5,6,7,8,9,10,14,15,17,18,19,20,24 , 25, 26, 27, 30, 31, 33, 36, 37, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56 <i>Tζ</i> 7, 10, 12,13,14,19,20, 38, 41, 46, 50, 51, 55 <i>τζε'</i> 13, <i>τζο</i> 16,18, 34 <i>ατζεϊνος</i> 4,5,9,10,12, 34, 36, 38 <i>ατζεϊνοι</i> 13,14, 24, 35, 38, 45, 46, 55 <i>ατζεϊνον</i> 22, 54 <i>ατζεϊνους</i> 15,19, 25, 35, 50 <i>δωτζε</i> 6, 50 <i>δωτζεν</i> 19, <i>ποιτζετε</i> 8, 26 <i>ποιτζητε</i> 26 <i>τζας</i> 10, 14, 22, 29, 37, 39, 40, 42, 44 <i>οιτζετέτα</i> 12, <i>ατζεϊ</i> 12 <i>τζαστέ</i> 15, 44	<i>Δζαί</i> 2 κωδιδζιστῶ 33



		<p>τζιράχος 26 τζιράχοι 39, 45 άστζέ 26 τζουφαλαῖς 26 κοτζέ 31 κόστζε 32 κοστζινίση 31 τζάπι 35 τζάβ 44 ἀρέττζα 36 ταγαρτζόχο 36 τζόνι 42</p>	
2	<p>Δασέα κλειστά σε τουρκικά δάνεια [kh] /κ/, [ph] /π/, [th] /τ/ (Θ) vs. απουσία δασέων κλειστών (L)</p>	<p>παγάρτζικο 1</p>	<p>πάγάρτζι 1 τζουνκί 2 τάρτζι 17 κοβτᾶ(ς)19 κουναγκέροι 37 κάχι 55</p>
3	<p>Διατήρηση υπερωικής προφοράς των /x/ + /i/, /e/ σε τουρκικά δάνεια και περιορισμένη επέκταση του φαινομένου σε ελληνικές λέξεις (Θ) vs. απουσία φαινομένου (L)</p>	<p>τζιράχοι 11, 14, 39, 45 τζόχει 36 δίγκετι 43</p>	<p>τζιράχοι 11, 14, 39, 45</p>

Πίνακας 2: Διαφορές Θ – L: Φωνολογία



Βασιζόμενοι στην παραπάνω σύγκριση στο επίπεδο της φωνολογίας, μπορούμε εύκολα να παρατηρήσουμε την τάση των κειμένων του Θ να ακολουθούν τη βιβλιογραφία που περιγράφει τα χαρακτηριστικά του φαρασιώτικου ιδιώματος. Συγκεκριμένα, στο φωνολογικό επίπεδο παρατηρούμε μεγάλη απόσταση ανάμεσα στις αποδόσεις του κατά Λουκά Ευαγγελίου, των Θ και L. Η προσθίωση τύπου 2 (ουρανοφατνίαση) των /k/, /g/, /x/ σε [ʃ], [dʒ], [ʃ] (Dawkins, 1916), η αποβολή του μεσοφωνηεντικού γ (Ανδριώτης, 1948), η διατήρηση της υπερωικής προφοράς των [x] και [k] πριν από τα /i/, /e/ , η διπλοποίηση για δήλωση μακρότητας καθώς και η ανοιχτή προφορά του /i/ ως /e/ αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά των φαρασιωτικών ποικιλιών στα οποία φαίνεται να αποκλίνει ο L στο κείμενο προς εξέταση.

Ωστόσο, σε ορισμένα φαινόμενα, τα οποία επίσης αποτελούν χαρακτηριστικά του φαρασιωτικού ιδιώματος, παρατηρούμε μια σποραδική παρουσία ή μία περιστασιακή-περιορισμένη χρήση τους από τον L. Πιο συγκεκριμένα, η ανομοιοτική κλειστοποίηση ηχηρών /ð/, /ɣ/ σε συμφωνικό σύμπλεγμα με δύο ηχηρά και η ανομοιοτική κλειστοποίηση των τριβόμενων /x/, /ð/ (Ανδριώτης, 1948) σε συμφωνικά συμπλέγματα με δύο άηχα τριβόμενα αποτελούν φωνολογικά φαινόμενα του ιδιώματος, τα οποία ο L ακολουθεί περιστασιακά στη ροή του κειμένου του.

Τέλος, το φαινόμενο της αποβολής του άτονου φωνήεντος [i] (Ανδριώτης, 1948) αποτελεί την μοναδική «συμφωνία» μεταξύ των δύο συγγραφέων στο φωνολογικό επίπεδο ανάλυσης του κειμένου.

5.1.3 Φωνολογικές ομοιότητες Dawkins- Θεοδωρίδη

Στο ΦΙ παρατηρούμε κατά περιπτώσεις, την τροπή των συμφωνικών συμπλεγμάτων /vy/, /vð/, /yð/, /ry/, /rð/ και /nð/. Πιο συγκεκριμένα τα σύμφωνα [ɣ] και [ð] τρέπονται στα αντίστοιχα [g] και [d]. Στα κείμενα προς εξέταση, παρατηρούμε την τροπή του συμφώνου [ɣ] του συμφωνικού συμπλέγματος [vy] το οποίο συμβαίνει κατά τον Ανδριώτη (1948) όταν το /v/ <β> προέρχεται από το /v/ των διφθόγγων αυ και /ευ/⁴. Χαρακτηριστικά παραδείγματα του παραπάνω αποτελούν:

Θ → ἔβκα 289

D → Ἔβγη 289

Σύμφωνα και πάλι με τον Ανδριώτη (1948), στο ΦΙ είναι συχνή η αποβολή συμφώνων με συχνότερη εκείνης του συμφώνου /ɣ/. Πιο συγκεκριμένα, το σύμφωνο /ɣ/ φαίνεται να

⁴ Κατά τον Ανδριώτη (1948), εξαιρούνται τα συμπλέγματα /βγ/ που έχουν προκύψει από νεότερες αλλαγές όπως άουγό-άβγό.



αποβάλλεται σε δύο περιπτώσεις: α) όταν βρίσκεται στην αρχή της λέξης στη συνέχεια έπεται φωνήεν, και β) όταν βρίσκεται στο εσωτερικό της λέξης ανάμεσα σε φωνήεντα. Τον παραπάνω φωνολογικό κανόνα φαίνεται να ακολουθούν τόσο ο D όσο και ο Θ, όπως καταδεικνύουν πολλά σχετικά παραδείγματα στα κείμενά τους. Ωστόσο, και στους δύο μπορούμε να εντοπίσουμε παραδείγματα απουσίας του συγκεκριμένου φαινομένου:

Θ → ύρεύβ 267, 337 αλλά Λέγω 293

D → ύρέβω 267, 269, 315, 337 αλλά ἔφυγε 271

Ένα από τα φαινόμενα που συναντάμε στα προς εξέταση κείμενα, είναι η στενωτική κράση. Το παραπάνω φωνολογικό φαινόμενο απαντάται στο ίδιο ακριβώς λέξημα στα κείμενα του Θ και του D:

Θ → τόϊνα (το ένα) 281, 283, 287, 291, 307, 317, 321, 327

D → τόϊνα (το ένα) 263, 283, 303, 307, 317, 327

Στα υπό εξέταση κείμενα μπορούμε επίσης να εντοπίσουμε το φωνολογικό φαινόμενο του βόρειου φωνηεντισμού με την αποβολή του άτονου [i], κατά κύριο λόγο στο τέλος των λέξεων. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το ΦΙ, σε συμφωνία με την ποντιακή διάλεκτο φαίνεται να αποβάλλει το άτονο [i], ιδιαίτερα στο τέλος των λέξεων (Ανδριώτης, 1948). Με τον παραπάνω κανόνα συμφωνεί τόσο ο Θ όσο και ο D με πληθώρα παραδειγμάτων στα κείμενά τους. Ωστόσο, το φαινόμενο είναι σποραδικό στα κείμενα του D όπου και υπάρχουν πολλά παραδείγματα διατήρησης του άτονου [i]:

Θ → τιλετήσ'ς 265 αλλά

D → ὕρεπ 267 αλλά ὕρέβεις 267, 337

Σύμφωνα με τον Ανδριώτη (1948), ιδιαίτερη ανάπτυξη φωνηέντων αποτελεί ο διφθογγισμός του τονισμένου [i] και η μετατροπή του σε [ie] (στα προς εξέταση κείμενα παρατηρείται και η μετατροπή σε [ia]) πριν από τα σύμφωνα /γ/ και /χ/. Το φαινόμενο αυτό του διφθογγισμού απαντάται εξίσου στα κείμενα του Θ και του D. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα:

Θ → Νυέχτα 271, 273, 281

D → βιέχα (= το μουστάκι) 285

Ένας από τους διατηρημένους αρχαϊσμούς του ιδιώματος, ο οποίος εντοπίζεται στα κείμενα και των δύο συγγραφέων, είναι το φαινόμενο της ανοιχτής προφοράς του άτονου μακρόχρονου -η ως σύντομο -ε. Μάλιστα κατά τον Αναστασιάδη (2015) αυτό αποτελεί ένα χαρακτηριστικό και μάλιστα συχνό φαινόμενο του ΦΙ. Ωστόσο, στα κείμενα προς εξέταση βρέθηκε μόνο ένα παράδειγμα για κάθε συγγραφέα.

Θ → Έκλέσια 269



D → Έκλέσια 269

Στο ΦΙ, όπως προαναφέρθηκε, παρατηρείται η χαρακτηριστική ασυνιζήσια φωνηεντικών συμπλεγμάτων με /i/. Πιο συγκεκριμένα, αρσενικά ονόματα και αντωνυμίες σε -ίος (π.χ. *χωρίος*), θηλυκά ονόματα σε -ία (π.χ. *καρδία*) και ουδέτερα σε -ίο (π.χ. *φορτίο*), όπως επίσης και η τονισμένη κατάληξη -ία (π.χ. *παιδιά*) της ονομαστικής πληθυντικού ουδετέρων ονομάτων και η γενική πληθυντικού αρσενικών (π.χ. *νοματίουν*) και ουδετέρων (π.χ. *θυρίουν*), διατηρούν το τονισμένο [i] ασυνίζητο. Το ίδιο συμβαίνει και με το άτονο [i] το οποίο διατηρείται ασυνίζητο μπροστά από το /e/ προερχόμενο από /a/ (π.χ. *φτυάρι- φτυέρι*) (Ανδριώτης, 1948). Τον παραπάνω κανόνα ακολουθούν στα κείμενά τους τόσο ο D όσο και ο Θ. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν:

Θ → ζουλεία 263

D → ζουλιάν 289

5.1.4 Φωνολογικές διαφορές Dawkins- Θεοδορίδη

Όπως αναδείχτηκε από τη σύγκριση των κειμένων μεταξύ L και Θ, ο Θ φαίνεται πως κάνει μια προσπάθεια στα κείμενά του να αποδώσει την προφορική μακρότητα ορισμένων συμφώνων με διπλοποίησή τους. Το αυτό δηλώνει και ο ίδιος στα προσωπικά του χειρόγραφα όπως έχει ήδη αναφερθεί. Ωστόσο, η παραπάνω προσπάθεια του Θ απουσιάζει και από τα κείμενα του D (όπως ακριβώς και από του L). Πιο συγκεκριμένα:

Θ → *ἔφφυν* 271

Περισσότερα παραδείγματα του συγκεκριμένου φαινομένου συγκεντρώνονται στον Πίνακα 3.

Ως προς το φαινόμενο της συναίρεσης, το οποίο είναι ιδιαίτερα σύνηθες στο ΦΙ, παρατηρείται συναίρεση στο σύμπλεγμα των φωνηέντων [éa] σε [ä] δηλαδή σε ανοιχτό [e] π.χ. *γραία-γρά*, *κρέας-κρας*, *έννέα-έννά* κ.ά. Κάποιες φορές στη θέση του ανοιχτού [ä] παρουσιάζεται ένα απλό [e] π.χ. *όστéα-στέ* (Dawkins, 1916 & Ανδριώτης, 1948). Το παραπάνω φαινόμενο είναι εμφανές στα κείμενα των D και Θ με τη διαφορά ότι στα κείμενα του D η συναίρεση του συμπλέγματος των φωνηέντων οδηγεί σε [ä] ενώ στα κείμενα του Θ σε [e].

Θ → *κρές* 311

D → *κράς* (*κρέας*) 311

Όπως και στο κατά Λουκά Ευαγγέλιο, έτσι και στην απόδοση των παραμυθιών εντοπίζεται στα κείμενα του Θ το φαινόμενο της προσθίωσης τύπου 2 (ουρανοφατνίαση) των



συμφώνων [k] και [g] σε [dʒ] ή αλλιώς βαρύς τσιτακισμός (Manolessou & Pantelidis, 2012), η οποία όπως προαναφέρθηκε αποτελεί χαρακτηριστικό του ΦΙ. Τα σύμφωνα [k], [g], [ɣ] μετατρέπονται στα αντίστοιχα [tʃ], [dʒ], [ʃ] (Dawkins, 1916). Αντίθετα, στα κείμενα που έχουν αντληθεί από τον D παρατηρείται απουσία του συγκεκριμένου φαινομένου. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν:

Θ → δζαι 263-337, ἔρδζεται 271, Δζοῦπα 295, 299, 317 κ.ά. που μπορούμε να δούμε στον Πίνακα 3.

Στον πίνακα που ακολουθεί συμπεριλαμβάνεται το σύνολο των φωνολογικών ομοιοτήτων και διαφορών που εντοπίστηκαν στα κείμενα των δύο συγγραφέων.

ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ			
A/A	ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	DAWKINS (D)	ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (Θ)
1.	Ανομοιωτική κλειστοποίηση ηχηρού /ɣ/ σε συμφωνικά συμπλέγματα με δύο ηχηρά (Θ) & (D)	Ἔβγη 289 ἔβγαλ' 305, 309 Βγαίνει 305, 309	ἔβκαμ' 287 ἔβκα 289 ἔβκη 289, 305 Ἔβκαλ' 305, 309 Ἱβκοῦν 305 ἔβκαν 305, 331 βκάλλει 309
2.	Αποβολή μεσοφωνηεντικού /ɣ/ εντός της λέξης ή στα όρια λέξεων (Θ) vs ασταθής εμφάνιση φαινομένου (D)	ὑρέβεις 267, 337 ὑρέβω 267, 269,315, 337 ὑρέψα 267, 269, 281 ὑρεψες 267 ὑρεμα 267 ὑρεψε 269, 281 λέωσε 293 πααίνει 297 Φύετε 327 Αλλά	πα ἄϊνκαν 263 ὑρεῦβ 267, 337 Ἱρεῦω 267 Ἱρεπ' 267 ὑρέψη 267 ὑρεῦφ 267 ὑρεῦω 269, 315, 337 ὑρεψεν 269, 281 Ἱρεψε 269 ἔφφυνεν 271 πῆ'ε 273 πῆεν 273



		<p>ἔφυγε 271 ὑπάγω 277 πήγε 279 Πήγεν 283 Ἔφυγε 297 ἔφυγανε 329</p>	<p>πήε 275, 297 πα'αίν' 277 ἕρέψουμ' 279 ὕρεψα 281 ὕρεψαν 281 πῆ'εν 283 πααίνουν 309 υρεύφ 315 πα'αίνουν 313 Φύετε 327</p> <p><i>Αλλά</i> Λέγω 293 ἔφ-φυγεν 297 Ἔφ-φυγαν 329</p>
3.	Διπλοποίηση για δήλωση μακρότητας (Θ) vs. απουσία φαινομένου (D)		<p>ἔφφουεν 271 ἕπνώσσουν 271 κελλέδε 283 τεκελλεμέ 285 Ἔφ-φυγέν 291, 297 ἄλλ' 295 χάνν' 305 Ἄφφεριμ 307 δ-δέσσετέ 311 ἔννέ 323 φ-φοῦμε 327 Ἔφ-φυγαν 329</p>
4.	Στενωτική κράση (Θ) & (D)	<p>τόϊνα (το ένα) 263, 283, 303, 307, 317, 327</p>	<p>τόϊνα (το ένα) 281, 283, 287, 291, 307, 317, 321, 327</p>
5.	Βόρειος φωνηεντισμός:	<p>ἕρεπ 267 νομάτς 267, 273, 277, 293, 321</p>	<p>ἕρεπ' 265, 267 ἕστερου 265 τιλετήσ'ς 265</p>



	Αποβολή άτονου [i] κυρίως στο τέλος λέξεων (Θ)- ασταθή παρουσία φαινομένου (D)	γιολλάσ' 279 Αλλά Τιλαδίξεις 265 ύρέβεις 267, 337	ἔβκ' 265 ύρεύβ 267, 337 ποῦλ' τσαν 275 νομάτ'ς 275, 277 μισαφοῦρ' 281 μυ'άτ'ς 283, 285, 287, 289 χυτ'σ' 289 παρπᾶτ'σεν 323 ρώτ'σαν 325 Ύρεπ 'ς 337
6.	Διφθογγισμός τονισμένου [i], /e/+ [ɣ], [x] (Θ) & (D)	Πηάγανε 263, 271, 331 Πηάγα 285, 287, 289 βιέχα 285	Πηάγαν 263, 271, 311, 331 Νυέχτα 271, 273, 281 Πηάγα 285 Πιέχε 285 πηᾶγα 287
7.	Ανοιχτή προφορά του η ως /e/ (Θ) & (D)	Ἐκλέσια 269	Ἐκλέσια 269
8.	Ασυνιζησία φωνηεντικών συμπλεγμάτων με [i] (Θ) & (D)	ζοιλίαν 289 σουλία 311, 313 μουρουδία 313 ζοιλία 333	ζουλεία 263 σκοτεινία 271 σκοτεινίας 273 δζοιλία 289 σδζυλία 311, 313 ἔντραπία 325 δζοιλίαν 333
9.	Συναίρεση του συμπλέγματος [ea] σε /e/ (Θ) vs συναίρεση του συμπλέγματος [éa] σε [ä] (D)	κράτε 311 κράς 311 κράτε 313, 327 ένά 323, 335	κρέτε 311, 327 κρές 311 κρέτε 313 έννέ 323, 335, 337
10.	Προσθίωση:		δζαι 263-337



	Ουρανοφατνίαση των [k], [g], σε [dʒ] <δζ> ή [tʃ] <τζ> (Θ) vs. Απουσία φαινομένου (D)		δζι 263, 265, 267, 269, 275, 277, 279, 281, 283, 285, 287, 289, 293, 295, 297, 299, 301, 303, 307, 315, 317, 321, 323, 325, 329, 331, 333, 335, 337 δζο 271, 277, 281, 287, 291, 293, 295, 299, 301, 303, 307, 311, 315, 325, 329, 331, 335, 337 δζ' 263, 265, 275, 277, 283, 285, 291, 293, 295, 299, 301, 303, 305, 307, 311, 313, 315, 321, 323, 325, 327, 329, 331, 333, 335, 337 δζόγω 265, 295, 325 δζουφάλιν 269 δζουφάλι 269, 271, 287, 317, 319, 321 Αδζεϊνος 269, 283 Αδζεϊ 269, 277, 289 'δζεϊνον 269 δζούσε 269 'δζειν 271 ἐρδζεται 271 δζεινέ 271
--	--	--	--



			κάδζεμά 273 Δζᾶς 273 ἀδζεῖνο 273, 277, 301 δζᾶναβαροῦ 273 δῶδζ' 275, 277, 281, 301 δζοῦνται 275 δζεῖνο 275, 303, 329 ᾿πιδζεῦ 275 Δζαία 275 χαβαδζᾶ 279 δῶδζεν 281, 331 ᾿δζεῖνους 281 Δζουφάλε 281, 337 σοχαχδζῆ 281 ᾿δζεῖνος 281 κοδζι' 283 ποιδζ' 283 πελέδζιν 285 κερβενδζῆς 285 Γαλίδζεψα 287 δζεῖ 287, 327 δζοιλία 289 δζοῦπεν 291, 297 φῆδζεν 291, 297 δζῶνι 291, 333 δζοῦ 293 δζῶς 295, 299 Δζοῦπα 295, 299, 317 Αδζεῖνοι 299
--	--	--	---



			ποιῖδες 301 δζῶνι 301, 333 δζοῦπέ 301, 317, 323 καδιδζησμένοι 305 Γαλίδζεψεν 307, 321, 331 σδζελήση 307 σδζελτσεν 307 Δῶδζεν 307 ποιδζη 307, 331 σδζυλί 311 σδζυλία 311, 313 καδιδζήση 315 ἔρδζεται 315 δωδζέντα 317 δζουβάϊδον 323 δζα 325 κωδιδζήσω 325 λύδζοι 327 παρδζεῖκο 327 πιδζόκκο 329 δζαῖνα 329 γαλίδζεψ' 331 δζοῦτουν 333 δζείνου 335 σερνιδζοί 337 πουρδζοῦκε 337 χαβοῦδζε 337 δζελλέτοι 337
--	--	--	--

Πίνακας 3: Ομοιότητες- Διαφορές D-Θ: Φωνολογία

Βασιζόμενοι στην παραπάνω σύγκριση στο φωνολογικό επίπεδο, μπορούμε εύκολα να παρατηρήσουμε την τάση των κειμένων τόσο του Θ όσο και του D να ακολουθούν την



βιβλιογραφία που περιγράφει τα χαρακτηριστικά του φαρασιώτικου ιδιώματος. Οι δύο συγγραφείς παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες στις επιλογές τους όσον αφορά τα φωνολογικά χαρακτηριστικά του ΦΙ. Πιο συγκεκριμένα, η ανομοιοτική κλειστοποίηση ηχηρού [γ] σε συμφωνικά συμπλέγματα με δύο ηχηρά, η αποβολή μεσοφωνηεντικού [γ] εντός της λέξης ή στα όρια λέξεων (αν και στον D παρατηρείται αστάθεια στο συγκεκριμένο φαινόμενο), ο βόρειος φωνηεντισμός με αποβολή άτονου [i] κυρίως στο τέλος λέξεων (με ασταθή παρουσία φαινομένου στον D), η στενωτική κράση, ο διφθογγισμός τονισμένου [i], /e/+ [γ] και [x], η ανοιχτή προφορά του [i] ως [e] καθώς και η ασυνιζησία φωνηεντικών συμπλεγμάτων με [i] αποτελούν τις βασικές ομοιότητες που εντοπίστηκαν στην απόδοση των παραμυθιών από τους δύο συγγραφείς.

Αντίθετα, η διπλοποίηση για δήλωση μακρότητας που αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της γραφής του ΦΙ από τον Θ, όπως και η συναίρεση του συμπλέγματος [éa] (σε [e] για τον Θ και σε [ä] για τον D) και η απουσία του φαινομένου της προσθίωσης-ουρανοφατνίασης από τον D αποτελούν, ουσιαστικά, και τις μοναδικές διαφορές μεταξύ τους στο φωνολογικό επίπεδο ανάλυσης.

5.2 Μορφολογία

Η μορφολογία της Καππαδοκικής διαλέκτου και κατ' επέκταση του ΦΙ, όπως τα γνωρίζουμε σήμερα, οφείλεται κατά κύριο λόγο τόσο στην πολυτάραχη ιστορία της περιοχής όσο και στη γεωγραφική της θέση (Αναστασιάδης, 1976). Η διγλωσσία του γηγενή πληθυσμού και η απομονωμένη γεωγραφική θέση του ΦΙ όρισαν, στην πραγματικότητα, το μέγεθος της επιρροής του ΦΙ τόσο από την τουρκική όσο και από άλλες γλώσσες (π.χ. η Αρμενική) (Τριανταφυλλίδης, 1938).

Σε μορφολογικό επίπεδο τόσο οι ονομαστικοί όσο και οι ρηματικοί τύποι παρουσιάζουν αξιοπρόσεκτες ιδιαιτερότητες. Αρχικά, οι λέξεις του ΦΙ μπορούν να είναι μορφολογικά σύνθετες (ουσιαστικά, επίθετα και ρήματα) ή απλές (προθέσεις, αριθμούς, επιρρήματα κ.ά.) όπως ακριβώς συμβαίνει και στη ΝΕ (Bağcıoğlu, 2018). Τα ονόματα έχουν τρία γένη, ακριβώς όπως και στα ΝΕ, και δύο αριθμούς (ενικός-πληθυντικός). Επίσης διαθέτουν τέσσερις πτώσεις (ονομαστική, γενική, αιτιατική και κλητική), αν και παρατηρείται συχνά η αντικατάσταση των πτώσεων μεταξύ τους⁵. Επίσης, τα ονόματα στο ΦΙ δεν κλίνονται με τον ίδιο τρόπο, φαινόμενο που παρατηρείται και στα ΝΕ (Bağcıoğlu, 2018). Σημαντικό είναι εδώ να αναφέρουμε:

⁵ Ο Ανδριώτης (1948, σ. 47) αναφέρει πως η ονομαστική παίρνει συχνά τη θέση της κλητικής.



- Τα παροξύτονα ουδέτερα ουσιαστικά σε *-ι* σχηματίζουν τον πληθυντικό σε *-ε* (στο Βαρασό) και σε *-α* (στις εποικίσεις) (Ανδριώτης, 1948).
- Τα αρσενικά σε *-ης* αποβάλλουν την κατάληξή τους στην ονομαστική ενικού (Ανδριώτης, 1948).
- Με εξαίρεση τα αρσενικά σε *-ας* και *-ης* και τα θηλυκά σε *-α* τα υπόλοιπα ουσιαστικά σχηματίζουν τη γενική ενικού σε *-ου* (Ανδριώτης, 1948).
- Η γενική του οριστικού άρθρου (αρσενικό-ουδέτερο) είναι *του*, ωστόσο εάν το ουσιαστικό που ακολουθεί αρχίζει από φωνήεν τότε προστίθεται και ένα *-ν* χάριν ευφωνίας π.χ. των αβτζηδίων (Ανδριώτης, 1948).
- Η κατάληξη των ουσιαστικών για τον σχηματισμό υποκοριστικού είναι *-οκκο(υ)* και των επιθέτων *-ίκκο(υ)*, *-ούκκο(υ)* και *-ούσκο(υ)* με προφορά και των δύο /k/ (Ανδριώτης, 1948).
- Τα επίθετα οι αντωνυμίες και οι μετοχές έχουν μόνο ουδέτερο γένος με καταλήξεις ενικού *-ο* ή *-ου*, *-ι* και *-υ* και πληθυντικού *-α* και *-ά* (Ανδριώτης, 1948).
- Επιπλέον, παρατηρούνται και τύποι αρχαίων στις κτητικές αντωνυμίες (*εμός, σος, ημέτερος*) (Ανδριώτης, 1948 και Αναστασιάδης, 1976).
- Για την έκφραση της σημασίας του μεγέθους χρησιμοποιείται το επίρρημα πολύ και *ζαλ* με ίδια σημασία το τούρκικο *έν* ή με παρομοίωση ή με επανάληψη επιθέτου ή περιφραστικά (Αναστασιάδης, 1976).
- Επηρεασμένο από την ποντιακή, το ΦΙ χρησιμοποιεί το ίδιο όνομα για το δέντρο και τον καρπό του (Αναστασιάδης, 2015).

Ομοίως με τα ονόματα, έτσι και τα ρήματα στο ΦΙ έχουν απλούστερους και πιο σύνθετους σχηματισμούς με τη χρήση επιθημάτων που εκφράζουν πολλαπλές λειτουργίες. Επιπλέον, στο ΦΙ υπάρχουν δύο διακριτές χρονικές διαστάσεις στην απόδοση των ρημάτων. Το παρελθόν και το μη παρελθόν και δύο φωνές η ενεργητική και μη ενεργητική (δηλ. παθητική) (Bağcıoğlu, 2018) ακριβώς όπως συμβαίνει και στα NE (Holton, Mackridge, & Philippaki-Warbuton, 1997). Υπάρχει συμφωνία ρήματος και υποκειμένου και το υποκείμενο διατηρεί τρία πρόσωπα (πρώτο, δεύτερο και τρίτο) και δύο αριθμούς (ενικό-πληθυντικό). Τέλος, υπάρχουν τρεις διαθέσεις για τα ρήματα η οριστική, η υποτακτική και η προστακτική και δεν υπάρχουν απαρέμφατα (Bağcıoğlu, 2018).

Τα ρήματα στο ΦΙ, ακριβώς όπως και τα ονόματα, παρουσιάζουν κάποιες ιδιαιτερότητες πολλές από τις οποίες οφείλονται στην επιρροή που ασκήθηκε είτε από άλλες γλώσσες είτε από άλλες διαλέκτους. Ενδεικτικά:



- Ρήματα σε *-αω*, *-νω* και *-αίνω* σχηματίζουν τον παρατατικό ενεργητικής φωνής με την κατάληξη *-κα* (Ανδριώτης, 1948).
- Διατηρούνται οι καταλήξεις της οριστικής του ενεστώτα και παρατατικού, στον ενικό σε *-ούμαι* (και στην ποντιακή διάλεκτο). (Αναστασιάδης, 1975· Ανδριώτης, 1948).
- Διατηρούνται (ελαφρώς τροποποιημένες) οι καταλήξεις του παθητικού αορίστου α' των αρχαίων ελληνικών⁶ (Ανδριώτης, 1948).
- Επίσης, διατηρείται στο Βαρασό εκ των αρχαίων η οριστική ενεστώτα και παρατατικού (ελαφρώς τροποποιημένη) της μέσης φωνής του ρήματος *ίσταμαι*⁷. Στους άλλους οικισμούς διαφοροποιείται η κατάληξη από *-αι* ή *-ε* σε *-ι* (Αναστασιάδης, 2015).
- Οι συντελικοί χρόνοι δεν διαθέτουν ιδιαίτερους τύπους όπως συμβαίνει στα ΝΕ αλλά ο παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος αναπληρώνονται συνήθως από τον αόριστο και ο συντελεσμένος μέλλοντας από τον στιγμιαίο (Αναστασιάδης, 1976).

Τόσο ο L όσο και ο D και ο Θ εντόπισαν και κατέγραψαν πολλές από τις παραπάνω μορφολογικές ιδιαιτερότητες του ΦΙ στα έργα τους. Παρακάτω, παρατίθενται οι ομοιότητες και οι διαφορές που εντοπίστηκαν στα κείμενα των L-Θ και D-Θ στο μορφολογικό επίπεδο.

5.2.1 Μορφολογικές ομοιότητες Lagarde- Θεοδορίδη

Κατά τον Αναστασιάδη (2015), όλα τα ουσιαστικά ανεξάρτητα από το γένος στο οποίο βρίσκονται ή την κατάληξη που διαθέτουν σχηματίζουν την γενική του ενικού σε *-ου* και την γενική του πληθυντικού σε *-ουν* ή *-ιουν* τονισμένο π.χ. *ο νομάτης- του νομάτου*. Με τον παραπάνω κανόνα συμφωνεί και ο Ανδριώτης (1948). Τόσο L όσο και ο Θ φαίνεται να ακολουθούν το μορφολογικό αυτό φαινόμενο και έτσι, παρατηρούμε τα παραδείγματα επί των κειμένων τους:

Θ → μπελοῦ < 'μπέλι 18

L → σπητοῦ < σπήτι 11

Ένα ιδιαίτερο μορφολογικό φαινόμενο το οποίο συναντάται στην Καππαδοκική διάλεκτο αλλά και στο ΦΙ είναι η μετατροπή του γένους των ονομάτων. Πιο συγκεκριμένα,

⁶ ΑΕ. : εφιλήθην, -θης, -θη, -θημεν, -θητε, -θησαν, ΦΙ: φιλήθα, -θης, -θην, -θαμε, -θητι, -θαν. (Αναστασιάδης, 2015, σ. 34)

⁷ ΦΙ Ενεστώτας: *ιστάμι, ιστάσι, ιστάτι, ιστάμιστι, ιστάστι, ιστάντι* και Παρατατικός: *ιστάμουν, ιστάσουν, ιστάτουν, ιστάμιστι, στάστι, ιστάσαν(δι)*. (Αναστασιάδης, 2015, σ. 34)



μπορούμε να παρατηρήσουμε στα κείμενα και στην προφορική παράδοση ουδέτερα ονόματα που μετατρέπονται σε αρσενικά π.χ. ο πάχος, ο στόμας, ο ράσος αλλά και σε θηλυκά π.χ. η δάκρα, ή πράσα (Ανδριώτης, 1948). Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται τόσο στα κείμενα του L όσο και στου Θ. Ωστόσο, στα κείμενα του Θ υπάρχει μεγαλύτερη συνέπεια του φαινομένου σε αντίθεση με του L όπου παρατηρείται αστάθεια και σποραδική εμφάνισή του. Για παράδειγμα:

Θ → πάσκας 1

L → Πάσχας 1, 7 αλλά το πάσκα 15

Χαρακτηριστικό του ΦΙ αποτελούν οι περιφραστικοί σχηματισμοί των χρόνων των ρημάτων (Bağcıoğlu, 2018). Στα φαρασιώτικα σε αντίθεση με άλλες μικρασιατικές ποικιλίες δεν αναπτύσσονται τα βοηθητικά ρήματα *έχω* και *είμαι* ώστε να σχηματίζονται περιφραστικοί τύποι του παρακειμένου και υπερσυντέλικου (Bağcıoğlu, 2018). Στα προς μελέτη κείμενα μπορούμε να δούμε τον σχηματισμό περιφραστικού μέλλοντος με *α* και υποτακτική. Αυτό είναι εμφανές τόσο στο κείμενο του L όσο και στο κείμενο του Θ. Παραδείγματα των παραπάνω αποτελούν τα:

Θ → ά φάω 11

L → άειπής 34

5.2.2 Μορφολογικές Διαφορές Lagarde- Θεοδωρίδη

Ο Ανδριώτης (1948), σημειώνει το αξιοπρόσεχτο της μετακίνησης του τόνου σε ορισμένες λέξεις όπως για παράδειγμα την *ημερο* (= την ημέρα), *μετενοία* (=μετάνοια), *χοτζάς* (=χότζας) κ.ά. Το παραπάνω μορφολογικό φαινόμενο εμφανίζεται συστηματικά στο κείμενο του Θ ωστόσο στον L παρατηρείται απουσία του φαινομένου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί:

Θ → ποστόλοι 11

Αναφορικά με τη μορφολογία των ρημάτων και ιδιαίτερα την κατάληξη του *α'* πληθυντικού των ενεργητικών ρημάτων, είναι εύκολα παρατηρήσιμη η τάση του Θ να ακολουθεί τους φαρασιώτικους τύπους⁸ με την κατάληξη *-ούμε* να κυριαρχεί. Αντίθετα, ο L, περισσότερο επηρεασμένος από την ποντιακή διάλεκτο και τις καταλήξεις που χρησιμοποιούνται σε αυτή σύμφωνα με τον Dawkins (1916), χρησιμοποιεί τη κατάληξη *-μες*. Χαρακτηριστικά βλέπουμε:

⁸ Ο Dawkins (1916, σ. 178) αναφέρει για το *α'* πληθ. του ενεργ. ενεστ. την κατάληξη *-ομε* ή *-οιμε* και συνήθη αποκοπή η οποία γίνεται *-οιμ'*.



Θ → Χαζιλλατίσουμε 9

L → έχομες 38

Τελευταία αλλά ιδιαίτερα σημαντική διαφορά αποτελεί ο σχηματισμός ανισοσύλλαβου πληθυντικού στα κείμενα του Θ, κάτι που δεν φαίνεται να ακολουθείται από τον L όπου ο πληθυντικός είναι ισοσύλλαβος. Ο Θ φαίνεται πάλι να ακολουθεί πιο πιστά το ΦΙ, καθώς, όπως αναφέρεται στον Ανδριώτη (1948), πολλά αρσενικά σε -ας και -ες σχηματίζουν ανισοσύλλαβο πληθυντικό (π.χ. *καβγάς - καβγάδε*) και θηλυκά σε -α⁹ σχηματίζουν πληθυντικό σε -άδες (-έδες) (π.χ. *γριά- γράδες*). Σχετικό παράδειγμα αποτελεί:

Θ → τρία φορέδες 34

Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί συγκεντρώνονται περισσότερα παραδείγματα ομοιοτήτων και διαφορών ανάμεσα στον Θ και στον L σε μορφολογικό επίπεδο.

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ			
A/A	ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	LAGARDE (L)	ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (Θ)
1	Γεν. ενικ. -ού των ουδετέρων σε -ι και αρσενικών σε -ης (Θ & L)	σπητοῦ < σπήτι 11	σπιτοῦ < σπίτι 11 μπελοῦ < 'μπέλι 18 χισμάτου < χισμάτι 27 ναματοῦ < νομάτης 21,48 ίσανοῦ < ισάνι 22
2	Καταβιβασμός τόνου (Θ)		ποστόλοι 11 ὁ ἐφεντήης 26 ἐφεντή 33
3	Αλλαγή γένους (Θ) vs σποραδική παρουσία φαινομένου (L)	το Πάσχα 8, 11, 12 το πάσκα 15 <i>Αλλά</i> Πάσχας 1, 7	πάσκας 1 τοῦ πάσκα (αρσ) 7, 8, 11 τον πάσκα 15
4	Περιφραστικός μέλλοντας α + υποτ. (Θ & L)	ἀντασκοτώσουν 2 ἀνταδῶση 6	ἄ μπῆ 10 ἀ φάω 11 ἄ φάγω 16

⁹ Το ίδιο επισημαίνει και ο Βαῆγιας (2018, σ. 43-44) σχετικά με τα αλλόμορφα.



		ανταδώσω 4 ανταδώσου 5 άμπη 10 άφάμες 11 ανταφάγω 15 ά σās τά χαρίσω 29 άειπής 34 ανταδώσωμεν 49	ά πω 18 ά με δώση 21 ά σές δώσω 29 ά δεβής 34 ά ειπής 34 ά δώσ' σά σέρε 48
5	α' πληθυντικός αρκτικών χρόνων με κατάληξη -μες (L) vs -ουμε (Θ)	ανταποίκομες 9 άφάμες 11, έχομες 38	Χαζιλλατίσουμε 9 Στρώσουμε 9
6	Ανισοσύλλαβος πληθυντικός (Θ) vs. ισοσύλλαβος πληθυντικός (L)		οί φοβέδες 25 τρία φορέδες 34 πουά φορέδες 40

Πίνακας 4: Ομοιότητες- Διαφορές Θ-L: Μορφολογία

Αναλύοντας τα μορφολογικά στοιχεία των κειμένων των L και Θ είμαστε σε θέση να εντοπίσουμε για ακόμη μία φορά την τάση του Θ να ακολουθεί τη βιβλιογραφία που περιγράφει τα χαρακτηριστικά της Καππαδοκικής διαλέκτου και του ΦΙ. Από την άλλη μεριά ο L, σε αντίθεση με το φωνολογικό επίπεδο, φαίνεται να βρίσκεται πιο κοντά στην βιβλιογραφία, χωρίς ωστόσο να την ακολουθεί τόσο πιστά όσο ο Θ.

Οι δύο συγγραφείς φαίνεται στο γενικό πλαίσιο να συμφωνούν όσον αφορά το μορφολογικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, η χρήση της γενικής ενικού σε -ου των ουδετέρων σε -ι και των αρσενικών σε -ης και η αλλαγή γένους της λέξης Πάσχα στα κείμενα αποτελούν κοινά χαρακτηριστικά των δύο συγγραφέων και απαντώνται στη βιβλιογραφία. Επίσης, ο σχηματισμός περιφραστικού μέλλοντα με την χρήση του α και υποτακτική αποτελεί κοινό στοιχείο για τους συγγραφείς των δύο κειμένων.

Η απόσταση ανάμεσα στον L και στον Θ γίνεται εμφανής στα πιο ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ΦΙ. Ο καταβιβασμός του τόνου και ο ανισοσύλλαβος πληθυντικός αποτελούν δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα της μεταξύ τους διαφοράς. Τέλος, θα ήταν παράλειψη να μην σημειωθεί εδώ η χρήση της κατάληξης -ουμε, για το α' πληθυντικό των αρκτικών χρόνων, που κάνει χρήση ο Θ σε αντίθεση με την κατάληξη -μες που χρησιμοποιεί ο L. Η κατάληξη -ουμε είναι πιο κοντά στο ΦΙ σε αντίθεση με την κατάληξη -μες η οποία



φαίνεται να αποτελεί ποντιακή επιρροή και συντόμευση της κατάληξης *-μεστε* του *α'* πληθυντικού παθητικής φωνής ενεστώτα (Dawkins, 1916).

5.2.3 Μορφολογικές ομοιότητες Dawkins- Θεοδορίδη

Αρχικά, μια ομοιότητα που εντοπίζεται ανάμεσα στα κείμενα των D και Θ είναι ο σχηματισμός της γενικής ενικού σε *-ού* των αρσενικών σε *-ης* και ουδετέρων σε *-ι*. Όπως προαναφέρθηκε, κατά τον Αναστασιάδη (2015), όλα τα ουσιαστικά ανεξάρτητα με το γένος στο οποίο βρίσκονται ή την κατάληξη που διαθέτουν σχηματίζουν την γενική του ενικού σε *-ού* και την γενική του πληθυντικού σε *-ουν* ή *-ίουν* τονισμένο π.χ. *ο νομάτης - του νομάτου*. Ο κανόνας αυτός απαντάται πιο συχνά στα κείμενα του Θ και όχι τόσο στα κείμενα του D όπου εντοπίζεται ένα μόνο παράδειγμα:

Θ → νοματού < νομάτης 271

D → καρυδοῦ < καρύδι 287

Σύμφωνα με τον Dawkins (1916) στο ΦΙ το *α'* πληθυντικό του ενεστώτα ενεργητικής φωνής διαθέτει την κατάληξη *-ομε* ή *-ουμε*. Μάλιστα, συχνά, η συγκεκριμένη κατάληξη θα υποστεί αποκοπή και θα σχηματίσει την κατάληξη *-ουμ'*. Τον παραπάνω κανόνα ακολουθούν κατά την καταγραφή των κειμένων τους, όπως είναι φυσικό, τόσο ο D όσο και ο Θ. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν:

Θ → παίρουμε 271

D → παίρουμ' 271

Τέλος, χαρακτηριστικό μορφολογικό στοιχείο του ΦΙ και της ποντιακής διαλέκτου αποτελεί η τροπή του /σ/ σε /τ/ μετά από υγρά έρρινα και αποβολή του άτονου [i]. Ο Dawkins (1916) αναφέρει χαρακτηριστικά καταλήξεις *-τσα* στον αόριστο π.χ. *μέρτσα* < μετρώ, όμως η τροπή αυτή δεν αποτελεί καθολικό στοιχείο π.χ. *ψόφσα*. Το παραπάνω φαινόμενο εντοπίζεται στα κείμενα του D και του Θ δίνοντάς μας πληθώρα παραδειγμάτων (βλ. Πίνακα 5). Ενδεικτικά αναφέρονται:

Θ → ρώτσεν 267

D → πούλτσαν 275

5.2.4 Μορφολογικές Διαφορές Dawkins- Θεοδορίδη

Αρχικά, όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ των δύο συγγραφέων, εντοπίζουμε και εδώ όπως και στα κείμενα των L- Θ το μορφολογικό φαινόμενο του ανισοσύλλαβου πληθυντικού. Όπως έχει προαναφερθεί, στο ΦΙ πολλά αρσενικά σε *-ας* και *-ες* σχηματίζουν ανισοσύλλαβο πληθυντικό. Πέρα από τον Ανδριώτη (1948) και ο Βαğριαçık (2018) κάνει λόγο για αυτά τα αλλόμορφα ουσιαστικά. Στα κείμενα του Θ ο κανόνας επεκτείνεται και στα ουδέτερα, που



σχηματίζουν και αυτά ανισοσύλλαβο πληθυντικό, σε αντίθεση με τον D όπου δεν εντοπίζεται το παραπάνω φαινόμενα στα κείμενά του. Πιο συγκεκριμένα εντοπίζονται:

Θ → δύο ἄβγατα 303

D → δύο ἄβγα 303

Στον Πίνακα 5 συγκεντρώνεται το σύνολο των παραδειγμάτων των μορφολογικών φαινομένων που εντοπίστηκαν στα κείμενα των D και Θ.

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ			
A/A	ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	DAWKINS (D)	ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (Θ)
1.	Ανισοσύλλαβος πληθυντικός (Θ) vs. ισοσύλλαβος πληθυντικός (D)	δύο ἄβγα 303 ἄβγα 309	δύο ἄβγατα 303 ἄβγατα 309
2.	Γεν. ενικ. -ού των αρσενικών σε -ης και ουδετέρων σε -ι (Θ) και περιορισμένη παρουσία φαινομένου (D)	καρυδοῦ < καρύδι 87	νοματοῦ < νομάτης 271 δζάναβαροῦ< δζάναβάρι 273 καρυδοῦ< καρύδι 287 Αλλά τοῦ μεϊχόρη 279
3.	ἀ' πληθ. αρκτικών χρόνων - ουμ' -ουμε (Θ & D)	παίρουμ' 271 ὑρέβουμ 279 βοίκουμ 283	παίρουμ 271 ὑρέψουμ' 279 ιδουμ 279 ποίκουμ 283 θωροῦμ' 287 πνώσσουμ 281 ζυμάσουμ 283 σκοτώνουμ' 311 ῥγοράζουμ' 311



			σκοτόνουμ' 313 σκοτώσουμε 325 γλυτώσουμε 325
4.	Γενίκευση της κατάληξης -τσα αορίστου με ανάπτυξη τ μετά την αποβολή του άτονου [i] και κατ' επίδραση των τουρκικών δανείων (Θ & D)	πούλτσαν 275 έχτσεν 281 Θέρτσε 289 κατακολτσεν 291, 293, 297, 301 κατακόλτσα 293, 301 Ρώτσεν 295 Κατακόλτσαν 295, 299 σκότσαν 311 Μούτσεν (μούχτσεν = κρύβω) 323 κάτζες 325 Παρπάτσε 331 Αλλά κάνσα 289	ρώτσεν 267 πουλ'τσαν 275 χάρτσε 281 έχτσεν 281 κόλ'τσεν 285 κόντσεν 287 κόλτσαν 287 θέρτσεν 289 κατακόλτσα 293 Ρῶτ'σεν 295, 305 Στζελτσεν 307 σκότ'σαν 311 τζάλτσε 317 μουχτσέν 323 παρπᾶτ'σεν 323 έτσεν 327 παρπάτ'σεν 331 χάρτσέν 337

Πίνακας 5: Ομοιότητες- Διαφορές D – Θ: Μορφολογία

Από τη συγκριτική εξέταση προκύπτει ότι στο μορφολογικό επίπεδο οι δύο συγγραφείς εμφανίζουν περισσότερες ομοιότητες παρά διαφορές. Πιο συγκεκριμένα, ο σχηματισμός της γενικής ενικού σε -ού των αρσενικών σε -ης και ουδετέρων σε -ι, ο σχηματισμός του α' πληθυντικού των αρκτικών χρόνων σε -ουμ' και -ουμε καθώς και η γενίκευση της κατάληξης -τσα του αορίστου με ανάπτυξη ενός /τ/ μετά την αποβολή του άτονου [i] αποτελούν κοινά σημεία της γραφής των D και Θ. Αν και δεν εντοπίστηκαν πολλές εμφανίσεις των δύο πρώτων



φαινομένων στα κείμενα του D, ωστόσο είναι φανερό πως ο συγγραφέας ακολουθεί στο σημείο αυτό την υπόλοιπη βιβλιογραφία.

Η μοναδική (αν και σημαντική) διαφορά που εντοπίστηκε, σε μορφολογικό επίπεδο, αποτελεί η χρήση του ανισοσύλλαβου πληθυντικού από τον Θ, σε αντίθεση με τον D ο οποίος χρησιμοποιεί ισοσύλλαβο πληθυντικό. Εδώ, μπορούμε να παρατηρήσουμε μια απόσταση του D από την υπάρχουσα βιβλιογραφία, καθώς σε μεταγενέστερες εργασίες το μορφολογικό αυτό φαινόμενο απασχόλησε τόσο τον Ανδριώτη (1948) όσο και αργότερα τον Βαğριαçık (2018) με την ανάλυσή του περί αλλομόρφων.

5.3 Σύνταξη

Η σύνταξη στο ΦΙ φαίνεται να συγκεντρώνει ιδιαίτερα το ενδιαφέρον των ερευνητών/τριών. Μάλιστα ο Β.Κ Αναστασιάδης μετά την ενασχόλησή του με την ιστορία και τη γλώσσα της Καππαδοκίας, έστρεψε το ενδιαφέρον του στη σύνταξη του ΦΙ με την διδακτορική του διατριβή το 1976. Ο Β. Φάβης το 1948 καθώς και ο Βαğριαçık το 2018 ασχολήθηκαν σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα με την σύνταξη του ΦΙ. Τα παραπάνω αποτελούν, φυσικά, μια ένδειξη του ενδιαφέροντος που προκαλούν οι ιδιομορφίες της σύνταξης στο ΦΙ.

Σύμφωνα με τον Αναστασιάδη (1976), στη Καππαδοκική διάλεκτο παρατηρούμε διπλή επίδραση από την τουρκική όσον αφορά τη σύνταξη, με την υιοθέτηση τούρκικων ιδιοματισμών και της ιδιάζουσας τούρκικης σύνταξης στην σειρά των λέξεων. Ωστόσο, το ΦΙ μαζί με τα ιδιώματα της Σινασού, της Τελμησού των Ποταμιών, όπως επίσης και η ποντιακή διάλεκτος (με την οποία σε συντακτικό επίπεδο διατηρούν πολλά κοινά) έχουν υποστεί τον μικρότερο βαθμό αλλοίωσης και επίδρασης στο συντακτικό τους από την τουρκική, διατηρώντας μάλιστα πολλά στοιχεία των αρχαίων ελληνικών (Αναστασιάδης, 2015).

Μερικές από τις σημαντικές συντακτικές ιδιορρυθμίες του ΦΙ είναι:

- Η ασυμφωνία γένους με την σύνταξη ουδέτερου επιθέτου με αρσενικό ή θηλυκό ουσιαστικό είτε στον ενικό είτε στον πληθυντικό αριθμό (Ανδριώτης, 1948).
- Η αντικατάσταση της αιτιατικής από την ονομαστική για την δήλωση του αόριστου αντικειμένου καθώς επίσης και της κλητικής (Ανδριώτης, 1948).
- Η αντικατάσταση των αντωνυμιών *τον, την, το* από τον πληθυντικό ουδέτερου *τα* (Ανδριώτης, 1948).
- Η τοποθέτηση των προσωπικών αντωνυμιών *με, σε* και *τα* μετά το ρήμα και όχι πριν όπως συμβαίνει στα ΝΕ (Αναστασιάδης, 2015)



- Η ιδιαίτερη σύνταξη των ρημάτων φοβούμαι, κατέχω και πονώ¹⁰.
- Η αναδίπλωση με επανάληψη του μορίου να στην υποτακτική (Ανδριώτης, 1948).
- Η χρήση του θετικού βαθμού των επιθέτων με την πρόθεση 'ς τ' για την απόδοση του συγκριτικού βαθμού (Ανδριώτης, 1948).
- Η μη σύνδεση της δευτερεύουσας με την κύρια με την βοήθεια κάποιου μορίου¹¹.
- Η επίταξη του *τι* και του *κι* για τη δήλωση ευθέος λόγου (Ανδριώτης, 1948).
- Η χρήση της οριστικής αορίστου στον υποθετικό λόγο για την έκφραση του μη πραγματικού (Αναστασιάδης, 2015).

Τα παραπάνω αποτελούν ένα δείγμα των ιδιαιτεροτήτων του συντακτικού του ΦΙ. Πολλά από τα φαινόμενα αυτά, τα οποία αναλύονται εκτενέστερα παρακάτω μπορούμε να εντοπίσουμε στα κείμενα των Θ, D και L.

5.3.1 Συντακτικές ομοιότητες Lagarde- Θεοδωρίδη

Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, σημαντικό χαρακτηριστικό του ΦΙ αποτελούν οι περιφραστικοί σχηματισμοί των χρόνων των ρημάτων (Βαῖγιαζικ, 2018). Στα φαρασιώτικα ωστόσο, σε αντίθεση με άλλες μικρασιατικές ποικιλίες δεν χρησιμοποιούνται τα βοηθητικά ρήματα *έχω* και *είμαι* για τον σχηματισμό περιφραστικών τύπων του παρακειμένου και υπερσυντέλικου (Βαῖγιαζικ, 2018). Στα υπό εξέταση κείμενα του Θ και του L, ωστόσο, παρατηρούμε ορισμένα παραδείγματα σχηματισμού του παρακειμένου με *είμαι* και *μετοχή*, κάτι το οποίο δεν αναφέρεται στη βιβλιογραφία. Τέλος, είναι σημαντικό να συμπληρώσουμε πως στα κείμενα του L χρησιμοποιούνται κατά κόρον κλινόμενες μετοχές, ενώ ο Θ φαίνεται να μην τους προτιμά. Παραδείγματα των παραπάνω αποτελούν:

Θ → ἓνι γραμμένο 37

L → πνώμενοι 45

Τόσο στο κείμενο του Θ όσο και στο κείμενο του L παρατηρούμε απώλεια συμφωνίας γένους. Αν και αυτό δεν αποτελεί τον κανόνα στα υπό εξέταση κείμενα, ωστόσο, υπάρχουν πολλά παραδείγματα του φαινομένου. Κατά τον Ανδριώτη (1948) (βλ. και Βαῖγιαζικ 2018), μπορούμε να παρατηρήσουμε στο ΦΙ την παραπάνω ιδιορρυθμία ανάμεσα σε ουσιαστικά και επίθετα, αλλά και την αντικατάσταση της προσωπικής αντωνυμίας *τον, την, το* από τον

¹⁰ Για περισσότερα βλ. Το γλωσσικό ιδίωμα των Φαράσων, Ανδριώτης (1948, σ. 49)

¹¹ Για περισσότερα βλ. Το γλωσσικό ιδίωμα των Φαράσων, Ανδριώτης (1948, σ. 51)



πληθυντικό του ουδετέρου *τα* το οποίο επίσης οδηγεί σε ασυμφωνία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα των παραπάνω αποτελούν τα:

Θ → τρία φορέδες 34 και είπον τα (ενν. τον Χριστό) 49

L → τά δρᾶ τοῖς ψαλτέροι 4 και δότις τα (ενν. τον Χριστό) 48

Μία ακόμη πολύ χαρακτηριστική ιδιομορφία του ΦΙ αποτελεί η δήλωση του ευθέος λόγου με την επίταξη του μορίου *τι- di*¹² καθώς και την παρεμβολή μετά το μόριο *τι* του μορίου *κι*. Το μόριο *κι* συνοδεύει το *τι* μετά από τα ρήματα *λέγω*, *παρακαλώ* και *βλέπω* και μετά από ειδική ή τελική πρόταση και λαμβάνει εξασθενημένη ειδική σημασία (Ανδριώτης, 1948). Ο L χρησιμοποιεί στο κείμενό του μόνο το μόριο *τι* και μάλιστα ενωμένο με τον ρηματικό τύπο καθώς και εισαγωγή του ευθέος λόγου χωρίς μόριο, ενώ στον Θ βρίσκουμε παραδείγματα με χρήση του μορίου *τι* μόνο του, του μορίου *κι* μόνο του, με συνύπαρξη του *τι- κι* καθώς και παράδειγμα εισαγωγής ευθέος λόγου χωρίς τη χρήση κανενός μορίου. Σχετικά παραδείγματα αποτελούν τα:

Θ → λέγωσαις 'τι κι ἄβ χέτζ τζ' ἄ φάγω ἀπιδου (στό φαῖ) σῶστου νά ἐμαθῆ σή βασιλεία του Θεοῦ. 16,

και, τζ' εἶπεν 'τι σαῖς τούς σό τίπης 'πνώνετε; 46

εἶπον τα κι (να θέλλ') ν' τά καταδέσσουμε μό τά μασαῖρε; 49

L → λέγκετι Τατᾶ μου, ἄν ταῖφέρ 'σδεβῆ ἀτέ τῶργο ἄστ' ἐμένα·42

Τέλος, τόσο στο κείμενο του L όσο και στον Θ είναι εύκολα παρατηρήσιμη η χρήση του πληθυντικού της αντωνυμίας ουδετέρου *τα* στη θέση του ενικού με ταυτόχρονη αλλαγή του γένους. Κατά τον Φάβη (1948), η αντικατάσταση των αντωνυμιών *τον*, *την* και *το* από τον πληθυντικό ουδετέρου *τα* αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα του ΦΙ. Έτσι βλέπουμε:

Θ → νά τά σκοτώσουν (ενν. τον Ιησού) 2

L → αντασκοτώσουν(ενν. τον Ιησού) 2

5.3.2 Συντακτικές διαφορές Lagarde - Θεοδωρίδη

Σύμφωνα με τον Ανδριώτη (1948), ένα από τα συντακτικά χαρακτηριστικά του ΦΙ αποτελεί και η επανάληψη του μορίου *να*. Λόγω του ότι το μόριο *να* στην υποτακτική φαίνεται να ενώθηκε με τον ρηματικό τύπο, θεωρήθηκε αναγκαία η επανάληψή του καθώς πλέον το αρχικό μόριο *να* ανήκε στη ρίζα του ρήματος. Ο παραπάνω συντακτικός κανόνας φαίνεται πως

¹² Το μόριο *τι* τοποθετείται ύστερα από φωνήεν ή άηχο σύμφωνο και το *di* ύστερα από ηχηρό σύμφωνο σε ρήματα που σημαίνουν *λέγω* (βλ. Το γλωσσικό ιδίωμα των Φαράσων, Ανδριώτης, 1948, σ. 52).



απουσιάζει πλήρως από το κείμενο του L, ενώ στο κείμενο του Θ βρέθηκε μόνο το παρακάτω παράδειγμα με αναδίπλωση:

Θ → να νάρτη 1, 18

Στον Πίνακα 6 συγκεντρώνονται περισσότερα παραδείγματα ομοιοτήτων και διαφορών ανάμεσα στον Θ και στον L σε συντακτικό επίπεδο.

ΣΥΝΤΑΞΗ			
A/A	ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	LAGARDE (L)	ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (Θ)
1	Περιφραστικοί ρηματικοί τύποι (Θ) vs. μονολεκτικοί και περιφραστικοί ρηματικοί τύποι (L)	πνώμενοι 45 σηκωθήτε 46 εὐξοθήτε 46 <i>Ἀλλά</i> ἦσανται πνώμενοι 45	ἔνι ὄρτο 27 εἶμαι χαζίρι 33 ἔνι γραμμένο 37 νά ᾽πνώνουν 45 ᾽νασηκωθήτε 46 νά εὐξωθήτε 46
2	Μερική απώλεια συμφωνίας γένους (Θ&L)	Το παγάρτζικο (Πάσχας) 7 τά δρᾶ τοῖς ψαλτέροι 4 σᾶς τά χαρίσω (ενν. την βασιληά) 29 σά δώδεκα (ενν. τους μαθητές) 30 δότης τα (ενν τον Χριστό) 48 πιάσαν τα (ενν. τον δούλο) 51 ἐμούχτισαν τα (ενν τον Χριστό) 54 παγάσαν τα (ενν τον Χριστό) 54 κουθάνκαν τα (ενν τον Χριστό) 54	νά τά σκοτώσουν (ενν αυτόν) 2 στά δώδεκα (ενν. τους μαθητές) 3 τά ᾽δρά τοῖς παπάδες 4 τά ᾽δρά τοῖς στηκνέροι 4 τό Ἰβάννη 8 τρία φορέδες 34 ν'τά βοηθήση (ενν. τον Χριστό) 43 ν'τά φιλήση (ενν. τον Ιησού) 47 εἶπον τα (ενν. τον Χριστό) 49 ἄρρωσέν τα (ενν. τον δούλο) 51



			τά πιεσουν (ενν τον Χριστό) 54 ήφαραν τα (ενν τον Χριστό) 54 ἔμπασαν τα (ενν τον Χριστό) 54 κουθάγκεν τα (ενν τον Χριστό) 54 σά τά εἶδε (ενν τον Χριστό) 56
3	Αναδιπλωτική μορφοσυντακτική δήλωση υποτακτικής (Θ) απουσία φαινομένου (L)		να νάρτη 1, 18
4	Δήλωση ευθέος λόγου: Κυρίως συνύπαρξη μορίων τι-κι + λεκτικό ρήμα (αλλά και χωρίς μόριο)(Θ) vs. μόριο τι ή χωρίς μόριο + λεκτικό ρήμα (L)	Μόριο τι: εἶπεντι 8,10,15, 17, 19, 20, 25, 31, 33, 34, 35,36, 40, 46, 48, 51, 52 εἶπαντι 9, 24,35, 38, 49 λέγκετι 42 Χωρίς μόριο: Τζέ πέτε τοῦ σπητοῦ τόν ἀφέντη 11 Λέγω τα σένα 34 ζάϊρ λέγω σας ἀτιά γράφταν σ' ἐμέ νά γινοῦ 37	Μόριο τι: τζ'εἶπεν 'τι 8, 46 Εἶπαν 'τι 9, 38 εἶπεν 'τι 15, 17, 19, 20, 25, 33, 34, 40, 46, 48, 51, 52 εἶπεν 'τ' 31 εἶπον 'τι 35 λέγκεν 'τί 42 Μόριο κι: εἶπον τα κι 49 Συνύπαρξη τι- κι: Ὁ Δάσκολος λέ σε 'τι κι (=ρωτᾶ σε) ποῦ ἐν'ό τόπος τζ'ἄπου ἀ φάω τοῦ πάσκα (τό τραπέζι)



			<p>μό τοῖς ψαλτάροι μου; 11 λέγω σαις ἴτι κι 16 λέγω σέ ἴτι κι σήμερα πῖρ μή ἀλήση τό ἄλαχτόρι τρία φορέδες ἄ δεβῆς 34 τζαί ἄ εἰπῆς ἴτι κι τζό κατές με 34 ἴκῶμη λέγω σεσ ἴτι τζ ὄγα κι 37</p> <p>Χωρίς μόριο: Εἶπεν τα σαῖς ἴτούς 36</p>
5	Πληθυντικός κλιτικής αντωνυμίας τα αντί ενικού (Θ) & (L)	<p>Αντασκοτώσουν(ενν. τον Ιησού) 2 ἀνταδώσου (ενν. τον Ιούδα) 5 ἀνταδώση (ενν. τον Ιησού) 6 τά εἶπεντι 13 τά νομάτε 37 κουθάνκαν τα (ενν. τον Ιησού) 39, 54 δότης τα (ενν τον Χριστό) 48 ἀνταδώσωμεν (ενν. τον δούλο) 49 πιάσαν τα (ενν. τον δούλο) 51</p>	<p>νά τά σκοτώσουν (ενν. τον Ιησού) 2 νά τά δώση (ενν. τον Ιησού) 4 δῶκαν τα (ενν. στον Ιούδα) 5 ν' τά δώση (ενν. τον Ιησού) 6 τά εἶπε 13 ἴκουῖσαν τα (ενν. τον Ιησού) 39 ν'τά βοηθήση (ενν. τον Ιησού) 43 ἠῦρεν τα (ενν. τους μαθητές) 45 ν'τά φιλήση (ενν. τον Ιησού) 47</p>



		έμούχτσαν τα (ενν τον Χριστό) 54 παγάσαν τα (ενν τον Χριστό) 54	εΐπον τα (ενν. τον Χριστό) 49 άρρωσέν τα (ενν. τον δούλο) 51 τά πιεσουν (ενν τον Χριστό) 54 ήφαραν τα (ενν τον Χριστό) 54 έμπασαν τα (ενν τον Χριστό) 54 κουθάγκεν τα (ενν τον Χριστό) 54 σά τά είδε (ενν τον Χριστό) 56
--	--	--	--

Πίνακας 6: Ομοιότητες- Διαφορές Θ – L: Σύνταξη

Συνοψίζοντας, κατά την ανάλυση των κειμένων των Θ και L σε συντακτικό επίπεδο είναι φανερό πως τόσο ο Θ όσο και ο L συμπίπτουν επί το πλείστον με τις συντακτικές επισημάνσεις της υπάρχουσας βιβλιογραφίας για το ΦΙ. Η απώλεια συμφωνίας γένους μεταξύ ουσιαστικού και επιθέτου, η δήλωση ευθέος λόγου με τη χρήση των μορίων *τι* και *κι* (ο L χρησιμοποιεί μόνο το *τι* ενώ ο Θ και τα δύο καθώς και συνδυασμό τους) και η αντικατάσταση των αντωνυμιών *τον*, *την* και *το* από τον πληθυντικό ουδετέρου *τα*, αποτελούν τα κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ Θ και L τα οποία θεωρούνται χαρακτηριστικές ιδιορρυθμίες του συντακτικού του ΦΙ. Τόσο ο Θ όσο και ο L φαίνεται να σχηματίζουν περιφραστικούς ρηματικούς τύπους και μάλιστα ο Θ και ο L, παρά τα όσα είναι γνωστά από τη βιβλιογραφία, σχηματίζει περιφραστικούς ρηματικούς τύπους για την απόδοση παρακειμένου με *είμαι* και *μετοχή*. Τέλος, η αναδίπλωση με επανάληψη του μορίου *να* αποτελεί συντακτικό φαινόμενο το οποίο συναντάμε στα κείμενα του Θ αλλά όχι στου L.

5.3.3 Συντακτικές ομοιότητες Dawkins - Θεοδωρίδη

Τόσο στα κείμενα του Θ όσο και στα κείμενα του D, παρατηρείται το συντακτικό φαινόμενο της απώλειας συμφωνίας του γένους. Στο ΦΙ, όπως προαναφέρθηκε, συχνά εντοπίζεται μια ασυμφωνία ανάμεσα στα γένη των επιθέτων και των ουσιαστικών που αυτά



χαρακτηρίζουν, καθώς επίσης και η αντικατάσταση της προσωπικής αντωνυμίας *τον, την, το* από τον πληθυντικό του ουδετέρου *τα* το οποίο επίσης οδηγεί σε ασυμφωνία (Ανδριώτης, 1948· Βαβγιαζίκ, 2018). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν:

Θ → τρία νομάτοι 263

D → τρία νομάτοι 263

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ένα από τα συντακτικά χαρακτηριστικά του ΦΙ αποτελεί και η επανάληψη του μορίου *να*. Λόγω του ότι το μόριο *να* στην υποτακτική φαίνεται να ενώθηκε με τον ρηματικό τύπο, θεωρήθηκε αναγκαία η επανάληψή του καθώς πλέον το αρχικό μόριο *να* ανήκε στην ρίζα του ρήματος (Ανδριώτης, 1948). Το παραπάνω μορφοσυντακτικό φαινόμενο της αναδίπλωσης, έχει πολύ συχνή χρήση στα κείμενα του Θ αλλά και στου D, όπου είναι μεν πιο περιορισμένη η χρήση του αλλά όχι και μη παρατηρήσιμη. Σχετικά παραδείγματα είναι τα:

Θ → Να νάρτω 273, 281

D → Να νάρτω 273

Κατά τον Ανδριώτη (1948), στο ΦΙ η δήλωση του ευθέος λόγου συντελείται με την επίταξη του μορίου *τι- di* καθώς και την παρεμβολή μετά το μόριο *τι* του μορίου *κι*. Το μόριο *κι* συνοδεύει το *τι* μετά από τα ρήματα *λέγω, παρακαλώ* και *βλέπω* και μετά από ειδική ή τελική πρόταση και λαμβάνει εξασθενημένη ειδική σημασία. Πιο συγκεκριμένα, στα κείμενα προς μελέτη ο Θ φαίνεται να χρησιμοποιεί συχνότερα το μόριο *τι* για την εισαγωγή του ευθέος λόγου ενώ υπάρχουν παραδείγματα συνύπαρξης *τι- κι* όπως και εισαγωγή ευθέος λόγου χωρίς καθόλου μόριο ή και μόνο με ρήμα (βλ. Πίνακας 7). Ο D από την άλλη, χρησιμοποιεί πολύ συχνά το μόριο *di (τι)* ωστόσο, συχνότερη είναι η εισαγωγή του ευθέος λόγου στα κείμενά του χωρίς την χρήση κάποιου μορίου. Τέλος, υπάρχουν και στα δικά του κείμενα παραδείγματα συνύπαρξης *di- κι* και *τι- κι* καθώς και η εισαγωγή του ευθέος λόγου με ρήμα (βλ. Πίνακας 7). Ως παραδείγματα παρατίθενται τα:

Θ → εἶπεν ‘τι «Βασιλέ μου, ὁ Θεός να βζήση το τοβκάτι σου! ἦρτα νά τιλετίσω τίπος». 263 -265,

Ρῶτ’σέν τα δζ’ ἡ κόρη του: «ῶ τατᾶ μη ’νανοῦσαι δζαί χάνν’ το νοῦ σου! 305

D → Εἶπαν di, «Μεῖς πέσου ζό παίρουμε.» 271

Τέλος, όπως και στα κείμενα του L και του Θ έτσι και στα κείμενα των Θ και D, είναι εύκολα παρατηρήσιμο το φαινόμενο της χρήσης του πληθυντικού της αντωνυμίας ουδετέρου *τα* στην θέση του ενικού με ταυτόχρονη αλλαγή του γένους (Ανδριώτης, 1948). Κατά τον Φάβη (1948) η αντικατάσταση των αντωνυμιών *τον, την* και *το* από τον πληθυντικό ουδετέρου *τα* αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα του ΦΙ. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν:



Θ → ἔπαρ' τα (ενν. την κόρη του βασιλιά) 267

D → ὕρες τα (ενν. την κόρη του βασιλιά) 267

5.3.4 Συντακτικές διαφορές Dawkins - Θεοδωρίδη

Όπως έχει προαναφερθεί σημαντικό χαρακτηριστικό του ΦΙ αποτελούν οι περιφραστικοί σχηματισμοί των χρόνων των ρημάτων (Bağcı̇ık, 2018). Ωστόσο, επειδή στο ΦΙ δεν αναπτύσσονται τα βοηθητικά ρήματα *έχω* και *είμαι* για τον περιφραστικό σχηματισμό παρακειμένου και υπερσυντελικού (Bağcı̇ık, 2018), είναι εντυπωσιακό το γεγονός πως στα κείμενα του Θ εντοπίζονται παραδείγματα περιφραστικού σχηματισμού παρακειμένου με το ρήμα *είμαι* και μετοχή. Μάλιστα εντοπίζεται και ένα παράδειγμα του ίδιου φαινομένου στα κείμενα του D παρά το γεγονός πως ο D, σε αντίθεση με τον Θ, χρησιμοποιεί στα κείμενά του μονολεκτικούς τύπους. Ειδικότερα:

Θ → ἔνι πολύ μέγο 267

D → Ὑπνωσανε 271

Στον Πίνακα 7 που ακολουθεί συγκεντρώνεται το σύνολο των παραδειγμάτων των συντακτικών ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των δύο συγγραφέων.

ΣΥΝΤΑΞΗ			
A/A	ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	DAWKINS (D)	ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (Θ)
1.	Περιφραστικοί ρηματικοί τύποι (Θ) vs. μονολεκτικοί (D)	Ὑπνωσανε 271 χάθανε 275 σκοτώσω 309 Ἔρχονται 311 φορτωθη 323 δράπαμε 325 <i>Αλλά</i> ἀ νάρτουνε 275 ἔνι φορτωμένο 323, 325	ἔνι πολύ μέγο 267 να πνώσσουν 271 να νάρτουν 275 να σκοτώνουν 311 να...ἔρχονται 311 ἔνι φορτωμένο 323 ἔνι... ντραπία 325 εἶμαι φορτωμένη 325
2.	Απώλεια συμφωνίας γένους (Θ & D)	Αριθμητικό: τρία νομᾶτοι 263 <i>Κλιτική αντωνυμία:</i>	Αριθμητικό: τρία νομᾶτοι 263 <i>Κλιτική αντωνυμία:</i>



	<p>Δώσεδε da (ενν. τους νοματαίους) 265</p> <p>ῥρεψες τα (ενν. την κόρη του βασιλιά) 267</p> <p>Τα φάρη 'ς πᾶ (ενν. την κόρη του βασιλιά) 267</p> <p>Γατιέσεν da (ενν. τον νομάτη) 269</p> <p>Κραιο da (ενν. τους παράδες) 269</p> <p>Πήρεν da (ενν. τους παράδες) 269</p> <p>πήραν da (ενν. τον νομάτη) 271</p> <p>παίρουν da (ενν. τον μισαφούρη) 271</p> <p>χαμαμβλαδίζει da (ενν. τον μισαφούρη) 277</p> <p>παίρει da (ενν. τον μισαφούρη) 277</p> <p>ἀνδαίδῶ (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>τ' ἄ καθίνω (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>Ἥφαρέν da (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>φόρεσέν da (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>Κάθινέν da (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>Ἐμباسέν da (ενν. τον μειχόρη) 279</p>	<p>Δώσετέ τα (ενν. τους νοματαίους) 265</p> <p>ἔπαρ' τα (ενν. την κόρη του βασιλιά) 267</p> <p>τά πάρη 'ς πᾶ (ενν. την κόρη του βασιλιά) 267</p> <p>ρώτσεν τα (ενν. τον νομάτη) 267</p> <p>γατιέσεν τά (ενν. τον νομάτη) 269</p> <p>πῆρεν τα (ενν. τους παράδες) 269</p> <p>πῆρεν τα (ενν. τον νομάτη) 271</p> <p>παίρουμ' τα (ενν. τον μισαφούρη) 271</p> <p>βούνει τα (ενν. τον μισαφούρη) 277</p> <p>ν' τα ιδῶ (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>ν' τα καθίνω (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>στριγξεν τα (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>εἶπεν τα (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>ἦφαρέν τα (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>πῆρεν τα (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>ἔβουσέν τα (ενν. τον μειχόρη) 279</p>
--	---	--



	χαμαμβλάτσεν da (ενν. τον μειχόρη) 279	’φόρεσέν τα (ενν. τον μειχόρη) 279
	φύδεψε da (ενν. το κουτί) 285	ἔμπάσέν τα (ενν. τον μειχόρη) 279
	χάσαμεν da (ενν. το μελισσόκο) 287	πάγασάν τα (ενν. τον μειχόρη) 279
	Γαλίζεψα da (ενν. το λαχτόρι) 287	ἔψησέν τα (ενν. τις πίτες) 283
	ἦγιασα da (ενν. τον σπόρο) 289	φύτεψά τα (ενν. το κουτί) 285
	κατακόλτσα τα (ενν. τον φσόκκο) 293	τα κόψω (ενν. τον φύτρο) 285
	Πε τα (ενν. τον φσόκκο) 293	πελέκ’σα τα (ενν. τον φύτρο) 285
	ρώτσέν da (ενν. τον φσόκκο) 295	ν’ τά κοψω (ενν. τον φύτρο) 285
	Πάλι σά τά ρώτσε (ενν. τον φσόκκο) 295	ν’ τά ’ναύρω (ενν. τις καμήλες) 287
	Ζοῦπα τα (ενν. το όνειρο) 295	’χάσαμ’ τα (ενν. το μελισσόκο) 287
	λέγω τα (ενν. το όνειρο) 295	ν’ τά ’ναύρω (ενν. το μελισσόκο) 287
	Κατακόλτσεν da (ενν. τον φσόκκο) 297	ἔσπειράμ’ τα (ενν. τον σπόρο) 289
	Χαι ζοῦπα τα (ενν. το όνειρο) 299	να τα θερίσω (ενν. τον σπόρο) 289
	«ζό λέγω σε τά» (ενν. το όνειρο) 301	γατιέσα τα (κατακόλτσα τα) (ενν. τον φσόκκο) 293
	Ζοῦπε με da (ενν. το όνειρο) 301	εὔρου τα (ενν. τον φσόκκο) 293
	κατακόλτσα da (ενν. τον φσόκκο) 301	μέ τά ειπή (ενν. το όνειρο) 293



	Φερέτε da (ενν. τον φσόκκο) 301	ρώτσέν τα (ενν. τον φσόκκο) 295
	ήφαράν da (ενν. τον φσόκκο) 301	Δζούπα 'τα (ενν. το όνειρο) 295
	Πέ με da (ενν. το όνειρο) 303	λέγω σε τα (ενν. το όνειρο) 295
	Γώ ζο λέγω τα (ενν. το όνειρο) 303	γατίεσεν τα (ενν. τον φσόκκο) 297
	Έβραλ'τα (ενν. τον φσόκκο) 305	δζαί δζούπα τα (ενν. το όνειρο) 299
	κουã τα (ενν. το άλογο) 307	«δζό λέγω σε τά» (ενν. το όνειρο) 301
	άχτεϊ τα (ενν. το άλογο) 307	δζούπε με τα (ενν. το όνειρο) 301
	Βρίσκει τα (ενν. τους Κούρδους και τους Τούρκους) 309	Βρãτέ τα, φέρετέ τα (ενν. τον φσόκκο) 301
	Παίρει τα (ενν. τους Κούρδους και τους Τούρκους) 309	ήφαράν τα (ενν. τον φσόκκο) 301
	πάγασάν da (ενν. τους Κούρδους και τους Τούρκους) 311	δζό λέγω σέ τα (ενν. το όνειρο) 303
	Παίρει τα (ενν. την κόρη του βασιλιά) 315	Στρίγκατα (ενν. τον φσόκκο) 305
	Φερίνει τα (ενν. τον φσόκκο) 315	κόλτσεν τα (ενν. το άλογο) 307
	νά τα μβάση (ενν. τον φσόκκο) 315	ν' τα σδζελήση (ενν. το χαντάκι) 307
	ζούπα τα (ενν. το όνειρο) 317	ãχτσέν τα δζαί σδζελτσεν τα (ενν. το άλογο) 307
	πίταζεν da (ενν. το γράμμα) 321	Ηÿρεν τα (ενν. τους Κούρδους και τους Τούρκους) 309



	<p>Δώσεν da (ενν. το γράμμα) 323</p> <p>ξέσεν da (ενν. το γράμμα) 323</p> <p>Γροίξαν da (ενν το κορίτσι) 323</p> <p>ρώτα τα (ενν το κορίτσι) 325</p> <p>να τα σκοτώση (ενν το κορίτσι) 325</p> <p>ζο λέγω τα (ενν. το όνειρο) 335</p>	<p>Παίρει τα (ενν. τους Κούρδους και τους Τούρκους) 309</p> <p>πάγασάν τα (ενν. τους Κούρδους και τους Τούρκους) 311</p> <p>Έπαρ τα (ενν. την κόρη του βασιλιά) 315</p> <p>πήρεν τα (ενν. τον φσόκκο) 315</p> <p>ήφαρέν τα (ενν. τον φσόκκο) 315</p> <p>ν' τά πάρη δζαί ν' τά καδιδζήση (ενν. τον φσόκκο) 315</p> <p>δζοῦπα τα (ενν. το όνειρο) 317</p> <p>πέ με τα (ενν. το όνειρο) 317</p> <p>πίταξέν τα (ενν. το γράμμα) 321</p> <p>Έφτασέν τα ενν. το γράμμα) 323</p> <p>Εϊδάν τα (ενν το κορίτσι) 323</p> <p>ν' τά σκοτώσουμε (ενν το κορίτσι) 325</p> <p>ρώτα τα (ενν το κορίτσι) 325</p> <p>ρώτ'σαν τα (ενν το κορίτσι) 325</p> <p>ν' τά σκοτώση (ενν το κορίτσι) 325</p>
--	---	--



			μη τά σκοτώσω (ενν το κορίτσι) 325 τα' κωδιδήσω (ενν το κορίτσι) 325 ν'τά φυάξη (ενν το κορίτσι) 325 δζο' λέγω τα (ενν. το όνειρο) 335
3.	Αναδιπλωτική μορφοσυντακτική δήλωση υποτακτικής (Θ) – πιο περιορισμένη παρουσία φαινομένου (D)	Να νάρτω 273 να νάρτη 293 να νάβρουμε 327 να νάβρουνε 327 να νάβρης 331	να κόψη 269 Να νάρτω 273, 281 να νάρτουν 275 να νάρτη 293 ν' τά νανωστοῦ 299 να ναῦρη 305 νά 'ναρτουν 327 νά 'ναύρουν 327, 329 νά 'ναύρης 331 νά 'ναύρω 335
4.	Δήλωση ευθέως λόγου: Κυρίως μόριο τι + λεκτικό ρήμα (Θ)&(D). Επίσης πολύ συχνά χωρίς μόριο. Σπάνια συνύπαρξη τι + κι (Θ & D)	Μόριο τι (di): εἶπεν di 263, 265, 267, 269, 275, 277, 279, 283, 285, 287, 289, 291, 293, 295, 301, 311, 317, 323, 325, 327, 329, 331, 333, 335, 337 Εἶπαν di 271 Εἶπα di 293 Λέ di 299, 309, 313, 315, 317 Λέ τ' 305, 307 Λέ τι 305, 313, 317 Συνύπαρξη τι (di)- κί:	Μόριο τι: εἶπεν 'τι 263, 265, 267, 271, 275, 277, 279, 285, 287, 289, 291, 293, 295, 299, 303, 305, 311, 313, 315, 317, 319, 321, 323, 325, 327, 329, 331, 333, 335, 337 λέ 'τι 265, 267, 269, 285, 289, 299, 301, 303, 305, 315, 329, 331, 333, 335 Εἶπαν 'τι 271, 275 λένκεν 'τι 273, 309



	<p>Λέ δι κι 297, 299, 303, 305, 309, 315, 333</p> <p>Εἶπα δι κι 301</p> <p>Εἶπεν d' κι 303</p> <p>Λέ τι κι 303</p> <p>Εἶπεν δι κι 317, 319, 321, 327</p> <p>Λεκτικό ρήμα:</p> <p>Εἶπεν 291, 299, 329</p> <p>Λέ 305</p> <p>Στρίνξε 325</p> <p>Ρώτσε 329</p> <p>Χωρίς Μόριο:</p> <p>«να ἰδοοῦμε, οἱ νομάται χάθανε;» 275</p> <p>«Ἄ· ναίκα, πού πήγε το φσόκκο;» 291</p> <p>«'Ζ ἦνε του δεβόου το φσόκκο εἶδε ἄν ὕπνος.» 291</p> <p>«Σύ τατάς καί μάνα ἔς;» 295</p> <p>«Πέ με τα μένα τόν ὕπνο σου.» 295</p> <p>«Μένα ὀ dada μου ζαι ἡ μά μου κατακόλτσαν με.</p> <p>Γώ ζά πάω στον da- dá μου κονδά.» 299</p> <p>«Σοτίπος κατακοῶ</p>	<p>εἶπεν 'τ' 279, 283, 287, 293, 303, 327, 331</p> <p>Εἶπα 'τι 281</p> <p>εἶπέ τι 285</p> <p>εἶπεν τι 297, 301, 317</p> <p>λέ τι 313, 315, 317</p> <p>Συνόπαρξη τι- κί:</p> <p>Εἶπεν 'τι κι 327</p> <p>Λεκτικό ρήμα:</p> <p>εἶπεν 295, 305</p> <p>Χωρίς μόριο:</p> <p>«Ἐπαρ' την κόρη μου δζαί χύτα, ἄμε σόργο σου, 267</p> <p>να 'οῦμε τού ἔμπαν σό σπῆτά ἰσᾶνε χάθαν...ἄρρά εἶνται; 275</p> <p>«Πέ με τα σέ μένα ραδέ» 295</p> <p>«Πέ με τα σέ μένα τον ὕπνο σου». 295</p> <p>Ἄ τατάς σου δζ' ἡ μά σου σό</p> <p>τίπος γατιέσαν σε;» 299</p> <p>«Σέ 'σέν'παλι δζό λέγω σέ τα» 303</p> <p>«Ἐ πολυχρονομένο μου.....τον γολαήν του». 305</p>
--	--	---



	<p>σε ό τατά σου στο σπίτι σας;» 299</p> <p>«Πέρσι είσες ά φσόκκο· πός τα ποίζες το φσόκκο;» 301</p> <p>«Σύ είδες άν ύπνος· έδώ Πέ με da.» 303</p> <p>«Γώ ζο λέγω τα.» 303</p> <p>«Έ χάϊδε! ΄ζροϋν οί μαπούσοι.» 305</p> <p>«Γώ τούζ άν da ποίκω; άτσονδο τ΄άβγα τούς θέλει τα σκοτώσω;» 309</p> <p>«Άδέ πότς ένι; Σκοτώνουνε τα σουλία.» 311</p> <p>«Με πότε πάνε σο χωρίο... τα σουλία μας;» 313</p> <p>«΄Υρεπ. Άροσύνη μου΄ς έςένα χαϊρ ζο΄σει.» 315</p> <p>Παίρει τα 315</p> <p>«Άτέ πότς ένι;» 323</p> <p>«ᾠ da da, γώ κανείνα co γάζεψα. Γώ παπού de χαβαρι ζό ‘χω» 325</p> <p>«Έγώ θέγω...τον ύπνο μου.» 327</p> <p>«Άδέ το φσόκκο τούς τα κατέσει, τού είδε ό βασιλός τον ύπνο;» 329</p> <p>«Γώ τ΄ά μη...λέγω τα.» 335</p>	<p>«΄Φ΄ότεζ έν΄ άβούτσι... σά ΄μέτρα τ΄άβγατα;» 313</p>
--	--	---



5.	Πληθυντικός κλιτικής αντωνυμίας τα αντί ενικού (Θ) & (D)	<p>ὔρεψες τα (ενν. την κόρη του βασιλιά) 267</p> <p>Τα φάρη 'ς πᾶ (ενν. την κόρη του βασιλιά) 267</p> <p>Γατιέσεν da (ενν. τον νομάτη) 269</p> <p>πήραν da (ενν. τον νομάτη) 271</p> <p>παίρουν da (ενν. τον μισαφούρη) 271</p> <p>χαμαμβλαδίξει da (ενν. τον μισαφούρη) 277</p> <p>παίρει da (ενν. τον μισαφούρη) 277</p> <p>ἀνδαιδῶ (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>τ' ἄ καθίνω (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>Ἦφαρέν da (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>φόρεσέν da (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>Κάθινέν da (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>Ἔμβασέν da (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>χαμαμβλάτσεν da (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>φύδεψε da (ενν. το κουτί) 285</p> <p>χάσαμεν da (ενν. το μελισσόκο) 287</p>	<p>ἔπαρ' τα (ενν. την κόρη του βασιλιά) 267</p> <p>τά πάρη 'ς 'πᾶ (ενν. την κόρη του βασιλιά) 267</p> <p>ρώτσεν τα (ενν. τον νομάτη) 267</p> <p>γατιέσεν τά (ενν. τον νομάτη) 269</p> <p>πῆρεν τα (ενν. τον νομάτη) 271</p> <p>παίρουμ' τα (ενν. τον μισαφούρη) 271</p> <p>βούνει τα (ενν. τον μισαφούρη) 277</p> <p>ν' τα ιδῶ (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>ν' τα καθίνω (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>στριγξεν τα (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>εἶπεν τα (ενν. τον νομάτη) 277</p> <p>ἦφαρέν τα (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>πῆρεν τα (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>ἔβουσέν τα (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>'φόρεσέν τα (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>ἔμπάσέν τα (ενν. τον μειχόρη) 279</p>
----	---	--	--



	<p>Γαλίξερα da (ενν. το λαχτόρι) 287</p> <p>κατακόλτσα τα (ενν. τον φσόκκο) 293</p> <p>Πε τα (ενν. τον φσόκκο) 293</p> <p>ρώτσέν da (ενν. τον φσόκκο) 295</p> <p>Πάλι σά τά ρώτσε (ενν. τον φσόκκο) 295</p> <p>Ζοῦπα τα (ενν. το όνειρο) 295</p> <p>λέγω τα (ενν. το όνειρο) 295</p> <p>Κατακόλτσεν da (ενν. τον φσόκκο) 297</p> <p>Χαι ζοῦπα τα (ενν. το όνειρο) 299</p> <p>«ζό λέγω σε τά» (ενν. το όνειρο) 301</p> <p>Ζοῦπε με da (ενν. το όνειρο) 301</p> <p>κατακόλτσα da (ενν. τον φσόκκο) 301</p> <p>Φερέτε da (ενν. τον φσόκκο) 301</p> <p>ήφαράν da (ενν. τον φσόκκο) 301</p> <p>Πέ με da (ενν. το όνειρο) 303</p> <p>Γώ ζο λέγω τα (ενν. το όνειρο) 303</p>	<p>πάγασάν τα (ενν. τον μειχόρη) 279</p> <p>φύτεψά τα (ενν. το κουτί) 285</p> <p>τα κόψω (ενν. τον φύτρο) 285</p> <p>πελέκ'σα τα (ενν. τον φύτρο) 285</p> <p>ν' τά κοψω (ενν. τον φύτρο) 285</p> <p>'χάσαμ' τα (ενν. το μελισσόκο) 287</p> <p>ν' τά 'ναύρω (ενν. το μελισσόκο) 287</p> <p>γατιέσα τα (κατακόλτσα τα) (ενν. τον φσόκκο) 293</p> <p>εῦρου τα (ενν. τον φσόκκο) 293</p> <p>μέ τά είπη (ενν. το όνειρο) 293</p> <p>ρώτσέν τα (ενν. τον φσόκκο) 295</p> <p>Δζοῦπα 'τα (ενν. το όνειρο) 295</p> <p>λέγω σε τα (ενν. το όνειρο) 295</p> <p>γατίεσεν τα (ενν. τον φσόκκο) 297</p> <p>δζαί δζούπα τα (ενν. το όνειρο) 299</p> <p>«δζό λέγω σε τά» (ενν. το όνειρο) 301</p>
--	---	---



	<p>Έβραλ'τα (ενν. τον φσόκκο) 305</p> <p>κουᾶ τα (ενν. το άλογο) 307</p> <p>άχτεϊ τα (ενν. το άλογο) 307</p> <p>Παίρει τα (ενν. την κόρη του βασιλιά) 315</p> <p>Φερίνει τα (ενν. τον φσόκκο) 315</p> <p>νά τα μβάση (ενν. τον φσόκκο) 315</p> <p>ζοῦπα τα (ενν. το όνειρο) 317</p> <p>πίταζεν da (ενν. το γράμμα) 321</p> <p>Δώσεν da (ενν. το γράμμα) 323</p> <p>ξέσεν da (ενν. το γράμμα) 323</p> <p>Γροίξαν da (ενν. το κορίτσι) 323</p> <p>ρώτα τα (ενν. το κορίτσι) 325</p> <p>να τα σκοτώση (ενν. το κορίτσι) 325</p> <p>ζο λέγω τα (ενν. το όνειρο) 335</p>	<p>δζοῦπε με τα (ενν. το όνειρο) 301</p> <p>Βράτέ τα, φέρετέ τα (ενν. τον φσόκκο) 301</p> <p>ήφαράν τα (ενν. τον φσόκκο) 301</p> <p>δζό λέγω σέ τα (ενν. το όνειρο) 303</p> <p>Στρίγκατα (ενν. τον φσόκκο) 305</p> <p>κόλτσεν τα (ενν. το άλογο) 307</p> <p>ν' τα σδζελήση (ενν. το χαντάκι) 307</p> <p>άχτσέν τα δζαί σδζελτσεν τα (ενν. το άλογο) 307</p> <p>Έπαρ τα (ενν. την κόρη του βασιλιά) 315</p> <p>πῆρεν τα (ενν. τον φσόκκο) 315</p> <p>ήφαρέν τα (ενν. τον φσόκκο) 315</p> <p>ν' τά πάρη δζαί ν' τά καδιδζήση (ενν. τον φσόκκο) 315</p> <p>δζοῦπα τα (ενν. το όνειρο) 317</p> <p>πέ με τα (ενν. το όνειρο) 317</p> <p>πίταξέν τα (ενν. το γράμμα) 321</p>
--	---	--



			Ἐφτασέν τα ενν. το γράμμα) 323 Εἶδάν τα (ενν το κορίτσι) 323 ν' τά σκοτώσουμε (ενν το κορίτσι) 325 ρώτα τα (ενν το κορίτσι) 325 ρώτ'σαν τα (ενν το κορίτσι) 325 ν' τά σκοτώση (ενν το κορίτσι) 325 μη τά σκοτώσω (ενν το κορίτσι) 325 τα' κωδιδζήσω (ενν το κορίτσι) 325 ν'τά φυάξη (ενν το κορίτσι) 325 δζο' λέγω τα (ενν. το όνειρο) 335
--	--	--	---

Πίνακας 7: Ομοιότητες- Διαφορές D – Θ: Σύνταξη

Συνοψίζοντας, σε συντακτικό επίπεδο είναι φανερό πως οι δύο συγγραφείς έχουν περισσότερες ομοιότητες στις γλωσσικές τους επιλογές παρά διαφορές. Η απώλεια συμφωνίας του γένους κατά τη χρήση του άρθρου του επιθέτου και της κλιτικής αντωνυμίας, η χρήση της αναδίπλωσης με επανάληψη του μορίου να για τη δήλωση της υποτακτικής, ο τρόπος δήλωσης του ευθέος λόγου κυρίως με τη χρήση των μορίων *τι (di)* και *κι* και της εισαγωγής του χωρίς μόριο, και η χρήση του πληθυντικού της αντωνυμίας *τα* αντί του ενικού με ταυτόχρονη απώλεια συμφωνίας γένους αποτελούν σημαντικές συντακτικές ιδιορρυθμίες που καταγράφονται στη βιβλιογραφία για το ΦΙ. Όπως φαίνεται και από την παραπάνω συγκριτική ανάλυση αλλά και από τον Πίνακα 7, αποτελούν κοινά στοιχεία με πληθώρα παραδειγμάτων, στους δύο συγγραφείς.



Η μοναδική μεταξύ τους συντακτική διαφορά εντοπίζεται στη χρήση μονολεκτικών τύπων από τον D, έναντι της χρήσης των περιφραστικών ρηματικών σχηματισμών από τον Θ όπου μάλιστα εντοπίζεται και η χρήση του βοηθητικού ρήματος *είμαι με μετοχή* για τη δήλωση του παρακειμένου, φαινόμενο το οποίο θεωρείται ότι δεν συναντάται στο ΦΙ (Bağcıçık M., 2018)

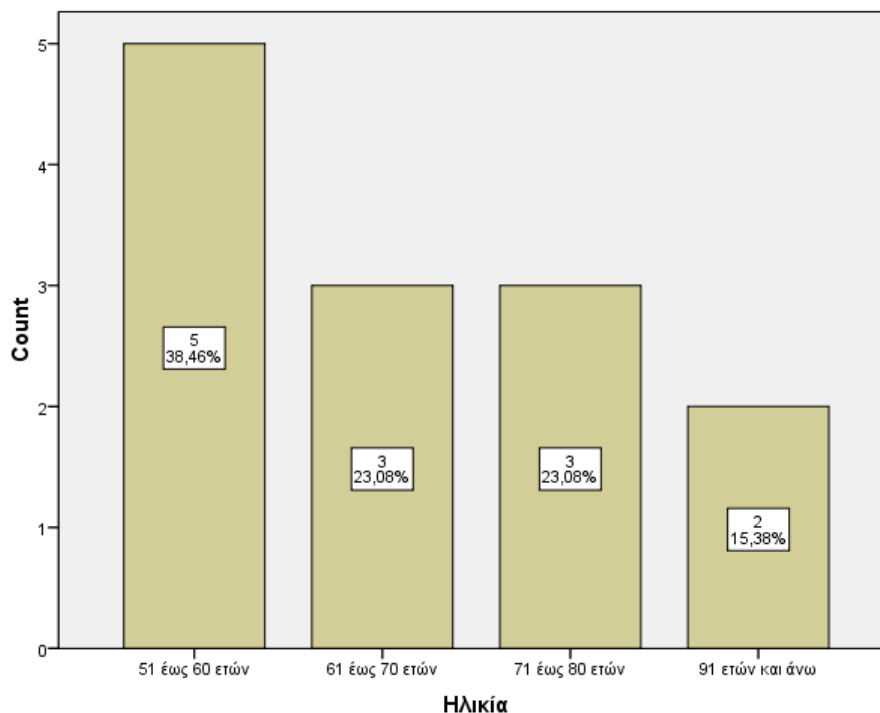


6. Κοινωνιογλωσσολογική έρευνα

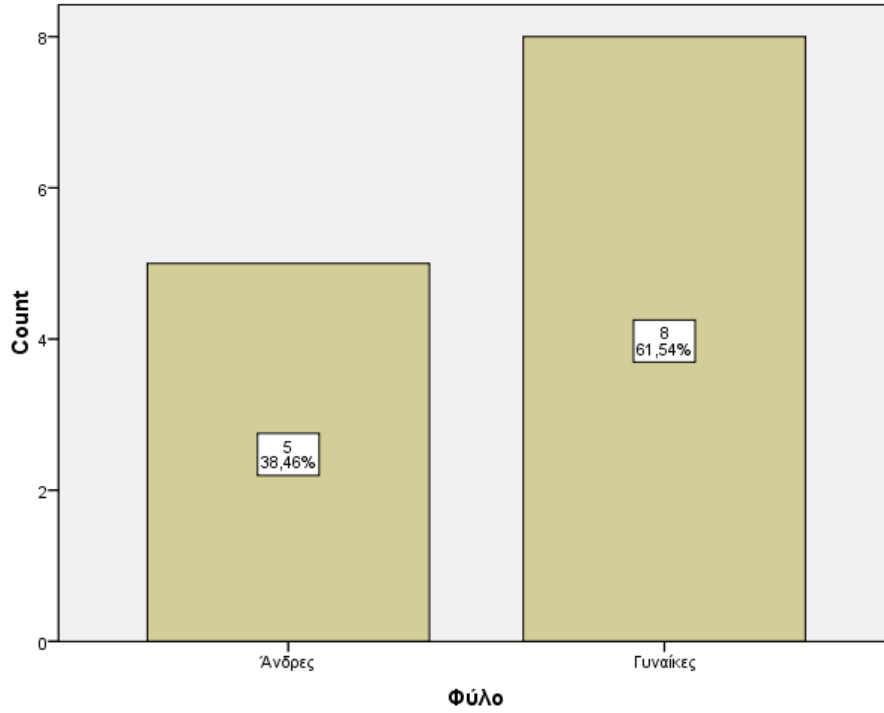
6.1 Δείγμα έρευνας

Προκειμένου να διερευνηθεί το κατά πόσον γίνονται αντιληπτές επιμέρους διαφορές που εντοπίστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο σήμερα από εναπομείναντες/ασες ομιλητές/τριες της φαρασιωτικής, σχεδιάστηκαν και πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με ομιλητές/τριες β' και γ' γενιάς κατά την περίοδο Νοεμβρίου – Δεκεμβρίου 2023.

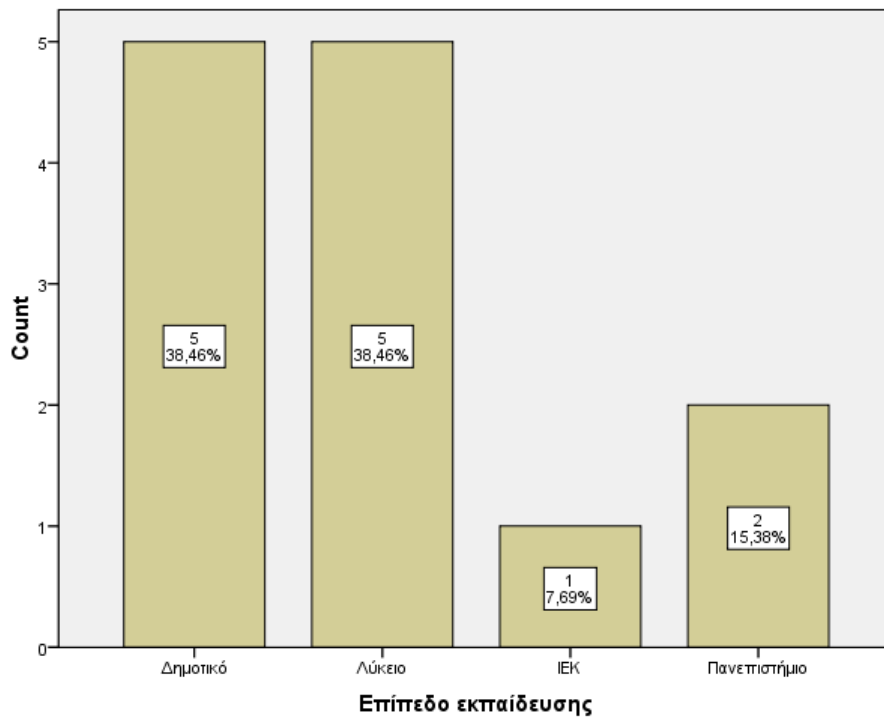
Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από δεκατρείς (13) ενήλικες, ηλικίας από πενήντατρία (53) έως ενενήντα τέσσερα (94) έτη. Μέσος όρος ηλικίας των συμμετεχόντων είναι τα 68,8 έτη (βλ. Εικόνα 3). Ως προς το φύλο, συμμετείχαν οκτώ (8) γυναίκες, που αποτελούν το 61,54% του δείγματος και πέντε (5) άνδρες που αντιπροσωπεύουν το 38,46% (βλ. Εικόνα 4). Όλοι/ες οι συμμετέχοντες/ουσες τους είναι πρόσφυγες δεύτερης ή τρίτης γενιάς από τα χωριά των Φαράσων και ομιλητές/τριες του ΦΙ, κάτοικοι των χωριών Βαθύλακκος (Κοζάνης), Αγροσυκιά (Πέλλας) και Πλατύ (Ημαθίας). Από το σύνολο των συμμετεχόντων/ουσών στην έρευνα μόνο δύο έχουν ολοκληρώσει πανεπιστημιακές σπουδές, ένας έχει παρακολουθήσει ΙΕΚ, πέντε έχουν τελειώσει το λύκειο, τέσσερις το δημοτικό σχολείο, ενώ ένας δεν έχει ολοκληρώσει το δημοτικό σχολείο (βλ. εικόνα 5).



Εικόνα 3: Μ.Ο. ηλικίας συμμετεχόντων/ουσών



Εικόνα 4: Ποσοστό συμμετεχόντων/ουσών ανά φύλο



Εικόνα 5: Επίπεδο μόρφωσης

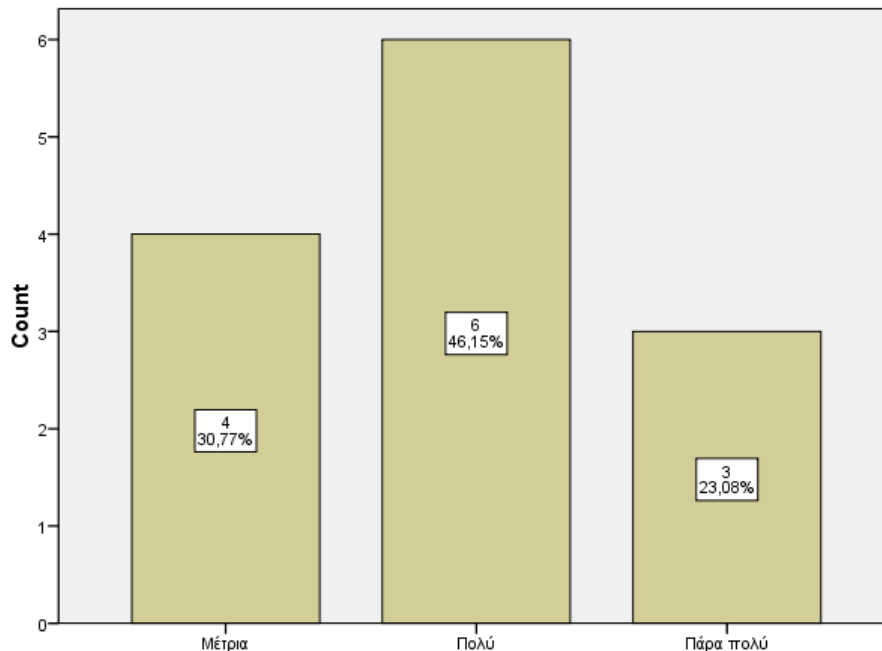


Κατά την κρίση των συμμετεχόντων/ουσών, όλοι γνωρίζουν το ΦΙ από «Μέτρια» έως «Πολύ Καλά», ενώ μάλιστα κάποιιοι από αυτούς/ές ομιλούν το ιδίωμα ως μητρική γλώσσα. Στις εικόνες 6 και 7 παρακάτω προκύπτει πως σε ποσοστό 46,2% (n= 6) δηλώνουν ότι γνωρίζουν τη γλώσσα «Πολύ» και το 23,1% (n= 3) θεωρεί ότι γνωρίζει τη γλώσσα «Πάρα Πολύ». Μόνο το 30,8% (n= 4) δήλωσε πως γνωρίζει τη γλώσσα «Μέτρια» ενώ κανένας συμμετέχων/ουσα δεν δήλωσε πως γνωρίζει τη γλώσσα «Ελάχιστα» ή «Καθόλου». Είναι, επομένως, εμφανές από τον μέσο όρο της αντίληψης των συνεντευξιαζόμενων (βλ. Εικόνα 8) πως θεωρούν ιδιαίτερα ικανοποιητικό τον βαθμό γνώσης που έχουν για το ιδίωμα τους, αφού ο μέσος όρος πλησιάζει το 4 (3,92) στην κλίμακα.

1. Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο γνωρίζετε τα Φαρασιώτικα;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Μέτρια	4	30,8	30,8	30,8
Πολύ	6	46,2	46,2	76,9
Πάρα πολύ	3	23,1	23,1	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 6: Επίπεδο γνώσης ΦΙ 1



1. Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο γνωρίζετε τα Φαρασιώτικα;

Εικόνα 7: Επίπεδο γνώσης ΦΙ 2

**Statistics**

1. Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο γνωρίζετε τα Φαρασιώτικα;

N	Valid	13
	Missing	0
Mean		3,92
Median		4,00
Mode		4
Std. Deviation		,760
Range		2
Minimum		3
Maximum		5

Εικόνα 8: Στατιστικά γνώσης ΦΙ

6.2 Συλλογή δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο ανοιχτών και κλειστών ερωτήσεων¹³. Το ερωτηματολόγιο διαρθρώνεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος, περιέχει ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου για την υποκειμενική άποψη των συμμετεχόντων/ουσών σχετικά με το ΦΙ και τους/τις ομιλητές/τριες του.

Το δεύτερο μέρος περιέχει ένα σύνολο δεκαοχτώ (18) ερωτήσεων στις οποίες οι συμμετέχοντες/ουσες καλούνται να δηλώσουν ποια από τις δύο διαθέσιμες απαντήσεις/φράσεις είναι πιο κοντά σε σχέση με αυτό που θα έλεγαν οι ίδιοι αν θα έλεγαν την ίδια φράση. Πιο συγκεκριμένα, οι φράσεις αυτές δεν είναι εξαγόμενες από ρέοντα λόγο αλλά κατασκευασμένες, απλοποιημένες φράσεις, οι οποίες έχουν ως πηγή τα κείμενα των L, D και Θ που μελετήθηκαν στο Κεφάλαιο 5. Καθώς μέρος του στόχου των ερωτηματολογίων αποτελεί η εξαγωγή συμπεράσματος για την αυθεντικότερη χρήση της γλώσσας από τους παραπάνω συγγραφείς, οι ερωτήσεις αυτές περιλαμβάνουν δώδεκα (12) φράσεις που περιγράφουν φωνολογικά φαινόμενα, έξι (6) φράσεις που περιγράφουν μορφολογικά φαινόμενα και μία (1) φράση που περιγράφει συντακτικό φαινόμενο. Όλα τα γλωσσικά φαινόμενα έχουν αναλυθεί στο Κεφάλαιο 5, κατά τη συγκριτική εξέταση των κειμένων των L, D και Θ. Τέλος, υπάρχει και η τρίτη επιλογή σε περίπτωση που δεν θεωρούν καμία από τις δύο απαντήσεις σωστή. Σε αυτή την απάντηση οι συμμετέχοντες/ουσες καλούνται να δώσουν οι ίδιοι την «σωστή» για αυτούς απάντηση.

¹³ Βλ. Παράρτημα Β «Ερωτηματολόγιο»



Στο τρίτο και τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου καταγράφονται τα προσωπικά στοιχεία των συμμετεχόντων/ουσών.

Οι ερωτήσεις διαβάστηκαν στους/στις συμμετέχοντες/ουσες είτε από τη συγγραφέα είτε από ομιλητή του ΦΙ. Όλα τα ερωτηματολόγια ολοκληρώθηκαν προφορικά με τις απαντήσεις να δίνονται είτε μέσω τηλεφώνου είτε μέσω βιντεοκλήσης και καταγράφονταν αυτόματα πάνω στα ερωτηματολόγια από τη συγγραφέα της παρούσας εργασίας. Οι συμμετέχοντες/ουσες είχαν στη διάθεσή τους όσο χρόνο χρειάζονταν για να σκεφτούν και να απαντήσουν στις ερωτήσεις. Η διάρκεια διεξαγωγής των συνεντεύξεων ήταν περί τα 20' – 40'.

Σε ό,τι αφορά, τέλος, την ανάλυση των απαντήσεων στις κλειστές ερωτήσεις η στατιστική επεξεργασία έγινε με τη βοήθεια του προγράμματος SPSS.

6.3 Ανάλυση δεδομένων- Αποτελέσματα

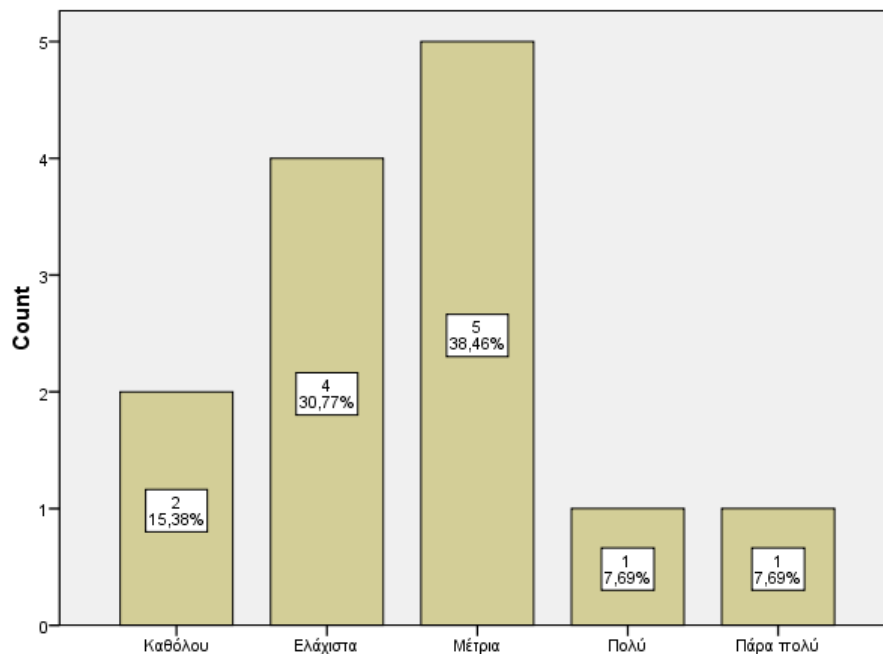
6.3.1 Πρώτο μέρος ερωτηματολογίου

Αν και το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων/ουσών στην έρευνα θεωρούν, όπως αναφέρθηκε, πως μιλούν το ιδίωμα σε μέτριο έως πολύ καλό βαθμό, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως στην ερώτηση για το πόσο συχνά χρησιμοποιούν τη γλώσσα το 38,5% (n= 5) υποστηρίζει πως μιλάει το ιδίωμα μέτρια όσον αφορά την συχνότητα, το 30,8% (n= 4) ελάχιστα και το 15,4% (n= 2) καθόλου. Μόνο δύο συμμετέχοντες/ουσες φαίνεται πως χρησιμοποιούν το ιδίωμα πολύ και πάρα πολύ συχνά (βλ. Εικόνες 9 και 10). Το γεγονός αυτό εξηγείται εύκολα δεδομένου ότι και οι ίδιοι οι συμμετέχοντες/ουσες δηλώνουν πως δεν έχουν άτομα για να μιλήσουν μαζί τους τη γλώσσα. Οι περισσότεροι/ες είναι ηλικιωμένοι άνθρωποι οι οποίοι αδυνατούν να βγούνε από τα σπίτια τους και να έρθουν σε επαφή με άλλους/ες ομιλητές/τριες του ΦΙ, ο αριθμός άλλωστε των οποίων συνεχώς μειώνεται. Το παραπάνω αιτιολογεί τον μέσο όρο της αντίληψης που έχουν για τη συχνότητα που χρησιμοποιούν τη γλώσσα, τιμή που πλησιάζει το «Ελάχιστα» (βλ. Εικόνα 11).

2. Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο χρησιμοποιείτε τα Φαρασιώτικα;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Καθόλου	2	15,4	15,4	15,4
Ελάχιστα	4	30,8	30,8	46,2
Μέτρια	5	38,5	38,5	84,6
Πολύ	1	7,7	7,7	92,3
Πάρα πολύ	1	7,7	7,7	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 9: Επίπεδο χρήσης ΦΙ 1



2. Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο χρησιμοποιείτε τα Φαρασιώτικα;

Εικόνα 10: Επίπεδο χρήσης ΦΙ 2

Statistics

2. Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο χρησιμοποιείτε τα Φαρασιώτικα;

N	Valid	13
	Missing	0
Mean		2,62
Median		3,00
Mode		3
Std. Deviation		1,121
Range		4
Minimum		1
Maximum		5

Εικόνα 11: Στατιστικά χρήσης ΦΙ

Στην τρίτη ερώτηση σχετικά με το πώς αποκαλούν οι ίδιοι το ιδιώμά τους, το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων/ουσών και συγκεκριμένα το 53,85% (v= 7) δήλωσε πως αναφέρεται στη γλωσσική ποικιλία που μιλάει ως «Φαρασιώτικα», ενώ μικρότερο ποσοστό ~30,8% χρησιμοποιεί τον όρο «Αταναλίδικα». Οι όροι «Μικρασιάτικα», «Ρωμάικα» και «Βαρασιώτικα» συγκέντρωσαν λιγότερες απαντήσεις.



Στην επόμενη ερώτηση σχετικά με το πόσο μοιάζει η γλώσσα που μιλούν οι ίδιοι σε σχέση με τη γλώσσα που μιλούν οι συμμετέχοντες/ουσες σε σχέση με τη γλώσσα που μιλούν σε άλλα χωριά πρόσφυγες Φαρασιώτες δεδομένα προέκυψαν μόνο για τους κατοίκους του Βαθυλάκκου, που αποτελούσαν και την πλειοψηφία (καθώς στο δείγμα υπήρχε μόνο ένα άτομο από το Πλατύ Ημαθίας και ένα από την Αγροσυκιά Πέλλας).

Αναλυτικότερα, σχετικά με το πόσο μοιάζει η γλώσσα που μιλούν οι κάτοικοι του Βαθυλάκκου με τη γλώσσα που μιλούν οι κάτοικοι στα Πετρανά (Κοζάνης) φαίνεται πως οι ερωτηθέντες/θείσες πιστεύουν πως οι ομιλίες τους ταυτίζονται. Πιο αναλυτικά, το 81,8% (n= 9) απάντησε ότι θεωρεί πως μοιάζει πάρα πολύ (βαθμολογώντας με 5) και μόνο ένας συμμετέχων βαθμολόγησε με 4, δηλαδή «Πολύ». Ένα άτομο δήλωσε πως δεν γνωρίζει πως μιλούν στα Πετρανά (βλ. Εικόνα 12).

4.1 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στα Πετρανά (Κοζάνη);

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Πολύ	1	9,1	9,1	9,1
Πάρα πολύ	9	81,8	81,8	90,9
Δεν έχω ακούσει / Δεν γνωρίζω	1	9,1	9,1	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Εικόνα 12: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθυλάκκου- Πετρανών

Σχετικά με το πόσο μοιάζει η ομιλία των κατοίκων του Βαθυλάκκου με την ομιλία των κατοίκων στα χωριά των Γρεβενών, Βατόλακκος και Δοξαρά, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως όσοι γνωρίζουν το πώς μιλούν σε αυτές τις περιοχές θεωρούν πως η ομιλία των κατοίκων εκεί ταυτίζεται με τη δική τους και βαθμολογούν με 5, δηλαδή «Πάρα Πολύ». Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί στο 54,5% (n= 6) του συνόλου, καθώς το υπόλοιπο ποσοστό των κατοίκων 45,5% (n= 5) απάντησε πως δεν γνωρίζει τον τρόπο που μιλάνε σε αυτά τα χωριά (βλ. Εικόνα 13).



4.2 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στα χωριά των Γρεβενών (Βαθολάκκος, Δοξαρά);

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Πάρα πολύ	6	54,5	54,5	54,5
Δεν έχω ακούσει / Δεν γνωρίζω	5	45,5	45,5	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Εικόνα 13: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθολάκκου- Γρεβενών

Η άποψη των κατοίκων του Βαθολάκκου για την ομιλία στην Αγροσυκιά (Πέλλας) δεν αλλάζει σημαντικά, καθώς το 54,5% βαθμολόγησε με 5 δηλαδή «Πάρα Πολύ» και το 36,4% (v= 4) δήλωσε πως δεν γνωρίζει πώς μιλάνε σε αυτό το χωριό. Μόνο ένας συμμετέχων βαθμολόγησε με 1, ότι δηλαδή δεν μοιάζει «Καθόλου» η ομιλία των κατοίκων εκεί με αυτή του Βαθολάκκου χωρίς όμως να μπορεί να το δικαιολογήσει (βλ. Εικόνα 14).

4.3 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στην Αγροσυκιά (Πέλλα);

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Καθόλου	1	9,1	9,1	9,1
Πάρα πολύ	6	54,5	54,5	63,6
Δεν έχω ακούσει / Δεν γνωρίζω	4	36,4	36,4	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Εικόνα 14: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθολάκκου- Αγροσυκιάς

Τα ίδια, περίπου, ποσοστά συναντάμε και στις απόψεις των συμμετεχόντων/ουσών για την ομοιότητα στην ομιλία με τους κατοίκους από το Πλατύ (Ημαθίας). Πιο συγκεκριμένα, το 54,5% βαθμολόγησε με 5 και θεωρεί ότι μοιάζει «Πάρα Πολύ», το 36,4% βαθμολόγησε με 4, δηλαδή, «Πολύ», ενώ ένας συμμετέχων δήλωσε πως δεν γνωρίζει πώς μιλούν στο Πλατύ (βλ. Εικόνα 15).



4.4 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στο Πλατύ (Ημαθία);

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Πολύ	4	36,4	36,4	36,4
Πάρα πολύ	6	54,5	54,5	90,9
Δεν έχω ακούσει / Δεν γνωρίζω	1	9,1	9,1	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Εικόνα 15: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθυλάκκου- Πλατύ

Για τους κατοίκους των χωριών της Δράμας, Χωριστή και Παρανέστι, φαίνεται πως οι κάτοικοι του Βαθυλάκκου στην πλειοψηφία τους σε ποσοστό 63,6% δεν γνωρίζουν εάν η ομιλία των κατοίκων εκεί μοιάζει με τη δική τους. Το 27,3% θεωρεί ότι μοιάζει «Πάρα Πολύ» και ένα άτομο απάντησε πως μοιάζει «Πολύ» (βλ. Εικόνα 16).

4.5 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στα χωριά της Δράμας (Χωριστή, Παρανέστι);

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Πολύ	1	9,1	9,1	9,1
Πάρα πολύ	3	27,3	27,3	36,4
Δεν έχω ακούσει / Δεν γνωρίζω	7	63,6	63,6	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Εικόνα 16: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθυλάκκου- Δράμας

Τέλος, όσον αφορά την ομιλία των κατοίκων που μιλούν Φαρασιώτικα στο Μοσχάτο (Αθήνα) οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν είχαν άποψη και δήλωσαν πως δεν γνωρίζουν σε ποσοστό 63,6% ($v=7$). Αυτό, δικαιολογείται από το γεγονός πως η Αθήνα αποτελεί μακρινό τόπο για τους κατοίκους των χωριών της βόρειας Ελλάδας, ιδιαίτερα εάν αναλογιστούμε πως η κινητικότητά τους όταν ήταν νέοι/ες ήταν πολύ περιορισμένη λόγω αντίξοων συνθηκών, διαφορετικών προτεραιοτήτων και μεγάλων οικονομικών απαιτήσεων. Ωστόσο, όσοι/ες γνωρίζουν την ομιλία των κατοίκων του Μοσχάτου δηλώνουν πως μοιάζει «Πάρα Πολύ» με τη δική τους σε ποσοστό 27,3% και ένας συμμετέχων δηλώνει πως μοιάζει «Πολύ» (βλ. Εικόνα 17).



4.6 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στην Αθήνα (Μοσχάτο);

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Πολύ	1	9,1	9,1	9,1
Πάρα πολύ	3	27,3	27,3	36,4
Δεν έχω ακούσει / Δεν γνωρίζω	7	63,6	63,6	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Εικόνα 17: Εκτίμηση Ομοιότητας γλώσσας Βαθυλάκκου- Μοσχάτου

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, παρουσιάζει το γεγονός πως ο μέσος όρος της αντίληψης των συμμετεχόντων/ουσών για τον βαθμό που μοιάζει ο τρόπος ομιλίας τους με τα άλλα χωριά, σε όλες τις περιπτώσεις πλησιάζει πολύ το 5, δηλαδή την ανώτερη βαθμολογία. Φαίνεται, δηλαδή, πως υπάρχει μία αίσθηση ενότητας, δεν διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Θεωρούν πως είναι όλοι ένα (βλ. Εικόνα 18). Τέλος, το υψηλό ποσοστό που δηλώνει πως δεν γνωρίζει την ομιλία των κατοίκων από άλλα χωριά δικαιολογείται, όπως είπαμε και παραπάνω, από την έλλειψη κινητικότητας των ερωτηθέντων/εισών. Πιο συγκεκριμένα από τις απαντήσεις τους γνωρίζουμε πως το 54,5% δεν έχει φύγει ποτέ από τον τόπο του, το 36,4% έφυγε λόγω γάμου, ενώ μόνο δύο συμμετέχοντες έφυγαν από τον τόπο τους για λίγα χρόνια για σπουδές και ένας λόγω δουλειάς.

Statistics

	4.1 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στα Πετρανά (Κοζάνη);	4.2 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στα χωριά των Γρεβενών (Βατόλακκος, Δοξαρά);	4.3 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στην Αγροσυκιά (Πέλλα);	4.4 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στο Πλατύ (Ημαθία);	4.5 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στα χωριά της Δράμας (Χωριστή, Παρανέστι);	4.6 Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζει η ομιλούμενη γλώσσα σας με τη γλώσσα που μιλιέται στην Αθήνα (Μοσχάτο);
N Valid	10	6	7	10	4	4
Missing	1	5	4	1	7	7
Mean	4,90	5,00	4,43	4,60	4,75	4,75
Median	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Mode	5	5	5	5	5	5
Std. Deviation	,316	,000	1,512	,516	,500	,500
Range	1	0	4	1	1	1
Minimum	4	5	1	4	4	4
Maximum	5	5	5	5	5	5

Εικόνα 18: Συγκεντρωτικά στατιστικά εκτίμησης ομοιότητας της γλώσσας



Όσον αναφορά το σε ποια χωριά της Μ. Ασίας πιστεύουν οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα ότι το ΦΙ ομιλούνταν πιο γνήσια, πιο αυθεντικά, το μεγαλύτερο ποσοστό 53,85% πιστεύει πως στα χωριά Τσουχούρι και Βαρασός υπήρξε η ομιλία της γλώσσας πιο αυθεντική, ενώ ένα ποσοστό 30,8% θεωρεί πως σε όλα τα χωριά η γλώσσα υπήρξε το ίδιο γνήσια, αυθεντική. Μόνο δύο συμμετέχοντες ανέφεραν και το χωριό Σατί ενώ ένας ανέφερε μαζί με το Τσουχούρι και τον Βαρασό το Αφσάρι και τη Κίσκα ως χωριά με αυθεντική ομιλία του ιδιώματος. Στην ερώτηση γιατί το πιστεύουν αυτό, η πλειονότητα σε ποσοστό 46% (n= 6) απάντησε πως στα υπόλοιπα χωριά επηρεάστηκαν πολύ από την τουρκική γλώσσα. Ένας μόνο συμμετέχων φαίνεται να πιστεύει πως στο χωριό Τσουχούρι ήταν καθαρά Φαρασιώτες (οπότε και δεν επηρεάστηκαν από άλλες γλώσσες), ένας πως στα χωριά Βαρασό και Σατί ήταν πιο αυθεντική η γλώσσα γιατί εκεί την μιλούσαν τραγουδιστά όπως θα έπρεπε, και ένας πως η γλώσσα μιλούνταν πιο γνήσια στον Βαρασό καθώς «εκεί ήταν η μητέρα των χωριών» και στα άλλα χωριά άλλαζαν τις καταλήξεις στις λέξεις. Τέλος, όπως προαναφέρθηκε ένα ποσοστό 30,8% θεωρεί πως παντού η γλώσσα ήταν το ίδιο γνήσια/ αυθεντική οπότε και δεν έδωσε κάποια επεξήγηση. Είναι, εμφανές από τα παραπάνω πως οι συμμετέχοντες/ουσες θεωρούν την επιρροή της τουρκικής γλώσσας και τη χρήση τουρκικών λέξεων ως αλλοίωση της γλώσσας τους. Το ίδιο, διαφαίνεται και στην επόμενη ερώτηση.

Στην έκτη ερώτηση, στην οποία οι συμμετέχοντες/ουσες ερωτήθηκαν πού πιστεύουν ότι μιλούνται τώρα τα φαρασιώτικα πιο γνήσια-αυθεντικά, το 61,5 % (n= 8) πιστεύει πως ο Βαθύλακκος Κοζάνης είναι το χωριό στο οποίο η γλώσσα διατηρήθηκε πιο γνήσια, ενώ από έναν συμμετέχοντα αναφέρθηκε επίσης και η Χωριστή Δράμας και η Αγροσυκιά Πέλλας και δύο συμμετέχοντες θεώρησαν πως και στο Πλατύ Ημαθίας έχει διατηρηθεί η αυθεντικότητα του ιδιώματος. Τέλος, ένα πολύ μικρό ποσοστό 15,4 % (n= 2) θεωρεί πως όπου συνεχίζουν να τα μιλάνε, τα μιλάνε το ίδιο γνήσια, ενώ ανάλογο ποσοστό δηλώνει πως δεν γνωρίζει πού χρησιμοποιείται η γλώσσα πιο γνήσια διότι δεν γνωρίζει πώς μιλάνε στα υπόλοιπα χωριά.

Στο δεύτερο σκέλος της ίδιας ερώτησης, όπου οι συμμετέχοντες/ουσες καλούνταν να αιτιολογήσουν την απάντησή τους, το μεγαλύτερο ποσοστό 30,8% απάντησε πως πιστεύουν ότι ο λόγος για τον οποίο διατηρήθηκε η γνησιότητα-αυθεντικότητα του ιδιώματος είναι η συχνή χρήση της γλώσσας στην καθημερινότητα από τους κατοίκους της περιοχής. Το ίδιο ποσοστό (30,8%) δήλωσε πως δεν γνωρίζει σε ποιο χωριό διατηρήθηκε η γνησιότητα του ιδιώματος ενώ σε ποσοστό 15,4 % πιστεύουν πως ο λόγος είναι η επιρροή των κατοίκων στα υπόλοιπα χωριά από άλλες γλώσσες και ιδιώματα (π.χ. από τα ποντιακά ή τα τουρκικά). Ένας συμμετέχων πιστεύει πως στα άλλα χωριά έχει ξεχαστεί η γλώσσα, ενώ όπως προαναφέρθηκε



ένα ποσοστό 15% πιστεύει πως σε όλα τα χωριά η ομιλία είναι το ίδιο γνήσια και έτσι δεν αιτιολόγησαν περαιτέρω την απάντησή τους.

Στην έβδομη ερώτηση, όπου η συνεντευξιαζόμενοι/ες ερωτήθηκαν για το αν πιστεύουν πως υπάρχουν ομιλητές/τριες του ιδιώματος που όμως δεν μιλούν καλά τη γλώσσα, το μεγαλύτερο ποσοστό 70% (n= 9) απάντησε θετικά, εκτιμώντας πως υπάρχουν άτομα που δεν γνωρίζουν καλά το ιδίωμα ενώ μόνο το 23% (n= 3) απάντησε αρνητικά. Ένας συμμετέχων απάντησε «Μπορεί». Όταν κλήθηκαν να δικαιολογήσουν την απάντηση που έδωσαν, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους 61,5% (n= 8) απάντησαν πως αυτό συμβαίνει διότι οι περισσότεροι/ες δεν γνωρίζουν καλά τη γλώσσα και τις λέξεις και πως χάνεται η επαφή με τη γλώσσα καθώς δεν μιλιέται συχνά. Σε ποσοστό 15,4 % πιστεύουν πως όσοι μιλάνε το ιδίωμα μιλάνε καλά, ενώ ένας απάντησε πως κάποιιοι δεν μιλάνε καλά το ιδίωμα καθώς στην πραγματικότητα μιλάνε την ΝΕ με κάποιες φαρασιώτικες λέξεις. Τέλος, ένας συμμετέχων πιστεύει πως κάποιιοι δεν μιλάνε καλά γιατί δεν προσπάθησαν ποτέ να μιλήσουν το ιδίωμα και ένας απάντησε πως αν και πιστεύει πως υπάρχουν άτομα που δεν μιλάνε καλά το ιδίωμα ωστόσο δεν γνωρίζει τον λόγο που μπορεί να συμβαίνει αυτό.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ερώτηση για το εάν οι συμμετέχοντες/ουσες παρατηρούν διαφορές στη γλώσσα που μιλούν οι μεγαλύτεροι/ες σε σχέση με τους/τις νεότερους/ες. Αρχικά, είναι σημαντικό να πούμε πως το 100% των ερωτηθέντων/θεισών απάντησε πως πιστεύει ότι υπάρχει διαφορά. Μάλιστα, οι περισσότεροι/ες εστιάζουν στην προφορά και το λεξιλόγιο του ιδιώματος ως δυσκολία των νέων ομιλητών/τριών και παραβλέπουν τις μορφολογικές ή συντακτικές διαφορές που τυχόν υπάρχουν. Ενδεικτικό είναι πως περίπου το 92% (n= 12) αναφέρει το λεξιλόγιο και την προφορά, ενώ μόνο ένας συμμετέχοντας ανέφερε και την τονισμό και την σύνταξη ως σημεία διαφοροποίησης της γλώσσας ανάμεσα σε μεγαλύτερους/ες και νέους/ες ομιλητές/τριες.

Η ένατη ερώτηση είναι ενδεικτική της σπουδαιότητας του ιδιώματος για τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα, καθώς όταν ερωτήθηκαν τι είναι αυτό που ξεχωρίζουν όταν ακούν κάποιον να μιλά και καταλαβαίνουν ότι είναι δικός τους, το 85% (n= 11) απάντησε πως η ίδια η γλώσσα αποτελεί την απάντηση στο ερώτημα. Ένας συμμετέχων απάντησε το χρώμα της φωνής και η προφορά και ένας ακόμη απάντησε στερεοτυπικές φράσεις, χαιρετισμοί και ευχές καλωσορίσματος. Εύκολα εξάγεται, λοιπόν, το συμπέρασμα πως η γλώσσα αποτελεί ένα ισχυρό σύμβολο ταυτότητας των συγκεκριμένων ανθρώπων.

Το παραπάνω φαίνεται πως ενισχύεται και από την επόμενη ερώτηση καθώς, παρά το γεγονός πως οι ερωτηθέντες/είσες απάντησαν σε προγενέστερη ερώτηση πως δεν χρησιμοποιούν συχνά τα Φαρασιώτικα ωστόσο η στάση τους απέναντι στη γλώσσα τους



αποδεικνύεται απόλυτα θετική. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται πως στην ερώτηση για το πόσο τους αρέσει η γλώσσα τους, στο σύνολό τους οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα απάντησαν «5» που αντιστοιχεί σε «Πάρα Πολύ», δηλαδή, την απόλυτα θετική τιμή (βλ. Εικόνα 19). Μάλιστα, πολλοί απαντούσαν «10» χαριτολογώντας, δείχνοντας τη θετική τους στάση και τον ενθουσιασμό τους για αυτήν.

10.1 Αν το 1 δηλώνει το ΑΠΟΛΥΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΟ και το 5 το ΑΠΟΛΥΤΑ ΘΕΤΙΚΟ, πόσο σας αρέσει η ομιλούμενη γλώσσα σας;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Πάρα πολύ	13	100,0	100,0	100,0

Εικόνα 19: Βαθμός αρεσκείας της γλώσσας

Στο πρώτο υπο-ερώτημα, μάλιστα, όπου ρωτήθηκαν για το τι είναι αυτό που τους αρέσει στη γλώσσα τους, με ιδιαίτερη συναισθηματική φόρτιση το 53,85% απάντησε πως είναι οι μνήμες και οι αναμνήσεις από τους παππούδες και τις γιαγιάδες που ξυπνούν όταν μιλάνε τη γλώσσα. Μάλιστα, ανέφεραν πως οι ίδιοι από τους παππούδες και τις γιαγιάδες έμαθαν τη γλώσσα και ότι οι γονείς τους δεν γνώριζαν να μιλούν τα Φαρασιώτικα, οπότε η γλώσσα τους είναι κάτι που τους δένει με αυτούς. Ακόμα όμως και οι άλλες απαντήσεις που δόθηκαν δεν αποκλίνουν πολύ από αυτήν τη συναισθηματική φόρτιση. Ειδικότερα, το 30,8% έδωσε απαντήσεις σχετικές με την παράδοση, την ιστορία και την μελωδικότητα της γλώσσας, ένας απάντησε ότι είναι το μέσον για να επικοινωνεί με τους/τις μεγαλύτερους/ες, ένας δήλωσε πως τον ευχαριστεί να επικοινωνεί σε αυτήν τη γλώσσα.

Οι απαντήσεις στο δεύτερο υποερώτημα ενισχύουν το συμπέρασμα της θετικής στάσης των συμμετεχόντων/ουσών απέναντι στη γλώσσα τους, καθώς βλέπουμε πως ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (70%) απάντησε πως δεν υπάρχει τίποτα που να τους ενοχλεί σε αυτήν. Επιπλέον, μπορούμε για τρίτη φορά να εντοπίσουμε την άποψη των ερωτηθέντων/εισών πως η επιρροή της τουρκικής γλώσσας και η χρήση τούρκικων λέξεων συμβάλλει στην αλλοίωση της γλώσσας τους. Πιο συγκεκριμένα, το 23%, το οποίο αν και μικρό ποσοστό ωστόσο ενδεικτικό αυτών που απάντησαν πως υπάρχει κάτι να τους ενοχλεί, είναι δυσαρεστημένοι από την επιρροή της τουρκικής γλώσσας και την υιοθέτηση τουρκικών λέξεων στο ΦΙ. Τέλος, ένα άτομο απάντησε πως ενοχλείται που κάποιιοι/ες ομιλητές/τριες χρησιμοποιούν «άσχετες» λέξεις και τις ενσωματώνουν στη γλώσσα.



6.3.2 Δεύτερο μέρος ερωτηματολογίου

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου αποτελείται από δεκαοχτώ κατασκευασμένες φράσεις με φωνητικά-φωνολογικά, μορφολογικά και συντακτικά φαινόμενα (βλ. Παράρτημα Β). Παρακάτω θα γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης των απαντήσεων των συμμετεχόντων/ουσών και μια ταυτόχρονη σύγκριση με τον τρόπο που αποδίδονται αυτές ή παρόμοιες φράσεις στα κείμενα των L, D και Θ.

Όσον αφορά τα φωνητικά- φωνολογικά παραδείγματα, στην πρώτη (μαχαΐρε/ μασαΐρε) και στην δέκατη-τρίτη (ρούσί/ ρουχί) ερώτηση, το φωνολογικό φαινόμενο το οποίο εξετάζεται είναι η προσθίωση-ουρανοφατνίαση του [χ] + /e/, /i/ σε [ʃ], το οποίο είναι ένα φαινόμενο που παρατηρούμε στα κείμενα του Θ και όχι του L. Οι συνεντευξιαζόμενοι/ες φαίνεται πως συμφωνούν με αυτό που αναφέρεται στη βιβλιογραφία (Dawkins, 1916) αλλά και με τον Θ, καθώς η πλειονότητά τους σε ποσοστό 92,3% (n= 12) επέλεξε το μασαΐρε (προσθίωση [χ] + /e/ σε [ʃ]) ως σωστό και μόνο ένας επέλεξε το μαχαΐρε (βλ Εικόνα 20), και στο επόμενο παράδειγμα οι συνεντευξιαζόμενοι/ες επέλεξαν καθολικά το ρουσί (προσθίωση [χ] + /i/ σε [ʃ]) (βλ. Εικόνα 21).

11.1 Τεδού αδέ είντε δύο μαχαΐρε vs Τεδού αδέ είντε δύο μασαΐρε

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Τεδού αδέ είντε δύο μαχαΐρε	1	7,7	7,7	7,7
Τεδού αδέ είντε δύο μασαΐρε	12	92,3	92,3	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 20: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 1

11.13 Πήγε σον εληάς το ρουσί. vs Πήγε σον εληάς το ρουχί.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Πήγε σον εληάς το ρουσί	13	100,0	100,0	100,0

Εικόνα 21: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 2

Το επόμενο φαινόμενο το οποίο εξετάζεται στη δεύτερη ερώτηση (Πάσχα/Πάσκα) είναι η ανομοιωτική κλειστοποίηση τριβόμενου [x] σε συμφωνικά συμπλέγματα με δύο άηχα τριβόμενα. Και σε αυτό το παράδειγμα οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα φαίνεται πως συμφωνούν με την υπάρχουσα βιβλιογραφία και με τον Θ, αφού επιλέγουν ομόφωνα (100%)



ως σωστό το «Πάσκας» (βλ. Εικόνα 22) το οποίο ο L δεν χρησιμοποιεί με συνέπεια αλλάζοντάς το συχνά σε «Πάσχα».

11.2 Το παγάρτζικο του λέντι Πάσχας ερχούτου vs Το παγάρτζικο του λέντι Πάσκας ερχούτου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Το παγάρτζικο του λέντι Πάσκας ερχούτου	13	100,0	100,0	100,0

Εικόνα 22: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 3

Στη συνέχεια, στις ερωτήσεις 11 (γύρης / ύρης) και 14 (πααίνει/ παγαίνει) εξετάζεται το φαινόμενο της αποβολής του [γ] στην αρχή της λέξης ή μεσοφωνηεντικά. Το φαινόμενο αυτό, το οποίο αναφέρεται και στη βιβλιογραφία, απαντά τόσο στον D όσο και στον Θ, ενώ ο L διαφοροποιείται διατηρώντας το [γ]. Οι συμμετέχοντες/ουσες και σε αυτές τις περιπτώσεις συμφωνούν με τους D και Θ επιλέγοντας τα ύρης και πααίνει ως σωστά, σε ποσοστό 92,3% και 100% αντίστοιχα (βλ. Εικόνα 23 και 24), ενώ, μόνο ένας συμμετέχων επέλεξε τον τύπο γύρης ως σωστό.

11.11 Και συ σάμα γύρης, κόστζε τα δέλφε σου. vs Και συ σάμα ύρης, κόστζε τα δέλφε σου.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Και συ σάμα ύρης, κόστζε τα δέλφε σου	12	92,3	92,3	92,3
Κανένα από τα δύο	1	7,7	7,7	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 23: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 4

11.14 Ο υιός πααίνει. vs Ο υιός παγαίνει.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ο υιός πααίνει	13	100,0	100,0	100,0

Εικόνα 24: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 5

Στην ερώτηση 7 (ράβδία / ραβτία) εξετάζεται το φαινόμενο της ασυνίζης των φωνηεντικών συμπλεγμάτων με τονισμένο [i] (Ανδριώτης, 1948) που εμφανίζεται στα κείμενα των D και Θ σε αντίθεση με την καθολική συνίζηση που συναντάμε στα κείμενα του L. Και



σε αυτό το παράδειγμα η πλειοψηφία τάσσεται υπέρ της απόδοσης των D και Θ σε ποσοστό 69,2% διαλέγοντας ως σωστή απάντηση το *ράβτια*. Τρεις συμμετέχοντες/ουσες επέλεξαν ως σωστή απάντηση το *ράβδία*, ενώ ένας θεώρησε πως καμία από τις δύο απαντήσεις δεν είναι σωστή, δίνοντας ως σωστή απάντηση την λέξη *ράβντια* (βλ. Εικόνα 25).

11.7 Μοτό ραβδία. vs Μοτό ραβτία.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μοτό ραβδία	3	23,1	23,1	23,1
	Μοτό ραβτία	9	69,2	69,2	92,3
	Κανένα από τα δύο	1	7,7	7,7	100,0
	Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 25: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 6

Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες/ουσες ρωτήθηκαν για το φαινόμενο της ανοιχτής προφοράς του /i/ ως /e/ μέσω της ερώτησης 10 (*έκκλησία* / *έκκλεσία*). Το φαινόμενο αυτό εντοπίζεται τόσο στη βιβλιογραφία¹⁴ όσο και στα κείμενα των D και Θ, αλλά όχι στα κείμενα του L. Οι συμμετέχοντες/ουσες σε ποσοστό 76,9% συμφωνούν με την ανοιχτή προσφορά του /i/ ως /e/. Το 15,4% απάντησε πως η *έκκλησία* είναι η σωστή απάντηση, ενώ ένας συμμετέχων δεν συμφώνησε με καμία από τις δύο επιλογές δίνοντας ως σωστή απάντηση την λέξη *εγκλεσία* όπου και πάλι όμως υπάρχει ανοιχτή προφορά το /i/ (βλ. Εικόνα 26).

11.10 Τάμα σας στην εκκλησία πέσω. vs Τάμα σας στην εκκλεσία πέσω.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Τάμα σας στην εκκλησία πέσω	2	15,4	15,4	15,4
	Τάμα σας στην εκκλεσία πέσω	10	76,9	76,9	92,3
	Κανένα από τα δύο	1	7,7	7,7	100,0
	Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 26: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 7

Επόμενο φωνολογικό φαινόμενο που εξετάστηκε είναι η ουρανοφατνίαση των συμφώνων [k] και [g] σε [dz] και ηχηροποίηση (Αναστασιάδης, 2015), που βλέπουμε να συντελείται στα κείμενα του Θ, σε αντίθεση με την προσθίωση με προστριβοποίηση που



εμφανίζεται στα κείμενα του L. Στις ερωτήσεις 4 (Τζέ/ Δζαί) και 16 (κοτζέ/ κοδζέ) όπου περιλαμβάνεται το παραπάνω φαινόμενο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως οι συμμετέχοντες/ουσες σε μεγάλο ποσοστό δεν συμφώνησαν με καμία από τις δύο απαντήσεις. Πιο συγκεκριμένα, στην ερώτηση 4 το 84,6% έδωσε την απάντηση *τσαι* ως σωστή, και μόνο δύο άτομα απάντησαν πως το *Τζε* είναι η σωστή απάντηση (βλ Εικόνα 27), ενώ στην ερώτηση 16 το 100% των συμμετεχόντων/ουσών υποστήριξε πως καμία από τις δύο φράσεις δεν είναι σωστή. Δώδεκα άτομα θεώρησαν πως η λέξη *κοτζέ* ή *κοδζέ* πρέπει να αντικατασταθεί με την λέξη *κοτσι* και ένας με την λέξη *κοτζί* (βλ. Εικόνα 28).

11.4 Τζε τα δρα τουν οι τζουφαλάδες. vs Δζαι τα δρα τουν οι τζουφαλάδες.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Τζε τα δρα τουν οι τζουφαλάδες	2	15,4	15,4	15,4
Κανένα από τα δύο	11	84,6	84,6	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 27: Φωνητικό-φωνολογικό παράδειγμα 8

11.16 Αντί κοτζέ να κοστζίνιση σένα. vs Αντί κοδζέ να κοστζίνιση σένα.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Κανένα από τα δύο	13	100,0	100,0	100,0

Εικόνα 28: Φωνητικό-φωνολογικό παράδειγμα 9

Η συναίρεση του συμπλέγματος [έα] σε /e/ στα κείμενα του Θ, σε αντίθεση με τη συναίρεση του συμπλέγματος [έα] σε [ä] στα κείμενα του D, αποτελεί το φαινόμενο που εξετάζεται στην ερώτηση 5 (*κρες / κρας*). Σε αντίθεση με τα λεγόμενα του D και σε συμφωνία με τον Θ, έρχονται οι απαντήσεις που έδωσε το μεγαλύτερο ποσοστό των συνεντευξιαζόμενων, με το 84,6% να δηλώνει πως το *κρες* είναι η σωστή απάντηση, ένα άτομο να βρίσκει ως σωστή απάντηση το *κρας* και ένα να θεωρεί πως κανένα από τα δύο δεν είναι σωστό, χωρίς να είναι σίγουρο για το πως είναι η σωστή απάντηση (βλ. Εικόνα 29).

**11.5 Να 'γοράζουμ' στους χασάπτοι μας κρες να φάμε. vs Να 'γοράζουμ' στους χασάπτοι μας κρας να φάμε.**

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Να 'γοράζουμ' στους χασάπτοι μας κρες να φάμε	11	84,6	84,6	84,6
Να 'γοράζουμ' στους χασάπτοι μας κρας να φάμε	1	7,7	7,7	92,3
Κανένα από τα δύο	1	7,7	7,7	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 29: Φωνητικό- φωνολογικό παράδειγμα 10

Τελευταίο φωνολογικό φαινόμενο προς εξέταση αποτελεί η διπλοποίηση για δήλωση μακρότητας, που εμφανίζεται μόνο στα κείμενα του Θ και όχι στον L ή στον D. Το εν λόγω φαινόμενο εξετάζεται στις ερωτήσεις 8 ('πνώσουν / 'πνώσσουν) και 17 (τεκελεμέ / τεκελλεμέ). Το ιδιαίτερα ενδιαφέρον εδώ είναι πως ενώ στην ερώτηση 8 οι συνεντευξιαζόμενοι/ες διχάστηκαν και δεν ήταν σίγουροι/ες ποια απάντηση είναι σωστή, με τους μισούς σχεδόν (53,8%) να θεωρούν το 'πνώσουν ως σωστή απάντηση και τους υπόλοιπους (46,2%) το 'πνώσσουν (βλ. Εικόνα 30), ωστόσο στην ερώτηση 17 υπήρξε μεγαλύτερη σύμπτωση, με το 92,3% να συμφωνεί με τον Θ και να δίνει ως σωστή απάντηση το τεκελλεμέ, ενώ μόνο ένα άτομο έδωσε ως σωστή απάντηση το τεκελεμέ (βλ. Εικόνα 31).

11.8 Πηάγαν να 'πνώσουν. vs Πηάγαν να 'πνώσσουν.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Πηάγαν να 'πνώσουν	7	53,8	53,8	53,8
Πηάγαν να 'πνώσσουν	6	46,2	46,2	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 30: Φωνητικό φωνολογικό παράδειγμα 11

11.17 Το ψεματότικον τον τεκελεμέ. vs Το ψεματότικον τον τεκελλεμέ.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Το ψεματότικον τον τεκελεμέ	1	7,7	7,7	7,7
Το ψεματότικον τον τεκελλεμέ	12	92,3	92,3	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 31: Φωνητικό-φωνολογικό παράδειγμα 12



Η εξέταση των μορφολογικών φαινομένων ξεκινά στην ερώτηση 3 (*άνταποίκουμε / άνταποίκομες*). Ο Θ και ο D στα κείμενά τους χρησιμοποιούν, όπως είδαμε, την κατάληξη *-ουμε* για τον σχηματισμό του α' πληθυντικού αρκτικών χρόνων, σε αντίθεση με τον L ο οποίος χρησιμοποιεί την κατάληξη *-μες*. Το ίδιο φαινόμενο εξετάζεται και στην ερώτηση 18 (*Έχομες / Έχομ'*). Σχεδόν οι μισοί/ες από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες με ποσοστό 46,2% συμφώνησαν με τη βιβλιογραφία και τους Θ και D και απάντησαν πως το *άνταποίκουμε* είναι η σωστή απάντηση. Μόνο ένας συμφώνησε με τον L και το *άνταποίκομες*, ενώ το υπόλοιπο 46,2% θεώρησε πως κανένα από τα δύο δεν είναι σωστό και έδωσε ως σωστή την λέξη *άνταποίκουμι* (βλ. Εικόνα 32). Στην ερώτηση 18, το 100% των συμμετεχόντων/ουσών συμφώνησε με τη βιβλιογραφία και τους Θ και D πρότεινε ως σωστή απάντηση το *Έχομ'* (βλ. Εικόνα 33).

11.3 Πού ταίρέφ ανταποίκουμε; vs Πού ταίρέφ ανταποίκομες;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Πού ταίρέφ ανταποίκουμε;	6	46,2	46,2	46,2
Πού ταίρέφ ανταποίκομες;	1	7,7	7,7	53,8
Κανένα από τα δύο	6	46,2	46,2	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 32: Μορφολογικό παράδειγμα 1

11.18 Έχομες αν τάσι. vs Έχομ' αν τάσι.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Έχομ' αν τάσι	13	100,0	100,0	100,0

Εικόνα 33: Μορφολογικό παράδειγμα 2

Επόμενο μορφολογικό φαινόμενο προς εξέταση στην ερώτηση 9 (*ό Πάσκας / το Πάσκα*) είναι η αλλαγή γένους (Ανδριώτης, 1948), την οποία παρατηρούμε στα κείμενα του Θ ωστόσο, στα κείμενα του L παρουσιάζεται σποραδικά χωρίς συνέπεια. Και σε αυτήν την περίπτωση, φαίνεται, πως οι ερωτηθέντες/είσες συμφώνησαν με τη βιβλιογραφία και την απόδοση του Θ αφού το 100% του δείγματος επέλεξε το *ό Πάσκας* ως σωστή απάντηση (βλ. Εικόνα 34).



11.9 Κόντυνεν αφ να νάρτη ο Πάσκας. vs Κόντυνεν αφ να νάρτη τό Πάσκα.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Κόντυνεν αφ να νάρτη ο Πάσκας	13	100,0	100,0	100,0

Εικόνα 34: Μορφολογικό παράδειγμα 3

Στην ερώτηση 12 (ἄβγατα / ἄβγα) εξετάζεται το φαινόμενο της χρήσης του ανισοσύλλαβου πληθυντικού (Ανδριώτης, 1948) από τον Θ, σε αντίθεση με τον ισοσύλλαβο που παρατηρείται στα κείμενα του L και του D. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως η πλειονότητα των συνεντευξιαζόμενων σε ποσοστό 76,9% διαφωνεί με αυτό που αναφέρει η βιβλιογραφία και ακολουθεί και ο Θ, και δίνει ως σωστή απάντηση το ἄβγα που χρησιμοποιείται από τους D και L. Μόνο τρεις συμμετέχοντες/ουσες έδωσαν την απάντηση ἄβγατα ως σωστή (βλ. Εικόνα 35). Το παραπάνω είναι πιθανόν να συμβαίνει καθώς πολλοί/ές από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες δεν γνώριζαν τη λέξη και χρησιμοποιούσαν την λέξη *πεικίρι* για να περιγράψουν το 'άλογο', οπότε έδωσαν απαντήσεις με βάση την εμπειρία τους πάνω στη γλώσσα. Επίσης, μια άλλη πιθανή ερμηνεία είναι πως ίσως το ἄβγα να αποτελεί προϊόν αλλαγής της γλώσσας μετά την επαφή της με τη NE.

11.12 Α φέρω δύο άβγατα. vs Α φέρω δύο άβγα.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Α φέρω δύο άβγατα	3	23,1	23,1	23,1
Α φέρω δύο άβγα	10	76,9	76,9	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 35: Μορφολογικό παράδειγμα 4

Τελευταίο μορφολογικό φαινόμενο προς εξέταση αποτελεί η ανάπτυξη του τ στην κατάληξη -σα του αορίστου (Dawkins, 1916). Το συγκεκριμένο φαινόμενο εξετάζεται στην ερώτηση 15 (κάνσα / κάντσα). Το 61,5% των ερωτηθέντων/εισών συμφώνησε με τη βιβλιογραφία και τους Θ και D και πρότεινε το *κάντσα* ως σωστή απάντηση· ωστόσο ένα σημαντικό ποσοστό (38,5%) θεώρησε πως το *κάνσα* είναι σωστό (βλ. Εικόνα 36), ίσως από επίδραση της KNE.



11.15 Πιέσα τον αγό· κάνσα. vs Πιέσα τον αγό· κάνσα.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πιέσα τον αγό· κάνσα	5	38,5	38,5	38,5
	Πιέσα τον αγό· κάνσα	8	61,5	61,5	100,0
	Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 36: Μορφολογικό παράδειγμα 5

Το μόνο συντακτικό φαινόμενο που συμπεριλήφθηκε στο ερωτηματολόγιο είναι η χρήση περιφραστικών ή μονολεκτικών τύπων. Αυτοί απαντώνται τόσο στον Θ όσο και στον L. Στην ερώτηση 6 (Σηκωθήτε, ευξοθήτε / 'Νασηκωθήτε νά ευξωθήτε) εξετάζεται το παραπάνω φαινόμενο, με την πλειονότητα των συμμετεχόντων/ουσών (84,6%) να συμφωνούν με την χρήση μονολεκτικών τύπων, ενώ μόνο δύο άτομα συμφώνησαν με τη χρήση των περιφραστικών τύπων (βλ. Εικόνα 37).

11.6 Σηκωθήτε, ευξοθήτε κι μη ξειλήσετε. vs 'Νασηκωθήτε να ευξωθήτε κι μη ξειλήσετε.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Σηκωθήτε, ευξοθήτε κι μη ξειλήσετε	11	84,6	84,6	84,6
	'Νασηκωθήτε να ευξωθήτε κι μη ξειλήσετε	2	15,4	15,4	100,0
	Total	13	100,0	100,0	

Εικόνα 37: Συντακτικό παράδειγμα 1



7. Συμπεράσματα

Στην παρούσα διπλωματική εργασία έγινε μία προσπάθεια διερεύνησης του ΦΙ σε φωνητικό-φωνολογικό, μορφολογικό και συντακτικό επίπεδο. Μέσα από τη σύγκριση κειμένων των P. Lagarde, R. Dawkins και Θ. Θεοδωρίδη και τον εντοπισμό φαινομένων που συζητώνται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, επιχειρήθηκε η ανάδειξη βασικών χαρακτηριστικών που πρέπει να συνδεθούν με το ΦΙ. Η διεξαγωγή συνεντεύξεων λειτούργησε συμπληρωματικά στην προσπάθεια αυτή, καταδεικνύοντας τις γλωσσικές επιλογές που θεωρούνται ως αυθεντικότερες σε σχέση με το ΦΙ από σύγχρονους ομιλητές/τριες της φαρασιωτικής β' και γ' γενιάς που διαβιούν στη βόρεια Ελλάδα.

Αρχικά, και όσον αφορά το φωνολογικά φαινόμενα, από τη σύγκριση των κειμένων σε σχέση με την υπάρχουσα για το ιδίωμα βιβλιογραφία παρατηρήσαμε την τάση των κειμένων του Θ και του D να συμπίπτουν σε μεγάλο βαθμό ως προς τα χαρακτηριστικά του ΦΙ. Στην πραγματικότητα, στα φωνολογικά φαινόμενα δεν εντοπίστηκαν μεγάλες διαφορές μεταξύ τους. Αντίθετα, ο L παρουσιάζει αρκετά συστηματικά απόκλιση από τους άλλους δύο συγγραφείς και από την υπόλοιπη βιβλιογραφία. Η απόκλιση αυτή του L βρίσκεται αντίθετους και τους/τις συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα, οι οποίοι/ες στα περισσότερα φωνολογικά παραδείγματα του ερωτηματολογίου επέλεξαν απαντήσεις ανάλογες των Θ και D. Στα φαινόμενα στα οποία παρατηρείται διαφορά μεταξύ D και Θ, οι συμμετέχοντες/ουσες φαίνεται να ακολουθούν περισσότερο τις γλωσσικές επιλογές του Θ.

Σχετικά με τα μορφολογικά φαινόμενα, συνεχίζουμε να παρατηρούμε μια ταύτιση σχεδόν στις αποδόσεις των Θ και D. Ο L στις μορφολογικές επιλογές βρίσκεται πιο κοντά με την υπόλοιπη βιβλιογραφία από ό,τι στις φωνολογικές, παρουσιάζει ωστόσο πάλι αποκλίσεις οι οποίες είναι εμφανείς στα πιο ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ΦΙ, όπως λ.χ. ο καταβιβασμός του τόνου και ο ανισοσύλλαβος πληθυντικός. Σε μορφολογικό επίπεδο φαίνεται πως οι συμμετέχοντες/ουσες συμφωνούν με τις επιλογές του Θ και μάλιστα με ιδιαίτερα μεγάλα ποσοστά. Ακόμα και στη σύγκριση των φράσεων μεταξύ των Θ και D φαίνεται πως η τάση των συμμετεχόντων/ουσών είναι να ακολουθούν τις επιλογές του Θ αλλά σε μικρότερο ποσοστό.

Τέλος, στο συντακτικό επίπεδο παρατηρείται μία σύμπτωση μεταξύ των τριών συγγραφέων οι οποίοι αποδίδουν τα περισσότερα φαινόμενα με τον ίδιο τρόπο. Συντακτική διαφοροποίηση ανάμεσα στους L και Θ είναι η αναδίπλωση με επανάληψη του μορίου *να*, ενώ μεταξύ των D και Θ η χρήση μονολεκτικών ρηματικών τύπων από τον D σε αντίθεση με τη



χρήση των περιφραστικών τύπων από τον Θ. Ως προς το τελευταίο, οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα φαίνεται να συμφωνούν σε μεγάλο ποσοστό περισσότερο με τις επιλογές του D.

Όπως είναι φυσικό, σε κάθε έρευνα υπάρχουν περιορισμοί τους οποίους συναντάει ο/η εκάστοτε ερευνητής/τρια. Στο πρώτο σκέλος της έρευνας, τη σύγκριση μεταξύ γραπτών πηγών, οι προφανείς περιορισμοί είναι ο μικρός αριθμός κειμένων γραμμένων σε φαρασιώτικες ποικιλίες που έχουν φτάσει έως εμάς, καθώς και η μη αποτύπωση ή η διαμεσολάβηση στον γραπτό λόγο ορισμένων φαινομένων των ομιλούμενων ποικιλιών. Αλλά και στην κοινωνιογλωσσολογική έρευνα εντοπίστηκαν κάποιοι περιορισμοί, οι οποίοι σε μελλοντική προσπάθεια ίσως μπορέσουν να αντιμετωπιστούν με κατάλληλο τρόπο. Αρχικά, η ίδια η φύση του ερωτηματολογίου συνεπάγεται ότι βασιζόμαστε σε ό,τι δηλώνουν οι ίδιοι οι συμμετέχοντες/ουσες. Για παράδειγμα, ήδη από την πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου όπου οι συμμετέχοντες/ουσες καλούνται να απαντήσουν πόσο καλά γνωρίζουν το ιδίωμα, ενδέχεται κάποιος/α να ξέρει «μέτρια» το ιδίωμα αλλά να πιστεύει πως το γνωρίζει «Πολύ Καλά» και, αντίθετα, κάποιος/α που γνωρίζει «Πολύ Καλά» το ιδίωμα να θεωρεί πως το γνωρίζει «Μέτρια». Κάτι ανάλογο ισχύει για το σύνολο των απαντήσεων που δίνονται στο ερωτηματολόγιο. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες/ουσες μπορεί να μην γνωρίζουν στην πραγματικότητα μια απάντηση και να απαντήσουν εμπειρικά ή με την μέθοδο της απόκλισης, κάτι το οποίο δεν θα δώσει ασφαλή συμπεράσματα. Μια μελλοντική έρευνα θα μπορούσε ενδεχομένως, να προσθέσει κάποιον πιο αντικειμενικό έλεγχο γλωσσομάθειας ο οποίος θα μειώσει σημαντικά τους παραπάνω περιορισμούς. Ασφαλώς, όμως ο μεγαλύτερος περιορισμός αυτού του σκέλους της έρευνας είναι το μικρό δείγμα, το οποίο δεν επιτρέπει γενικεύσεις, ειδικά ως προς τη συσχέτιση κάποιας γλωσσικής επιλογής με συγκεκριμένη περιοχή (και, συνακόλουθα, καταγωγή από συγκεκριμένο φαρασιώτικο οικισμό πριν την Ανταλλαγή). Με άλλα λόγια, ορισμένες από τις παρατηρούμενες παραλλαγές σε τύπους θα μπορούσαν να συνδεθούν με συγκεκριμένα φαρασιωτικά ιδιώματα και να θεωρηθούν δείγματα ενδοδιαλεκτικής διαφοροποίησης, ωστόσο τα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα της έρευνας δεν επιτρέπουν κάτι τέτοιο.

Όσον αφορά τις δυνατότητες επέκτασης της έρευνας, σημαντικό θα ήταν να ερευνηθεί πιο εκτεταμένα το ποσοστό των προσφύγων Φαρασιωτών που μιλάει σήμερα τη γλώσσα καθώς επίσης και το επίπεδο γνώσης της γλώσσας και κατά πόσο έχει αλλάξει μέσα στα χρόνια. Κατά τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων πολλοί/ες από τους/τις συνεντευξιαζόμενους/ες δήλωσαν πως έμαθαν τη γλώσσα από τους παππούδες τους και όχι από τους γονείς τους, οι οποίοι μάλιστα δεν γνωρίζουν τη γλώσσα. Μεγάλο ενδιαφέρον, πιστεύω, πως θα έχει η διερεύνηση της αιτίας της υπερπήδησης μιας γενιάς στην ομιλία του ιδιώματος. Τέλος, θεωρώ



ότι ερευνητικά πρωτότυπο και ενδιαφέρον θα ήταν να διερευνηθεί το τουρκοφωνημένο τμήμα του πληθυσμού των Φαράσων.



Παράρτημα Α

Κείμενα προς μελέτη των Langarde- Θεοδορίδη (Κατά Λουκάν Ευαγγέλιο)

Κείμενο	Langarde	Θεοδορίδης
1. Ἦγγιξε δε ἡ ἑορτή τῶν ἀξύμων ἢ λεγομένη πάσχα.	Το παγάρτζικο τοῦ λέντι Πάσχας ὁ ταρός ἐρχούτου.	Κόντνεν ἄφ να νάρτη τοῦ παγαρτζίου ἔξ ὀρτής ὁ ταρός, του λεγούτου πάσκα
2. Καί ἐξήτου οἱ ἀρχιεροῖς καί οἱ γραμματεῖς τό πῶς ἀνέλωσεν αὐτόν ἑφοβοῦντο γάρ τόν λαόν.	Τζέ τά δρᾶ του οἱ τζουφαλάδες τζ' οἱ ψαλτέροι μαρενοῦτου ν' αὔρου ἄ ποθε ταρός αντασκοτώσουν ζᾶϊρ φοβούσαντι ἄ, τα πουά τοῖς νομάτι.	Δζαί ὑρεῦκαν ἄν κερτής τά δρᾶ οἱ παπάδες τζαί οἱ ψαλτέροι τοῦς νά τά σκοτώσουν (κρυφοῦσκα) τζοῦνκι φοβούσαντε τόν ἀχαλή.
3. Εἰσήλθε δέ ὁ σατανᾶς ἐς Ἰούδαν τόν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα.	Τζέ ο διέβος ἄ, τά δώδεκα τόγνα ὁ Γιούδας τοῦ λέντι ὁ μαγαρίτης ἔμπη πέσου του.	Ὁ διέβος παλί ἔμπη σόν Ἰούδα μέ τό προσώνομο Ἰσκαριώτης (τοῦ λεγούτου ἰστι) τοῦ ἦτου στά δώδεκα τόινα.
4. Καί ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καί γραμματεῦσι καί στρατηγοῖς τό πῶς αὐτόν παραδῶ αὐτοῖς.	Τζέ ἄβ ἀτζεῖνος παγένκε τζέ κάτζεψε μοτό τά δρᾶ τοῖς ψαλτέροι τοῦς ἀνταποίκω ἀνταδώσω σά χέρε του;	Τζαί σά πῆεν τζαί ἄποῖτζεν τό κατζί μο' τά ἄδρά τοῖς παπάδες τζαί τά ἄδρά τοῖς στηκνέροι τοῦς νά τά δώση σά σέρε του.
5. καί ἐχάρησαν καί συνέθεντο αὐτῷ ἀργύρια δοῦναι.	Τζέ ἀτζεῖνοι χάραν τζέ φτέγκαν κατζέ ἀνταδώσου κόμματα.	Τζαί ἄχάραν (ἀπιδου στήν ἄκρα) τζαί δῶκαν τα κατζί ν' τά δώσουν ἄσπρα (= ἀργύρια)
6. καί ἐξομολόγησε καί ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτόν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου.	ἀτέ πάλιν δῶτζε κατζί τζέ μαρένοτον ν' αὔρη ἄ ταρός ἀνταδῶση σά χέρε του σάμου τζοῦσαντι πουά νομάτε.	Τζαί δῶτζεντε ἄσθήν καρτία του τό κατζί τζαί ἀρατίσκεν ἄν κερτής ν' τά δῶση στόν ἀχαλή κρυφοῦσκα σά σέρε του.
7. Ἦλθε δέ ἡ ἡμέρα τῶν ἀξύμων, ἐν ἧ ἔδει θύεσθαι τό πάσχα.	Τζ' ἦρθε τό παγάρτζικο τοῦ λέντι Πάσχας, ὁ ταρός, τζέ πρέφκε να φβαχτή Πάσχα.	Ἄβ ἦρτε τό παγάρτζι ἔς βτομάδας ἢ ἡμέρα τζ' ἦτου ἀνάγτζη νά ποίκουν τοῦ πάσκα τό γουρπάνι (ἢ νά φσάξουν)
8. καί ἀπέστειλε Πέτρον καί Ἰωάννην εἰπὼν πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τό Πάσχα ἵνα φάγωμεν.	Τζέ πίταξε τόν Πέτρο τζέ τον Γιobάνη τζέ εἶπεντι Ἄμετε ποίτζετε τό Πάσχα νά φάμε.	Τζαί πίταξεν τόν Πέτρον τζαί τό Ἰobάνη τζ' εἶπεν ἄτι ἄμετε νά χαζιλλατίσετε τοῦ πάσκα (τό τραπέζι) να φᾶμε.
9. οἱ δέ εἶπον αὐτῷ ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμεν;	Εἶπαντι τζ' ἀτζεῖνοι Ποῦ ταῖρέφ ἀνταποίκομες;	Εἶπαν ἄτι τζαί τοῦτοι σ' ἐτόνα ποῦ ἄκρεῦ ν' τά



		χαζιλλατίσουμε; (ή ν' τά στρώσουμε;)
10. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν ἐς τὴν πόλιν συναντήσετε ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων. Ἀκολουθήσατε αὐτῷ ἐς τὴν οἰκίαν οἱ εἰσπορεύεται.	Τζ' ἀτζεῖνος εἶπεντι Τηδέ σεῖς τζάς ἔμπητε σό σεχέρι ἄν εὔρητε γνέντα ἄ νομάτι φορτωμένο σή ράχιν ἄ βτόκκο νερό. ἀτζεῖνος ὄνσάποιο σπῆτι ἄμπη, ἔμπᾶτε τζέ σεῖς.	Εἶπεν τι τζαί 'τός σαῖς 'τούι Τοιδέ σαμ' ἄ 'μπῆτε σὴν πόλη ἄ σαῖς γρατιέση ἄ νομάτ'ς μοτ' ἔν ἀγίνι νερό κουθᾶτε τα τζ' ἄπ' ἄ μπῆ σό σπίτι. (ἢ κουθᾶτε τα 'ς ὄντα ποῖο το σπιτ' ἄ 'μπῆ.
11. καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότη τῆς οἰκίας λέγει σοὶ ὁ διδάσκαλος ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;	Τζέ πέτε τοῦ σπητοῦ τὸν ἀφέντη Ὁ χότζας λέτι ποῦ ἔνι τ' ὀταδόκκο τζάπι ἀφάμες τὸ Πάσκα μοτὸ τοῖς τζιράχοι μου;	Τζαί ἄ εἰπῆτε σοῦ σπιτοῦ τοῦ ἀφέντη. Ὁ Δάσκολος λέ σε 'τι κι (=ρωτᾶ σε) ποῦ ἔν' ὁ τόπος τζ' ἄπου ἄ φάω τοῦ πάσκα (τὸ τραπέζι) μό τοῖς ψαλτᾶροι μου; (μό τοῖς ποστόλοι)
12. κακεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώγειον μέγα ἐστρωμένον ἐκεῖ ἐτοιμάσατε.	τζ' ἀτζεῖνος ἄ σᾶς δείξει ἄ καὸ φκωμένο πάνου ὀταδόκκο ποιτζετέτα ἀτζεῖ τὸ Πάσχα ἐτοιμο.	Ἀτζεῖνος παλι ἄ σαῖς διέξει ἄ μέγο πάνου ὀτᾶς στρωμένο ἀτζεῖ φκώσετε τα (χαζιλλατίσετέ τα).
13. ἀπελθόντες δὲ εὔρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς, καὶ ἠτοίμασαν τὸ πάσχα.	τζ' ἀτζεῖνοι πηάγουν τζε' τζαῖς τὰ εἶπεντι Χριστὸς ἠῦραν τα ἄβουσί τζε' ποῖκουν τὸ πάσχα.	Σά πηάγουν ἠῦραν τα τζάς τὰ εἶπε τζαί χαζιλλεύτσουν τοῦ πάσκα (τὸ τραπέζι)
14. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ.	Τζέ τζάς ἦρτ' ὁ ταρός, κάθσε σὸ τραπέζι, τζ' ἀτζεῖνοι ἀντάμα ἦσαντε τζέ δώδεκα οἱ τζιράχοι.	Τζαί σαμ' ἦρτ' ἡ ὥρα του μάκρυνεν (στῆ) (τέντσε) μό τοῖς 'ποστόλοι του. (ψαλταῖροι)
15. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν·	Τζέ εἶπεντι ἀτζεῖνούς Ἄτε τὸ πάσκα φιακνίνκα τα ἀνταφάγω τάμα σας, πῖρμι ταβρήσω τζαστέ.	Τζ' εἶπεν 'τι σαῖς 'τούς' ἔχω ἄ ρωθυμία' ρωθύμσα νά φάγω ἀτέ τὸν πάσκα 'ντάμα σας πῖρ μή ινῶ τίπος. (μῆ χαθῶ)
16. λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ ἕως ὅτου πληρωθῆ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.	Ναῖ σᾶς πῶ Σῶς τοῦ θεοῦ ἢ βασιλιά (βασιλεία) νά γινῆ, σῶς τότε ἀπιδί τζό τρώγω.	λέγω σαῖς 'τι κι ἄβ χέτζ τζ' ἄ φάγω ἀπιδου (στό φαῖ) σῶστου νά ἐμαθῆ σὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.
17. καὶ δεξάμενος ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπε· Λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε ἑαυτούς·	Τζέ πῆρε(ν) το σκόκκο τζέ δόξασε, στέρον εἶπεντι Ταντίστε ἀτέ τζέ μοιραστήτε τα κενεντάβο.	τζαί σά 'πῆρεν τὸ ποτήρι (τάρτζι) 'δόξασε τῷ θεῷ τζ' εἶπεν 'τι πάρετε 'τε 'τζαί μοιραστήτε τα πενεντάου σας.
18. λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ πῖω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ.	Τζέ γνές λέγω σας Σῶς του ν' ἄρητῃ τοῦ θεοῦ ἢ βασιλιά, 'στοῦ κρέμουνται τὰ ζιγόκκα ἄβ τζό πῖνω.	λέγω σαῖς τα κι, ἄβ χέτζ τζ' ἄ πῶ στοῦ 'μπελου τὸ δῶσμα σῶστου νά νᾶρητῃ ἢ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.
19. καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ	Τζέ πῆρε το κοτζόκκο, κατέκοψε ψωμί τζέ	τζαί σά πῆρε σά σέρε του τὸ ψωμί (ἄρτο) τζαί σά



ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἔμῃν ἀνάμνησιν.	δόξασε τζέ δῶτζεν τα ἀτζεῖνους τζ'εῖπεντι Ἀτένι τό σῶμα το μόνα τό δόστη σᾶς τὴν ἄκρα ποίτζετέ τα ἀτέ, τζέ μαραδεύτ' ἔμένα.	ῥοῖτζε καόν καρτία κατέκοψεν τα δῶτζε τα τζ' εῖπεν 'τι. ἀτέ ἔν' ὁ κοβτᾶ(ς) μου τού διτεται σδε' τ' ἔσᾶς ποίτζετε τ' ἀτέ νά μ' ἔσετε σό νοῦ σας (να με ἴνανοῦστε).
20.ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον ἢ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον	Τζέ σάγνες στό φαγί στέρον πῆρε τό σκόκκο τζ' εῖπεντι Ἀτε τοῦ ποτηροῦ στό σέτρο τὴν ἄκρα κουπῶθη τομόν τόῖμα, ἐνι καὸ 'σ ἔσᾶς.	Ἀβοῦτσι πάλι (πῆρεν) τζαί τό ποτήρι σά ἔφαγουν τζαί 'στέρου τζ' εῖπεν 'τι' ἀτέ τό ποτήρι (ἐνι) τό τζαινούριο ἢ διαθήκη σ' ῶῖμα μου πέσου τού ξέσύθη σδε' τ' ἔσᾶς.
21. πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης·	τοῦς ἀνταποῖκ ; τηδέ τοῦ ἀμέ προδώσει ἄστ' ἔμένα πρό σό τραπέξι ἔχει τό χέρι.	οῦμα γιά τηδέ τού ἄ με δώση σά σέρε τοῦ νοματοῦ τό σέρι ἐνι 'ντάμα μου σό τραπέξιν πάνου.
22.καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὠρισμένον, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται.	νάῖ, τοῦ καὸ τοῦ νομάτι ὁ υἱὸς τζᾶς γραφή, ἀγινῆ. κρίμα σ' ἀτζεῖνον τοῦ στήν ἄκρα δίτιται σά χέρε.	τζαί τοῦ ἰσανοῦ ὁ υἱὸς πααίνει σό ὠρισμένον πάνου γιά κρίμα σέ 'τζεῖνο τό νομάτη τού ἄ με δώση σά σέρε.
23.καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἶη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.		τζαί 'τοῦτοι πάλι πασλάτσαν νά ρωτήσουν πενεντάου τουν νά' οῦμ', τίς 'ά ναν' ἀτό του ἄ ποιτζη ἀτό τό ῥγο.
24.Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων.	τζέ εῖπεντι ἀτζεῖνοι πέσω τουν τζέ πενεντάβο ῥωτάγκαν γιάμου τίς μας ἐνι τό μέγα μας;	'κόμη νάμεσα τουν ἐνότου τζαί μαργάωμα νά 'οῦμε τίς ἄ νάν' το μέγο τουν τεῖ.
25.ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεῦσσοσιν αὐτῶν καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται.	τζέ εῖπεντι ἀτζεῖνους Ἀδόστη βασιληά τζέ ἀθέκτη κανόνι τας πάνουτου.	Ἀτζεῖνος παλ' εῖπεν 'τι σαῖς 'τούς' οἱ βασιλοὶ τοῦ μιλλετιῶν κάθουνται ινουντ' πάνουτου ἀφτένοι πάνου τουν μό τό βυνάτος τουν τζαί τού τσαστεύουν ταῖσᾶνε τοῖς νομάται οἱ φοβέδες λεν' τα κα.
26. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν·	γρεύσετε, σεῖς ἀστζέ μή τά ποιτζετε. νά ποίτζητε τό μέγα σας ναυραθοῦν μίστζικα, τζέ τοῦ ἐνι μέγα, ὁ τζουφαλᾶς σας, ναυραθη ἀντί τζιράχος.	Για σεῖς ἀβοῦτσι μή ἴνεστε' ἐν τό μέγο σας 'ς ἐν ἔν τό μιτσῖκο τζαί ὁ ἐφεντῆς στ' ἔσᾶς 'ς ἐν τζιράχος.
27. τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ	γιάμου τίς ἐνι μέγα; τοῦ κάνται σό τραπέξι, γιά τοῦ	Τίς ἐν' τζ' ἄβ' μέγο, τού μακρυναίνει τζαί πεντα



διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν.	στέκνει τζέ φιάκνει τό τραπέζι; ἐγὼ εἶμαι σᾶς διάκονος.	(σόν κοσᾶ) γιά τού ἔνι ὄρτο τζαί θωρεῖ χισμάτι; τού μακρυναίνει τζό ἴνιμα; Γὼ ἴνάμεσα σας εἶμαι τζιραχος.
28. Ὑμεῖς δὲ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου·	τζέ σεῖς εἶστε σ' ἄργα ταμά τοῦ βρίσκετε	Σεῖς πάλι τού ἴπέμεινετε ἴνάμα μου εἶστε τού ἴπο μόνεψετε σοῖς δεβοσίνες ναμεσα.
29. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν,	τζάς με δῶτζε μένα ὁ τατᾶ μου την βασιλιά, ἄβουσί ἐγὼ ἂ σᾶς τᾶ χαρίσω,	Τζαί ἴγὼ πάλι τζαῖς ὁ τατᾶ μου ἴδῶτζε με βασιλεία ἴσές δῶσω βασιλεία.
30. ἵνα ἔσθητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ καθήσεσθε ἐπὶ θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραήλ.	σῶς τήν βασιλείᾳ μου τό τραπέζι νά φᾶτε, να πῆτε, τζέ νά καθήστε σοῖς θρόνοι, τζέ σᾶ δῶδεκα τοῦ Ἰσραηλιούν τῆς τάξης.	Νά τρᾶτε τζαί νά πίνετε σὸ τραπέζι μου πάνου σὴ βασιλεία μου τζαί ἴκάτσετε σοῖς θρόνοι πάνου νά δώσετε χάχι σού Ἰσραήλη τᾶ δῶδεκα τᾶ τζίντσε.
31. Εἶπε δε' ὁ Κύριος Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον·	τζέ εἶπεντι Χριστός Γρέ δέ, Σίμων Σίμων, ὁ δῖεβος ὕρεψεν ἀντί κοτζέ νά κοστζίνιση σένα.	Πάλ' εἶπεν τ' ὁ τζύριος ἔ Σίμων ἔ Σίμων τε δού ὁ σατανᾶς ἴρεύει νά σές κοστζίνιση ἀντί κοτζί σὸ κοστζίνον πέσου για.
32. ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σὺ πότε ἐπιστρέψας στηρίσον τοὺς ἀδελφούς σου.	Κἀγὼ στό σόν τήν ἄκρα παρακαλίγκα, ἡ πίστις σου νά μὴ χαθῆ, καὶ σὺ σάμα γύρης, κόστζε τᾶ δέλφε σου.	Γὼ πάλι παρακάλτσα σδέ τ' ἔνα να μὴ λειψη ἡ πίστη σου τζαί σὺ πάλι σάμ' ἂ ὕριστῆς στῆκ τᾶ δέλφε σου.
33. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, μετὰ σοῦ ἔτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.	τζ' ἀτζεῖνος εἶπεντι Θεό μου, Χριστό μου, ἴγὼ μόντ' ἔσένα τζέ σόν θάνατον χιτάω νά ὑπάω.	Ἄτζεῖνος παλ' εἶπεν ἴτι σέ ἴτόνα ἔφεντή ἴγὼ εἶμαι χαζίρι ἴνάμα σου τζαί πέσου να κωδιδζιστῶ νά ἴμπῶ τζᾶ σὸ χαμό νά ὑπάγω
34. ὁ δὲ εἶπεν· Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ πρὶν ἢ τρεῖς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.	τζ' ἀτζεῖνος εἶπεντι Λέγω τα σένα, ἔ Πέτρε, τό λαχτόρι πῖρμι κράκση, σὺ τοῦ με κατές, ἀειπῆς τζό κατέχω τα.	Ἄτός παλ' εἶπεν ἴτι ἔπέτρε (μὴ καντζιέσαι πολὺ) λέγω σέ ἴτί κι σήμερο πῖρ μὴ ἀλήση τό ἴλαχτόρι τρία φορέδες ἴδεβῆς στέ μένα τζαί ἴἀ εἰπῆς ἴτι κι τζό κατές με.
35. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου καὶ πῆρας καὶ ὑποδημάτων, μὴ τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπαν· Οὐδενός.	εἶπεντι ἀτζεῖνους Σάμου δίκους τζαντζία, δῖχους μαχαιριοῦ τζέ δῖχους ταγαρτζόχου πιτάγκα σας, τζάπι παγιένκετε, βρεσκίνκετε ἄ λειψάδι: εἶπαντι τζ' ἀτζεῖνοι Ἀληθότικο ἄβουσί.	Τζ' εἶπεν ἴτι σαῖς ἴτους. Σάμου σας ἴπίταξα θεχοῦς κεσές τζαί τοπρᾶς με ἴχρεία τζαί θεχοῦς τζαντζία ἔλειψε σας τίπος μα; εἶπον ἴτι τζαί ἴτοῦτοι τίπος τζό μες ἔλειψε.



36.εἶπεν οὖν αὐτοῖς· Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλήσει τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.	γνές εἶπεντι ἀρέττζα πρέπει τοῦ ἔχει κεσέ, ἀτζεῖνος ἀπάρη τζ' ἀ ταγαρτζόχο, τζέ τοῦ τζόχει μαχαῖρι, 'σπουλήση τά μάτια, τζέ ἄς πάρη μαχαῖρι.	Εἶπεν τα σαῖς 'τούς' φοτε ἔν' ἀβουῦτσι ραδέ ἀρέ 'στις ἔσει κεσές μέ παράδε 'ς τά πάρη 'ντάμα του, 'ς πάρη τζαί τοῦ ἔση χρείας το πρᾶς τοῦ τοπρᾶτου τοῦ τζό 'σει πάλι 'ς πουλήση τό ἱμάτι του τζαί 'ς γοράση μασαῖρι.
37.λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό· Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη· καὶ γὰρ τὸ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει.	ζαῖρ λέγω σας ἀτιά γράφταν σ' ἐμέ νά γινοῦ, τζάς λέγω τζέ τά κάμε τά νομάτε βράθαν σή στράτα μου. τζέ τοῦ ἀγινοῦ μετρηῖθαν, γενίσκουντι.	'κόμη λέγω σας 'τι τζ' ὄγα κι, ἀτέ τοῦ ἔνι γραμμένο σδε' τ' ἐμέν πρέφτει νά 'ινῆ τοῦ λέ 'τι' νταράγην τζαί μό τοῖς κουνναχέροι 'ντάμα' ἀβουῦτσι 'ἀ λερωθοῦν τοῦ γράφταν σδε τ' ἐμένα.
38.οἱ δὲ εἶπαν· Κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἰκανὸν ἔστιν.	τζ' ἀτζεῖνοι εἶπαντι Καὸ Χριστόν μας, τηδέ ἀδέ σή γωνιά ἔχομες δύο καουῖσκα μαχαῖρε. τζ' ἀτζεῖνος εἶπεντι ἀβ κανοῖ.	Ἄτουτοι παλ' εἶπαν 'τι ἔ ἐφέντη τεδοῦ ἀδέ εἶντε δύο μασαῖρε εἶπεν 'τι τζαί 'τός σές 'τούς 'κανοῖ.
39.Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῖ.	τζέ σηκώθη τζάς γυρεύει, πῆγε σόν ἐληᾶς το ρουχί, τζέ οἱ τζιράχοι κουθάνκαν τα σοπίσω του.	Τζαί σαμ' ἔβκην πῆε σ' ἀτέτιν του κορά, τζ' ἀρέ σοῦ ζεῖτουνίου τὸ ρουσί 'κουῖτσαν τα τζαί 'πό πίσου του οἱ 'πόστολοί του.
40.γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου εἶπεν αὐτοῖς· προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.	τζάς ταράγαν τάμα του, εἶπεντι Εὐξοθῆτε, ὁ νοῦς μά ξιλήση σά κάμε.	Σαμ' ἦρτε 'τζεῖ τζ' ἄπου πααῖγκε (πουά φορέδες) εἶπεν 'τι σαῖς 'τούς εὐξοθῆτε νά μὴ 'μπῆτε σοῦ δεβόβου τά ἔργατα.
41.καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ θείς τὰ γόνατα προσήχετο	τζέ ὁ Χριστός πῆγε χώρας ἀλεκόν τι σιλευτεριοῦ μάκρος, τζ' ἴθακε τό γόνου του ὅτι εὐξούτουν.	τζαί 'τός χωρίστη 'ς ταῖς 'τούς ἄ θαλοῦ βινεμάτου μάκρος τζαί σά 'πογονάτσεν στ' ἦ εὐξούτουν.
42. λέγων· Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω.	τζέ λέγκετι Τατᾶ μου, ἄν ταῖφέρ 'σδεβῆ ἀτέ τῶργο ἀστ' ἐμένα· τζόνι τοῦ λέγω 'γώ, ἴλλα τζάς ταῖφέρ σύ.	τζαί λέγκεν 'τί· ὦ τατᾶ νά 'ῦρευ' 'ς δεβῆ στέ μέν' ἀτέ τό ποτήρι για πάλι 'ς μή, ἰνῆ τό 'μόν' 'ς ἰνῆ τό σόν τό θέλεμα.
43.ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν.	τζέ φανέθη ἄν ἄνκελος ἀστ' οὐρανό τζέ δίγκετι ἀτζεῖνον βινάτημα,	'φάνην τα στον οὐρανό ἄν ἄγγελος ν'τά βοηθήση.
44. καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσήχετο· ἐγένετο δὲ ὁ ἰδρῶς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι	τζέ βρέθη δὸ τζαστέ, εὐξούτον τζάβ πουά. τζέ ξιάνκατι στη ἴδρω, τζάς τόϊμα το κιλαζίν,	τζαί σά σιχιλιτέστην πολὺ τζ' ἀφ πολὺ εὐξούτουν· τζ' ὁ ἴδρος του ἐνότουν



αίματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν.		ἀντὶ αἱμάτων ροῖα ⁽¹⁾ νά εἰᾶνε στ' ἦ. (1)στάξη=σταγῶν
45.καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης,	τῆς σάμου σηκώθη, σινέμπη σοῖς τζιράχοι· ἀτζεῖνοι ἦσαντε πνωμένοι, ζᾶῖρ τζαστεύκαντι.	τζαί σαμου'σηκώθη στὴν εὖς' (στό εὔζυμα) τζαί σά ἦρτε σοῖς ψαλταῖροι τον ἦρεν τα νά 'πνώνουν 'ς καρτία, τουν τόν πόνο
46.καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.	τζ' εἶπεντι ἀτζεῖνοι Σοτίπος πνώνετε; σηκωθῆτε, εὐξοθῆτε, ὁ νοὺς σας μὰ ξιλήση σά κάμε.	Τζ' εἶπεν' τι σαῖς τοὺς σό τίπης 'πνώνετε; 'νασηκωθῆτε νά εὐξωθῆτε κί μὴ ξειλήσετε σοῦ δεβόβου τὰ ἔργατα.
47. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα προήγεν αὐτούς, καὶ ἠγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλήσαι αὐτόν· τοῦτο γὰρ σημεῖον δεδώκει αὐτοῖς· ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστίν.	τζέ σαμοῦ ἀτέ λατζεῦκε τηδέ, στα πουά τοῖς νομάτε ἔν πρό, τοῦ λέντι Ἰούδας, στα δώδεκα τόγνα, σινέμπη σό Χριστό, τζέ συναντίστη ἀνταφιλήση.	τζαί 'κόμη φοτε, κατζεῦκεν αὐτός τηδού ἂν ἀχαλῆς τζαί 'ντάμα τουν τού λεγούτου Ἰούδας στα δώδεκα τόινα παρπατήγκεν 'μπρόν τουν τζ' ἦρτε σόν Ἰησοῦν κοντά ν' τὰ φιλήση ἀτό τό σεμάδι δῶτζεν; ὄντινα 'ἀ φιλήσω ἔν ἀτζεῖνος.
48.Ὁ δε' Ἰησοῦς δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;	Εἶπεντι ὁ Χριστός Τοῦ θεοῦ το υἱό στοφίημα δότις τα σά χέρε;	ὁ Ἰησοῦς παλ' εἶπεν' τι ἔ Ἰούδα μό τό φίεμα 'ἀ δῶς' σά σέρε τοῦ ναματοῦ τό γνιό;
49. ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτόν τὸ ἐσόμενον εἶπον αὐτῷ· Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρῃ;	Θωρούντι οἱ κρατζόκο γρίξαν τα σοπίσω τοῦ ἀγινῆ, τζέ σάφορα εἶπαντι Καό Χριστό μας, ἀνταδώσωμεν μοτό μαχαῖρε;	Ἀτό τού ἐνότου σά τά εἶδουν τού ἦσουν σά κάχε τον (οἱ τόστοι του) εἶπον τα κι (να θέλλ') ν' τὰ καταδέσσουμε μό τά μασαῖρε;
50.καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἀφείλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν.	τζ' ἀστ' ἀτζεῖνους τόγνα δῶτζε τοῦ δρά τοῦ ψαλτέρι το παιδόκο ὄρτα σ'ὀτί, τζέ κρέμσε το δεξιόν του τ'ὀτιοῦν κάτου.	τζαί δέτζετζε τόινα τουν τοῦ ἀρχιερέως τόν χίσιμεμεκερί τζ' ἔκοψεν τό δεξιόν του τό'τί.
51.ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἐᾶτε ἕως τούτου· καὶ ἀψάμενος τοῦ ὀτίου αὐτοῦ ἰάσατο αὐτόν.	τζέ εἶπεντι ὁ Χριστός Ἀτσόντο κανοῖ. τζέ χίτσε τζέ πιάσαν τα ἀστ' ὀτί, τζ' ἐνότου σάφορακά.	Σά κάτζεψεν 'στερ' ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 'τι κανοῖ· ἀφέτε τα σώζ ἀδέ· τζαί πέσεν τό 'τί τζαί ἀρρωσέν τα.
52.εἶπεν δὲ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτόν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγούς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους· Ὡς ἐπὶ	τζ' εἶπεντι Χριστός σεῖς ἀμόν κλέφτη πάνου ἔρτζεστε μοτό ραβδιά τζέ μαχαῖρε.	τζ' εἶπέν 'τι ὁ Ἰησοῦς σοῦ ἦρταν πάνου του τοῖς ἀρχιερεῖς τζαί τοῖς στηκνέροις ἐκκλεσίας τζαί σοῖς γέροι· εἶπες 'τι νά ἔβκετε νά πιέσετε τού



ληστήν ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων;		κλέφτη τζ' ἤρτετε μό τά μασαῖρε τζαί μό τά ραβτία.
53.καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξετείνετε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ· ἀλλ' αὕτη ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.	Γὼ καταγεμρό ἤμουν τάμα σας σὴν ἐκκλησία πέσω, τζέ χέρι τζό μακρυνένκατες. ἀρέτζα ἐνὶ τοῦ βραδυνοῦ σας ὁ ταρός, να πιάσητε ἀτία ἔργα.	Σαμ' ἤμουν κόντα ἡμέρα νάμεσα σα, σὴν ἐκκλησίαν πέσου σό τίπος τζό μακρυνετε τά σέρε σας πάνου μου (νά με πιεσετε); με' (πᾶ σεζ' πῶ) ἀτέ ἐνὶ τό σέτ' ρο ὁ ταρός τζ' ὁ βυνάτος σα, ἐνὶ σὴ σκοτινία (φύτε, εἴστερα δέ σκοτινιάς νομάτοι)
54.Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.	τζέ ἀτζεῖνον ἐμούχτσαν τα, τζέ παγάσαν τα σοῦ δρᾶ τοῦ ψαλτέρι. τζέ ὁ Πέτρος μακρά κουθάνκαν τα.	Ἄφ σάμον τά πιεσουν τζαί 'στέρον ἤφαραν τα τζ' ἔμπασαν τα σοῦ αρχιερέης το σπίτι· ὁ πέτρος παλι κουθάγκεν τα 'πό μακρά.
55.ἀπάντων δὲ πυράν ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν ἐκάθητο ὁ Πέτρος μέσῳ αὐτῶν.	τζ' ἀτζεῖνοι σό χαϊμάν πέσω δῶκαν ἂ νηστία, θερμανούσαντε. ἦτουν τζέ ὁ Πέτρος τάμα τουν, τζέ καθούσαντε.	Σαμ' ἤψουν ἄβ νιστία σοῦ χαϊμᾶ τῆ μέση τζαί σά κόντσαν'ξ νιστίας τό κάχι καθούτου τζ' ὁ πετρος 'νάμεσα τουν.
56.ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθημένον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπε· Καὶ οὗτος σὺν αὐτοῖς ἦν·	τζέ ἂ νέκα γρέψε Πέτρο σό λεκοῦσκο, τζέ στέρον λέτι Ἄτέ ὄνόματι μοτό Χριστό ἦτουν.	τζαί σά τά εἶδε ἄν κορτσόκκο (τσιρούχτσα) να κάθεται σὴ σάφτη γνέντα ἤγραψε τα κά τζ' εἶπεντι τζαί 'τος παλ' ἦτουν 'ντάμα τουν.

Κείμενα προς μελέτη Dawkins- Θεοδορίδη (Παραμύθια Φαράσων No. 20 εώς No. 23)

Dawkins	Θεοδορίδης
PHARASA 20 Σελ. 263 'Σ αμ βρώτο ζαμάνι ἤσανδαί τρία νομάτοι. Πηάγανε σημ βόλι, να γαζανδίσουν. Κανείνα ζό gadénκαν.	Σά 'μπρόν τον ταρό (ζαμάνι;) ἤσαν τρία νομάτοι, δζαί πα 'αῖνκαν σὴν πόλη να κάμουν δζαί να γαζαντίσουν. Κανεῖναν παλι δζό κατένκᾶν.
Πηάγανε σην κατζανε ἄζει . πείνασανε. Πηάγανε βασιλό να διλε-δισουν. Πήγχε τόϊνα· εἶπεν δι,	Πηάγαν σὴν πόλη δζαί κα-θούσαντε δεχοῦς ζουλεία. Πείνανσαν, δζαί πηάγαν σό βασιλό νά θυρέψουν τίπος· (να τιλετίσουν). 'Ἐβκην σό βασιλόν 'μπρό τόϊνα τουν δζ' εἶπέν 'τι.
Σελ. 265 «Βασιλέ μου, ὁ Θεός να φζήση το doβγάτι σου.»	«Βασιλέ μου, ὁ Θεός νά βζήση το τοβκάτι σου!



	ἦρτα νά τιλετίσω τίπος».
Εἶπεν δι ζ' ὁ βασιλός, «Τιλέδει, να ἰδοῦμε πός τιλεδίξεις.»	Εἶπεν 'τι δζι' ὁ βασιλός: «ὔρεπ'(τιλέτη) νά 'οὔμε π' 'ά τιλετίσ'ς;»
Εἶπεν δι κι ζ' ὁ νομάτς, «Διλεδίζω την ἄροσύνη σου.» Εἶπεν δι ζ' ὁ βασιλός «Τιλέδει. Ἡ ἄροσύνη μου σ'έσένα ἄ χαῖρι ζό 'σει.»	Εἶπεν τι δζι' ὁ νομάτ'ς: «Τιλετίζω'ς το θεό την ἄρω- σύνην σου». Εἶπεν 'τι δζι' ὁ βασιλός: «Τιλέτη π' ἄ τιλετήσ'ς· ἡ ἄρωσύνη μου, σέ σένα χαῖριν δζόσει». (δζό 'φε 'ἄ σε).
Εἶπεν δι, «Διλεδίζω ἄ χασλιεχι. Πείνασαμε.»	Λέ 'τι δζαί 'τός:«Τιλετίζω Να με δώσ'ς ἄ χασλιέχι. 'Εργον δζόχω δζαί πείνασα».
Εἶπεν δι ζ' ὁ βασιλός «Δώσεδε da αἰλεγκερι λίρες»	«Ἄτενα, εἶπέν τ' ὁ βασιλός, Δώσετέ τα ἄ ἰλεγκέρι λίρες». Δῶκάν τα δζ' εἶπέν 'τι:
Εἶπεν δι, «Σήκ' ἄμ.» Ἐβρην ὄξου.	'Επαρ' τα δζαί σήκω ἄμε». Πῆρεν τίς λίρες δζ' ἔβκ' ὄξου.
'Εμβη και d'ἄβ. Εἶπεν δι, «Βασιλέ μου ὁ Θεός να βζήση το δοβγάτι σου.» Εἶπεν δι ζ' ὁ βασιλός,	'Εμπην 'στερου τ' ἄβου τουν δζ' εἶπέν 'τι: «Βασιλέ μου, ὁ Θεός να βζήση το τοβκάτι σου.» Εἶπεν 'τι δζαί σέ τόνα ὁ Βασιλός:
Σελ.267 «ὔρεπ, να ἰδοῦμε τι ὑρέβεις» Εἶπεν δι ζ' ὁ νομάτς, «ὑρέβω τν ἄροσύνη σου.» Εἶπεν δι, ὑρέσα, να ἰδοῦμε πο ὑρέβεις.» Εἶπεν δι, «ὑρέβω την γόρ τ σου.»	«ὔρεπ, να 'οὔμε, τι ὑρέυβ;» «'Γώ 'υρεύω, εἶπέν 'τι δζαί 'τός, την ἄρωσύνη σου». «ὔρεπ', πέ 'τι δζι' ὁ βασιλός, ὔρεπ' να 'οὔμε πώ ὑρέυβ; «ὑρέύω, εἶπεν 'τι δζαί 'τός» ὔρεύω την κόρ' τσου».
Εἶπεν δι ζ' ὁ βασιλός, «ὔρεψες μέγο ὑρεμα. Για· ὑρεψες τα· ἄβ ἄ σε τα δώσω.»	Εἶπεν 'τι δζι' ὁ βασιλός: «Το ὑρεμά σου ἐνι πολύ μέγο ὑρεμα για φότε, τά ὔρεψες, ἔπαρ' τα ραδέ.
Εἶπεν δι ζ' ὁ βασιλός, «Δώσετε την γόρη μου. 'Σ Τα φάρη 'ς πᾶ.» Εἶπεν δι, «Ἐβρου και σύ· ἄμε.» Ἐβρη ὄξου.	Εἶπέν τι, «δώσετε την κόρη μου 'ς τά πάρη 'ς 'πᾶ». «Ἐπαρ' την κόρη μου δζαί χύτα, ἄμε σόργο σου,
'Ἡρτε και τ'ἄβου. Εἶπεν δι, «Πό ὑρεψ;» Εἶπεν δι, «ὑρέβω στο Θεό.» Εἶπεν δι, «ὑρέσα» Εἶπεν δι, «ὑρέβω στο Θεό.»	'Σ τέ 'τόνα 'στερον ἔβκην δζαί τ' ἄβουν τουν σό βασιλόν, 'μπρό· δζαί ρωτᾶ δζαί 'τόνα Να ὀῦμε τοῦς ὑρεμα ἄ ὑρέψη. «Σύ, εἶπεν 'τι δζαί σε



	<p>τονα, πῶ ὑρέυφ;» Λέ 'τι δζαί 'τός «ὑρέύω'ς Το Θεό». «ὑρεπ», ρώτσεν τα· εἶπεν 'τι δζαί τός· «ὑρέύω στο Θεό»</p>
<p>Σελ. 269 Εἶπεν δι, «ὑρέψα να ἰδοῦμε πό ὑρέβεις.» Εἶπεν δι «ὑρέβω στο Θεό.»</p>	<p>«ὑρεπ', λέ 'τι ὁ βασιλός «ὑρέύω στο Θεό, λέ τι πάλι.</p>
<p>Γατιέσεν da ὁ βασιλός. Ἦρτε σην Ἐκλεσία βρό. Πίταξε ὁ βασιλός τον κοφτέρη. Εἶπεν δι, «Τού ὑρεψε στο Θεό, κόπ το το ζουφαλιν δου.»</p>	<p>Χολιέστ' ὁ βασιλός δζαί γατιέσεν τά. Πῆεν δζαί 'τος σὴν Ἐκλέσια 'μπρό. Πίταξεν δζι ὁ βασιλός τόν δζελλέτη (κοφτέρη) να να κόψη το δζουφάλιν του φῶτες 'ς τέ 'τόνον δζοῦ ὑρεψεν δζ' ὑρεψεν στό Θεό.</p>
<p>Δωξεν ζαι τού πήρε ὁ νομάτ τα παράδε, τού ὑρεψε στο θεο το ναμάτη, εἶπεν δι, «Κραει da, να ὑπάγω να ρεινδίσω.» Πῆεν da και ζείνο τού ὑρεψε στο Θεό ὁ νομάτ τα παράδε· γραδινκεν da. Ἦρτε ὁ κοφτέρ. Ἦγρεψε του ζοῦσε το νομάτη τα παράδε· δώξεν da· ἔκοψε το ζουφάλιν δου.</p>	<p>Ἄδζεῖνος τού ὑρεψε στο θεό παλι πῆεν τα δζαι κρατῆνκεν τα σά σέρε του. Ἄδζεῖ πάνου ἦρτ' ὁ κοφτέρ, εἶδε 'δζεῖνον τού δζοῦσε το ἰλενκέρι, εἶπεν 'τι κέζι κι ὁ βασιλός ὑρεψεν τοῦ 'τοῦ το δζουφάλι δζ' ἔκοψέντα. δζαί πόμεινον τά παραδε σέ 'τόνα.</p>
<p>Σελ. 271 Τού ὑρεψε την γόρην δου ὁ νομάτ παλι φήξε το κορίτζι· ἔφυγε.</p>	<p>Εἶδέν τα δζαί δζεῖνος του πῆεν του βασιλού την κόρη... Τού πῆεν τοῦ βασιλού τὴν κόρη, εἶπεν 'τι κέζι 'ὰ πάρη δζαί τοῦ 'τοῦ το δζουφάλι δζαί φῆδζεν το κορίτσι δζ' ἔφφυεν.</p>
<p>Πόμεινε τού ὑρεψε στο Θεό σο ναμάτη τα παράδε Cαι το κορίτζι.</p>	<p>Ἄφ' ἀρέ, ἀτός τού ὑρεψεν στο Θεό, πῆεν τίς λίρες δζαί το κορίτσιν:</p>
<p>Ἦρτε 'ς ἄ μεμλεκέτι πέσου· ζο πήραν da.</p>	<p>Δζ' ἦρτεν 'ς ἔν' ἄου μεβλεκέτι για, κανεῖς δζό πῆεν τα σό σπίτι του.</p>
<p>Εἶπαν δι, «Μεῖς πέσου ζό παίρουμε.» Εἶπαν δι, τού ἔρχουνδαι οἱ μισαφούροι, πέσουν ζό παίρουν da.</p>	<p>Εἶπαν 'τι: «Μεῖς, ἀδέ τού ἔρδζεται ἡ χώρα, μισαφούρη δζό παίρουμ' τα σά σπίτε μα πέσου.</p>
<p>Πνώνουνε ἄζᾱ σο σπήλο.</p>	<p>Πα'αίνουν δζαί 'πνώνουν ἄδζᾱ σέ δζεινέ το σπήλον πέσουν»</p>
<p>Πηάγανε σο σπήλο, να πνώσουνε</p>	<p>Π' 'ὰ χά ποίκουν; πηαγαν, ἔμπαν σό σπήλο νά 'πνώσσουν.</p>
<p>Ἦπνωσανε. Το βραδύ σκοτεινά γάζεψε</p>	<p>Τζυλῆσαν να πνώσσουν δζαί τη νυέχτα σὴ σκοτεινία</p>



στο σπήλο ἄ νομάτς.	ἦκ' σαν στο σπήλον 'πο πέσου ἄ νοματού κάδζεμα.
Σελ. 273 Ἄζεινο ὁ νομάτς τού πνώνκανε ἄζει οἱ μουσαφίροι, σίπ τρώνκεν da.	Μέρισα ὅ,τις 'πνώνκεν ἀδοῦ σό σπήλον πέσου την νυέχτα κοῦνκε 'το το σάσι δζαί στο φόβο του χανούτουν.
Σκοτεινά ἦρτε ἄζεινο ὁ νομάτς· γάζεψε στο σπήλο ποπέσου· εἶπεν δι, «Να νάρτω.» Εἶπεν δι ζ' ο νομάτς, «Το γαδέρι ἔν δου Θεοῦ. Ἐδώ,» εἶπεν δι	Ἄτό 'ς, σκοτεινίας το κάδζεμά παλι λένκεν 'τι στο σπήλον 'πό πέσου: «Να νάρτω;» Εἶπεν 'τι δζαί 'τός 'πούγνος «Το γατέρι ἔνι τοῦ Θεοῦ. Ἐδῶ να'οῦμε πῶ 'υρέυφ.»
Čás τα εἶπε ἀούδζι, φήζε, Πήγε ἄζεινο τού γάζεψε στο σπήλο το ζαναβάρι. Ρανδίστη ὁ σπήλος ποπέσου. Χουῶτρανε οἱ λίρες Ἄϊ Εἰρήνη πέσου	Δζᾶς τά εἶπε 'βούτσι χάστην ἀδζεινο τοῦ δζάναβαροῦ ἡ ἀλία, ραντίστην τοῦ σπήλου τά πέσ' ἡ μερέ, ζεσύδαν ἀλτουνῶνα λίρες 'ς τ' ἦς, δζαί χουῶρινεν ὁ τόπας 'ς Ἀγίας Εἰρήνης.
Στέρου σηκῶθη ὁ νομάτς· ἔχτσεν do σπήλο τίς λίρες. Στέρου ἦρτανε τηνεβή ἀβι- ζεί στο χωρίο. Ἦρτε ὁ γιζίρ· χλάτσε,	Ἄτός παλί σηκῶθεν ἔχτσεν τίς λίρες σό ράντισμαν πέσου δζαί 'φῆδζεν πῆ'ε 'ς ἔν' ἀου χωρίος. πῆεν δζαί τοῦ χωροῦ ὁ κιζήρ νά χλατίση
Σελ 275 «να ἰδοῦμε, οἱ νομάται χάθανε;»	να 'οῦμε τού ἔμπαν σό σπήτά ἰσᾶνε χάθαν..... (δεν καταλαβαίνω τι λέει) ἄρρά εἶνται;
Εἶπεν δι,«εἶναι ἀρά.» Στέρου εἶπεν δι το γιζίρη «Ἄμε, πε τα τίς χωρώδοι σας, 'ς ἔρτουνε ἀδέ.» Στέρου ἦρτανε οἱ χωρώδοι ἀδοῦ.	Εἶδάν 'τι κ' εἶντ' ἄρρά, δζι' εἶπάν 'τι σόν κιζίρη: «Σύ ἀρέ ἄμ' σό χωρίο, δῶσ' ἀλίου, να νάρτουν οἱ χωρωτ' ἀδέ.» ὁ κιζίρης πῆε δῶδζ' ἀλία δζαί σωρεῦταν τζίπ οἱ χωρῶτοι ἀδοῦ. Εἶδάν 'τι μεῆτε δζοῦνται δζαί θαγμάσταν.
Στέρου εἶπεν δι, «bouāde da μένα ἀδιά τα τοπία σας, να χτίσω χάνε ζαί γοχανι, τού ἄ νάρτουνε οἱ μισαφούροι να κάδζουνε.»	Στέρου 'φάνην ὁ νομάτ'ς δζ' εἶπεν 'τι: «Ἄτέ 'ζ μερῶθες τά τοπία που' ἄτέ με τα, να χτίσω χάνιν δζαί γονάχι δζαί 'πιδέ στέρου τού 'ά νάρτουν οἱ μισα- φούροι να ναύρουν τόπας να κάτσουν».
Στέρου πούλτσαν da ἄζεινο το νομάτη.	Οἱ χωρῶτοι παλί πούλ'τσαν τα 'σέ 'τόνα· (πούλτσάν τα σέ δζεινο τον νομάτη.).



<p>Ἦφαρε μαστόροι· ἔχτσε χάνε ζαι γονάχι, τον χα νάρτουνε οἱ μισαφοῦροι. Παίρκεν da. Πινώνκανε χαμαμ βλαδίσκεν da· φο- ρενκεν da ἔπε ζι ρούχα.</p>	<p>Ἄτός παλί ἦφαρε μαστροι, ἔχ- τσην χάνι δζαί γονάχι σδέ τοῖς μισαφοῦροι δζαι ἔπιδζεῦ στέρον τού ἐρχούσαντε οἱ μισαφοῦροι ἔμπαϊκαν ἀδοῦ, βουῖνκεν τα σό χαμάμι, φορένκέν τα ἔπε ζυγαῖς ρούχα δζαία ναπαοῦσαντε ἀδοῦ.</p>
<p>Σελ. 277 Στέρου ἦκσεν da c' ο βασιλός, σο φιλάνι το χωρίο τουράτσε ἄ ζενγίνη νομάτς. Τού ἔρκεται ὁ μισαφοῦρ, χα- μαμβλαδίξει da, παίρει da, φοραίνει da και πέ ζι ρούχα.</p>	<p>Ἄτό τὸργο ἔκουέθην χερ γιερέ κι: Σό φιλάνιν το χωρίο του- ράτ'σεν ἄ ζενκίνι νομάτ'ς δζ'εῖδ' ἄν'το ἔργο: Ἦκ'σεν τα δζι' ὁ βασιλός κι: Ἀδζεῖ, τού πα'αίν' ὁ μισαφοῦρ' βούνει τα σό χαμάμι, φοραίνει τα δζαί ἔπε ζυπέσου μισαφοῦροι.</p>
<p>Στέρου εἶπεν δι ὁ βασιλός, «Γῶ ἄ ὑπάγω, ἀνδαιδῶ ἄζεῖνο το νομάτη, να ἰδοῦμε τούς νομάτς ἔνι.»</p>	<p>Σηκῶθην δζι' ὁ βασιλός δζο εἶπεν ἔτι: «Ἐσ ἔπάγω δζαί ν'τα ἰδῶ νά ἔοῦμε τις ἔν'ἀτό ὁ νομάτ'ς; δζαί τοῦς νομάτ'ς ἔνι;»</p>
<p>Στέρου εἶπεν δι το γαβάζην δου, «Ἄμε σο μόνα το σάχσι ἔβρου ἄ νομάτς, τ' ἄ καθίνω σο τάχτι, νά ὑπάγω να ἰδῶ ἄζεῖνο το νομάτη.»</p>	<p>Δῶδζ' ἔμπρι σόν γαβάζην του δζ' εἶπεν ἔτι: Σύ, ἄμ' εὔρου σό πρόσωπό μου κορά ἄ νομάτς' ν' τα καθίνω σό τάχτι μου δζαί γῶ να ὑπάγω να ἰδῶ ἄδζεῖνο τον νομάτη»</p>
<p>Πήγε ὁ γαβάζης, του ἦβρε σογουζήης, ἄ μεῖχορ. Εἶπεν δι, «Ἐδώ, να πῆς ραχί.» Εἶπεν δι, «Χίτα, να ποῦμε ραχί.»</p>	<p>Ὁ γαβάζης πῆ'ε, ἦῦρεν ἄ σοχαδζήης (γιουντοῦς) δζαί μεῖχόρ' (μεθισμένο) νομάτ'ς, στριγξεν τα να ὑπᾶν' να ποῦν ιραχί δζ' εἶπεν τα: «Ἐδῶ να ὑπᾶμ' να ποῦμ' ντάμα ιραχί.» Εἶπεν ἔτι δζι' ὁ μεῖχόρ' «Χύτα νά ὑπᾶμε με πῶς στίκνεσαι.»</p>
<p>Σελ. 279 Πηγάνε σο μεῖχανέ. Πότσην ραχί. Μέτση. Ἦφα- ρέν da σο βασιλό το γονάχι.</p>	<p>Πη ἄγαν'ς ἔ μεῖχανέ. Ἐπὸτ'σεν ιραχί μέτ'σεν τα, δζ' ἦφαρέν τα σοῦ βασιλοῦ το γονάχι.</p>
<p>Ἐυμνώθη ὁ βασιλός· φόρεσέν da σο σογουζή τα ρουχα δου. Καθινέν da σο τάχτι. Πῆρεν ζ' ὁ βασιλός τα ρούχα</p>	<p>Ἄτέ τη μία, ζυμνώθ' ὁ βασιλός , ζύμνωσαν δζαί τόν μεῖχορη, φόρεσε ἔτος τοῦ μεῖχόρη τά ρούχα, φόρεσαν δζαί τοῦ</p>



<p>δου: πήγε άζει σο νομάτη. Ήμβασέν da, σο χαμάμι, χαμαμבלάτσεν da, φόρεσέν da και πέ ζι ρούχα.</p>	<p>’τουῦ σόν μειχόρη· κάθινάντα σήν καθίστρα. Δζι’ ό βασιλός φορεμένος μειχόρ’ , πήγ’ ήϋρε δζεϊνο τον νομάτη. Άτός παλί πήρεν τα, έβουσέν τα só χαμάμι, ’φόρεσέν τα δζι’ ά ζύ ρούχα, δζι’ έμπάσέν τα só γονάχι μισαφοϋρ’.</p>
<p>Στέρον εΐπεν δι, «Μεΐς ρούχα ζο ύρέβουμε. Ήρταμε να ιδουΐμε το χαβαζά.» Στέρου έβγανε σο χαβαζά πάνου.</p>	<p>Άτότ’ ό βασιλός εΐπεν ’τι: «’Μεΐζ άδέ μά ήρταμ’ νά ’υρέψουμ’ ρούχα Ήρταμ’ νά ιδουΐμε τον χαβαδζά (Άτέ τόργου τον άφτένη) Οί τζιρᾶχοι πάγασάν τα πάνου, σόν χαβαδζά.</p>
<p>Εΐπεν δι ό βασιλός, Σύ παποϋ ζενγινέτσες;» Εΐπεν δι ζαι ζεινος ό χαβαζάς, «Γώ, ήμεστε τρία γιολδάς’</p>	<p>Δζ’ εΐπέν ’τ’ ό βασιλός: «’Πέ μέ τα, νά ’οϋμε σύ τους δζαί, ’πα ποϋ ζενκιννέντσες δζαί ’ποΐδζες άλλεκον ’τε έργο;» Εΐπέν ’τι δζαί ’τος: «Γώ, νά σέ τά ειπώ, εΐμουν μό ’λλ’ έ δύο νομάτοι ’ντάμα,</p>
<p>Σελ. 281 «Υρεπέ ένα παράδε στο βασιλό. Ήρεψε ζαι τ’ άβου την γόρην δου·</p>	<p>γιολτᾶσος, πηάγαμ’ só βασιλό δζαί τόϊνα μας ύρεπεν παρᾶδε, ύρεπεν δζαί τ’ άβου μα, τουῦ βασιλοϋ την κόρη·»</p>
<p>Ήρεψα ζ’ έγώ στο Θεό. Στέρον άζεινος έκοψε τον γελέν δου.</p>	<p>«Ήρεψα δζαί γώ ’ς το Θεό.» Ό βασιλός παλί δᾶδζεν σές ’δζεινους του ύρεψαν για, δᾶδζ’ εμπριν δζι’ έκοψαν τά δζουφάλε τουν (κελλέδε τουν)».</p>
<p>Στέρου πόμεινε ’ς έμένα ή γόρη ζαι τα παρᾶδε. Στέρου άζεινοι έφυγανε. Μένα páλι,-ήρτα άδέ σο σπηλο· Δώζε με ό Θεός.» Σηκώθη ό βασιλός· πήγεν σο σπίτιν δου. Ό σογουαζής páλι έχτσεν ά γονάχι. Δώζε ζαι δι ναΐκαν δου άν τοπρά παρᾶδε. Στέρου κατέβασε το σογουαζή το τάχτι. Πάλι έβγη το παλό ό βασιλός. Ήφαγανε, ζ’ έβανε, έφτασανε τα μουράδε τουνε.</p>	<p>Άτότε άφ’, τουῦ βασιλοϋ τά χάρματα, τά παρᾶδε δζι’ την κόρη του χάρτσε μέ τα μένα ό Θεός!» Πήρα τα δζ’ ήρτ’ άδέ σό χωρίο· δζό πήραν με μισαφοϋρ’, πίταζάν με σέ ’τέ το σπηλο· να πνώσσουμε. Τη νυέχτα ήκ’σα ά σάσι ’ς το σπηλον ’πο πέσου να μέλέ ’τι: «Να νᾶρτω;» Εΐπα ’τι δζαί γώ· νά νᾶνη τουῦ θεοϋ το θέλεμα, έδᾶ» Νοΐγ’ ό σπηλος και κουπᾶθα χρουσα παρᾶδε». Ό σοχαδζης παλί σᾶς του</p>



	<p>να ὑριστῆ ὁ βασιλός· ἔχτσεν ἅ γονάχι, δῶδζεν δζαί σή ναίκα του ἄν τοπρᾶν παρᾶδε! Ὁ βασιλός παλί σά ὑρίστην, κατέβασεν τόν σοχαχδζῆ στό ταχτι, κάτσε δζεῖνος, δζ' ἔφαν, ἔπαν ἔφτασαν σά μουράτε τουν.</p> <p style="text-align: center;">Ανέστης του Κωνσταντίνου</p>
<p>PHARASA 21 Σελ 283 Σηκώθη ζαι βα σηκώθη.....</p>	<p>Σηκώθην δζαί πασηκώθη.....</p>
<p>Ἦσανδαι τρία ἀδέλφε. Πήγεν τόινα να σωρέψη κελέρ.</p>	<p>(Ἄ φορά) ἦσαντε τρία 'δέλφε. (Σοῦ θερισμάτου τον ταρό) πῆ'εν τόινα (τουν) να σωρέψη κελλέδε.</p>
<p>Ἦσανδαι φουγαράδες.</p>	<p>Ἦσαντε φουχαρέδες (δζαί 'πιδοῦ στην ἄκρα).</p>
<p>Σώρεψε ἄν τοπρά Κελέρ. Ἦρτε· ἔδριψε τα κελέρε· ἔβγαλε ἄ μισέ τόχτο ροζί.</p>	<p>Σώρεπεν ἄν τοπρᾶς κελλέ- δε, δζι' ἦρτ' ἔτριπέντα, δζ' ἔβκαλ' ἄ μισέτοχτον κοδζί.</p>
<p>Ἦρτε σο μύο· ἔλεσένδα. Εἶπεν δι ὁ δεῖρμενζής, «να' βοίκουμε ἄν κουρόκκο». Ἦφαρέν da. Ζύμωσαν da ἄν γούρι. Το λέβρι cίπ πλέρωσαν da· cίπ 'ποίκαν da ἄν γούρι.</p>	<p>Πῆρεν τα δζαί 'τός φυάκνηνκεν τη ράδα του. Ἄδζεῖ, εἶπεν τ' ὁ μν'άτ'ς σέ 'τόνα:«Γώ να λέσω το κοδζι' σου για, ν' τά ζυμάσουμε, να ποίκουμε ἄν κούρι· δζι' ὅτις 'ά εἶπη, στα δύο μαι ἔν το μέγον το ψέμα 'ς τά φᾶ ἀδζεῖνος». Ἐνότουν δζαί 'τός γαίλ' δζαί πῆρ'ὁ μν'άτ'ς, τζίπ το 'λεύριν του, ζύμωσέν τα, ποῖδζ' ἄ μν'ὸ πητές δζι' ἔψησέν τα σή νιστία.</p>
<p>Σελ 285 Εἶπεν δι το φσοκκο, «Ἄ με ρουπανίση ἀδελ- φό μου.»</p>	<p>Νανάστην δζαί το φσοκκον δζ' εἶπεν' τι:«Π' ἄ ποίω; ἄ μέ κουπανίσουν τά 'δέλφε μου.»</p>
<p>Εἶπεν δι c' ο δεῖρμενζής, «Ὅπου ἄ εἶπη ἄν τεκελεμές, ἄ νᾶνι του ζεῖνου το γούρι». Εἶπεν δι ζ' ο δεῖρμενζής, «Να εἶπῶ ἄν τεκελεμές.»</p>	<p>Εἶπεν τι δζι' ὁ μν'άτ'ς· «'Σ 'πῶ γώ τό 'μόν τό ψεματότικον τόν τεκελλεμέ.» «Πέ δζαί σύ 'στέρου τό σού του τεκελλεμέ.» «Δζι' ὄντουνοις, ἄ νᾶνι μεγο ἀδζεῖνοι 'ά φᾶ το κούρι.» «'Πέ τα.» εἶπεν 'τι δζαί το, φσοκκο, «Δζαι να εἶπω δζαί γώ το 'μόνα.»</p>
<p>Εἶπεν δι,</p>	<p>Λέ 'τι δζι' ὁ μν'άτ'ς.</p>



<p>«Πηάγα σην Άδανα. Έφα- γα σαμανικά. Ξείλτσε σα βιέχα μου άν ρουδι· φύδεψε da· έβq· ο φύτρος. βοίζε σαμανικά. Ήβζησε, ήβζησε· ένδουνε ά μέγο σαμανικό. Πηάγα, πηάγα μό do πελέξι· ζο βοрка να κόψω άν qόμα. Ήρτε αν κερβενζής· είπεν di,</p>	<p>«Γώ, ά φορά, πηάγα σήν Άδανα να κάμνω· δζαί φότες τρωνκα σαμανικό κόλ'τσεν σά πιέχε μου ά σαμανικοϋ κούτι. Πήρ' άτό το κούτι, φύτεπά τα δζαί φύτρωσ' ά σαμανικοϋ φύ- τρος. Δζαί 'το ο φύτρος ηύξησεν πολύ δζαί κόπ' ο κόσμος φύτρος δζαί σαμανικά! Φότες σαξέπασεν τη μερέ είπα 'τι 'ς τα κόψω , δζαί πήρα τό πελέδζιν δζαί πελέκ'σα τα για 'μπόρκα ν'τά κοψω! Άτότε, φότες τά κοφτήγκα. Ήρτ' άν κερβενδζής δζι' είπέ με τι:</p>
<p>Σελ 287 «Γω 'χασα σερανδα καμήλοι άδού πέσου.»</p>	<p>«Γώ 'δε σου σαμανικοϋ Το φύτρο 'νάνες 'νάμεσα χάσα τα σεράντα καμήλε μου. Δζαί δζο πορω ν' τά 'ναύρω!»</p>
<p>Είπεν di ο καλοκκος Κι, «Στάθου, να ειπω c' έγώ άν τεκελεμές.»</p>	<p>Το φσόκκο είσεν κάλε δζι' είπεν 'τ 'ο μυάτ'ς (και καλόκκος) «'Πέ δζαί σύ ε καλόκκο τό, σόνα τόν τεκελλεμέ ραδε».</p>
<p>Είπεν di, «Είχαμε ά μελισσοκκο· χάσαμεν da.»</p>	<p>«Μεϊζ, είπεν 'τι, είχαμ'ά μελισσόκκο δζαί 'χάσαμ'τα.</p>
<p>Είχαμε ζ'ά λαχτόρι. Γαλίζεψα da· πηάγα νάβρω το μελισσόκο. Πηάγα· ήβρα τό μελισ- σοκκο.</p>	<p>Είχαμ' δζι' ά (μέγο)' λαχτόρι (Τοϊναν τ'η μία), Γαλίδζεψα τό 'λαχτόρι μα, δζαί πηάγα ν' τά 'ναύρω. Το 'λαχτόρι μα, έβκαλ' ά γιαράς, σό δζουφάλι του δζι' είπαν, 'τι νά θέκουμ' καρυδοϋ μέσα ν'άρωθη.</p>
<p>Ήβγαλε το λαχτόρι ά γιαράς ζουφάλι δου. Είπαμ di (Παθέγομε). Είπαν di, (φέγετε καρυδοϋ μέσα). Ήφαγαμ καρυδοϋ μέσα. Ήβρη άν qarύδι. βίνεψανε τα φσόκκα.</p>	<p>Ήθακαμ' καρυδοϋ μέσα δζαί θωροϋμ' 'τι 'φύτρωσ' άν καρύδιν, δζαί 'ς ου να γρέππ' ένότουν ορμάνι· δζαί δζεϊ πάνου γονκεσεν τό μελισσόκκο μας δζι' έμώθην τοϋ καρυδοϋ ή κουμποϋ μέλε! Πήέν δζι'ο κόσμος κόντσεν θάλε δζαί καμράδε νά κατεβάση μέλι για, κόλτσαν τά θάλε δζαί τά καμράδε δζι' ένότουν ά μέγον τόπας. Αδζεϊ, φότες το μελίσσ' ήτουν</p>



	τό 'μετρό ἐνότουν δζι' ό τόπας τό 'μέτρον δζι' ἔβκαμ' πάνου,
Σελ 289 θάλε και καμβράδε· ἐνό- δουνε ἄν δόπας. Ἔβγα μόν ἄ βόϊδι και ἤγιασα da. Πηάγα να θερίσω τό χωράφι.	ἔσπειράμ' τα καδζι δζαί σου θερίσμου τον ταρό ἔβκα ν'τά θερίσω. Θωρῶ 'τι ἐν'ἄ χἀίτσης τόπας δζαί σεστιεσα τοῦζ νά τα θερίσω! Ἀδζεῖ φότες νανούμουν'
Ἔβγη ἄν ἀγός. βίνεσα το δερπάνι· καρφώθη σον ἀγό. Θέρτσε ἀγός το χωράφι. Πίεσα τον ἀγό· κάνσα Την ζοιλίαν δου: Ἔβγη ἄ χαρτίο. Ἔψαλα da· εἶπεν δι, «Ό καλόκκος'ς φᾶ το κούρι, c' ο δεῖρμενζής 'ς φᾶ κάκι.» βιτίεσε	Ἔβκην 'μπρό μου ἄν ἀγός. Βίνεσα το δερπάνι μου ν' τάς δέσσω, δζαί καρφώθην σου ἀγοῦ το βράδι. Χῦτ'σ' ό ἀγός να γλυτώση, θέρτσεν το δερπάνι, χυτ'σ' ό ἀγός θέρτσεν το δερπάνι! δζαί 'βούτσι θεριστην το χωράφι! Στέρου πίεσα δζαί τον ἀγό κάντσα την δζοιλία του δζαί θωρῶ 'τι ἔβκην ἄ χαρτίο! Πῆρα το χαρτίο δζι' ἔψαλά τα..» Λέ 'τι δζι' ό μυ'άτς: Πῶτς εἶπεν το χαρτίο;». Εἶπεν 'τι δζι' ό καλόκκος: «τό χαρτίο εἶπεν 'τι: 'Σ φᾶ ό καλόκκος τό κούρι, 'ς φᾶ δζι' ό μυ'άτ'ς κάκι! Ἀβούτσι πιτιέσεν τοῦ καλόκκου ό τεκελλεμές.
PHARASA 22 Σελ. 291 Σηκώθη ζαι βά σηκώθη	
'Σ ἄμ βρώτο ζαμάνι ἤτουν ἄ ναίκα ζ' ἄν ἄνδρας. Εἶχαν ἄ γυιός.	Σά' μπρόν τό ζαμάνι (ταρό) ἤσαντε ἄν ἄντρας μό τήν ναίκα του· δζ' εἶχαν ἄ γιός.
Το φσόκκο εἶδεν ἄν ὕπνος. Εἶπεν δι, «Γώ εἶδα ἄν ὕπνος.» Εἶπεν ἠ μά του, «Πέ με da.» «ζό λέγω da.» Γά κατακολτσεν da. «Σοτίπος ζό λές τόν ὕπνο;»	Τό φσόκκο, τῶϊναν τη μία, εἶδεν ἄν ὕπνος, δζ' εἶπέν 'τι σόν τατᾶν του δζαί σήματου. «Γώ 'πόψα εἶδ' ἄν ὕπνος.» Εἶπέν 'τι δζ' ἠ μᾶ του: «Πέ με τα νά'οῦμε πῶτς ἔνι.» Λέ 'τι δζαί το φσόκκο· «δζό λέγω τα» Τό φσόκκο, δζοῦπεν τόν ὕπνο του τεγί, γατιέσεντ'



	ή μᾶ του (κατακόλτσεν τα)
Ἔφυγε το φσόκκο. Βράδυνε, βράδυνε. Ἦρτε του φσόκκου ὁ dadάς. «Ἄ· ναίκα, πού πήγε το φσόκκο;» «Ἐ ἦνε του δεβόου το φσόκκο εἶδε ἄν ὕπνος.»	Ἔφ-φυγέν δζαι τό φσόκκον δζαί φῆδζεν πῆέ! Βραδυέστην ἀδέ, βραδυέστην δζαί ἔδζαῖ. Τά ἔπιτόβραδα ἦρτ᾽ ὁ τατᾶ, σό σπίτι εἶδεν το φσόκκον σό σπίτιν δζῶνι, δζ᾽ εἶπεν ἔτι «Ἄ ναίκα, τό φσόκκο μα, ποῦ ἔνι;». Εἶπέν ἔτι δζ᾽ ἦ ναίκα: «Ἐ νῆ τοῦ δεβόβου! Εἶδ᾽ ἄν ὕπνος, δζ᾽ εἶπα τα
Σελ. 293 «Εἶπα δι, (Πέ με τόν ὕπνο᾽ ζοῦπε με δά. ζ᾽ ὀγῶ πάλι κατακόλτσα τα.)»	«ἔπε με τα να ἔουμε τους ὕπνος ἔνι. δζοῦ, ἔμι τα, χολιέστα δζαί γῶ δζαί γα- τιέσα (κατακολτσα) τα».
Εἶπεν δι ὁ τατᾶς, «Πέ τα να νάρτη το φσόκκο , να με εἰπῆ τον ὕπνο.»	Εἶπέν ἔτι δζ᾽ ὁ τατᾶς του, «εὔρου τα να νᾶρτη νά μέ τά εἰπῆ σέ ἔμένα τον ὕπνο τους».
Ἦρτε το φσόκκο. Εἶπεν δι, «Πε με τα τοῦ εἶδες τον ὕπνο.»	Τό φσόκκο ὕρίστ᾽ ἦρτεν δζ᾽ εἶπεν ἔτ᾽ ὁ τατᾶς του: «Πέ με τα ἔμένα τοῦ εἶδες τον ὕπνο».
Εἶπεν δι τό φσόκκο, «Ἐ τατᾶ, ζῶ λέωσε τα.»	Εἶπεν ἔτι δζαί ἔτό: «Ἐ τατᾶ δζῶ λέγω σέ τα».
Κά κατακόλτσεν da ὁ τατᾶς το φσόκκο. Πέμμεινανε ἄνδρα, και ἦ ναίκα μαναχά τουνε.	Γατιέσέν τα δζ᾽ ὁ τατᾶς του! Ἄφ᾽ ἀτότε ἔπόμειναν τά δύο τουν, ὁ ἄντρας δζ᾽ ἦ ναίκα μαναχά τουν!
Ἔφυγε το φσόκκο. Πήγε ἔς α χωρίος. Στάθη ἄζει σο χωρίῳς ἄ νομάτ᾽ς σιράχος.	Το φσόκκόν παλι, σά ἔφυγεν, πῆεν ἔς ἔν ἄ᾽ ου χωρίος δζ᾽ ἔμπην σέ νομάτ᾽ς τζιράχος.
Σελ. 295 Ἄ χρόνο ἔκαμε σο θύριν δου σιράχλιέχι.	Ἔκαμ ἄδοῦ σό θύριν του τζιραχλιέχι.
Ρώτσεν da ἀγᾶς του. «Σύ τατᾶς και μάνα ἔς;» Εἶπεν δι το φσόκκο, «ζῶ ἔχω». Στάθη λα χρόνο Πάλι σά τά ρώτσε , εἶπεν δι.	»Ρῶτ᾽ σεν τα ὁ ἀγᾶς του· δζ᾽ εἶπέν ἔτι :«Σύ τατᾶς δζαί μᾶν δζῶς δζ᾽ εἶσαι μαναχῶ σου; «Δζῶχος» εἶπέν ἔτι δζαί ἔτός. Στάθη ἔλλ ἔ χρόνον δζαι Πάλι ρώτσέν τα δζ᾽ εἶπέν ἔτι το φσόκκο:
«Τατᾶς πάλ ἔχω, ζαί μάνα παλ ἔχω.»	«Τατᾶς παλ ἔχω, μᾶ παλ ἔχω».



«Σοτίπος ζό πᾶς στον daḋá σου κονδά;» Εἶπεν δι, «Γώ εἶδα ἄν ὕπνος. (Πέ με dá.) «Ζοῦπα τα ζαι κατακόλτσαν με.»	Εἶπεν τι δζι' ὁ ἀγάς του «Με' σό τίπος δζό πᾶς σόν τατᾶ σου (δζαί σή μᾶ σου, κοντά;))» «Ἐφεντῆ, εἶπέν 'τι δζαί το φσόκκο: «Γώ ἄ φορά εἶδα ἄν ὕπνος Δζοῦπα 'τα δζαί γατιέσαν με». «Πέ με τα σέ μένα ραδέ»
«Πέ με τα μένα τόν ὕπνο σου.» Εἶπεν δι, «Γώ χές ζό λέγω τα.»	«Πέ με τα σέ μένα τον ὕπνο σου». «Σέ σέν' παλί δζό λέγω σε τα» εἶπεν τό φσόκκο.
Σελ 297 Κατακόλτσεν da. Ἐφυγε το φσόκκο. Πήγε'ς ἄν ἄγου χωρίος.	Ἀτός παλι γατιέσαν τα. Τό φσόκκον παλί ἔφ-φυγεν δζαί 'πιδοῦ δζαί πῆεν'ς ἔν' ἄ χωρίος.
Στάθη ἄ νομάτς κονδά. Στάθη ἄ χρόνο	Στάθην πάλι 'ς ἔν' ἄου νομάτ'ς τζιράχος , ἄ χρόνος.
Ἀζει ἀγάς κάτ Χρόνο φερίνει το βασιλό – φταίνει da τα το βασιλό. Ἐρκεται ὁ βασιλός σο σπίτιν δου. Θωρεῖ το φσόκκο. Λέ δι κι ὁ βασιλός «Ἄδε το φσόκκο πρέ- πει σε μένα.»	Ἀτό ὁ ἀγάς του κάτα χρόνο φτένκεν τον βασιλό σό σπίτιν του ταβέτι. Ἄδοῦ σό χρόνο ἦρτ' ὁ βασιλός ταβέτιν εἶδεν το φσόκκον δζ' εἶπεν τι : «Ἀτέ το φσόκκο πρέφτει με σέ μένα. 'Σ τά πάρω γώ».
Δρέπεται· ζό λέ τα. Φήνει πααίνει ὁ βασιλός.	'Ντράπην δζι' ὁ νομάτ'ς στόν βασιλόν δζαί τίπος δζοῦπεν. 'Ο βασιλός παλί φῆδζεν, πῆε.
Σελ 299 Λέ δι ἀγάς του, «Τατάς cai μᾶνα ἔς;» Λέ δι κι, «ἔχω.» Λέ δι, «Σο τίπος ζό κρού ὁ daḋa σου ζαι ἡ μά σου σο νοῦ σου;» «Μένα ὁ daḋa μου ζαι ἡ μά μου κατακόλτσαν με. Γώ ζά πάω στον da- dá μου κονδά.»	'Ο ἀγάς τοῦ φσόκκου ρώτσεν Τα δζ' εἶπεν 'τι: «Ἐ φσόκκο σύ τατᾶς δζαί μᾶν δζός δζ' εἶσαι μαναχός σου;» Λέ 'τι δζαί το φσόκκο:«ἔχω» «Ματέμ ἔζ' ραδέ, σό τίπος δζό 'νανοῦσας τόν τατᾶ σου δζαί τη μᾶ σου;» εἶπεν 'τι δζαί τος. «Σό τίπος ν' τά νανωστοῦ; εἶπεν 'τι :«Ἀδζεῖνοι μένα γατιέσαν με'ς το σπίτι μας δζαί πιδοῦ στην ἄκρα κοντά τουν παλι δζό πααίνω.».
«Σοτίπος κατακοῶ σε ὁ τατά σου στο σπίτι σας;» «Εἶδα ἄν ὕπνος· cai	'Ο τατᾶς σου δζ' ἡ μᾶ σου σό τίπος γατιέσαν σε;» Ρῶτσεν τα.



είπεν δι,» (πέ τα.) Cαι ζούπα τα· cαι κατά-κόλτσαν με.» Εἶπεν ἀγᾶς του «Πέ με da μένα τον ὕπνο σου.»	«Εἶδ' ἄν ὕπνος, εἶπέν 'τι, δζαί δζούπα τα δζαί πιδοῦ στην ἄκρα γατιέσαν με.» «Πέ τα ραδέ σέ μένα» Εἶπεν 'τι δζι' ὁ ἀγᾶς του.
Σελ 301 «ζό λέγω σε τά» εἶπεν δι. Κατακόλτσεν da το φσόκκο.	«Σέ 'σέν' παλι δζό λέγω σε τα» εἶπεν τι: Ἄτός παλι γατιέσεν τα.
Ἐκῶσε ἄ χρόνος. Πάλι ἦρτε ὁ βασιλός. Ἐρέβει ὁ βασιλός: ζό 'νε το φσόκκο. «Πέρσι εἶσες ἄ φσόκκο· πός τα ποίζες το φσόκκο;»	Σά ἔκωσ' ὁ χρόνος δζι' ἦρτεν πάλ' ὁ βασιλός σό σπίτιν του ταβέτι· εἶδεν'το φσόκκομ δζό 'φάνη, δζαί ρώτσεν δζι' εἶπεν τι: «Πέρτσι, ἀδέ εἶσες ἄ φσόκκον· πῶς τά ποῖδες δζαί δζῶνι;».
«Το φσόκκο εἶδε ἄν ὕπνος. Εἶπα δι κι, (πέ με da.) Ζούπε με da. Ἄπιζει στην ἄκρα κατακόλτσα da.»	Λέ 'τι δζι' ὁ νομάτ'ς: «Ἄδζεῖνο τό φσόκκο εἶδεν ἄν ὕπνος δζαί δζοῦπέ με τα δζαί 'πιδοῦ στην ἄκρα γαντιέσα τους»
»Εἶπεν δι ὁ βασιλός, «Φερέτε da μένα. Ἄ με τα εἶπῆ τον ὕπνο.»	Δῶδζ' ἔμπριν ὁ βασιλός δζι' εἶπεν 'τι: «Βράτέ τα, φερέτε τα σέ μενα. Μένα ἄ με τά εἶπῆ».
ἦβρανε το φσόκκο· ἦφάράν da.	Ἡῦραν τό φσόκκον Δζ' ἦφαράν τα σό βασιλό.
Σελ 303 «Σύ εἶδες ἄν ὕπνος· ἐδώ Πέ με da.» «Γῶ ζο λέγω τα.»	«Ἐ φσόκκο, εἶπεν 'τ' ὁ βασιλός. Σύ, ἐδῶ 'πέ 'με 'δζεινο τού εἶδε, τον ὕπνο.» «Σέ 'σέν' παλι δζό λέγω σέ τα»
Εἶπεν d' ὁ βασιλός κι, «Πιέσεδε da το φσόκκο· κονδάτε da σο χαπουσλιέχι.»	Χολιέστην δζι' ὁ βασιλός Δζ' εἶπεν 'τι «Κωδιδζῆστε τ'άτέ το φσόκκο, κοντάτέ τα σό χαπουσλιέχι.»
Κόνσανε το φσόκκο σο χαπουσλιέχι. Δέβη ὀφτά χρόνους. Φυάγνε το φσόκκο σο χαπουσλιέχι. Πιτάζει τόϊνα ὁ βασιλός ἄ νομάτς. Λέ δι κι, «Ἄ φέρω δύο ἄβγα· τ'άποιο ἔν ἄβγο, τ'άποιο ἔν ἀῖηουρι, να τα νάβρετε»	Πιέσαν τα δζαί κόντ'σαν τα σό χαπουσλιέχι δζαί ὀφτά χρόνες φυακνήνκεν καδιζησμένο. Ἄτότε, στά ὀφτά χρόνες στέρου ἄν ἄου βασιλός 'πίταξ' ἄ νομάτ'ς σέ 'τόνα δζι' εἶπεν 'τι: «Ἄ φέρω 'δε δύο ἄβγατα· ἄν' τά χωρίσετε δζαί' ἄ με δεῖξετε, τά ποῖο ἔνι ἄβγο δζαί τά ποῖο γηστράχι (ἀῖγήρι. Ἄτό ν'τά 'ναῦρετε».
Σαστιέ ὁ βασιλός· νανοῦται. Πααίνει σην γόρην δου κονδά. Λέ τι κι, «Κόρη μου, γῶ ἔχω πολύ	Σαστιέσεν ὁ βασιλός δζαί να νοῦται νά 'οῦμε τοῦς 'ἄ ν' τά ναῦρη:



τάρτι.»	Λέ 'τι σήν κόρην του: «Ἄ κόρη μου, γώ ἔχω πολύν τάρτι!»
Σελ 305 Λέ τ' η κόρη δου, «ᾠ daða, ἔβγαλ' τίζ μα- ποῦσοι στο χαπουσλιέχι· βέλκι να νάβρουμε το γιόνιν· δου.» «Ἐ χάϊδε! ἴζροῦν οί μαπούσοι.»	Ρῶτ'σέν τα δζ' ή κόρη του: «ᾠ τατᾶ μη ἵνανοῦσαι δζαί χάνν' το νοῦ σου! «Ἐβκαλ' τίζ καδιδζησμένοι Στο χαπουσλιεχιν· δζαί πέλκι να ναῦρουν το γιόνιν του. «ἲζβοῦν» εἶπέν 'τι δζ' ἔβκαν.
Βγαίνει το φσόκκο. Ἰρκεται σο κορίτζι κονδα: Τρώ και πίνει. Λέ τι το φσόκκο, «Γώ ἀδό ἁ νάβρω τη γολα ἦν δου.» Λέ το κορίτζι, «ᾠ daða, πέσου ἔξ ἁφσόκκο. Ἰβγαλ'τα· βέλκι ἁ νάβρη Τη γολαήν δου.»	Ἰβκην ἵνάμα τουν δζαί το φσόκκο. Πῆγ' ή κόρη του σό φσόκκον κοντά δζαί τρω δζαί πίνει ἵνάμα του. Εἶπεν δζαί τοῦ τατᾶ τ'ς το τάρτι: Λέ 'τι δζαί το φσόκκο: «Μη φοβῆσαι, γώ ἁ ναῦρω τό γολαήν του.» «Ἄμε'πέ τα σου τατᾶ σου» πῆγ' ή κόρη σόν τατᾶ τ'ς δζ' εἶπεν τι: «ᾠ τατᾶ, σό χαπουσλιέχι εἶσεσ δζ' ἁ φσόκκο. Στριγκατα να νᾶρτη ἀδέ. Ἄ τόπελκι να ναῦρη το γολαήν του».
Βγάλει το φσόκκο· φερύνει da. Λέ di κι το φσόκκο, «Γώ ἁ νάβρω τη γολαή δου.»	Ἰφαρουν το φσόκκο σό βα- σιλόν κοντά «Ἰ πολυχρονομένο μου βασιλέ· μη συνεχωρεῖσαι ἀπιδου στην ἄκρα. Γώ ἁ ναῦρω τον γολαήν του».
Σελ 307 Σηκοῦδαι το φσόκκο. Νοίξει ἁ μέγο χενδέκι. Γαλζέβει τόϊνα· κουᾶ τα. ζο βορεῖ να στιέση το χενδέκι.	Τό φσόκκο στέρου ἦνοιξ' ἁ μέγο χεντέκι, Γαλίδζεψεν τόϊνα τ' ἄβγό· κόλτσεν τα για δζό μπόρκε ν'τα σδζελήση.
Γαλζέβει τ' ἄβου· ἄχτει τα. Σσιᾶ το χενδέκι. Κρού τη μάρκα σ' ἄβγ' ἁ- πάνου. Πιτάζει τα ἁζείνο το βασιλό.	Γαλίδζεψεν δζαί τ' ἄβου, ἄχτσέν τα δζαί σδζελτσεν τα. Δῶδζεν πάνου σέ'το τ' ἄβγο ἄν ταμᾶσ δζ' εἶπεν τι, «ἀτέ ἔνι τ' ἄβγον δζαί τ' ἄβου τ' αἴγῆρι». δζαί πίταξέν τα σό βασιλό.
Λέ τ' ὁ βασιλόσ, «Ἄφεριμ· ἦβρεν da τού πιταξα τ' ἄβγο.» Πιτάζει ὁ βασιλόσ τα γα- στράχα τουνε· πιτάζει χα-	Εἶδεν τ' ὁ βασιλόσ, δζι' εἶπεν 'τι: «Ἄφεριμ σό φσόκκο ἦῦρεν τα· τά ποῖο ἔνι ἄβγο δζαί τά ποῖο αἴγῆρ».



βαρι να σκοτώσουνε, τού ἔστι σο χωρίον δου τα θελι- κα τ'ἄβγα· ἔς τα σκοτώ- σουνε.	Στέρου, τ' ἄβ' ὁ βασιλός πίταξεν τά γηστράχε του δζ' εἶπεν'ς σκοτώσουν τού εἶνται σό χῶμα του τά θελικά τ'ἄβγατα μη πααίνουν δζαί ἔνταράζουται μό τ'ἄβγατα του
Πάλι σαστιέ ὁ βασιλός	Πάλ' ὁ βασιλός σαστιεσεν π'ἄ ποιδζή:δζ' εἶπεν 'τι:
Σελ 309 «Γώ τούζ ἄν da ποίκω; ἄτσονδο τ'ἄβγα τούς θέλει τα σκοτώσω;» Σαστιέ. Λέ δι ἡ κόρη του, «ᾠ dada πάλι ἔβγαλ το φσόκκο· να νάβρη τη γολαῖν δου.»	«Γώ τούζ ἄν ν'τά ποίκω ρέ; Τουζ ἄ σκοτώσω ἄτσοντό ἄβγατα;» σαστιέ δζαί κάται! Δζαί 'τέ τη μία πάλ' ἡ κό- ρη του βκάλλει τα'ς τον ταλασᾶ «ῶ τατᾶ, λέ τα ἔβκαλ' πάλι το φσόκκο να ἔναυρη το γιόνιν του».
Βγαίνει το φσόκκο. Λέ δι κι, «Ἐβρου με σεράνδα κορδοι· ἔβρου με σεράνδα σαghουροι.»	Βγαλείνει το φσόκκο δζαί λέ 'τι δζαί 'τό: «Εὔρου με' μένα σεράντα κοῦρτοι δζαί σεράντα Τζαχῆροι
Βρίσκει τα.	Ἡῦρεν τα.
Παίρει τα ἄζει σου βασιλό το χωρίο. Καθιναίνει da τις κορδοι ση στράτα πέσου· Καθιναίνει τις σοghούροι ση στράτα πέσου. Λέ δι κι το φσόκκο,	Παίρει τα δζαί πααίνουν σέ τ' ἄ'ου τοῦ βασιλοῦ τό σεχέρι. Ἄζει καθιναίνει τοῖς κοῦρτου σή στράταν πέσου, καθιναίνει δζαί τοῖς Τζαχῆροι στράτασ τό καχι. Δζαί λέ τα:
Σελ 311 «C'ἄπ' ἄ ιδῆτε ἄ σκυλί, δώσε da, σκοτώσε da.» C'ἄπου ἦβρανε ἄ σκυλί δώκαν da σκότσαν da.	«Σεῖς' ἄρέ δζ' ἄπ' ιδῆτε ἄ σδζυλί (σδζυλία) δ-δέσσετέ τα σκοτῶστε τα». Ἄτουτοῖ παλ' ἄφ'δζ' ἄπ' ἠῦραν ἄ σδζυλί-δέκκαν τα σκότ'σαν τα.
Ἦκσεν da ὁ βασιλός. «Ἄδέ πότς ἔνι; Σκοτώνουνε τα σκυλία.»	Ἄτό ἦκ' σέν τα τ'ἄβ' ὁ βασιλός δζ' εἶπέν 'τι: «Ἄτό τοῦζ' ἔργο ἐνι! να σκοτώνουν τά σδζυλία!».
Πιέσαν da τις κόρδοι και τι σαghῆροι· πάγασάν da σο βασιλό. Εἶπεν δι ὁ βασιλός, «Σοτίπος σκοτώνετε τα σκυλία;»	Πηάγαν λ' ἔγα, πιέσαν τοῖς κοῦρτοι δζαί τοῖς Τζαχῆροι δζαί πάγασάν τα σό βασιλό τουν: Ρῶτ'σεν τ' ὁ βασιλός νά' οὔμε σό τίπος σκοτώνουν τα' σδζυλία τουν
Εἶπεν δι το φσόκκο, «Ἐρχουνται σο χωρίο	Δζ' εἶπεν 'τι το φσόκκο: «Μεῖζ, ἀτό σκοτώνουμ' τα , να μην



μας, τρῶνε τού φσάγνουνε τα κράτε.» Ἐμεῖς ζό βοροῦμε να πάρουμε στις ρασάποι κράς. Τρῶν da τα	ἔρχονται σό' μέτρον τη μερέ δζαί δζαί τρῶν' τού φσάκνουν οί φσαχτέροι τά κρέτε δζαί δζό ποοῦμ' να 'γοράζουμ' στοῖς χασάποι μας κρές να φᾶμε». «Τρῶν' τα τά
Σελ 313 σέτρα τα σκυλία. Ἄπιδού στην ἄκρα κροῦμε τα σκυλία. Ζαι σκοτόνομέν da.»	σέτρα τα σδζυλία». Τεδέ, ἀπιδού στην ἄκρα, κροῦμε τά σδζυλία σας δζαί σκοτόνομ' τα».
Σαστιέ «ο βασιλός. «Με πότε πᾶνε σο χωρίο σας, και τρῶνε τα κράτε σας, και σκοτώ- νετε τα σκυλία μας;»	Ἄτέ τη μία σεστιέσεν δζαί' το ὁ βασιλός δζ' εἶπεν 'τι: «Με πότε πα' αῖνουν, ἄτσον' το μακρά, σά' σέτρα τοῖς μερόθες τά σδζυλία μας δζαί τρῶν' τά κρέτε σας δζαί σεῖς σκοτόνετέ τα;»
Λέ τι το φσόκκο, «Με τα σέτρα τα σερνικά τ' ἄβγα,-τούς παιρουνε μουρουδία, και πᾶνε 'ς ἄβγατα μας;»	«'Φ' ὅτεζ ἐν' ἀβούτσι ραδέ, χέ' τι δζαί το φσόκκο, μέ τά σέτρα τά σερνικά τ' ἄβγατα τούς παῖρουνε μουρουδία ἄτσον το μακρόν δζαί πα' αῖνουν σά' μέτρα τ' ἄβγατα;»
Πάλι σαστιέ ὁ βασιλός κι, Ἄδέ το φσόκκο τούς τα γροῖζε ἀδέ το χίλι;». Λέ δι ὁ βασιλός, «Ἄδέ το φσόκκο δώσετέ da	Πάλι σεστιέσεν ἀτό ὁ βασιλός: Δζ' εἶπεν 'τι 'ς το νοῦ του 'πό πέσου: «Ἄτέ το φσόκκο, χέρ' χάλλ, ἐνι 'ξύπνο νομάτ'ς δζαί 'νανώστην τα πολύ κᾶ:'Φ' ὅτες ἐνι ἀβούτσι ραδές Λέ τι σοῖς νομάτοι του: «Ἄτέ τό φσόκκο δώσετέ τα.
Σελ 315 το μουτσούκο το χαζνά.»	Το μιτσίκον τόν χαζνά»
Λέ δι το φσόκκο, «Γώ χαζνάς ζό ὑρέβω, μά ὑρέβω τη ἄρωσύνη σου.»	Λέ τι δζαί το φσόκκο: «Γώ χαζνάς δζό ὑρέυω, γώ ὑρέυω μό τήν ἄρωσύνην σου.»
«'Υρεπ. Ἀρωσύνη μου'ς ἐσένα χαῖρ ζο' σει.»	Εἶπέν τα δζι' ὁ βασιλός: «'Υρεπ' π' ἄ ὑρέπ'; ἡ ἄρωσύνη μου σέ 'σέν' φέλεμαν δζό φτένει».
«'Υρέβω», λέ δι το φσόκκο, «Το μουτσούκο σου την γόρη.»	Λέ 'τι δζαί 'τός: «'Φ' ὅτες' ὑρέυφ νά μέ χαρίσ'ς ραδέ νόμας το μουτσούκο σου τήν κόρη».
Παίρει τα. Φερίνει τα σε τ' ἄβου του βασιλό την γόρη κονδα. Κού τα ὁ βασιλός. Ἦρτε το φσόκκο. Πιτάζει ἀ ζαπτίας.	«'Επαρ τα εἶπεν 'τι» δζαί πῆρεν τα δζαί' τός δζ' ἡφαρέν τα σέ τ' ἄβου τοῦ βασιλοῦ τήν κόρην κοντά. Ἄτό 'κοῦ τα ὁ βασιλός κοῦ δζαί τοῦ ἦρτεν ξοπίσου τό φσόκκον,



Ἔρκεται· παίρει το φσόκκο, νά τα μβάση σο χαπουσλιέχι. Καζέβει του ἦφαρε το κορίτζι· λέ δι κι,	ἴπιτάζει ἄ ζαπτιᾶς ν' τά πάρη δζαί ν' τά καδιδζήση πάλι, ἔρδζεται, παίρει τα, δζαί παγάζει τα ν'τά ἴμπάση πάλι σό χαπουσλιεχι Λέ τα δζαί τού ἦφαρεν το κορίτσι:
Σελ 317 «Σοτίπος σένα βάζουν σε σο χαπουσλιέχι;» Λε τι το φσόκκο, «Εἶδα ἄν ὕπνος. Εἶπεν δι, (Πέ με τα) ζοῦ- πα τα· βάζει με σο χαπουσλιέχι.»	«Σένα ἄρέ σό τιπος ἴμπάζουν σε σό χαπουσλιέχι; Εἶπεν ἴτι δζαί τός: «Γώ πιδέ ἴμπρό, εἶδα ἄν ὕπνος δζαί ἴπιδου στήν ἄκρα μπάζουν με σό χαπουσλιέχι.» καλέ κόρη σό βασιλόν παλι δζοῦπα τα δζαί ἴπιδου στην ἄκρα.»
Λέ δι στέρου τον ἦφα- ρεν το κορίτζι, «Χαῖρ ὀλά· πέ το τον ὕπνο σου.»	Λέ τι δζαί ἴτούτη: «Χαῖρ ὀλά, ἄρέ, ἴπέ με τα ἴμέν' τό ὕπνο σου ραδέ.»
«Σον ὕπνο μου κάλσε ὀ- ηλος ἴς τόϊνα μου τη μερά. Κάλσε ζαι στ' ἄβου μου τή μερά ὀ φένγος. Κρεμάστη στο ζουφάλι μου ἄν ἄστρο.» ἴηκσεν da ὀ βασιλός. Εἶπεν δι κι, «Σοτίπος ἄπιδ' ἔμβρό ζοῦπε με da; μου φυαγνινκε σο χαπουσλιεχι.» Σηκώθη το φσόκκο.	Εἶπεν ἴτι δζαί ἴτός: «ἴΣ σέ τά εἰπῶ;» «Γώ σόν ὕπνο μου εἶδα ἴτι, τζάλτσε με ὀ ἴηλος ἴς τόϊνα μου τή μερέ, τζάλτσε με δζαί σ'τέ τ' ἄβου μου τή μέρε ὀ φέγγος κρεμάστην δζαί σο δζουφάλι μου πάνου ἄν ἄστρο». ἴτο ἴηκσεν τα δζι' ὀ βασιλός δζι' εἶπεν τι: Με, σό τίπος δζοῦπε μέ τα ἴμεν' ἄπιδέ ἴμπρό νά μή τά κωδισω, δζαί φυακνήγκεν ἄτσον ἴτό χρόνες σό χαπουσλιέχι;» ἴτότ' ἄφ', ὀ βασιλός, ἔβκαλέν τα ἴς το χαπουσλιεχι, δωδζέντα δζαί την κόρην του.
Σελ 319 Ποῖζε γάμος. Πήρε και τα δύο κορίτζε.	Πήρεν δζαί τά δύο κορίτσε δζαί ποῖκουν τό γάμον τουν.
Εἶπεν δι κι τού ἦφαρε στέρου το κορίτζι, «ὀ φένγος εἶμαι ἴγώ. ἴηλος ἔνι το σιφτενό το κορίτζι. Τού κρεμάστη στό ζουφά σου ἔνι το φσόκκο.»	Γιορτιέσεν δζαί τού ἴφερεν τό κορίτσι τόν ὕπνο του δζ' εἶπέν ἴτι: «Τοῦ ὕπνου σου ὀ φέγγος εἶμαι γώ, ὀ ἴηλος ἔνι τό σιφτενόν το κορίτσι, δζαί τού κρεμάστην σό δζουφάλι σου πάνου τ' ἄστρο, εἶσαι σύ»
βοίκανε γάμος. ἴεφαγανε. ἴεβανε, ἔφτασανε σα μουράδε τουνε.	Ποῖκαν τό γάμο, ἔφαν ἔπαν, ἔφτασαν σά μουράτε τουν.
Χρῆστος.	Χρῆστος.



<p>PHARASA 23 Σελ. 321 Σηκώθη ζαι βασηκώθη. ’Σ άμ brώτο ζαμάνι ήτουν ά νομάτς σημ βόλι· κάτσ’ όφτά χρόνους.</p>	<p>Σά’ μπρόν τόν ταρό ήτουν ά νομάτ’ς σήν πόλην δζαί κάτσε ’δοϋ όφτά χρόνες.</p>
<p>Είσε σο σπίτι ά ναίκα cā άν γόρη.</p>	<p>Σό χωρίο του παλί είσε só σπίτι, τή ’ναίκαν του δζι’ άν κόρη.</p>
<p>’Εγραψε ή ναίκα ά χαρτίο· πίταζεν da σημ βόλι σον άνδρα τς.</p>	<p>Τόίνα τή μία, ’Εγραψ’ ή ναίκα του ά χαρτίο δζαί ’πίταζέν τα σήν πόλη σού άντρα τ’ς.</p>
<p>Είπεν δι κι, «’Εδώ. Γώ ’δε ένόμουνε περισάνε.» Σηκώθη· γαλιζεψε· έρρεται ση στράτα. Σκοτεινά ήγρε ά ξερό κουφάλι. ’Ησπρισε ση στράτα πέσουν. Πή άν γόμα στράτα. ύρίστη· είπεν δι κι, «’Ατε το κουφάλι πότς ένι;»</p>	<p>«’Εδώ, είπεν ’τι, ’γώ’ δέ ένόμου περισάνι». Σηκώθη δζαί ’τός, γαλίδζεπεν σ’ άβγον δζι’ έχούτουν. Σή στράτα, σκοτεινά θωρεϊ ’τι, έν άν ξερόν δζουφάλι· δζαί ’σπρίζει σή στράταν πέσου. Πήγ’ άν κόμμα στράτα γιά, ύρίστην ξοπίσου δζ’ είπεν ’τι μό τό νοϋν, του: «’Ατέ το δζουφάλι πώτς ένι;» Κατέβη ν’τά έδη· δζαί θωρεϊ</p>
<p>Σελ. 323 Είσε ά γράμα σο μετώ- πιν δου. «Μένα σκότσε με ένα· γώ ά σκοτώσω ένα.»</p>	<p>’τι έσ’ ά χαρτίο só μετώπιν του. ’Πήρεν τ’ έναλέν τα δζαί γραφτήνκεν άτιά. «Μένα στότ’σε μ’ ένα, για ’γώ ά σκοτώσω έννέ.»</p>
<p>’Εβγαλεν το μασαίρι του* μετωπού το γράμα. Λίτεψέν da σου γλεχοϋ την άκρα. Μούτσην da σα μέσε του.</p>	<p>’Εβκαλεν το χαρτίο μό τό μασαίρι ’ς το μετώπι, λίτεψέν τα σοϋ γλεχοϋ του τήν άκρα μουχτσέν τα σή μέσην του δζαί παρπατ’σεν</p>
<p>’Ηρτε σο σπίτι δου. ’Εβγαλε τα ρούχα του. Πήγε ή κόρη του σο κουβάϊδι· έπλυνε του τατα ζ τα ρούχα.</p>	<p>’Ηρτεν só σπίτιν του ή’αζεν τά ρούχα του, ’πήρεν τά ρούχα του ή κόρη του πήεν só δζουβάϊδον δζι’ έπλυθέν τα.</p>
<p>Πέμεινε το γλέχι. «’Ατέ πότς ένι;» Δώσεν da ση γουώσα τς. Το πεμεινό ξέσεν da. ’Ηρτε σο σπίτι.</p>	<p>’Πέμεινε το γλέχι του, ήνοιξ’ ή κόρη του τοϋ γλεχοϋ τήν άκρα είδεν τό χαρτόκκο δζ’ είπεν ’τι «’Ατέ πώτς ένι;». ’Εφτασέν τα σή γουώσα τ’ς Δζαί ποτάμ’σεν το χαρτόκκο. ύρίστην σο σπίτιν δζαί τίπος δζοϋπε.</p>
<p>Στάθη πένδε μήνες· φορτώθη το κορίτζι. Γροϊζαν da ό dada τα και ή μᾶ τς. Στρίνξε άνδρα, τη ναίκα· είπεν δι, «’Α ναίκα, άδέ</p>	<p>Στα πέντε μήνες ’στέρου, θωροϋν ’τι, το κορίτσι ένι φορτωμένο. Εϊδάν τα ό τατᾶ τ’ς δζ’ η μᾶ τ’ς, δζ’είπεν ’τι ό άντρας σή ναίκαν του:</p>



πότς ἔνι'ς κορτ σου τ' ὄργο: Ἡ κορτ σου ἔνι	«Ἄ ναίκα ἀτέ πῶτς ἔνι'ς κόρ τσου το'ργο; ἢ κόρ' τσου ἔνι
Σελ 325 φορτωμένο.»	φορτωμένο!»
(Στρίνγκα την γόρτ σου· ρώτα τα να ἰδοῦμε, μοδε δίνα φιλήθη.)	
Νανόστη. Εἶπεν δι ἀτέ« πρέπει να σκοτώσωμε μεις· δράπαμε ποχν ἀπιδέ στ' ὄργο. «Στρίνγκα την γόρτ σου· ρώτα, να ἰδοῦμε, μόδε δίνα φιλήθη.»	(Σκέφθηκε) Νανώστην δζι' εἶπεν 'τι: μό το νοῦν του: «Ἀτό σέ μᾶς ἔνι μέγον 'ντραπία Πρέφτει πίρμη βκῆ σῆ μέση ν' τά σκο- τώσωμε την κόρη μας νά γλυτώσωμε» Δζι' εἶπεν 'τι σῆ ναίκαν του: Στρίνγκα τήν κόρ' τσου· ρῶτά τα να'οῦμε· μοτε τίνα φιλήθην δζ' ἐνότου ἀτέ ἢ ντραπία;»
Στρίνξε δη κόρη. «Σύ κόρη μου, σύ μόδε δίνα κάδζες και σηκώθης; Εἶσαι φορτωμένο.»	Στρίγέ ἢ μᾶτ'ς την κόρη τουν σου τατᾶ τ'ς 'μπρόν δζαί ρῶτ'σαν τα: «Σύ, ἄ κόρη μας, σύ, μό τε τίνα κάτσε δζαί σηκώθης, δζ' εἶσαι φορτωμένη;» εἶπεν 'τι δζα τό κορίτσι:
«ῶ dada, γῶ κανεῖνα co γάζεψα. Γῶ παπού de χαβαρι ζῶ 'χω»	«ῶ τατᾶ, γῶ, μοτε κανεῖναν δζό κάτσα δζαί δζό κάδζεψα! Πά ποῦτε χαπάριν δζῶχω . Γῶ πάλι δζό κατέχω τα τοῦς εἶμαι φορτωμένη!»
Ἔμωσε ὁ τατάς το τουφάνκι να τα σκοτώση κι «Τράπα πολύ.»	Ὁ τατᾶ τ'ς παλι σῆ χολιεσία του πάνου δζαί στην 'ντραπία του' ἔμωσεν το τουφάνκιν ν' τά σκοτώση!»
Ἦφαρε ἄ γρά ἔμβασέν da πέσου. Τιμάρεψέ το	Στερ' εἶπεν 'τι πάλι μό τό νοῦν του: «'Σ μη τά σκοτώσω' 'Σ τα' κωδιδζήσω σό σπίτιν πέσου να 'ουμε π'αίνῆς . Ἦφαρεν δζι' ἄ γραί εμπασεν τα πέσου 'ντάμα τ'ς ν' τά φυάξη (τιμαρ')
Σελ 327 κορίτζι, σῶς τού νά γε- νήση. Ποίξε ἄ φσόκκο.	'ς ὄστου νά γεννήση: Ἦρτ'ὁ ταρός δζαί τό κορίτσι ἔτσεν ἄ φσόκκο.
Εἶδε ὁ βασιλός ἄν ὕπνος. Σόν ὕπνο ἦφαρνε το τραπέζι, νά φα ὁ βασιλός ψωμί.	Ἄδοῦ σόν ταρό ὁ βασιλός παλι εἶδ' ἄν ὕπνος. Εἶδέν 'τι: Σόν ὕπνο του ἦφαραν ἄν τραπέζι νά φα ὁ βασιλός· δζαί 'δζεῖ .
Ἔρχουνται ἐνά λύκοι. πήρνε στο βασιλό ὄμβρό τα κράτε· ἔφαγαν da.	Ἔρχονται ἐννέ λυδζοι, παίρουν· 'ς το βασιλόν 'πό μπρό τά κρέτε· δζαί τρῶν' τα!
«Ἐγῶ θέγω να νάβρου- με τον ὕπνο μου. Πιτά- ξετε νομάτοι να νάβρου- νε τον ὕπνο μου.»	Ἀτότε ἔβκαλ' ὁ βασιλός ἄν ἔμπριν δζ' εἶπεν 'τι: «Γῶ ὑρέυω νά 'ναρτουν ἀδέ νά μέ γιορτιέσουν τον ὕπνο μου.» 'Πίταξεν δζαί τοῖς νομάτοι του νά



	ἵναύρουν ἀδζεινον τοῦ γιορτιέσουν τον ὕπνο του!
Ἦρτε τόϊνα σο χαϊζί. Τσανεούσανδαι ση στράτα τα φσόκκα. Εἶπεν δι ὁ ζαπτιάς κι, «Φύετε φσόκκα μη σεσ Σεγναδήση τ' ἄβγο. Εἶπεν δι κι και τό φσόκκο, «Ἄμε ἴπο παρρείκο.»	Τόϊνα τουν παλι ἦρτεν ἴε χαίτησης, Εἶδεν λιέγα φσόκκα νά τσανεούονται σή στράταν πέσου, δζ' εἶπεν τ' ὁ ζαπτιάς: «Φύετε στή στράταν ἴπο πέσου, μή μή σεσ καταπατήση τζιγνατίση τ' ἄβγο μου». Εἶπεν ἴτι κι δζαί τό φσόκκο: «Σό τίπος να φ-φοῦμε ἴμεις στη στράτα δζαί νά δεβῆς σύ: «Ἄμε δέβου σύ ἴπο παρδζεικο.»
Σελ 329 Τα φσόκκα ἔφυγανε· πέμεινε ἀζεινο του κορ- δζοῦ το πιζόκκο. «Συ,-εἶδε ὁ βασιλός ἄν ἕπνος,-ἦρτες να νᾶβρης νομάτοι να γιορδιέσουνε δου βασιλο τον ὕπνο.»	Ἐφ-φυγαν τα ἴπεμεινά τα φσόκκα δζαί ἴπέμεινεν μό τοῦ κορτσοῦ το πιδζόκκο! Δζ' εἶπεν ἴτι σό ζαπτιᾶ: «Σύ, εἶδ' ὁ βασιλός ἄν ὕπνος, δζ' ἦρτες να ἴναύρης ἴδζεινο τοῦ ἄ γιορτιέση τοῦ βασιλοῦ τόν ὕπνον τό νομάτη».
Σαστιεσε και ὁ ζαπτιάς κι, «Ἄδέ το φσόκκο τούς τα κατέσει, τού εἶδε ὁ βασιλός τον ὕπνο;»	Σαστιέσ' ὁ ζαπτιᾶς δζαί νανάστην: «Ἄτέ το φσόκκο τούς τά κατέση, τού εἶδ' ὁ βασιλός ἄν ὕπνος δζι' ἀρατίζουν να ἴναύρουν τοῦ ἄ γιορτιέση ἴτό τόν ὕπνον τό νοματη;».
Ρώτσε ὁ ζαπτιάς τα φσόκκα, «Ἄτέ τούνους ἕιός ἔνι;» Εἶπαν da τα φσόκκα. Πήγε ο ζαπτιάς σου φσόκκου το σπίτι.	Ρώτ' σ' ὁ ζαπτιᾶς τα ἴπεμεινά τά φσόκκα να ἴοῦμε τούνους γιός ἔνι; Εἶπαν τα δζαί δζαῖνα τούνους ἔνι, δζαί' πῆγ'
Εἶπεν τομ baboukan δου, «Σύ ἔς υἱός. Ἰρέβει τα ὁ βασιλός. Εἶδε ἄν ὕπνος· να τα γιορδιέση.»	ὁ ζαπτιᾶς σοῦ φσόκκου τό σπίτι· δζι' εἶπεν ἴτι σόν παπούκαν του: «Σύ ἔςς ἄ γιός, δζαί ἴρεῦει τ' ὁ βασιλός νά γιορτιέση τοῦ εἶδεν τόν ὕπνο».
Εἶπεν δι ὁ baboukas του, «Εγώ υἱός ζό ἴχω.»	Εἶπέν ἴτι δζι' ὁ παπούκας: «Γώ γιός δζό' ἴχω»
Σελ 331 Εἶπεν δι ὁ ζαπτιάς, «Χαῖρ· ἔς υἱός. Γώ εἶδα το.» Βράδυνε· ἦρτε τό φσόκκο. Εἶπεν δι «ῶ υἱό μου, σύ θέλ να ὑπάς; ἴρέβει σε ὁ βα- σιλός.»	Λέ ἴτι δζι' ὁ ζαπτιάν: «Ἄννά· (χαῖρ) ἔξ γιός· γώ εἶδά τα». Ἰφ σά βράδυν' ἦρτεν το φσόκκο. Λέ ἴτι ὁ γέρος σό φσόκκο: «Ἰε γιό μου, ἀτέ ὁ ζαπτιάς ἴρεῦει νά σε παγάση σό βασιλό να γιορτιέσ' ἴς τόν ὕπνο του.» Πῶ λές; ἄ ὑπάς;».
Εἶπεν δι, «ῶ dada, γῶ ἄ ὑπάγω.» Ἰπνωσανε	Εἶπεν ἴτι δζαί το φσόκκο: «ῶ τατᾶ γῶ ἄ ὑπάγω.»



Ξημέρευε. Γαλίζεψε ὁ ζαπτιάς ᾿ς ἄβγο. Εἶπεν δι, «Παρπάδει ἔ φσόκκο!» Εἶπεν δι το φσόκκο, «Χαῖρ. Γὼ ἄ γαλιζέψω· σύ ἄ παρπατής.»	Ἔφραν· δζ ᾿πνωσαν τὰ ξημερώση. Σὰ ξημέρωσ ᾿ ὁ Θεός την ἡμέρα του, εβκαν σὴ στράτα· γαλίδζεψ ᾿ ὁ ζαπτιάς σ ᾿ ἄβγον, δζ ᾿ εἶπεν ᾿ τι σὸ φσόκκο: «Παρπάτ ᾿ ἔ φσόκκο νά ὑπᾶμε». Εἶπεν ᾿ τι δζαί το φσόκκο: Ἄννά (χαῖρ) γὼ δζὸ παρπατῶ· ἄ γαλδζέψω γὼ σ ᾿ ἄβγον δζαί σύ ἄ παρπατήσ ᾿ς.
Ἔκνναψε ὁ ζαπτιάς, κι, «Γὼ ζὸ βορῶ να παρ- πατήσω.» Γαλίζεψε το φσόκκο. Παρπάτσε ὁ ζαπτιάς. Πηάγανε σο βασιλό. Εἶπεν δι ὁ βασιλός, «Σὺ θέλ να νάβρης τον ᾿πνο μου;»	Ἔκουαψέν δζι ᾿ ὁ ζαπτιάς ᾿ς τοῦ δζὸ πορήνκε να παρπατήση· για π ᾿ ἄχά ποίδζη; Δῶδζεν τ ᾿ ἄβγο σὸ φσόκκο. Γαλίδζεψεν το φσόκκο· παρπάτ ᾿ σεν ὁ ζαπτιάς. Δζαί πηᾶγαν σὸ βασιλό. Εἶπεν ᾿ τ ᾿ ὁ βασιλός σὸ φσόκκο: «Σὺ θέλ ᾿ νά ᾿ναύρης τό ᾿πνο μου;»
Σελ 333 Εἶπεν δι το φσόκκο. «Γὼ πείνασα· φερέτε να φάω.»	Εἶπέν ᾿ τι δζαί το φσόκκο: «Ἄρέ, γὼ πείνασα· φερέτέ με τίπος νά φάγω.»
Εἶπεν δι ὁ βασιλός, «Παγάσετε τα σο σπίτι· ἐ- μώσετε την ζοιλία δου.» Ἦφαρνε το ψωμί. Εἶπεν δι το φσόκκο, «Φερέτε μ ᾿ ζ ᾿ σαμανικό» Ἔφαε το φσόκκο το σαμανικό. Σηκῶσανε το τραπέζι.	Λέ ᾿ τι δζι ᾿ ὁ βασιλός: «Πηγάσετε τ ᾿ ἀτέ το φσόκκο, ᾿ς φᾶ· ᾿ ζ ἐμώση τὴν δζοιλίαν του, δζαί στέρου φερέτε τα ᾿ μπρό μου». Παγασάν τα, ἔστρωσάν τα τραπέζι ἔφεν τό φσόκκο δζ ᾿ εἶπεν ᾿ τι: «Φερέτε με δζι ᾿ ἄ σαμανικό ν ᾿ τά φάγω». Ἦφαραν δζ ᾿ ἄ σαμανικό δζ ᾿ ἄ μασαίρι· ἔκοψ ᾿ ἔφεν τα δζαί σήκωσαν το τραπέζι.
Εἶπεν δι το φσόκκο, «Νομάτε το μασαίρι μου.» Εἶπανε του εἶνδαι σο σπίτι πέσου, «Το μα- σαίρι ἦτουνε το μέτρο.»	Λέ ᾿ τι πάλι το φσόκκο: «Νομάτε το μασαίρι μου.» Εἶπάν τα κι «το μασαίρι τό ᾿ σού δζῶνι· ἔνι τοῦ σπιτοῦ, ἔνι τό ᾿ μέτρον»
Λε δι το φσόκκο κι, «Χαῖρ. Το μασαίρι ἦτουνε το μόνα.»	Λέ ᾿ τι δζαί τό φσόκκο: «Ἄννά, ἀτό το μασαίρι ἦτουν το μόνα!»
Το φσόκκο πάλι το μασαίρι του ζεῖνον	᾿ Τό τό μασαίρι τοῦ φσόκκου δζοῦτουν.
Σελ 335 μά ἦτουνε. Λένκε το φσόκκο μέματα. Ζο βόρκανε να ση- κῶσουνε το φσόκκο.	Εἶπέν τα ψεματα τοῦ ἦτουν τοῦ δζεῖνου. «Σήκω, εἶπάν τα, νά ὑπᾶμε σὸ βασιλόν, γιά μπόρκαν ν ᾿ τά σηκῶσουν!»
«Γὼ τ ᾿ ἄ μη πάρω	Δζι ᾿ εἶπεν ᾿ τι:



<p>Το μασαίρι μου, τον ύπνο ζο λέγω τα.» Παρακάλεβανε πολύ, «Έδω, γιαβρού μου, πέ τον ύπνο.»</p>	<p>«Γώ, νά μή πᾶρω τό μασαίρι, τοῦ βασιλοῦ τον ὕπνον δζο' λέγω τα!» Ἦκ'σέν τα δζ' ὁ βασιλός δζαί παρακαλ'τάν τα· Λέ 'τι δζι' ὁ βασιλός: «Έδῶ γιαβροῦ μου· πέ με τον ὕπνο μου.»</p>
<p>Εἶπεν δι το φσόκκο, «Γώ ἄ φσαώσω το θύρι. Σο σπίτι σου πέσου ἔς ἐνά νομάτοι. Ἦν da ταχλαδίσω, ἄ νάβρω το μασαίρι μου.»</p>	<p>Λέ 'τι δζαί το φσόκκο: «Ἄρέ. Γώ, ἄ φσαώσω τό θύρι.» «Φσά'ω τα», εἶπᾶν 'τα Σά τά φσαώσεν· εἶπεν 'τι σό βασιλό: «Σύ ἀδέ ἔζ' ἐννέ νομάτοι: 'ύρευω ν' τά χλατήσω· νά 'ναύρω τό μασαίρι μου.»</p>
<p>Εἶπεν δι ο βασιλός, «Πιεσ' ταχλάτει τα.» Ἦφαρε το φσόκκο το ἐνά γορίτζε. Ξύμνωσέν da. Γίπ ἔβγανε</p>	<p>Λέ 'τι δζι' ὁ βασιλός: Πιέστα, χλάτει τα». Ἦφαρην τό φσόκκο 'πό πέσου ἐννέ κορίτσε. Ξύμνωσέν τα· δζι' εἶδᾶν 'τι τά ἐννέ παλί ἔβκαν</p>
<p>Σελ 337 σερνικοί. Εἶχανε πουργούκα. «Τεδέ ὁ ὕπνο σου ἦτουνε. Τρώνκανε ἀτιά οἱ νομάτοι το κρά σου, πνώνκανε μο δη ναίκα σου. Ἀκριβά καμού-σανδαι.»</p>	<p>σερνιδζοί! Τά ἐννέ τουν παλί εἶχαν 'μπρόν τουν βιλία (πουργοῦκε, χαβοῦδζε). «Τεδέ ὁ ὕπνος σου βασιλέ μου ἐνι ἀτέ!» «Ἄτό τά ἐννε οἱ σερνιδζοί τεδέ τρώνκαν τά κρέτε σου, 'πνώνκαν μό τη ναίκα βασίλτσα σου, δζαί φαινούσανται 'ληθωτικά κορίτσε».</p>
<p>Ἦφαρε ζελάτοι· ἔκοψε τα ζουφάλια του νε. Εἶπεν δι ὁ βασιλός, «Πό ὑρέβεις βαχ-σίσι, κι τον ὕπνο μου γιορδιέσες τα;»</p>	<p>Ἄτότ' ἄφ' ὁ βασιλός στρίγξεν τοῖς δζελλέτοι, ἔκοψεν τά δζουφέλε τουν: δζ' εἶπεν 'τι σό φσόκκο: «Σύ, ἔ φσόκκο, γιορτιέσες τόν ὕπνο μου γλύτωσές με, δζαί πρέφτει με νά 'ποχρωθῶ 'γένετα σου!». «Ἦρεπ 'ς τέ 'μένα να 'οῦμε 'πω ὑρέυβ' να σέ χαρίσω;».</p>
<p>Το φσόκκο εἶπεν δι, «Γώ ὑρέβω την ἀρωςύνη σου.» Δώζεν da ὁ βασιλός το φσόκκο ἄ χωρίος. Ἦφαέν da ἔφτασαν σα μουραδε.</p>	<p>Εἶπεν 'τι δζαί το φσόκκο: «Γώ τίπος δζο' ὑρέύω. ὑρέύω μό τήν ἀρωςύνη σου.». Ἦ βασιλός χάρην δζι' ἄφ' περτσόν δζαί χάρτσέν τα ἄ χωρίος: δζ' ἔφουν, ἔπουν, ἔφτασαν σά μουρᾶτε του.</p>

Χρῆστος.



Παράρτημα Β

Ερωτηματολόγιο

1. Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο γνωρίζετε τα Φαρασιώτικα;

ΚΑΘΟΛΟΥ	ΕΛΑΧΙΣΤΑ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ
1	2	3	4	5

2. Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο χρησιμοποιείτε τα Φαρασιώτικα;

ΚΑΘΟΛΟΥ	ΕΛΑΧΙΣΤΑ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ
1	2	3	4	5

3. Πώς ονομάζετε εσείς προσωπικά τη γλωσσική ποικιλία που μιλιέται στον τόπο σας;

4. Επιλέγοντας έναν αριθμό από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει το ΚΑΘΟΛΟΥ και το 5 το ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ, πόσο πιστεύετε ότι μοιάζουν τα με τις γλωσσικές ποικιλίες που σημειώνονται παρακάτω;

Πόσο μοιάζουν τα

..... με τη γλώσσα που μιλιέται...

	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΕΛΑΧΙΣΤΑ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	ΔΕΝ ΕΧΩ ΑΚΟΥΣΕΙ
στα Πετρανά (Κοζάνη);	1	2	3	4	5	<input type="checkbox"/>
στον Βαθύλακκο (Κοζάνη);	1	2	3	4	5	<input type="checkbox"/>



Στα χωριά των Γρεβενών (Βατόλακκος, Δοξαρά);	1	2	3	4	5	<input type="checkbox"/>
στην Αγροσυκιά (Πέλλα);	1	2	3	4	5	<input type="checkbox"/>
στο Πλατύ (Ημαθία);	1	2	3	4	5	<input type="checkbox"/>
στα χωριά της Δράμας (Χωριστή, Παρανέστι);	1	2	3	4	5	<input type="checkbox"/>
Στο Μοσχάτο (Αθήνα);	1	2	3	4	5	<input type="checkbox"/>

Σε περίπτωση που δεν έχετε ακούσει κάποια από αυτές τις γλώσσες, μπορείτε να σημειώσετε ένα * στο κουτάκι ΔΕΝ ΕΧΩ ΑΚΟΥΣΕΙ.

**Μου είπατε ότι τα δεν μοιάζουν καθόλου με τη γλώσσα που μιλιέται στ.....
..... Τι διαφορές παρατηρείτε; Μπορείτε να μου δώσετε ένα ενδεικτικό παράδειγμα;**

5. Πού (σε ποιο χωριό) πιστεύετε ότι μιλούσαν τα φαρασιώτικα πιο γνήσια, πιο αυθεντικά;
 - Για ποιον λόγο το πιστεύετε αυτό;
6. Πού (σε ποιο χωριό) πιστεύετε ότι μιλούν σήμερα τα φαρασιώτικα πιο γνήσια, πιο αυθεντικά;
 - Για ποιον λόγο το πιστεύετε αυτό;
7. Πιστεύετε ότι υπάρχουν φαρασιώτες που δεν τα μιλούν καλά;
 - Για ποιον λόγο το πιστεύετε αυτό;
8. Παρατηρείτε διαφορές στη γλώσσα που μιλούν οι μεγαλύτεροι σε ηλικία σε σχέση με τους νεότερους;
 - Αν ναι, τι είδους διαφορές παρατηρείτε;
9. Τι είναι αυτό που, όταν ακούτε ένα άτομο να μιλά, σας κάνει να πείτε «Α! Αυτός είναι δικός μας»;
10. Αν το 1 δηλώνει το ΑΠΟΛΥΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΟ και το 5 το ΑΠΟΛΥΤΑ ΘΕΤΙΚΟ, πόσο σας αρέσουν τα

Σε περίπτωση που δεν έχετε γνώμη, σημειώστε ένα * στο κουτάκι ΔΕΝ ΕΧΩ ΓΝΩΜΗ.



**ΔΕΝ ΕΧΩ
ΓΝΩΜΗ**

1	2	3	4	5	<input type="checkbox"/>
---	---	---	---	---	--------------------------

- Τι είναι αυτό που σας αρέσει στα
- Υπάρχει κάτι που να σας ενοχλεί στα; Τι είναι αυτό;

11. Ποια από τις δύο φράσεις που θα ακούσετε είναι πιο κοντά σε αυτό που θα λέγατε εσείς;

1. α. Τεδοῦ ἀδέ εἶντε δύο **μαχαῖρε**.
β. Τεδοῦ ἀδέ εἶντε δύο **μασαῖρε**.
γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

2. α. Το παγάρτζικο τοῦ λέντι **Πάσχα** ἐρχούτουν.
β. Το παγάρτζικο τοῦ λέντι **Πάσκα** ἐρχούτουν.
γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

3. α. Ποῦ ταῖρέφ **ἀνταποίκομε**;
β. Ποῦ ταῖρέφ **ἀνταποίκομε**;
γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

4. α. **Τζέ** τά δρᾶ τουν οἱ τζουφαλάδες.
β. **Δζαί** τά δρᾶ τουν οἱ τζουφαλάδες.
γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

5. α. Να 'γοράζουμ' στοῖς χασάποι μας **κρέ**ς να φᾶμε.
β. Να 'γοράζουμ' στοῖς χασάποι μας **κρά**ς να φᾶμε.
γ. Κανένα από τα δύο



Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 6. α. Σηκωθήτε, εύξοθήτε κί μή ξειλήσετε.
- β. ΄Νασηκωθήτε νά εύξωθήτε κί μή ξειλήσετε.
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 7. α. Μοτό ράβδία.
- β. Μοτό ράβτία.
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 8. α. Πηάγαν να ΄πνώσουν.
- β. Πηάγαν να ΄πνώσσουν.
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 9. α. Κόντυνεν άφ να νάρτη ό Πάσκας.
- β. Κόντυνεν άφ να νάρτη τό Πάσκα.
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 10. α. Τάμα σας σήν έκκλησία πέσω.
- β. Τάμα σας σήν έκκλησία πέσω.
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 11. α. Καί σύ σάμα γύρης, κόστζε τά δέλφε σου.
- β. Καί σύ σάμα ΄ύρης, κόστζε τά δέλφε σου.
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 12. α. Ά φέρω δύο άβγατα.
- β. Ά φέρω δύο άβγα.
- γ. Κανένα από τα δύο



Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 13. α. Πήγε σόν έληάς το **ρούσί.**
- β. Πήγε σόν έληάς το **ρούχί.**
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 14. α. Ό υίός **πααίνει.**
- β. Ό υίός **παγαίνει.**
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 15. α. Πιέσα τον άγό· **κάνσα.**
- β. Πιέσα τον άγό· **κάντσα.**
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 16. α. Άντί **κοτζέ** νά κοστζίνιση σένα.
- β. Άντί **κοδζέ** νά κοστζίνιση σένα.
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 17. α. Το ψεματότικον τον **τεκελεμέ.**
- β. Το ψεματότικον τον **τεκελλεμέ.**
- γ. Κανένα από τα δύο

Δηλαδή πως θα το λέγατε εσείς;.....

- 18. α. "Εχομες αν τάσι.
- β. "Εχομ' αν τάσι.
- γ. Κανένα από τα δύο



Δηλαδή πώς θα το λέγατε εσείς;.....

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΡΙΑΣ/ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΗ

Ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της έρευνας είναι η καταγραφή των δημογραφικών στοιχείων των πληροφορητών, προκειμένου να γίνει σωστά η στατιστική επεξεργασία των απαντήσεων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ακολουθούν κάποιες ερωτήσεις που αφορούν εσάς τους ίδιους. Σε κάθε περίπτωση, τα στοιχεία που θα σημειώσετε δεν θα δημοσιοποιηθούν και θα διασφαλιστεί η ανωνυμία σας.

Ποιο είναι το φύλο σας; Γυναίκα
 Άνδρας

Ποια είναι η ηλικία σας; (αριθμητικά)

Ποιο είναι το επίπεδο μόρφωσής σας;

Δημοτικό	<input type="checkbox"/>
Γυμνάσιο	<input type="checkbox"/>
Λύκειο	<input type="checkbox"/>
ΙΕΚ	<input type="checkbox"/>
Πανεπιστήμιο	<input type="checkbox"/>
Μεταπτυχιακό	<input type="checkbox"/>
Διδακτορικό	<input type="checkbox"/>

Με τι ασχολείστε επαγγελματικά;

Πού γεννηθήκατε;

Πού μένετε μόνιμα;

Έχετε φύγει ποτέ από τον τόπο που γεννηθήκατε; Ναι
 Όχι



Για πόσο καιρό; (μήνες/χρόνια)

Ποια είναι η πρώτη γλώσσα που μάθατε να μιλάτε;

Ποια είναι/ήταν η γλώσσα των γονιών σας;

Ποια είναι/ήταν η γλώσσα των παππούδων σας;

..



Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Bağrıaçık, M., & Danckaert, L. (2022). Raising and matching in Pharasiot Greek relative clauses: A diachronic reconstruction. *Journal of Linguistics*, 58(3), σσ. 495-533. doi:10.1017/S0022226721000335
- Bağrıaçık, M., Ralli, A., & Göksel, A. (2017). Copying compound structures: The case of Pharasiot Greek. In *Phrasal compounds in typological perspective*. (C. Trips, & J. Kornfilt, Επιμ.) σσ. 183–230.
- Bağrıaçık, M., Ralli, A., & Melissaropoulou, D. (2015). "Borrowing verbs from Oghuz Turkic: two linguistic areas". Στο F. Gardani, P. Arkadiev, & N. Amirid (Επιμ.), *Borrowed Morphology* (σσ. 109-136). Berlin, München, Boston: De Gruyter Mouton. doi:https://doi.org/10.1515/9781614513209.109
- Bağrıaçık, M. (2018). *Pharasiot Greek : word order and clause structure. Διδακτορική Διατριβή*. Faculteit Letteren & Wijsbegeerte. Ghent: Ghent University.
- Chambers, J., & Trudgill, P. (2021). *Διαλεκτολογία* (2η εκδ.). Αθήνα: Πατάκη.
- Dawkins, R. M. (1916). *Modern Greek in Asia Minor. A study of dialect of Silli, Cappadocia and Phárasa with grammar, texts, translations and glossary*. Cambridge: CUP.
- de Lagarde, P. (1886). *Neu-Griechisches aus Klein Asien*. Eieterichsche Verlags-Buchhandlung: Göttingen.
- Faroqhi, S. (1984). Towns and townsmen in Ottoman Anatolia. *Trade, crafts and food-production in an urban setting*, σσ. 1520-1650.
- Grégoire, H. (1909). Appendice: Notes sur le dialecte de Farasha. *Bulletin de Correspondance hellénique*, 33, σσ. 148-159.
- Holton, D., Mackridge, P., & Philippaki-Warbuton, I. (1997). *Greek: A comprehensive grammar of the modern language*. London and New York: Routledge.
- Janse, M. (1999). Greek, Turkish, and Cappadocian relatives revis(it)ed. Στο G. Babiniotis (Επιμ.), *Greek linguistics 97: Proceedings of the 3rd International Conference on Greek Linguistics* (σσ. 463–452). Athens: Ellinika grammata.



- Janse, M. (2008). Clitic doubling from Ancient to Asia Minor Greek. Στο D. Kallulli, & L. Tasmowski (Επιμ.), *Clitic Doubling in the Balkan Languages* (σσ. 165–202). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Janse, M. (2009). Greek-Turkish language contact in Asia Minor. *Études Helléniques/Hellenic Studies*, 1(17), σσ. 37-54.
- Janse, M. (2009). Watkins' law and the development of agglutinative inflections in Asia Minor Greek. *Journal of Greek Linguistics*, 9(1), σσ. 93–109.
- Janse, R. (2001). Cappadocian variables. Στο A. Ralli, & M. Janse (Επιμ.), *Proceedings of the 1st International Conference of Modern Greek Dialects and Linguistics Theory*. (σσ. 80-88). Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Janse, M. (2008). Η αναβίωση της διαλέκτου της Καππαδοκίας. (Λ. Μπουζάλη, Επιμ., & Λ. Μπουζάλη, Μεταφρ.) *ΑΩ*, 42, σσ. 37-41.
- Karatsareas, P. (2011α). Neuter heterocclisis in Asia Minor Greek: Origin and development. *Neoliniki Dialektologia*(6), σσ. 111–135.
- Karatsareas, P. (2011β). Neuter heterocclisis in Asia Minor Greek: origins and development. *Neolliniki Dialektologia [Modern Greek Dialectology]*, 6, σσ. 93-109.
- Karatsareas, P. (2013). Understanding diachronic change in Cappadocian Greek: The dialectological perspective. *Journal of Historical Linguistics*, 3, σσ. 192–229.
- Karatsareas, P. (2020). The Development, Preservation and Loss of Differential Case Marking in Inner Asia Minor Greek. *Journal of Language Contact*, 13(1), σσ. 177-226. doi:<https://doi.org/10.1163/19552629-bja10008>
- Manolessou, I., & Pantelidis, N. (2012). VELAR FRONTING IN MODERN GREEK DIALECTS*. Στο M. Janse, B. D. Joseph, A. Ralli, & M. Bagriacik (Επιμ.), *MGLT* 5, 5, σσ. 272-286.
- Manolessou, I., & Pantelidis, N. (2013). Velar fronting in Modern Greek dialects. Στο B. Joseph, M. Janse, A. Ralli, & M. Bağrıacı (Επιμ.), *Proceedings of the 5th International Conference of Modern Greek Dialects and Linguistic Theory* (σσ. 272-286). Patras: University of Patras.



- Melissaropoulou, D. (2016). Loanwords integration as evidence for the realization of gender and inflectional class: Greek in Asia Minor. Στο A. Ralli (Επιμ.), *Contact Morphology in Modern Greek Dialects* (σσ. 145–177). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Papazachariou, D. (1998). *Language variation and the social construction of identity: The Sociolinguistic Role of intonation among Adolescents in Northern Greece*. Colchester: University of Essex.
- Ralli, A. (2009). Morphology meets dialectology: Insights from Modern Greek dialects. *Morphology*, 19, σσ. 87-105.
- Ralli, A. (2016). Strategies and patterns of loan verb integration in Modern Greek varieties. Στο A. Ralli (Επιμ.), *Contact Morphology in Modern Greek Dialects* (σσ. 73-108). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Revithiadou, A., van Oostendorp, M., & Nikolou, K. (2006). Vowel harmony in contact-induced systems: The case of Asia Minor dialects of Greek. Στο M. Janse, B. Joseph, & A. Ralli (Επιμ.), *Proceedings of the 2nd International Conference of Modern Greek Dialects and Linguistic Theory* (σσ. 350-365). Patras: University of Patras.
- Richter, P. (2022). Paul de Lagarde (1827-1891). Ανάκτηση 11 29, 2023, από <https://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/paul-de-lagarde/>
- Schriewer, J. (1982). "Lagarde, Paul de". *Neue Deutsche Biographie*, 13, σσ. 409-412. Ανάκτηση 11 29, 2023, από <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118725971.html#ndbcontent>

Ελληνόγλωσση

- Αλεξιάδης, Μ. (1984). Το έργο του R. Dawkins: Βιβλιογραφική συμβουλή. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*(5), σσ. 361-389.
- Αναγνωστοπούλου, Σ. (1998). *Μικρά Ασία, 19ος αι.-1919. Οι Ελληνορθόδοξες Κοινότητες: Από το Μιλλέτ των Ρωμιών στο Ελληνικό Έθνος* (Β' εκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Αναστασιάδης, Β. Κ. (1976). *Η σύνταξη στο φαρασιώτικο ιδίωμα της Καππαδοκίας σε σύγκριση προς τα υπόλοιπα ιδιώματα της Μ. Ασίας καθώς και προς την αρχαία, τη μεσαιωνική και την νέα ελληνική γλώσσα. Διδακτορική Διατριβή*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.



- Αναστασιάδης, Β. (1975). *Ιστορία και γλώσσα της Καππαδοκίας και το ιδίωμα των Φαράσων*. Αθήνα.
- Αναστασιάδης, Β. (1995β). "Μύθοι και παραδόσεις από το Τσουχούρι". *"ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ"* της Ένωσης Σμυρναίων, 19, σσ. 263-275.
- Αναστασιάδης, Β. Κ. (2015). *Το Νεοελληνικό Γλωσσικό Ιδίωμα των Φαράσων της Καππαδοκίας*. Γρεβενά.
- Ανδριώτης, Ν. Π. (1948). *Το Γλωσσικό Ιδίωμα των Φαράσων*. Αθήνα: ΙΚΑΡΟΣ.
- Αρχέλαος, Σ. (1899). *Η Συνασός ήτοι θέσις, ιστορία, ήθικη και διανοηκή κατάστασις, ήθη, έθιμα και γλώσσα έν Καππαδοκία κωμοπόλεως Συναστοῦ*. Αθήνα: Τυπογραφείον Ιωάννου Νικολαΐδου.
- Ασβεστή, Μ. (1980). *Επαγγελματικές ασχολίες των Ελλήνων της Καππαδοκίας*. Αθήνα.
- Βορέοπουλος, Π. (2018). *Η παιδεία στην Καππαδοκία από την αρχαιότητα ως την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1924*. Θεσσαλονίκη: Έκδοση Μουσείου Προσφυγικού Ελληνισμού Ιεράς Μητροπόλεως Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως.
- Δελβερούδη, Ρ. (2001α). Γλώσσα και διάλεκτος. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα* (σσ. 50-53). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Δελβερούδη, Ρ. (2001β). Γλωσσική ποικιλία. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα* (σσ. 54-57). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Ανάκτηση Νοέμβριος 27, 2023, από https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a9/index.html
- Δημελά, Ε. (2013). Τα Τουρκικά επιθετικά δάνεια στις διαλέκτους της Μικράς Ασίας: μια πρώτη προσέγγιση. *Patras Working Papers in Linguistics*(3), σσ. 92-109.
- Θεοδωρίδη, Α. (2017). *Καππαδοκικές διάλεκτοι και φαρασιωτική: κοινωνιογλωσσικά και δομικά στοιχεία της γλωσσικής επαφής τους με την τουρκική*. Διδακτορική Διατριβή. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Θεοδωρίδη, Α., Καραντζόλα, Ε., & Φλιάτουρας, Α. (2022, 10 24). Στοιχεία για τα φαρασιώτικα (και τα ποντιακά) βάσει μιας ανέκδοτης πηγής: μικρο-συγκριτική προσέγγιση. *Modern Greek dialects and linguistic theory*, 9(1), σσ. 163-177.



- Θεοδωρίδης, Θ. (1950). *Περιγραφή τῆς βιογραφίας μου στὴ Φαρασιώτικη μὲ την ἑλληνικὴ ἐξήγηση*. Χφ. αρ.510.
- Θεοδωρίδης, Θ. (1956α). *Διόρθωση κειμένου καὶ σχόλια παραμυθιῶν Φαρασιώτικων R. Dawkins*. ΜΕΡΟΣ Α΄. Χφ. αρ. 496α.
- Θεοδωρίδης, Θ. (1956β). *Διόρθωση κειμένου καὶ σχόλια παραμυθιῶν Φαρασιώτικων R. Dawkins*. Μέρος Β΄. Χφ. αρ. 496b.
- Θεοδωρίδης, Θ. (1956γ). *Τοπωνύμια Φαράσων*. Χφ. αρ. 340.
- Θεοδωρίδης, Θ. (1956δ). *Φαρασιώτικος ἱστορικός διάλογος*. Χφ. αρ. 494.
- Θεοδωρίδης, Θ. (1964). *Φαρασιώτικες παραδόσεις, μύθοι καὶ παραμύθια Ανάτυπον εκ της Λαογραφίας*. Αθήνα: χ.έκδ.
- Θεοδωρίδης, Θ. (1972). *Χυτάτενα υπάμε κον ε-Βασίλη*. Αθήνα: Τυπογραφείο του Εμ. & Ε. Χωριανόπουλου.
- Κακριδὴ-Φερράρι, Μ., & Χειλά-Μαρκοπούλου, Δ. (1996). Η γλωσσικὴ ποικιλία καὶ ἡ διδασκαλία τῆς νέας ἑλληνικῆς ὡς ξένης γλώσσας. Στο *Η νέα ἑλληνικὴ ὡς ξένη γλώσσα. Προβλήματα διδασκαλίας* (σσ. 17-21). Αθήνα: Ἴδρυμα Γουλανδρῆ-Χορν.
- Καραχρήστος, Ι. (2005). «Φάρασα». Μ. Ασία: Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ἑλληνισμοῦ.
- Καρολίδης, Π. (1885). « *Γλωσσάριον συγκριτικόν ἑλληνοκαππαδοκικῶν λέξεων. Ἐν Καππαδοκίᾳ λαλουμένη Ἑλληνικὴ διάλεκτος καὶ τα ἐν αὐτῇ σωζόμενα ἴχνη τῆς ἀρχαίας Καππαδοκικῆς γλώσσας*». Σμύρνη.
- Καρολίδης, Π. Κ. (1874). *Καππαδοκικά. Ἦτοι πραγματεία ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ περὶ Καππαδοκίας* (Τόμ. Α'). Κωνσταντινούπολη: Ευαγγελινος Μισσηλίδης.
- Κατσαρέας. (2015, 07 11). Περιγλώσσιο (Just another WordPress.com site). *Συζητήσεις για τη γλώσσα (4)*. Ανάκτηση 11 22 , 2023, ἀπὸ <https://periglwsio.wordpress.com/2015/07/11/karatsareas/>
- Κατσώχης, Ν. (2008, Οκτώβριος 02). *Πύλη για την ἑλληνικὴ γλώσσα*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 12, 2023, ἀπὸ www.greek-language.gr: https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_3/index.html
- Κιτρομηλίδης, Π. (1982). *Η ΕΞΟΔΟΣ*. (Γ. Μούρελος, Επιμ.) Αθήνα: Κ.Μ.Σ.



- Κοιμίσογλου, Σ. (2005). *Καππαδοκία Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, Ελλήνων Ιστορία, Πίστη, Πολιτισμός*. Θεσσαλονίκη: ILP Productions.
- Κοιμίσογλου, Σ. (2005). *Καππαδοκία Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, Ελλήνων Ιστορία, Πίστη, Πολιτισμός*. Θεσσαλονίκη: ILP Productions.
- Κοντοσόπουλος, Ν. (2008). *Διάλεκτοι και ιδιώματα της νέας ελληνικής*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Λαμπρόπουλος, Ε. (2005). *-ΚΑΠΑΔΟΚΙΑ- -ΦΑΡΑΣΑ- ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΧΟΡΟΙ ΤΩΝ ΦΑΡΑΣΩΝ ΤΗΣ ΚΑΠΑΔΟΚΙΑΣ, ΜΕΤΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ*. ΜΕΣΣΗΝΗ.
- Λεβίδης, Α. (1885). *Ιστορικόν Δοκίμιον, τ. Α΄, Εκκλησιαστική Ιστορία*. εν Αθήναις.
- Λεβίδης, Α. (1892). *Ιστορικόν δοκίμιον. Περιγραφή τῆς Καππαδοκίας*. Αρχείο Προφορικής Παράδοσης του Κλεντρού Μικρασιατικών Σπουδών. Χφ. αρ. 28.
- Λουκόπουλος, Δ. (1990). Προλεγόμενα στο βιβλίο του Βαράσου της Καππαδοκίας: [1934-1935]. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*(8), σσ. 239-244.
doi:<http://dx.doi.org/10.12681/deltiokms.240>
- Λουκόπουλος, Δ., & Λουκάτος, Δ. (1951). *Παροιμίες των Φαράσων*. Αθήνα: Κ.Μ.Σ.
- Μανωλέσσου, Ι., & Μπασέα-Μπεζαντάκου, Χ. (2012). Τα διπλά σύμφωνα στις νεοελληνικές διαλέκτους. Συγχρονική και διαχρονική προσέγγιση. Στο Ζ. Gavriliidou, Α. Efthymiou, Ε. Thomadaki, & Ρ. Kambakis-Vougiouklis (Επιμ.), *Selected Papers of the 10th International Conference of Greek Linguistics* (σσ. 950-959). Komotini: University of Thrace.
- Μερλιέ, Μ. (1948). *Το Αρχείο της Μικρασιατικής Λαογραφίας*. Αθήνα: Ικαρος.
- Παντελεάκη, Ν. (1991). Στο Ν. Παντελεάκη, Α. Μπαλλιάν, & Ι. Πετροπούλου, *Καππαδοκία. Περιήγηση στη Χριστιανική Ανατολή* (σ. 11). Adam.
- Παπαδόπουλος, Ι. (2012). *Καππαδόκικα παραμύθια και λαϊκές παραδόσεις: Φάρασα, Σύλλη, Αραβάν, Γούρδουνος* (Β΄ εκδ.). Αθήνα: ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ.
- Παπαδοπούλου, Α. Α. (1961). Νόμοι τῆς ἀποβολῆς και διατηρήσεως τῶν ἀτόνων φωνηέντων εἰς τό ἰδίωμα Πόντου. Στο Ν. Π. Ανδριώτης, *Το ἰδίωμα του Λυβισίου της Λυκίας* (σσ. 63-32). Αθήνα: Εκδόσεις του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών. Διεύθυνση Μέλπως Μερλιέ.



- Παπακυπαρίσσης, Α. (2021). *Η συμβολή του R. M. Dawkins στην έρευνα των ελληνικών παραμυθιών*. Διδακτορική Διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ), Τμήμα Φιλολογίας, Αθήνα.
- Παπαστεφάνου, Γ. (2009). *Βαρασιώτικο-Νεοελληνικό λεξικό*. Γιάννινα: Σάμπος.
- Σαραντίδης, Α. (1899). *Η Συνασός ήτοι θεσις, ιστορία και διανοητική καταστασις, ήθη, έθιμα και γλώσσα της εν Καππαδοκίας κομοπόλεως Συνασού και σύντομος περιγραφή των εν επαρχίαις Καισαρείας και Ικονίου ελληνικών κοινοτήτων*. Αθήνα.
- Συλλογικό. (1988). *Βαρασιώτικα Τραγώδε. Μικρασιατικά χρονικά* (Τόμ. δέκατος όγδοος). Αθήνα.
- Τζιτζιλής, Χ. (2000). Νεοελληνικές διάλεκτοι και νεοελληνική διαλεκτολογία. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Η ελληνική γλώσσα και οι διάλεκτοί της* (σσ. 15-22). Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ. & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Τομπαΐδης, Δ. (1992). Η τύχη των μικρασιατικών ιδιωμάτων στον ελληνικό χώρο. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*(9), σσ. 241-250. Ανάκτηση από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/deltiokms/article/view/2519/2284>
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1938). *Άπαντα Μ. Τριανταφυλλίδη. Νεοελληνική γραμματική. Ιστορική εισαγωγή* (Τόμ. Γ' Τόμος). Αθήνα: Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1993). Νεοελληνική γραμματική: Ιστορική εισαγωγή. 3ος τόμ. του Άπαντα. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Φάβης, Β. (1948). Συντακτικά παρατηρήσεις εις το γλωσσικόν ιδίωμα των Φαράσων. Στο *Επετηρίδα της Εταιρίας Βυζαντινών Σπουδών. Τόμος ΙΗ'* (σσ. 173-191). Αθήνα: Εταιρία Βυζαντινών Σπουδών.
- Χουδαβέρδογλου - Θεόδοτου, Σ. (1930). «*Η ΤΟΥΡΚΟΦΩΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ 1453-1924*». ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΕΙΑ".